

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ КҶЛОБ БА НОМИ
АБУАБДУЛЛОҲИ РҶДАКӢ**

Бо ҳуқуқи дастнавис

**ВБД: 373 (0758)
ТКБ: 74.00+74.11(2 тоҷ)
И – 22.**

ИКРОМҶОНЗОДА НОЗАНИН ИКРОМҶОН

**ҲАМКОРИИ МУАССИСАИ ТАҲСИЛОТИ ТОМАКТАБӢ
БО ОИЛА ДАР БАЛАНД БАРДОШТАНИ ФАРҲАНГИ
ПЕДАГОГИИ ВОЛИДОН**

ДИССЕРТАТСИЯ

**барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои
педагогӣ аз рӯи ихтисоси 5.3.2. Назария ва методикаи
таълиму тарбияи томактабӣ (педагогикаи томактабӣ)**

**Роҳбари илмӣ: Мачидова Бибиҳафиза
– доктори илмҳои педагогӣ, профессор**

КҶЛОБ – 2026

МУНДАРИҶА

МУҚАДДИМА.....	3 – 19
БОБИ 1. АҲАМИЯТИ НАЗАРИЯВӢ ВА АМАЛИИ ТАШАККУЛИ ФАРҲАНГИ ПЕДАГОГИИ ВОЛИДОН.....	20 - 60
1.1. Фарҳанги педагогии волидон ва нақши он дар низоми тарбия.....	20 – 38
1.2. Педагогикаи муосир нисбат ба масъалаи ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва.....	38 - 51
Хулосаи боби якум.....	20 - 60
БОБИ 2. ҶАНБАҲОИ ПЕДАГОГИИ ТАШАККУЛИ ФАРҲАНГИ ПЕДАГОГИИ ВОЛИДОН, КИ БА РУШДИ САЛОҲИЯТИ КӢДАКОН МУСОИДАТ МЕКУНАНД.....	61 - 105
2.1. Муносибати волидон дар оила ва таъсири он ба ташаққули салоҳияти худбаҳодиҳии кӯдакони синни томактабӣ.....	61 - 76
2.2. Роҳҳои муассири ташкили ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила.....	77 – 99
Хулосаи боби дуюм.....	99 - 105
БОБИ 3. ТАШАККУЛИ ФАРҲАНГИ ПЕДАГОГИИ ВОЛИДОН ТАВАССУТИ ҲАМКОРИИ МУАССИСАИ ТАҲСИЛОТИ ТОМАКТАБӢ БО ОИЛА	106-201
3.1. Шаклҳои афнӣ-иттилоотии ташкили ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оила, ки ба рушди салоҳиятҳои кӯдак ва фарҳанги педагогии волидон мусоидат мекунанд	106-127
3.2. Баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон зимни ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила.....	127-168
Хулосаи боби сеюм.....	168-175
ХУЛОСАИ УМУМӢ.....	176-182
Тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо.....	182-185
Рӯйхати адабиёти истифодашуда.....	186-198
Интишорот доир ба мавзӯи диссертатсия.....	199-201

МУҚАДДИМА

Дар шароити муосир, ки ҷаҳонишавӣ ва технологияҳои иттилоотӣ ба ҳаёти инсонҳо ворид шудаанд, маърифати педагогии волидон аҳамияти бештар касб мекунад. Волидон бояд дониш ва малакаҳои заруриро барои тарбияи дурусти фарзандон дошта бошанд, то онҳо дар ҷомеа мавқеи худро пайдо карда тавонанд. Муносибати волидон бо фарзандон на танҳо ба рушди ҷисмонӣ, балки ба рушди зеҳнӣ, эмотсионалӣ ва иҷтимоии онҳо низ таъсир мерасонад.

Аз ин рӯ, муҳим аст, ки волидон дар бораи хусусиятҳои психологӣ синну соли кӯдакон, усулҳои самараноки тарбия, пешгирии рафторҳои номатлуб ва муносибатҳои солим дар оила маълумот дошта бошанд. Дар ин самт, ташкили курсҳои махсус, семинарҳо, тренингҳо ва машваратҳои педагогӣ барои волидон муфид буда метавонад. Инчунин, истифодаи васеи захираҳои иттилоотӣ, аз қабili китобҳо, мақолаҳо, вебсайтҳо ва барномаҳои телевизионӣ, барои баланд бардоштани маърифати педагогии волидон мусоидат мекунад.

Дар замони соҳибистиклолӣ заминаҳои меъёрӣ-ҳуқуқии таълиму тарбияи томактабӣ таҳия ва қабул карда шуданд, ки онҳо шароити имкониятро барои тарбияи кӯдакони синни томактабӣ дар ҳамаи ниҳодҳои иҷтимоӣ – оила, муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва ҷомеа фароҳам оварданд. Вазифаҳои тарбияи томактабӣ дар ҳамаи ниҳодҳои иҷтимоӣ – оила, муассисаҳои таълимӣ ва ҷомеа амалӣ карда мешаванд. Қабул гардидани Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи маориф”, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд” ва таҳияи нави он Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи масъулият барои таълиму тарбияи кӯдак”, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи таълиму тарбияи томактабӣ”, Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин таҳия, қабул ва амалигардонии Стратегияи миллии рушди маориф дар Ҷумҳурии

Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ва Барномаи давлатии рушди таҳсилоти томактабӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020-2025, имконият ва шароитҳои махсусро барои рушди муассисаҳои таълимии томактабӣ таъмин намуд.

Ҳамаи ҳуҷҷатҳои меъёрий-ҳуқуқӣ ва барномавӣ-методии зинаи таҳсилоти томактабии кишвар вобаста ба дигаргуниҳои сиёсӣ-иҷтимоӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ, сиёсати давлатӣ амалӣ мегарданд. Дар зери партави ин ҳуҷҷатҳо таҳқиқотҳои илмӣ-педагогӣ ба миён омаданд, ки дар онҳо ба таври эҷодӣ ва мувофиқи мақсаду вазифаҳои таълиму тарбиявӣ имконияти истифодабарӣ аз мероси илмӣ-методии олимони тоҷик ва педагогикаи миллӣ пайгирӣ карда шудаанд.

Бояд қайд кард, ки нақши муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ дар баланд бардоштани маърифати педагогии волидон муҳим аст. Муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ метавонанд бо ташкили чорабиниҳои гуногун, аз қабили чамъомадҳои волидайн, семинарҳо, машваратҳо ба волидон дар тарбияи фарзандон кумак расонанд. Ҳамкориҳои байни волидон ва муассисаҳои таълимӣ метавонад ба рушди ҳамаҷонибаи кӯдакон мусоидат кунад.

Маърифати педагогии волидон омили муҳими таъмини рушди солимии фарзандон ва пешгирии мушкилоти иҷтимоӣ мебошад. Бо баланд бардоштани маърифати педагогии волидон, мо метавонем ба наслҳои оянда шароити беҳтари зиндагӣ ва рушдро фароҳам оварем. Инчунин, тавачҷӯҳ ба ин масъала дар сатҳи давлатӣ ва ҷомеавӣ метавонад ба беҳтар шудани вазъи иҷтимоӣ ва фарҳангии кишвар мусоидат намояд.

Маърифати педагогии волидайн на танҳо барои тарбияи фарзандони солим ва бомаърифат муҳим аст, балки барои пешрафти ҷомеа низ аҳамияти калон дорад. Волидони дорои маърифати педагогии баланд метавонанд дар тарбияи фарзандон нақшу усулҳои самарабахши таъсиррасониро интихоб намуда, ба онҳо дар омӯзиш, рушди шахсият ва

мутобиқшавӣ ба ҷомеа ёрӣ расонанд. Инчунин, волидонӣ бомаърифат метавонанд дар муайян намудан ва рушди қобилият ва истеъдоди фарзандон саҳмгузор бошанд ва барои рушди онҳо шароити мусоид фароҳам оваранд.

Дар ҷаҳони муосир, ки тағйиротҳо хеле зуд ба амал меоянд, волидон бояд доимо дар ҷустуҷӯи маълумоти нав бошанд ва сифатҳои шахсияти худро такмил диҳанд. Технологияҳои нав, усулҳои нави таълим ва тарбия, мушкилоти нави иҷтимоӣ ҳамагӣ аз волидон талаб мекунад, ки онҳо мудом аз ҳолу аҳвол, ҷиҳатҳои психологию иҷтимоӣ ва тараққиёту ташаккулёбии фарзанди худ бохабар бошанд ва дар ҳалли масъалаҳо омода гарданд.

Дар баробари ин, муҳим аст, ки ҷомеа низ дар баланд бардоштани маърифати педагогии волидон саҳмгузор бошад. Ташкили марказҳои машваратӣ, нашри китобҳо ва мақолаҳо дар бораи тарбияи фарзанд, баргузориҳои чорабиниҳои гуногун метавонад ба волидон дар дарёфти маълумоти зарурӣ ёрӣ расонад. Инчунин, муҳим аст, ки дар мактабҳо низ ба масъалаи маърифати педагогии волидон таваҷҷӯҳ зоҳир карда шавад ва барои волидон имконият фароҳам оварда шавад, ки дар раванди таълим ва тарбияи фарзандон иштирок намоянд.

Дар ниҳоят, баланд бардоштани маърифати педагогии волидон ин сармоягузорӣ ба ояндаи кишвар аст. Фарзандоне, ки дар оилаҳои бомаърифат тарбия меёбанд, дар оянда метавонанд шахсиятҳои соҳибилм, бомаданият ва барои ҷомеа муфид ба воя расанд. Инчунин, ин гуна фарзандон метавонанд дар рушди иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии кишвар саҳмгузор бошанд. Аз ин рӯ, таваҷҷӯҳ ба ин масъала бояд дар сатҳи давлатӣ ва ҷамъиятӣ доимӣ ба таври қарор гирад.

Андешаву мулҳизаҳои дар боло зикршуда аз он шаҳодат медиҳанд, ки мавзӯи барои таҳқиқоти диссертатсионӣ интихобкардаи мо дар шароити имрӯза мубрам ва муҳим буда, зарурати таҳия ва татбиқи амсилаҳои нави ҳамкориро дар ин ҷода ба миён меорад. Ҳамкориҳои

самараноки ин ду ниҳод метавонад имкониятҳои навро барои рушди шахсияти кӯдак, ташаккули малакаҳои зарурӣ ва оmodасозии он ба зиндагӣ дар ҷомеа фароҳам оварад.

Бо дарназардошти аҳамияти ин масъала, таҳқиқоти диссертатсионии мо ба омӯзиши асосҳои назариявӣ ва амалии муносибатҳои байни муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва оила, муайян намудани шаклҳо ва усулҳои самараноки ҳамкорӣ, таҳияи тавсияҳо оид ба тақмили раванди мазкур равона карда хоҳад шудаанд.

Дарачаи коркарди илмӣ мавзӯ. Масъалаҳои вобаста ба таълим ва тарбияи насли ҷавон аз замонҳои қадим диққати ҷиддии донишмандон, файласуфон ва мутафаккирони машҳурро ба худ ҷалб кардаанд. Тарбия ҳамчун раванди мақсаднок ва муназзами ташаккул додани сифатҳои ҷисмонӣ, зеҳнӣ ва маънавии кӯдакон, инчунин мутобик сохтан ва ҳамоҳанг намудани фаъолияти муассисаҳои таълимии томактабӣ ва оила баҳогузорӣ мешавад.

Дар ин радиф, асарҳои бебаҳои адабони классики форсу тоҷик мероси пурарзиш махсуб меёбанд. Андешаҳои педагогии Унсуролмаолии Кайковус дар “Қобуснома” [57], дар “Рисола фи-т-тадбир” [57], Имом Муҳаммади Ғаззоли дар “Кимйи саодат” [19], Саъдии Шерозӣ дар “Гулистон” ва “Бустон” [123], Насируддини Тӯсӣ дар “Ахлоқи Носирӣ” [19], Абдурахмони Ҷомӣ дар “Баҳористон” [3], Абулқосими Фирдавсӣ [4], Аҳмади Дониш ва дигарон ҳамчун сарчашмаҳои боэътимоди назариявӣ дар тарбияи насли наврас шинохта шуда, аҳамияти ҳудро дар давраи муосир низ нигоҳ доштаанд.

Аҳамияти ин мавзӯ дар ҷомеа ва давлат сабаб шуд, ки аллакай 1-уми декабри соли 1900 дар Бухоро маҳфили “Тарбияи атфол” таъсис дода шавад. Муассисони он Муҳимуддинбек, Абдулазиз Содиқи Ашур, Садриддин Айнӣ ва дигар шахсиятҳои маъруф буданд, ки дар пешрафти маорифи халқ саҳми намоён гузоштаанд. Илова бар ин, бояд қайд кард, ки дар самти таҳкими ҳамкориҳои омӯзгорон ва волидайн дар тарбияи

фарзандон файласуфон, мутафаккирон ва омӯзгорони шинохтаи ҷаҳонӣ, ба монанди Е.Ф. Аркин [9], Г.А. Станчинский [129], Я.А. Коменский [60], Н.К. Крупская [65], А.С. Макаренко [79], Е.П. Арнаутова [10], М. Орифӣ [103], Е.С. Евдокимова[42], В.А. Сухомлинский [131], К.Д. Ушинский [138], ҳиссаи назаррас гузоштаанд.

Муҳим будан ва зарурати масъалаи зикршуда дар таҳқиқоти олимони муосир, аз ҷумла И. Арабов, Б. Мачидова [85], Т.А. Данилина [39], Н.В. Додокин [10], И.М. Иззатова [55], В.Г. Кочеткова [63], Н.В. Максимова [80], Ж. Пиаже[110], В.А. Никалаев [91], В.А. Сластиёнин [91], Г.А. Станчинский [129], Т.В. Кротова [64], О.Л. Зверова [49] ва дигарон мавриди омӯзиш қарор гирифтааст.

Барои рушд ва таҳаввули минбаъдаи ҷараёни шаклгирии идоракунии сифати мутақобила дар корҳои таҳқиқотии солҳои охир О.А. Качаров, В.Ю. Комаров, Н.В. Маклаев, Л. Содиков, инчунин низоми баҳодиҳӣ тавассути меъёрҳо аз тарафи муҳаққиқон Е. Арнаут, А.И. Захарова, М.Д. Матюшкина, Е.К. Никитина, В.П. Сергеев, Т.Н. Шербаков ва дигарон диққати ҷиддӣ дода шудааст.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон имрӯз ҷанбаҳои гуногуни идоракунии ба монанди фаъолияти муштараки педагогӣ байни шахсони дорои синну сол ва ихтисосҳои гуногун, мавриди таваҷҷӯҳи донишмандони соҳаҳои фалсафа (Ш. Бердиев, Б.Е. Шомуродов), фарҳангшиносӣ (Д. Латипов, С. Сулаймонӣ, Р. Иззатуллоев), психологияи иҷтимоӣ (М. Давлатов), педагогика (Х. Раҳимзода, Б. Мачидова, А. Нуров, Л.М. Иматзода) ва дигарон қарор гирифта, идоракунии ҳамчун масъалаи муҳими педагогӣ мавриди баррасӣ ва таҳқиқ қарор дода шудааст.

Дар ин росто, дар соҳаи педагогика масъалаи идораи сифати ҳамкорӣ миёни муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва хонавода дар муқоиса бо таҳсилоти умумӣ ва олий камтар мавриди таҳлил қарор гирифтааст, ҳарчанд дар сарчашмаҳои илмӣ ва дастурии осори олимони маъруфи тоҷик М. Орифӣ [103], М. Лутфуллозода [72], Х. Раҳимзода

[114], Б. Маҷидова [83], А. Нуров [94], А.Ч. Ёрматзода [46], Х.М. Сабури ва дигарон масъалаи мазкур зикр шудаанд.

Дар соҳаи инкишофи назария ва амалияи таълиму тарбияи томактабӣ ва усулҳои ба роҳ мондани ҳамкориҳо бо оила ва муассисаҳои томактабӣ саҳми олимони Маҷидова Б., Изатова М. И., Иматзода Л.М., Юнусова Н. М., Тоҷибоева Л.М., Обидова М. И., Қурбонова Г.А., Қурбонова З. Ш., Бобохонова С.С., Акрамова М.Х., Шарифиён М.Х. ва дигарон калон мебошад.

Бо вучуди ин, шаклҳо ва усулҳои ҳамкорӣ бо волидони тарбиятгирандагонӣ кӯдакони синни томактабӣ, ки тавассути назария ва амалияи таҳқиқот педагогӣ пешниҳод мешаванд, хусусияти муназзами ҷаҳолияти мавҷуда ва самтгирии онро ба ҳадафи ниҳии таълим ва тарбия – ташаккули ҳамаҷонибаи шахсияти кӯдаки синни томактабӣ дар самти иҷтимоӣ ва фарҳангии ҷомеа пурра инъикос нагардидаанд. Дар аксари амсилаҳо ва намунаҳо ташкили раванди мутақобилаи роҳбарии босифат роҷеъ ба масъалаи мазкур ба назар намерасад. Инчунин, нокифоя будани меъёрҳои сифати ҳамкорӣ байни муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва волидон мушоҳида мешавад.

Таҳлил ва таҳқиқи масъалаҳои ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва оилаҳо дар соҳаи илмҳои фалсафӣ, педагогӣ ва психологӣ нишон медиҳад, ки дар ин ҷода ихтилофоти зерин низ мушоҳида мегардад:

- ихтилофот байни муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ, ки ҷараёни таълиму тарбияро тибқи талаботи барномаи давлатӣ татбиқ менамоянд, бо оила, ки ҷун яҷейкаи ҷамъият пазируфта шудааст. Дар ин ҷода донишҳои педагогии падару модарон ноҷофия буда он тақмилу инкишофдиҳӣ низ дорад;

- талабот ба тарбиятдиҳандагон, салоҳиятнокии воқеии онҳо ва ба таври кофӣ набудани коркардҳои илмии шароитҳои педагогӣ ва

халлу фасли масъалаҳои ҳамкории муассисаҳои томактабӣ волидон дар раванди педагогӣ;

- ихтилофот байни хоҳишу дархости падару модарон ва талаботи стандарти давлатӣ барои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ, ки мутобиқкунии шароит ва омодагии тарбиятгирандагонро ба муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мефаҳмонад ва ҳамзамон ба таври кофӣ омода набудани мурабиён ва падару модаронро баҳри ҳамкории мутақобила нишон медиҳад.

Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоиҳаҳо) ва ё мавзӯҳои илмӣ. Таҳқиқоти мазкур бо нақшаи дурнамои корҳои илмӣ-таҳқиқотии кафедраи педагогика ва психологияи Муассисаи давлатии таълимии Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳ Рӯдакӣ барои солҳои 2020-2024 робитаи бевосита дошта, бо мақсади мусоидат дар амалисозии Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи масъулият барои таълиму тарбияи кӯдак”, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи таълиму тарбияи томактабӣ”, Нақшаи миёнамуҳлати амал барои солҳои 2021-2023-и Стратегияи миллии рушди маориф дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, муқаррароти асосии Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва Барномаи давлатии рушди таҳсилоти томактабӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020-2025 коркард шудааст.

ТАВСИФИ УМУМИИ ТАҲҚИҚОТ

Дар таҳқиқоти диссертатсионӣ масоили ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила дар баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон мавриди баррасӣ қарор дода шуда, вазъияти воқеии ҳамкорӣ байни муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва волидон, аз ҷумла шаклу усулҳо ва самаранокии истифодаи онҳо мавриди тасвибу озмоиш қарор дода шудааст.

Вазифаҳои таҳқиқот. Ҳадафи таҳқиқот водор сохт, ки дар назди таҳқиқоти диссертатсионӣ иҷрои вазифаҳои зерин гузошта шаванд:

- омӯзиш ва таҳлили назариявии масоили фарҳанги педагогии волидон ва нақши он дар низоми тарбия, талаботи педагогикаи муосир нисбат ба масъалаи ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва волидайн;

- ошкорсозии муносибати волидон ба тарбияи фарзанд дар оила ва таъсири он ба ташаккули салоҳияти худбаҳодиҳии кӯдакони синни томактабӣ;

- омӯзиш ва таҳлили вазъияти воқеии ҳамкорӣ байни муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва волидон, аз ҷумла шаклҳо, усулҳо ва самаранокии онҳо;

- муайянсозии мушкilot ва душворихое, ки дар раванди ҳамкорӣ вучуд доранд, ки онҳо ба паст шудани фарҳанги педагогии волидон оварда мерасонанд;

- муайянсозии роҳу усулҳои баландбардории фарҳанги педагогии волидон зимни ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила;

- коркард ва амалисозии шаклҳои аёни-иттилоотии ташкили ҳамкорӣ байни муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва волидон, ки ба баландшавии фарҳанги педагогии волидонро мусоидат мекунад;

- таҳияи тавсияҳо оид ба баландбардории фарҳанги педагогии волидон тавассути беҳтарсозии ҳамкории муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бо оила.

Объекти таҳқиқот. Раванди амалисозии ҳамкории муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бо оила дар самти баландбардории фарҳанги педагогии волидон.

Мавзӯи (предмети) таҳқиқот. Ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила дар баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон.

Фарзияи таҳқиқот. Ҳамкорихои педагогии муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бо оила ба ташаккули фарҳанги педагогии волидон ба таври самаранок мусоидат мекунад, агар:

- асосҳои назариявии ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бо оилаҳо муайян карда шавад;
- самтҳои асосӣ ва роҳи усулҳои ҳамкории муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва оила ошкор ва асоснок карда шаванд;
- шаклҳои мухталифи ҳамкорӣ, ки ба баландшавии фарҳанги педагогии волидон мусоидат мекунанд, таҳия ва ба таври мушаххас амалисозии онҳо таъмин карда шавад;
- ҳамкорӣ бо волидон, ки он мунтазам ва муташаккилона сурат гирифта, на танҳо дар шакли чорабиниҳои алоҳида, балки ҳамчун як раванди пайдарпаи таълимӣ-тарбиявӣ ба роҳ монда шавад;
- хусусиятҳои инфиродии ҳар як оила, сатҳи дониш, тарзи ҳаёт ва эҳтиёҷоти онҳо дар раванди ҳамкорӣ ба назар гирифта шавад;
- фаъолияти волидон дар раванди ҳамкорӣ, ба монанди иштирок дар таҳия ва татбиқи чорабиниҳои таълимӣ-тарбиявӣ, гузаронидани чорабиниҳо ва ғайра таъмин карда шавад;
- заминаи иттилоотӣ-методӣ муҳайё карда шуда, волидон бо иттилооти зарурӣ дар бораи масъалаҳои таълиму тарбия, хусусиятҳои психологӣ кӯдакон, усулҳои пешқадами таълим ва ғайра таъмин карда шаванд;
- бо мақсади муайян намудани камбудӣҳо дар ин самт ва ташаккули фарҳанги педагогии волидон натиҷаҳои ҳамкорӣ мунтазам арзёбӣ ва таҳлил карда шаванд.

Марҳилаи таҳқиқот, ки дар раванди он ҷамъоварии маводи назарявӣ, вазъи ҳамкории муассисаҳои томактабӣ бо волидон, ташкилу баргузориҳои корҳои омӯзишӣ, таҳияи ҳулосаҳо, коркарду пешниҳоди истифодаи натиҷаи таҳқиқотро дар муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва таҳияи рӯйхати адабиётро дар бар мегирад. Инчунин таҳияву интишор намудани мақолаҳои илмӣ, барасмиятдарории диссертатсионӣ дар тамоми давраҳои таҳқиқот амали карда шудаанд, ки се марҳилаҳои зеринро ташкил намудаанд:

Дар марҳилаи якум (солҳои 2016-2019) адабиёти фалсафӣ, психологию педагогӣ ва илмию методӣ доир ба масъалаҳои ҳамкории мутақобилаи педагогии муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва оила чӣхати баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон аз чӣхати назариявӣ мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор дода шуданд. Дар ин раванд фаъолияти ҳамкории муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва оила мавриди озмоиши муқарраркунанда гардид, натиҷаҳои он таҳлил ва ҷамъбаст карда шуд. Заминаҳои назариявии ҳаллу фасли масъала муайян карда шуда, фарзияи илмӣ таҳқиқот таҳия ва методҳои таҳқиқот муайян карда шудаанд.

Дар марҳилаи дуюм (солҳои 2020-2022) шакл ва роҳу усулҳои педагогии баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон тавассути ба роҳ мондани ҳамкории мутақобила миёни муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва оила ошкор ва аз чӣхати назариявӣ асоснок карда шуда, дар ин замина дар муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ қорҳои таҳқиқотӣ-озмоишӣ доир карда шуданд.

Марҳилаи сеюм (солҳои 2023-2025) ба масъалаҳои банизомдарорӣ, таҳлил ва ҷамъбасти натиҷаҳои бадастомада, қорқарди ҳулосаи умумӣ, тавсияҳо барои истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ ва таҳияи матни диссертатсия бахшида шуд.

Асосҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқот:

- назарияи умумии низомҳои педагогӣ ва технологияҳо (В.П. Беспалков, В.И. Заевязинкий, М. Кларин, И.Я. Лернея, И. Обидов, М. Лутфуллоев, Л.И. Пидкасистий, Г.К. Селевко ва дигарон);
- асоси концептуалии ҳамкории фалсафӣ (М.Н. Недвеская, В.Э. Кемеров, Я. Одинаев, И.Т. Фролов, Б.С. Шомуродов);
- концепсияи сотсиологии мутақобила (Л.Л. Буев, М.С. Каган, М.С. Комаров, Н.Ф. Родионов);
- концепсияи психологии мафҳумҳои мутақобила (В.В. Бойко, Р.Л. Леонтев, Н.Н. Обозов, В.Р. Паричин);

- паҳлуҳои таърихӣ - педагогӣ ҳамкорӣ (Э.Ф. Аркин, Л.Л. Блонский, В.И. Загвязинский, А.Я. Коменский, Л.И. Красногорская, Н.К. Крупская, П.Л. Лесгафт, А.С. Макаренко, Г. Песталотси, С.А. Флерина, С.Т. Шатский, К.Н. Ярош);

- таҳқиқоти илмӣ ва муқаррароти педагогӣ оид ба ҳамкориҳои омӯзгор ва волидон (Б.Н. Кедров, Э.В. Коротаев, Б. Маҷидова, Х. Раҳимзода, Л.М. Имматова, Я.А. Пономарёв ва дар асарҳои доир ба тарбияи оилавӣ (П.Ф. Калтев, П.Ф. Лесгафт, А.Н. Островская, Н.И. Пирогов, Ф.Л. Ратнер);

- концепсияи ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бо оила (Т.В. Глушкова, Т.А. Данилина, Т.Н. Доронова, О. Зверев, Т.В. Кротов, Б. Маҷидова, Л.М. Иматзода, Г.С. Ҷалолова);

- таҳқиқоти назариявӣ ва ба амалия нигаронидашуда оид ба ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оила (Т.Д. Бахтеева, И.Г. Барсевич, В.Г. Калашников, М.Д. Матюшкина, Б. Маҷидова, Х. Раҳимзода, А. Нурзода, Л.Р. Содикова, М. Обидова, В.П. Симонов, А.И. Субетто, Т.Н. Щербаков ва дигарон).

Сарчашмаҳои маълумот. Адабиёти илмӣ, фалсафӣ, сотсиологӣ, педагогӣ - психологӣ, санадҳои меъёрии танзимкунандаи фаъолияти касбии педагогӣ - психологӣ дар соҳаи маориф; санадҳои меъёрию ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи маориф: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи маориф”, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи масъулият дар таълиму тарбияи кӯдак”, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи таълиму тарбияи томактабӣ” барномаҳои давлатӣ дар соҳаи маориф, ақидаҳои олимони намоёни тоҷик, рус ва мамӯлики Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил (ИДМ) роҷеъ ба фаъолияти педагогӣ – психологӣ оид ба ҳамкориҳои муассисаҳои таълимӣ ва оила чӣхати баландбардории фарҳанги педагогӣ волидон, натиҷаи корҳои илмӣ – таҳқиқотӣ ба мавзӯи дахлдори муҳаққиқони муосири Тоҷикистон ва хориҷи кишвар, андешаҳои намоёндагони соҳаи маориф

дар маҷаллаҳои илмӣ-педагогӣ ва дигар нашрияҳои илмӣ–методӣ ва илмӣ –публистистӣ, маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ, маводи захираҳои интернетӣ ва ғайра, ки ба масъалаи мавриди таҳқиқи мо алоқаманданд.

Заминаҳои эмпирикии таҳқиқот. Мутобиқ ба мақсад ва вазифаҳои мавзуи таҳқиқот методҳои назариявӣ ва эмпирикии зерин мавриди истифода қарор гирифтанд:

– методҳои назариявӣ, муқоисавӣ - таърихӣ, таҳлили адабиёти педагогӣ ва илмию методӣ, ҳуҷҷатҳо доир ба масоили таҳсилот ва ҳамкорӣ бо оила, санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ доир ба масъалаҳои вобаста ба ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва оила, таҳлил, синтез, муқоиса, ҳулосабарорӣ ва методи амсиласозӣ;

– методҳои эмпирикӣ, ки дар маҷмӯъ, мавриди истифода қарор гирифтанд, шомили мавридҳои зерин мебошанд: муқоисаи педагогӣ, мушоҳида, пурсиш, суҳбат бо кӯдакон, мураббияҳо, волидон ва роҳбарони муассисаҳои томактабӣ, озмоиши педагогӣ, методҳои омории математикӣ, ки ҳангоми коркарди маълумоти бадастоварда мавриди истифода қарор гирифтаанд.

Пойгоҳи таҷрибавӣ-озмоишии таҳқиқот. Дар қорҳои таҳқиқотӣ-озмоишӣ 200 нафар кӯдакони синни томактабӣ ва волидони онҳо, аз ҷумлаи тарбиятгирандагони муассисаҳои таҳсилоти томактабии “Ситора”-и шаҳри Кӯлоб, муассисаҳои таҳсилоти томактабии “Меҳронаи”-и шаҳри Кӯлоб, муассисаҳои таҳсилоти томактабии №4 ноҳияи Ш. Шохин муассисаҳои таҳсилоти томактабии №3-и ноҳияи Темурмалик, ҳамчунин 38 нафар мудирон ва 36 нафар мураббиёни муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ дар боло номбаршуда низ иштирок карданд.

Навгонии илмӣ таҳқиқот. Навгонии илмӣ таҳқиқот дар муқаррароти зерин ифода ёфтааст:

– асосҳои назариявии ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бо оилаҳо оид ба баландбардории фарҳанги педагогии волидон вобаста ба талаботҳои пешрафти ҷомеа муайян ва мушаххас карда шудаанд;

– самтҳои асосӣ ва роҳу усулҳои ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва оила ҷиҳати ташаккули фарҳанги педагогии волидон ошкор ва асоснок карда шудаанд;

– шаклҳои мухталифи ҳамкорӣ, ки ба баландшавии фарҳанги педагогии волидон мусоидат мекунанд, таҳия, тасвиб ва татбиқ карда шудаанд;

– роҳу воситаҳои ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бо волидон, на танҳо дар шакли ҷорабиниҳои алоҳида, балки ҳамчун як раванди муттасили таълимӣ-тарбиявӣ манзур карда шудааст;

– заминаи иттилоотӣ-методии таъмини волидон бо маълумотҳои зарурӣ дар бораи масъалаҳои таълиму тарбия, ба ҳисобгирии хусусиятҳои психологӣ кӯдакон, усулҳои пешқадами ҳамкориҳои самарабахш ва ғайра коркард ва ироа гардидаанд;

– бо мақсади муайянсозии сатҳи ташаккули фарҳанги педагогии волидон ва натиҷаҳои ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бо волидон меъёр ва нишондиҳандаҳои ин раванд ба таври арзёбӣ мушаххас пешниҳод карда шудаанд;

– тавсияҳои мушаххас барои мураббӣён ҷиҳати беҳтар кардани сифати ҳамкорӣ бо оилаҳо ва баланд бардоштани сатҳи фарҳанги педагогии волидон таҳия ва пешниҳод гардидаанд, ки онҳоро ба таври эҷодӣ дар фаъолияти муассисаҳои томактабӣ истифода бурдан мумкин аст.

Нуктаҳои ба ҷимоя пешниҳодшаванда:

1. *Ошкор карда шуд*, ки баланд бардоштани фарҳанги педагогии падару модар яке аз ҷанбаҳои муҳими ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бо оила ба ҳисоб рафта, барои соҳаи педагогика, назарияи

таълиму тарбия ва умуман барои ҷамъият аҳамияти бузург дорад, зеро маҳз оила комёбии тарбияи кӯдакони хурдсол ва синни томактабро муайян мекунад. Маърифати педагогии падару модар на танҳо донишҳои назариявӣ оид ба хусусиятҳои психологияи кӯдакон, рушди иҷтимоии онҳо, усулҳои таълим ва тарбия, инчунин малакаҳои амалӣ оид ба муошират бо кӯдакон, ҳалли муноқишаҳо ва фароҳам овардани муҳити мусоиди рушди онҳоро дар бар мегирад.

2. *Муайян карда шуд*, ки масъалаи баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон ҳамчун вазифаи муҳимми ҷомеа ва муассисаҳои таълимӣ арзёбӣ мешавад. Таҳкими фарҳанги педагогии волидон на танҳо ба беҳтар шудани муносибатҳои оилавӣ мусоидат мекунад, балки инчунин барои таъмини рушди ҳамаҷонибаи кӯдак, ташаккули шахсияти ӯ ва таъмин намудан ба зинаҳои таҳсилоти мактабӣ ва ба зиндагӣ дар ҷомеа замина мегузорад.

3. *Собит гардид*, ки дар амал роҳҳои муассири ҳамкорӣ бо волидайн на ҳамеша ба талабот ҷавобгӯ буда, дар баъзе мавридҳо, муносибатҳо бо волидайн ба таври расмӣ ба роҳ монда шуда, дар онҳо ғайолияти якҷоя, табодули афкор ва муҳокимаи масъалаҳои мубрами тарбия кӯдак кам баррасӣ карда мешаванд. Ин ҳолат метавонад ба он оварда расонад, ки волидайн дар раванди таълим ва тарбияи фарзандон иштироки кам дошта, ба муассисаҳои таълимӣ, на ҳамчун шарикҳои муҳим дар рушди кӯдакон, балки ҳамчун макони нигоҳубини кӯдакон назар мекунанд. Яке аз мушкилотҳои асосӣ дар ин самт, ин набудани барномаҳои мушаххас ва стратегияи кор бо волидайн, ки дар онҳо ҳадафҳо, вазифаҳо, шаклҳо ва методҳои мутаносиби ҳамкорӣ муайян шуда бошанд.

4. *Ошкор карда шуд*, ки ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила дар шаклҳои гуногун ба роҳ монда мешавад, ки ҳадафи онҳо баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон ва дар ин замина, таъмини рушди ҳамаҷонибаи кӯдакон мебошад. Дар заминаи

баҳисобгирии арзишҳои хонаводаги оила, одату анъанаҳои миллию имкониятҳои тарбиявии волидон ва муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ метавонанд барномаҳои махсуси педагогии тарбияи оилавино таҳия ва амалӣ намоянд, ки дар доираи онҳо волидон метавонанд дар раванди таълим ва тарбияи кӯдакон фаъолона иштирок намоянд.

Аҳамияти назариявии таҳқиқот:

– ғояҳои асосии назариявӣ ва амалии ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва оила вобаста ба ташаккули фарҳанги педагогии волидон мавриди омӯзиш ва таҳқиқ қарор дода шуда, зарурати беҳтарсозии сифати ҳамкориҳои педагогии онҳо асоснок қарда шудаанд;

– мафҳуми «фарҳанги педагогӣ» ҳамчун як ҷузъи фарҳанги умумибашарӣ дар мазмуни худ таҷрибаи педагогии ҷаҳонӣ, тағйири марҳилаҳои таърихии фарҳангӣ -педагогӣ ва тағйиротҳои маърифатии ба он хос, таърихи илми педагогӣ ва ғайраро дарбаргиранда шарҳу тавсиф шуда, бад-ин васила ба ғанӣ гаштани мавзӯи таҳқиқот мусоидат мекунад;

– шакл ва роҳу усулҳои ташкилу бароҳмонии ҳамкориҳои педагогии муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ба ташаккули фарҳанги педагогии волидон тавассути марҳилаҳои ба ҳам алоқаманд ва истифодаи маҷмӯи шаклҳои ҳамкорӣ ба самаранокии раванди мазкур мусоидат менамоянд;

– меъёрҳо ва сатҳи ҳамкориҳои педагогии муассисаҳои томактабӣ ва оила ҳамчун натиҷаи мақсадноки ҳамкориҳои мутақобила баҳри баландбардории фарҳанги педагогии волидон муайян ва мушаххас қарда шудааст.

Аҳамияти амалии таҳқиқот. Аҳамияти амалии таҳқиқотро натиҷа ва дастовардҳои қорҳои таҳқиқотӣ, баррасии заминаи психологӣ-педагогӣ, ташкили раванди ҳамкориҳои педагогии муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ба волидон ҷиҳати тақмили фарҳанги педагогии волидон ташкил дода, роҳҳои ҳамкориҳои мутақобиларо арзёби мекунад фаро

мегирад. Аз ин рӯ, натиҷаҳои таҳқиқотро дар муҳити кӯдакистон ва оила бо истифода аз восита ва роҳи усулҳои педагогии тавсифшуда амалӣ кардан мумкин аст.

Натиҷаҳои бадастомада ҳангоми омӯзиши фанҳои “Педагогикаи томактабӣ”, “Психологияи бачагона”, “Психологияи муносибатҳои оилавӣ” ва дигар фанҳои тахассусӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёна ва олии касбии самти омӯзгорӣ истифода кардан ба мақсад мувофиқ аст. Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионии мазкурро дар омодасозии босамари мураббӣи муассисаҳои томактабӣ, шунавандагони курсҳои тақмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони муассисаҳои томактабӣ, баланд бардоштани маърифати тарбиявии волидон мавриди истифода қарор додан мумкин аст.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот бо муқаррароти аввалияи методологӣ ва назариявӣ; асосноккунии илмӣ мавзӯи таҳқиқот дар асоси омӯзиш ва таҳлили назария ва амалияи педагогӣ, психология ва педагогикаи томактабӣ; истифодаи методҳои якдигарро мукамалкунанда, мақсадҳои қомилу мувофиқ, вазифаҳо вобаста ба мавзӯи таҳқиқот; тасдиқи натиҷаҳои таҳқиқот тавассути истифодаи методҳои омӯрӣ ва илмӣ – таҳлилий; иштироки бевоситаи муаллиф дар фаъолияти касбии омӯзгорӣ, илмӣ-методӣ ва таҳқиқотӣ таъмин карда шудааст.

Мутобиқати диссертатсия бо шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзӯ ва мундариҷаи диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 5.3.2. Назария ва методикаи таълиму тарбияи томактабӣ (педагогикаи томактабӣ), аз он ҷумла, ба банди ба банди 1 – Назария, методика ва методологияи таҳқиқи масъалаҳои тарбия, таълим ва инкишофи кӯдакони синни томактабӣ, банди 11 – Қорқарди барномаҳои аз ҷиҳати илмӣ асосноки тарбия ва таълими кӯдакон мувофиқ ба мазмуни фаъолияти педагогӣ ва банди 13 – Фаъолияти инноватсионӣ ва таҷрибавию озмоишӣ ҳамчун

манбаи рушди назария ва методикаи тарбияи томактабӣ мувофиқ мебошад.

Саҳми шахсии довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Саҳми шахсии муаллиф дар иштироки бевоситаи ӯ дар ҳамаи марҳалаҳои таҳқиқот: банақшагарӣ, интиҳоб ва асосноккунии мавзӯ, тартиб додани сохтори рисола, муайян кардани мақсаду вазифа ва объекту предмет, ҷустуҷӯ ва дарёфти адабиёти зарурӣ доир ба мавзӯи таҳқиқот, ҷамъоварӣ ва мураттабсозии натиҷаҳои таҳқиқот ва коркарди онҳо, коркарди тавсияҳои методӣ барои мураббӣён ва волидон, таҳия ва нашри мақолаҳои илмӣ, иштирок дар чорабиниҳои илмӣ, ҷамъбасти натиҷаҳои бадастомада ва таҳияи диссертатсия таҷҷасум ёфтааст.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ амалан дар тамоми марҳилаҳои таҳқиқот (2016-2025) ба даст оварда шудааст. Муқаррароти асосии назариявӣ ва натиҷаҳои таҳқиқот дар ҷаласаҳои илмии кафедраи педагогика ва конференсияҳои илмию амалии дохилидонишгоҳии ҳайати профессорону омӯзгорон, докторантону магистрантон ва донишҷӯёни Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, конференсияҳои илмӣ – назариявии ҷумҳуриявӣ ва ғайра муҳокима ва баррасиву тасвиб карда шудааст.

Интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия. Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 15 номгӯй интишороти илмии муаллиф, ки 8 номгӯй аз онҳо дар нашрияҳои илмии тақризшавандаи феҳристи тавсиянамудаи ҚОА–и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 6 номгӯй дар маҷмуаҳои маводи конференсияҳо ва 1 дастурҳои таълимӣ ба таъб расидаанд, инъикоси худро ёфтаанд.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад. Мазмунӣ диссертатсия дар 201 саҳифаи ҷопи компютерӣ дарҷ гардида, рӯйхати

адабиёти истифодашуда 160 номгӯйро ташкил медиҳад. Натиҷаи таҳқиқотӣ дар ҷадвалу диаграммаҳо тасвир ёфтааст.

БОБИ 1. АҲАМИЯТИ НАЗАРИЯВӢ ВА АМАЛИИ ТАШАККУЛИ ФАРҲАНГИ ПЕДАГОГИИ ВОЛИДОН

1.1. Фарҳанги педагогии волидон ва нақши он дар низоми тарбия

Таҳлили вазъи шароити имрӯза ва зиндагии оилаҳои муосир нишон медиҳад, ки аксари падару модар барои раванди самараноки иҷтимоишавии кӯдак шароити муосид фароҳам оварда наметавонанд, ки ин боиси авҷгирии проблемаҳои иҷтимоӣ, аз ҷумла таълиму тарбия мегардад. Қадамҳои беэҳтиётона ва хатогиҳои волидайн дар ҷараёни тарбия ва инкишофи кӯдак метавонанд ислоҳнашаванда гардида, дар рафторҳои ғайриҷамъиятии кӯдак, мушкилиҳои мутобиқшавии ӯ ба ҳаёт ва ҷомеа, коҳишҳои гуногуни рухиву равонӣ зоҳир шавад. Масъалаи маърифати педагогии падару модарон дар ҷомеа аҳамияти доимӣ дорад. Олимони маъруфи педагогика, аз қабили А. Дистервег, Я.А. Коменский, К.Д. Ушинский ва дигарон ба тарбияи волидайн аҳамияти калон додаанд. Дар даҳсолаи охир фарҳанги педагогии волидон мавриди таваҷҷӯҳи бештар қарор гирифта, ба яке аз мавзӯҳои асосии маҷаллаҳои илмӣ ва конференсҳо табдил ёфтааст.

Дар шароити муосир, ки ҷомеа ба дигаргуниҳои динамикӣ дучор мешавад, масъалаи баланд бардоштани маърифати педагогии падару модарон аҳамияти махсус касб мекунад. Тағйирёбии арзишҳо, технологияҳои нав ва талаботи афзоянда ба шахсияти фарзанд зарурати дониши амиқи педагогикиро дар волидайн ба миён меорад. Ин дониш

имкон медиҳад, ки онҳо дар тарбияи фарзандон усулҳои муосирро истифода баранд, равобита солимро дар оила бунёд намоянд ва ба рушди ҳамаҷонибаи шахсияти фарзанд мусоидат кунанд.

Мувофиқи тадқиқотҳои илмӣ, сатҳи маърифати педагогии волидайн ба муваффақияти таълимии фарзандон таъсири мустақим мерасонад. Масалан, дар таҳқиқот нишон дода шудааст, ки волидайне, ки дорои дониши хуби педагогӣ мебошанд, метавонанд ба фарзандони худ дар раванди таълим самараноктар кумак кунанд, мушкилоти рафториро пешгирӣ намоянд ва муҳити мусоидро барои рушди шахсии онҳо фароҳам оранд. Инчунин, мушоҳида мешавад, ки чунин волидайн нисбат ба тарбияи фарзандон масъулияти бештар эҳсос мекунанд.

Дар ин замина, барномаҳои таълимии махсус барои волидайн, ки аз ҷониби муассисаҳои таълимӣ ва созмонҳои ҷамъиятӣ ташкил карда мешаванд, аҳамияти калон доранд. Ин барномаҳо ба волидайн имконият медиҳанд, ки дониши худро дар соҳаи психологияи кӯдакон, усулҳои таълим ва тарбия, инчунин пешгирии мушкилоти рафтории фарзандон такмил диҳанд. Ғайр аз ин, мубодилаи таҷриба байни волидайн ва мутахассисон дар шакли семинарҳо, тренингҳо ва машваратҳо нақши муҳим мебозад.

Бо вучуди таваҷҷӯҳи афзоянда ба ин масъала, ҳанӯз мушкилоти зиёде мавҷуданд, ки ба баланд бардоштани маърифати педагогии волидайн монёз мешаванд. Аз ҷумла, нарасидани барномаҳои таълимии дастрас, огоҳии пасти волидайн дар бораи аҳамияти дониши педагогӣ ва набудани дастгирии кофӣи давлатӣ дар ин самт аз ҷумлаи онҳост. Ҳалли ин мушкилот ва таҳияи стратегияҳои муассир барои баланд бардоштани маърифати педагогии волидайн вазифаи муҳими ҷомеа ва давлат мебошад.

Зарурати таҳқиқи мавзӯ бо он шарт меёбад, ки беҳбудии иҷтимоӣ-иқтисодии оила кафили муваффақияти сиёсати давлатии оила мебошад, ки солҳои охир аҳамияти махсусро касб намуда истодааст.

Коллективҳои педагогӣ, ҷамъиятҳои волидон беш аз ҳама дарк менамоянд, ки имрӯз номушаккилии оила авҷ гирифта, меъёрҳои ахлоқӣ-маънавӣ ва тарзи ҳаёти оилавӣ коста гардида, дараҷаи фарҳанги педагогии волидон ва аҳоли коҳиш меёбад, ки дар натиҷа нақши таъсири тарбиявии оила дар иҷтимоишавии насли наврас поён рафта истодааст.

Баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидайн аҳамияти калон дорад, зеро оила муваффақияти тарбияи кӯдаконро муайян мекунад. Фарҳанги педагогии волидайн қисми таркибии фарҳанги умумибашарӣ буда, таҷрибаи таърихӣ тарбияи фарзандонро дар оила инъикос мекунад. Солҳои охир ба масъалаи мазкур таваҷҷӯҳи бештар зоҳир мегардад, аз ҷумла мавзӯоти фарҳанги педагогии волидон ҳамчун сарчашмаи тарбияи гуманистӣ, фарҳанги педагогии волидон ҳамчун омили азнавсозии корҳои тарбиявӣ дар мактаб, ташаккули фарҳанги педагогии волидайн дар оилаи нопурра дар шароити фаъолияти муассисаҳои иҷтимоӣ, ташаккули фарҳанги педагогии волидайн ҳамчун омили баланд бардоштани сифати таълим дар мактабҳои деҳот ва ғайра намунаи арзишманди таҳқиқотҳои ин соҳа мебошанд.

Пешрафти таълиму тарбияи кӯдак, наврас ва ҷавон, пеш аз ҳама, ба ақлу заковат ва донишу хиради падару модар вобаста аст. Дар ин асно дар суҳанронии Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон чунин омадааст: «Усулан ақлу идрок, ҷаҳонбинӣ ва ғазилати маънавии падару модар аввалин сарчашмаест, ки дар зехну шуури кӯдак нақши ҳамешагӣ пайдо мекунад ва нуфузи он дар зиндагии инсон як умр боқӣ мемонад» [1. с.158].

Мафҳуми «фарҳанги педагогӣ» дар адабиёти муосири педагогӣ ба таври яқмаъно шарҳу возеҳ нагардидааст. Аз як тараф, фарҳанги педагогӣ инъикоскунандаи дараҷаи дар ҷомеа азҳудкардаи таҷрибаи иҷтимоӣ-педагогии шахс ва ё мутахассис мебошад, аз тарафи дигар фарҳанги педагогӣ ин дар фаъолияти ҳарруза ҷорӣ намудани ин

таҷрибаро ифода менамояд. Як қатор муҳаққиқон (В. Н. Вершинин, И. А. Колесникова) фарҳанги педагогиро ҳамчун як ҷузъи фарҳанги умумибашарӣ арзёбӣ менамоянд, ки дар мазмуни худ таҷрибаи педагогии ҷаҳонӣ, тағйири марҳилаҳои таърихии фарҳангӣ ва тағйиротҳои маърифатии ба он хос, таърихи илми педагогӣ ва ғайраро дарбар мегирад [26, с.23].

Ба андешаи В.Н. Вершинин, волидони муосир бояд донишҳои густурда дар соҳаҳои педагогика, психология, генетика, физиология ва ғайра дошта бошанд. Ин донишҳо барои фаҳмиши қонуниятҳои инкишофи кӯдак, дарки фардияти ӯ ва муносибати дуруст бо насли нав, ки аксаран бо нуқсонҳо таваллуд мешаванд, муҳиманд. Оилаҳо ба донишҳо оид ба ҳадафҳо, воситаҳо ва усулҳои тарбия, инчунин ислоҳи рушди кӯдакон ниёз доранд. Фарҳанги педагогии муосир донишҳоро аз илмҳои инсонӣ фаро гирифта, ба дарки асосҳои психологӣ ва педагогии оила ва тарбияи ҳонагӣ мусоидат мекунад [26, с.56].

Ба андешаи олимони фарҳанги педагогиро метавон дар дараҷаҳои гуногуни иҷтимоӣ-педагогӣ, илмӣ, маърифатӣ, касбӣ-педагогӣ ва шахсӣ баррасӣ намуд.

Аз нуқтаи назари иҷтимоӣ-педагогӣ фарҳанги педагогӣ ҳамчун воситаи педагогикунории муҳити атроф баромад менамояд. Педагогҳо, волидон, ҷамъиятҳои омӯзгорон барандагони забон ва созандагони фарҳанги педагогӣ дар ин соҳа мебошанд.

Дараҷаи илмӣ-педагогӣ имкон медиҳад фарҳанги педагогиро ҳамчун ҷузи таркибии фарҳанги маънавии миллӣ ва инсонӣ, соҳаи арзишҳои педагогӣ, дарбаргирандаи назарияҳои педагогӣ, тафаккур, шуур, намунаҳои фарҳангии фаъолияти амалӣ баррасӣ намуд. Аз нуқтаи назари касбӣ-педагогӣ фарҳанги педагогӣ ҳамчун соҳаи фаъолияти касбӣ баррасӣ мегардад, ки талаботи ҷамъиятӣ ба он ва қонуниятҳои баробарии фарҳангии омӯзгорро дарбар мегирад.

Фарҳанги педагогии волидон як чузъи ҷудонопазири фарҳанги ҷамъиятӣ буда, ташаккули он вазифаи муҳими ҷомеаи муосир аст. Фарҳанг дараҷаи рушди ҷомеа, нерӯи эҷодӣ ва қобилияти инсонӣ мебошад, ки дар ҳаёт, фаъолият, муносибат ва дастовардҳои моддиву маънавии одамон таҷассум меёбад [47, с.82].

Муносибати шахси калонсол бо дигарон, хусусан кӯдакон, аз меҳрубонии модар дар айёми кӯдакӣ вобаста аст. Кӯдак рафтори волидонро мушоҳида карда, воситаҳои муоширатро аз худ мекунад ва дар тарбияи фарзандони худ истифода мебарад [47, с.84].

Фарҳанги педагогии волидон, ҳамчун зухуроти иҷтимоӣ ва педагогӣ, аз маҷмӯи донишҳо, малакаҳо, муносибатҳо ва арзишҳои иборат аст, ки волидон дар раванди тарбияи фарзандон истифода мебаранд. Ин фарҳанг, ба таври динамикӣ тағйир ёфта, аз таҷрибаи наслҳо, дастовардҳои илми педагогика ва талаботи ҷомеаи муосир таъсир мепазирад. Дар ин замина, нақши волидон дар ташаккули шахсияти кӯдак, муҳим ва таъйинкунанда арзёбӣ мешавад.

Вобаста аз ин, муносибати волидон бо фарзандон, ки дар асоси эҳтиром, ҳамкорӣ ва фаҳмиши мутақобила сохта шудааст, ба рушди ҳамаҷонибаи кӯдак мусоидат мекунад. Таҳқиқоти илмӣ, аз ҷумла корҳои Л.С. Виготский, А.Н. Леонтьев ва Д.Б. Эльконин, нишон медиҳанд, ки муҳити оилавӣ ва муносибати волидон омилҳои муҳим дар инкишофи маърифатӣ, эмотсионалӣ ва иҷтимоии кӯдак мебошанд. Дар ин радиф, волидон бояд на танҳо ҳамчун манбаи таъминоти моддӣ, балки ҳамчун шахсони наздик, дастгиркунанда ва роҳнамо барои фарзандон амал намоянд.

Бояд қайд кард, ки фарҳанги педагогии волидон, инчунин, масъалаҳои марбут ба саломатии равонӣ ва ҷисмонии кӯдаконро дар бар мегирад. Донишҳо дар бораи гигиена, ғизои дуруст, речаи рӯз ва пешгирии бемориҳо, ба таъмини солимии кӯдак ва ташаккули одатҳои солимии ӯ мусоидат мекунанд. Ҳамзамон, волидон бояд дар шинохти

нишонаҳои аввалини мушкилоти равонӣ ва эмотсионалии кӯдак, аз кабили изтироб, депрессия ва ё душвориҳо дар муошират, омода бошанд ва дар ҳолати зарурӣ, ба мутахассисон муроҷиат намоянд.

Фарҳанги педагогии волидон ҳамчун фаъолияти волидон дар тарбия ва инкишофи кӯдак дар оила тавсиф мешавад. Дар айни замон, сатҳи фарҳанги педагогии волидон баланд нест, ки ба натиҷаҳои тарбия таъсири манфӣ мерасонад. Аксари волидон дар тарбия бесалоҳиятанд ва қонуниятҳои тарбияро намедонанд. Онҳо ба ҳадафҳои тарбия аҳамият намедиханд ва фарзандонро бе назардошти шароитҳои иҷтимоӣ-фарҳангӣ тарбия мекунаанд. Фарҳанги педагогии волидон ба худомӯзии онҳо асос ёфта, дар маърифати кӯдак, қобилияти андешидан, худидора, эҷодкорӣ, технологияҳо ва муносибати инсондӯстона ифода меёбад.

Вобаста ба ин, таҳкими фарҳанги педагогии волидайн вазифаи муҳими ҷомеа ва муассисаҳои таълимӣ маҳсуб меёбад. Таҳқиқотҳо нишон медиҳанд, ки волидони дорои сатҳи баланди фарҳанги педагогӣ дар тарбияи фарзандон муваффақтар мебошанд. Онҳо ба эҳтиёҷоти рушди кӯдак муносибати фаҳмо доранд ва муҳити мусоидро барои рушди шахсияти ӯ фароҳам меоранд.

Бо мақсади баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидайн, як қатор чорабиниҳо гузаронидан мумкин аст. Аз ҷумла, ташкили курсҳои кӯтоҳмуддати омӯзишӣ, семинарҳо, тренингҳо оид ба масъалаҳои педагогика ва психологияи синнусолӣ, инчунин таъсиси марказҳои машваратии педагогӣ барои волидон, ки дар он ҷо онҳо метавонанд аз мутахассисон кӯмаки касбӣ гиранд.

Фарҳанги педагогӣ дар оила аз анъанаҳо ва меъёрҳои педагогикаи халқӣ ташаккул ёфта, оила барандаи он аст. Қобилияти волидон барои тағйири худ ва муносибат бо кӯдак ба ҷалби онҳо ба ин фарҳанг вобаста аст.

Т.А. Маркова нишондиҳандаҳои фарҳанги педагогиро чунин муайян мекунад:

- Иҷтимоӣ-педагогӣ: ҳар як инсон субъекти тарбия аст;
- Арзишӣ: муносибат ба донишҳо ҳамчун ба арзишҳо;
- Дидактикӣ: принципҳои тарбия - маҷбуркунӣ ё шавқмандӣ [81, с.–182].

Муҳаққиқи дигар Е.И.Видт иброз менамояд, ки: «Дар фарҳанги педагогии волидон метавон чунин унсурҳоро ба монанди маърифатӣ, амалӣ, муоширатӣ, рефлексивӣ, эмотсионалиро ҷудо намуд» [27, с.–82].

Фарҳанги педагогӣ аз унсурҳои маърифатӣ, амалӣ, коммуникативӣ, рефлексивӣ ва эмотсионалӣ иборат аст.

Унсuri маърифатӣ донишҳои педагогӣ-психологӣ, физиологӣ-гигиенӣ ва ҷизъиётҳои ҳукукиро дар бар мегирад.

Унсuri амалӣ иҷрои методҳо, роҳҳо ва шаклҳои гуногуни муносибати педагогӣ бо кӯдакро дар бар мегирад.

Унсuri коммуникативӣ қобилияти ташкили фазои мусоиди психологӣ дар оила ва ҳалли муноқишаҳо дар бар мегирад.

Унсuri рефлексивӣ қобилияти таҳлили амалу рафторҳо ва арзёбии натиҷаҳои тарбияро дар бар мегирад. Унсuri эмотсионалӣ қобилияти идораи худ, муайян ва ҳал намудани мушкилоти кӯдак ва ҳамдардиро дар бар мегирад.

Муҳимияти ин унсурҳо дар фаъолияти педагогӣ ғайри қобили баҳс аст. Маҳорати педагогӣ аз маҷмӯи ин унсурҳо иборат буда, имкон медиҳад, ки муаллим ё волидайн дар раванди таълим ва тарбия самаранок амал намоянд. Дар ин маврид, донишҳои педагогӣ-психологӣ ба муаллим имкон медиҳанд, ки хусусиятҳои синнусолӣ ва инфиродии кӯдакони ба назар гирифта, барномаи таълимиро мувофиқи онҳо таҳия намояд.

Унсuri амалӣ бошад, имконият медиҳад, ки усулҳои гуногуни таълимиро дар амал татбиқ намуда, ба ҳар як кӯдак муносибати инфиродӣ пайдо кунад. Чунон ки дар таҳқиқоти Л.С. Виготский қайд шудааст, "таълим бояд пеш аз инкишоф бошад ва инкишофро ба пеш барад". Ин

гуфтахо зарурати истифодаи усулҳои муосири таълимиро, ки ба инкишофи ҳамачонибаи кӯдак равона шудаанд, таъкид мекунанд.

Унсuri коммуникативӣ дар муносибати педагогӣ аҳамияти калон дорад, зеро муаллим ё волидайн бояд фазои мусоидро барои муошират ва ҳамкорӣ бо кӯдакон фароҳам оваранд. Инчунин, ҳалли муноқишаҳо дар оила ва мактаб низ аз маҳорати коммуникативии педагог вобаста аст. Муносибати эътимодбахш ва ҳамдигарфаҳмӣ метавонад ба пешгирии мушкилоти рафтории кӯдакон мусоидат намояд.

Унсuri рефлексивӣ ба педагог имкон медиҳад, ки фаъолияти худро таҳлил намуда, хатогиҳоро ислоҳ кунад ва натиҷаҳои тарбияро арзёбӣ намояд. Ин қобилият ба педагог имкон медиҳад, ки дар фаъолияти худ пайваستا такмил ёбад ва усулҳои нави таълимиро ҷорӣ намояд. Таҳқиқоти муосир нишон медиҳанд, ки педагогҳои дорони маҳорати рефлексивӣ дар фаъолияти худ бештар муваффақ мешаванд.

Унсuri эмотсионалӣ дар раванди таълим ва тарбия нақши муҳим мебозад. Педагог бояд қодир бошад, ки эҳсосоти худро идора кунад, мушкилоти кӯдакро дарк намояд ва ба ӯ ҳамдардӣ кунад. Ин қобилият ба педагог имкон медиҳад, ки бо кӯдак робитаи эътимодбахш барқарор намуда, ба ӯ дар ҳалли мушкилот кумак расонад. Эҳсоси дастгирӣ ва фаҳмиш аз ҷониби педагог метавонад ба инкишофи шахсияти кӯдак таъсири мусбат расонад.

Педагогҳо Дронова ва Глушкова фарҳанги педагогии волидонро ба сатҳи маърифат, фарҳанги умумӣ, хусусиятҳои шахсӣ, таҷрибаи зиндагӣ ва тарбияи худ вобаста медонанд [41, с.22].

Иқтидори маърифатии оила ҳамчун дараҷаи инкишофи шахсият дар фаъолият тавассути муносибат ва фазои иҷтимоӣ зоҳир мегардад. Тарбияи кӯдак дар оила бар пояи:

- намунаи шахсии волидайн,
- тарзи ҳаёти оилавӣ,
- фазои эҳсосӣ-ахлоқӣ;

- ташкили мақсадноки вақти фароғатӣ устувор аст.

Волидон дар чараёни фаъолияти педагогӣ бо роҳи тарбияи фарзанд рушд мекунад, арзишҳояшон таҷдид мешаванд ва усулҳои тарбиявӣ дар муомила бо кӯдак мавриди татбиқ қарор мегиранд. Ин раванд, ки дар адабиёти илмӣ ҳамчун "таъсири мутақобилаи волидайн ва фарзанд" маъруф аст, ба ташаккули шахсияти кӯдак ва инкишофи волидайн мусоидат мекунад.

Тарбияи фарзанд масъалаи муҳими доимии ҷомеа аст, ки аз тарафи мутафаккирон, адибон, омӯзгорон, равоншиносон ва сиёсатмадорон баррасӣ мешавад. Давлат ва Ҳукумати Тоҷикистон ба фарҳанги педагогии волидон ва тарбияи насли наврас аҳамияти калон медиҳад, зеро ояндаи Тоҷикистон ба онҳо вобаста аст. Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон таъкид намуданд, ки таҳкими оила ва тарбияи насли солим воситаи рушди ҷомеа ва мустаҳкамии давлат мебошад [156, с.12].

Пешвои муаззами миллат пайваста таъкид мекунад, ки ба тарбияи фарзандон, махсусан дар давраи кӯдакиву наврасӣ, диққати ҷиддӣ диҳанд. Психологҳо ин давраро "заминчунбӣ" меноманд, ки дар он наврасон "ман"-и худро эҳсос мекунад ва мустақилияти худро нишон медиҳанд. Интихоби дурусти тарбия аз фарҳанги педагогии волидон ва оила вобаста аст.

Оила ба ақидаи олимон (Арабов И.А., Раҳимзода Х., Лутфуллозода М., Мачидова Б., Нуров А. ва дигарон), падару модар масъули асосии тарбияи фарзанд мебошанд, аммо муассисаҳои таълимӣ низ дар ин раванд нақши муҳим доранд. Мушоҳидаҳо нишон медиҳанд, ки агар мақсад ва вазифаҳои тарбияи ахлоқӣ ба наврасон дуруст фаҳмонида нашаванд, ин метавонад ба оқибатҳои манфӣ оварда расонад. Тарс аз падар ё роҳбари синф метавонад зоҳиран интизомро таъмин кунад, аммо дар ғойби онҳо рафтори манфӣ зухур мекунад. Бисёре аз волидон аз рафтори фарзандонашон норозӣ ҳастанд, ки ин аз

сатҳи пасти фарҳанги педагогии онҳо шаҳодат медиҳад. Аз ин рӯ, баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон, бо назардошти дигаргуниҳои муҳити иҷтимоӣ, аҳамияти калон дорад. Дар ин замина, қабули «Қонун дар бораи масъулият дар таълиму тарбияи кӯдак», ки дар он чунин омадааст: «Падару модарон барои ҳифзи саломатӣ, ташаккули ҷисмонӣ, маънавӣ ва ахлоқии фарзанд шароит муҳайё намоянд, онҳоро дар рӯҳияи эҳтиром ба Ватан, қонун, арзишҳои миллӣ ва умумибашарӣ тарбия намоянд» [154, с.5].

Телевизионҳои Тоҷикистон, махсусан Сафина, барномаҳои хуб оид ба фарҳанги волидайн ва тарбияи насли наврас пешниҳод мекунанд. Сафина силсиланамоишҳо дар бораи оилаҳои намунавӣ пахш мекунад. Аммо, на ҳама волидон ва фарзандон имкони тамошои ин барномаҳои тарбиявиро доранд. Барои ҳалли ин мушкилот ва тарбияи фарзандони сазовори Ватан, бояд чораҳо андешид. Во баста ба ин, месазад, ки чунин андешаи педагоги барҷастаи даврони Шӯравӣ В.А.Сухомлинскийро ёдрас намоем: «Ман боварӣ ҳосил кардам, ки ба ҷамъияти мо, ҳам ба падару модарон ва ҳам ба ҷавононе, ки дар оянда бояд оила барпо карданианд, «Педагогикаи падару модарон» зарур аст. «Педагогикаи падару модарон» бояд китоби рӯимизии ҳар як шаҳрванди мо гардад. Илми тарбияи одам бояд ба мадди аввал гузошта шавад» [133, с.67].

Педагоги барҷаста В.А.Сухомлинский таъкид мекунад, ки илми тарбияи кӯдак аҳамияти аввалиндараҷа дорад. Ин хулоса аз таҷрибаи ӯ дар тӯли 30 соли омӯзгорӣ ва мушоҳидаи доимии падару модарон дар мактаби миёнаи Павлишский бармеояд. Ҷавоб ба саволҳои муҳими педагогикаи муосир, аз қабili тарбияи дуруст, мувозинати муҳаббату талабот ва роҳҳои хушбахт кардани фарзандон, бештар ба фарҳанги педагогии волидон, оила ва ҳамкории онҳо бо муассисаҳои таълимӣ вобаста аст [134, с.167].

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки падару модарон дар ҷустуҷӯи роҳҳои самараноки тарбияи фарзанд ҳастанд. Анъанаҳо, арзишҳои

миллӣ ва умумибашарӣ, эҷодиёти шифохӣ ва адабиёти классикӣ дар тарбияи ахлоқӣ нақши муҳим доранд. Асарҳои мутафаккирони форсу тоҷик оид ба мақоми падару модар ва вазифаи фарзанд дар эҳтироми волидайн, барои тарбияи ахлоқии наврасон дар шароити ҷаҳонишавӣ аҳамияти калон доранд ва ҳамчун маҳаки асосӣ хизмат мекунанд.

Китобҳои "Қобуснома", "Насихатнома", "Ахлоқи Носирӣ", "Гулистон", "Бӯстон", "Баҳористон", "Ахлоқи Мӯҳсинӣ", "Захират-ул-мулк", "Ахлоқи Ҷалолӣ" барои тарбияи ақлӣ, маънавӣ, меҳнатӣ, касбӣ ва зебоипарастии наврасону ҷавонон, махсусан дар тарбияи ахлоқи ҳамида, одобу рафтор, эҳтиром, ватандӯстӣ ва омӯзиши илму ҳунар аҳамияти калон доранд. Тавсия мешавад, ки волидон ва омӯзгорон ин китобҳоро барои мутолиа ба шогирдон ва падару модарон тавсия намоянд ва дар маҷлисҳои оилавӣ, сӯҳбатҳои фардӣ ва ҷорабиниҳои мактабӣ муаррифӣ кунанд.

Ин асарҳои гаронбаҳо, ки мероси адабиёти классикии форсӣ-тоҷикӣ ба шумор мераванд, дар тӯли асрҳо ҳамчун манбаи илҳом ва роҳнамо барои наслҳои гуногун хизмат кардаанд. "Қобуснома"-и Унсурулмаолии Кайковус, ба мисоли дастурамале барои зиндагии шоиста, арзишҳои ахлоқиро дар мадди аввал гузошта, ҷавонро ба касби дониш, эҳтироми волидайн ва садоқат ба ватан ҳидоят менамояд. "Насихатнома"-и Низомулмулк, ки ба унвони вазири салтанати Салҷуқиён машҳур аст, дар заминаи таҷрибаи сиёсӣ ва идории худ, роҳҳои пешрафти давлат ва тарбияи кадрҳои роҳбарикунандаро мушаххас мекунад.

"Ахлоқи Носирӣ"-и Хоҷа Насируддини Тӯсӣ, яке аз муҳимтарин асарҳо дар илми ахлоқ ба забони форсӣ ба шумор рафта, масоили ахлоқи фардӣ, иҷтимоӣ ва сиёсиро бо таҳлили амиқ баррасӣ мекунад. Тӯсӣ, бо истифода аз таълимоти Арасту ва дигар файласуфони Юнон, ахлоқро ҳамчун асоси хушбахтӣ ва суботи ҷомеа муаррифӣ менамояд. "Гулистон" ва "Бӯстон"-и Шайх Саъдии Шерозӣ, ки бо забони равону шево навишта

шудаанд, тавассути ҳикоёту тамсилҳо, масъалаҳои муҳими ахлоқӣ, иҷтимоӣ ва инсониро баён мекунанд. Ин ду асар, ки дар тамоми ҷаҳон шуҳрат доранд, ҳамчун дастури зиндагӣ ва роҳнамои ахлоқӣ эътироф шудаанд [123, с.67].

"Баҳористон"-и Абдурраҳмони Ҷомӣ, ки дар пайравии "Гулистон" навишта шудааст, бо забони зебо ва шево, ахлоқу одоб, ҳикмату панд ва масоили иҷтимоиро баён мекунад. Ҷомӣ, ки аз бузургтарин шоирон ва мутафаккирони асри XV ба шумор меравад, тавонистааст бо "Баҳористон" сахми арзандае дар рушди адабиёти ахлоқӣ гузорад. "Ахлоқи Мӯҳсинӣ"-и Ҳусайн Воизи Кошифӣ, ки дар заминаи таълимоти исломӣ навишта шудааст, ҷавонро ба риояи арзишҳои динӣ, адолат, инсоф ва эҳсон ҳидоят менамояд.

"Захират-ул-мулк"-и Алии Ҳамадонӣ, ба мисоли дастури роҳбарӣ, ахлоқи сиёсӣ ва идориро дар асоси таълимоти исломӣ шарҳ дода, подшоҳон ва ҳокимонро ба адолат, инсоф ва раҳмдилӣ даъват мекунад. "Ахлоқи Ҷалолӣ"-и Ҷалолуддини Даввонӣ, ки ба унвони яке аз муҳимтарин асарҳои ахлоқӣ дар адабиёти форсӣ шинохта шудааст, масоили ахлоқи фардӣ, иҷтимоӣ ва сиёсиро бо истифода аз ақл ва мантиқ баррасӣ менамояд. Ин асарҳо, ки дар тӯли асрҳо мавриди омӯзиш ва таҳлил қарор гирифтаанд, имрӯз низ барои тарбияи насли ҷавон аҳамияти худро гум накардаанд ва метавонанд дар ташаккули шахсияти комил ва омода намудани онҳо ба зиндагии шоиста саҳмгузор бошанд.

Аз ин рӯ, ба омӯзгорон зарур аст, ки асарҳои зикршударо ҳатман бояд мутолиа кунанд. Вобаста ба муҳим будани мутолиаи ин асарҳо аз ҷониби волидон ва омӯзгорон мутафаккир ва олими барҷаста Мир Сайид Алии Ҳамадонӣ дар китоби худ «Захират-ул-мулк» таъкид кардааст, ки: «Дар ҳолати таваллудшавии фарзанд дар ниҳоди ӯ ҳеҷ гуна хислатҳои некию бадӣ вучуд надорад ва олами ботинии ӯ чун оина пок аст. Падару модар ва атрофиён бачаро чи хеле, ки тарбия кунанд, ӯ

хамон тавр меъёрҳои ахлоқӣ, тарзи рафтор ва муоширатро аз онҳо меомӯзанд» [86, с.23-24].

Аз ин рӯ, барои баланд бардоштани фарҳанги педагогии падару модар ва дурустии тарбияи фарзандон, Нуров А. дар назди оила (падару модар) чунин вазифахоро мегузорад:

- “1) Тарбияи ахлоқӣ - мунтазам намудани асосҳои ахлоқи ҳамида.
- 2) Методҳои мувофиқ – истифодаи усулҳои мувофиқ ба синну сол ва дараҷаи фарзандон.
- 3) Фаҳмондадиҳии ахлоқ – оғоз намудани меъёрҳои ахлоқие бо фаҳми наврасон.
- 4) Таҳқиқи наврасон – маърифати тарафҳои мусбату манфии фарзандон (шавқҳо, амалиёт, муносибат).
- 5) Сӯҳбати маъниманд – интихоби мавзӯҳои аҳамияти тарбиявирошта.
- 6) Таҷрибаи шахсӣ – истифодаи таҷриба дар тарбия.
- 7) Мустаҳкамсозии ахлоқ - системанок ба машқ одат намудани сифатҳои ахлоқӣ.
- 8) Рафтор ва муносибати ибратбахши волидон.
- 9) Ислоҳияткунӣ – ислоҳ намудани норасоии наврасон пеш аз вуқӯъ” [97, с.34].

Дар натиҷаи мунтазам гузаронидани корҳои тарбиявӣ бо риояи меъёрҳои ахлоқӣ аз ҷониби падару модар:

- дониш ва малака дар фарзандон ҳосил мешавад;
- рафторҳои ахлоқӣ ба онҳо одат мешаванд;
- муошират бо одамон қатъиян риоя мешавад.

Фарзандон на танҳо мефаҳманд, ки чӣ гуна муомила кардан лозим аст, балки муоширатро амалӣ иҷро мекунанд. Бо риояи ин талаботҳо, яъне “Бо роҳи рост раф, гарчанд дур аст”:

- фарҳанги педагогии падару модарон баланд мегардонад;
- фарзандонро дар роҳи дуруст тарбия меёбанд.

Тавре ки муайян гардид, асоси муташаккилии тарбияи оилавӣ ин корҳои мунтазам дар баланд бардоштани фарҳанги педагогии падару модар мебошад. Бомувафақият анҷом додани вазифаҳои асосии оила дар тарбияи кӯдакон, инкишофи ҳаматарафаи онҳо дар сатҳи зарурӣ аз иқтидори тарбиявии оила вобастагии калон дорад. Он ифодакунандаи маҷмӯи шароитҳо ва воситаҳо мебошад, ки дар маҷмӯъ имкониятҳои оиларо ташкил медиҳанд. Ба он шароитҳои моддӣ, рӯзгор, аъзоёни оила, ҳолати психикии оила, муносибатҳо, меҳнатӣ, таҷрибаи ҳаётӣ, фарҳангӣ, вақти холигӣ, фароғати оилавӣ, ибрати волидон ва ғайра метавон дохил намуд.

Дар низоми ин таъсиротҳо фарҳанги педагогии падару модар кадом мавқеъро ишғол менамояд? Мушоҳидаи таҷрибаи кор дар мактаб моро водор месозад, ки ҳатто сатҳи кофии маърифатнокии волидон натиҷаҳои интизорию бароварда намесозад. Зеро донишҳоро мебоияд дар амалия татбиқ кард. Пурсиши омӯзгорон нишон дод, ки сатҳи кофии донишҳои педагогӣ на ҳама вақт натиҷаҳои мусбии амалиро дармеёбад. Масалан, 8% кӯшиш менамоянд, аммо дар амал донишҳоро истифода бурда наметавонанд, 23% на ҳама вақт истифода мебаранд, 15% дигар бошад умуман дар фаъолияти тарбиявии худ донишҳои педагогиро истифода наменамоянд. Тавре А.С. Макаренко қайд менамояд: «Бадбахтии санъати тарбия дар он аст, ки тарбия карданро танҳо дар амалия, аз рӯи ибрати дигарон метаон омӯзонид» [33, с.76].

Ҳангоми тайёрии ба тарбияи кӯдакон набояд танҳо ба донишҳои назариявии онҳо аҳамият дод. Инчунин коркарди малакаи педагогӣ лозим мебошад, ин бо туфайли иштироки волидайн дар корҳо ва машғулиятҳои гуногуни ба тарбияи кӯдакон алоқаманд ба даст меояд. Омодагии волидайн ба фаъолияти тарбиявӣ мебоияд сатҳи баланди фарҳанги педагогии падару модарро дар назар гирад. Дар ин замина, ибораи фарҳанги педагогии волидон, тавре дар боло қайд намудем, дараҷаи камолоти онҳоро ҳамчун тарбиятгар инъикос менамояд ва дар

чараёни тарбияи оилавӣ ва ҷамъиятӣ зоҳир мешавад. Унсуре муҳимми маҳорати педагогӣ ин одоби педагогӣ, тавсифкунандаи муносибати бодикқат ва боандеша бо кӯдакон, рафтори мушфиқона ва боадолатона, бовучуди ин бисёрталаб ва боисрор мебошад. Тарбияи кудак дар оила нисбат ба дигар намуди тарбия бисёр нозук аст, чунки дар муҳаббати волидайн ба фарзанд ва ҳиссиёти ҷавобии кӯдакон ба падару модар асос меёбад. Чунонки А.С. Макаренко қайд намудааст: «Одамони бе навозиши волидайн тарбияёфта одатан одамони маъҷуб мебошанд» [78, с.332].

Сатҳи баланди фарҳанги педагогии волидон бе пайвандӣ бо муҳаббати бошуурокаи падару модар ба фарзанд бо серталабии баланду бохирад нисбати онҳо тасаввурнашаванда мебошад. Волидон фарҳанги педагогии худро дар хона, дар ҷаъолияти корӣ, фароғат, хангоми ҷашнҳо, бозиҳо, муоширати ҳаррӯза бо калонсолону хурдсолон ва ғайра метавонанд ташаккул диҳанд. Таҳкими фарҳанги педагогӣ ҳамчунин хангоми тарбияи кӯдакон инкишоф меёбад. Волидон дар тарбияи кӯдакон дар оила ва бо роҳи иҷрои ин ё он супоришҳои ҷамъиятӣ ҷаҳонбинии педагогии худро васеъ мегардонанд.

Ҷузъи муҳимми таҳкими фарҳанги педагогӣ – ин худомӯзӣ мебошад, ки фарогири хониши мунтазами адабиёти лозима аст. Барои баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон одатан дар мактаб ба таври васеъ чунин амалҳо монанди лексияҳо (умумӣ, барои як синф), суҳбатҳо (коллективӣ, гурӯҳӣ, инфиродӣ), маҷлисҳои падару модарон (умумимактабӣ, синфӣ), дарсҳои кушод, практикумҳои педагогӣ, иҷрои супоришҳои амиқ аз ҷониби волидон, ки ба тарбияи фарзандон алоқаманд аст ва ғайра иҷро мегарданд. Маҷлисҳои умумимактабӣ ва синфӣ падару модарон чун қоида дар як сол чор маротиба баргузор мегардад. Дар ин ҷо волидонро ба масъалаҳои тарбия, ба вазифаҳои асосӣ ва ҷамъиятии ҷаъолияти мактаб шинос менамоянд. Дар маҷлисҳои синфӣ падару модарон масъалаҳои корҳои таълимӣ-тарбиявии синф

муҳокима гардида, хулосаҳо бароварда мешаванд, роҳҳои нисбатан самараноки ҳамкории оила бо мактаб ишора мегарданд. Дар чунин чамъомадҳо волидон донишҳо ва тавсияҳои амиқ мегиранд. Мавзуҳои муҳокимашаванда дар маҷлисҳои падару модар қисми ҷудонашвандаи таҳкими фарҳанги педагогии волидон мебошад. Дар гузориш ва гузаронидани онҳо на танҳо роҳбарони синф, балки ҳуди падару модар иштироки фаъолона менамоянд. Дар ин замина, омӯзгорони ботачриба волидонро ба дарсҳои кушод даъват менамоянд. Масалан, баъди гузаронидани суҳбат «Чӣ тавр ба кӯдакон дар омода намудани вазифаи хонагӣ кӯмак кард?» ба саволҳои пайдошудаи волидон посух дода мешавад.

Аз таҳлили боло бармеояд, ки мактаб ва оила дар тарбияи кӯдак шарик мебошанд. Дар асоси эҳтироми дучониба, баҳамёрирасонӣ, пайдарҳамӣ ва ягонагии талабот ба кӯдакон ба таври шарикӣ бисёр масъалаҳои тарбия ҳалли ҳудро меёбанд. Аммо бештар пеш аз ҳалли ягон масъала роҳбари синф ва падару модарро зарур аст аз ҳам маслиҳат пурсида, вазро муайян намуда, самти умумии амалро корбарӣ намоянд. Ин эҳтиёҷот ба ташкили вохӯриҳои инфиродӣ бо волидон мусоидат менамояд.

Аз ҷониби волидон иҷрои дастурҳои ҷамъиятӣ ба коркарди малакаҳои тарбияи кӯдакон мусоидат намуда, ба тафаккури фаъоли педагогӣ водор месозад. «Барои ҳар як волидайн – дастури мактабӣ!». Барои дар зиндагӣ ҷорӣ намудани ин шиор роҳбарони синф миёни падару модар пурсишномаи «Шумо ба мактаб ва синф кадом кӯмакро расонида метавонед?» мегузаронанд. Ба падару модар номгӯии корҳои банақшагирифта: навбатдорӣ дар чорабиниҳои мактабӣ, гузаронидани экскурсияҳо, ташкили вохӯриҳо бо шахсиятҳои аҷиб, ташриф ба театр, ташкили бозиҳои варзишӣ, мусобиқаҳо, викторинаҳо ва ғайраро пешниҳод менамоянд. Зарур мебояд ба ҳар вижа шумораи зиёди

волидонро ба корҳои кумитаҳои падару модар, шӯроҳои ҳамкории мактаб ва оила ҷалб намуд.

Яке аз роҳҳои ҷолиби таҳкими фарҳанги педагогӣ ташкили мубоҳисаҳо бо падару модарон мебошад. Дар ин замина мубоҳисаро метавон дар мавзӯи «Оилаи намуна чи гуна бояд бошад?» доир намуд.

Муваффақияти фаъолияти муштаракӣ мактаб ва падару модар бевосита аз тасаввуроти омӯзгор нисбати хонандагон ва волидонӣ онҳо вобаста мебошад. Ин ба роҳбари синф имкон медиҳад ба таври муштарак барномаи махсуси тарбияи ҳар як хонандаро таҳия намуда, волидонро шарикӣ чораҳои тарбия намуда, ба ин васила дар ташаккули фарҳанги педагогии падару модра сарм гузорад.

Дар ин раванд, ташкили курсҳои махсус оид ба педагогика ва психологияи оилавӣ барои волидон, семинарҳо ва тренингҳо низ аҳамияти калон дорад. Ин чорабинӣҳо ба волидон имкон медиҳанд, ки донишҳои худро оид ба усулҳои муносири тарбия, хусусиятҳои психологии синнусолӣ ва роҳҳои ҳалли мушкилоти рафторӣ тақмил диҳанд. Ғайр аз ин, ҷалби мутахассисон, аз қабилӣ равшаншиносон ва омӯзгорон, ба муҳокимаи масъалаҳои муҳими тарбия метавонад ба волидон дар дарки амиқӣ мушкилот ва ёфтани роҳҳои ҳалли онҳо кумак расонад.

Илова бар ин, таҷрибаивазкунӣ байни волидон ба мақсад мувофиқ буда, ташкили вохӯриҳо, маҳфилҳову ҷаласаҳои волидайн, ки дар онҳо волидон таҷриба, муваффақиятҳо ва мушкилоти худро мубодила мекунанд, онҳоро кӯмак мекунад, ки фаҳманд, ки дар ин чорабинӣҳо танҳо нестанд, ва роҳҳои нави ҳалли мушкилотро пайдо кунанд.

Ҳамзамон, баланд бардоштани масъулияти падару модар дар тарбияи фарзанд низ муҳим аст. Волидон бояд дарк кунанд, ки онҳо на танҳо барои таъмини ниёзҳои моддӣ фарзанд, балки инчунин барои рушди маънавӣ, ахлоқӣ ва иҷтимоӣ ӯ масъуланд. Танҳо дар сурати

хамкории зич бо мактаб ва мутахассисон, волидон метавонанд ба рушди ҳамаҷонибаи фарзанд мусоидат намоянд.

Ҳамин тариқ, таҳлили мазкур собит месозад, ки тадбирҳои ҳадафмандона ҷиҳати таҳкими фарҳанги педагогии волидайн пояи хамкории муассири омӯзгорон ва оиларо дар раванди тарбияи насли наврас мегузоранд. Нақсу нуксон дар фарҳанги педагогии волидайн, бахусус дар самти тарбияи оилавӣ ва ташаккули шахсияти кӯдак, зарурати рушду такомули фарҳанги педагогии падару модарро таъкид менамояд. Вобастагии амиқи шахсияти рӯ ба инкишофи кӯдак ба сатҳи ташаккулёбии фарҳанги педагогии волидайн амри воқеӣ аст [53, с.32].

Хулоса, тақвияти фарҳанги педагогии падару модар як амри муҳиму ҳассос аст, ки пайваста ниёз ба таваҷҷуҳ дорад. Ин раванд, ки дорои ҷанбаҳои гуногун аст, ба воситаи тадбирҳои мухталиф, аз қабili мувоҳисаҳои илмӣ, курсҳои омӯзишӣ, семинарҳои амалӣ ва мубодилаи таҷрибаҳо амалӣ мегардад.

Дар шароити ҷаҳонишавӣ ва тағйирёбии босуръати иҷтимоӣ, таъсири фарҳанги педагогии падару модар ба рушди шахсияти кӯдак бештар аҳамият касб мекунад. Таҳқиқоти муосир нишон медиҳанд, ки сатҳи огоҳии педагогии волидайн ба муваффақияти таълимии фарзандон, инчунин ба устувории равонӣ ва иҷтимоии онҳо таъсири мустақим дорад. Аз ин рӯ, густариши донишҳои педагогӣ дар байни падару модар на танҳо вазифаи маориф, балки вазифаи стратегии ҷомеа ба шумор меравад.

Барои татбиқи босамари тадбирҳои баланд бардоштани фарҳанги педагогӣ, истифодаи усулҳои муосири таълим ва тарбия зарур аст. Аз ҷумла, ташкили тренингҳо ва мастер-классҳо бо истифода аз технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ метавонад барои волидайн имконият фароҳам оварад, ки дар вақти барояшон муносиб донишҳои худро такмил диҳанд. Мубодилаи таҷрибаи волидайн муваффақ ва

чалби мутахассисони соҳавӣ, аз қабили равоншиносон ва омӯзгорон, метавонад ба устувории раванди таълим ва тарбия мусоидат намояд.

Ҳамзамон, таъсис додани марказҳои машваратӣ барои волидайн дар муассисаҳои таълимӣ ва ҷойҳои ҷамъиятӣ имкон медиҳад, ки падару модар ба таври ройгон ва дастрас маслиҳатҳои касбӣ гиранд. Ин марказҳо бояд бо маводи иттилоотии муосир ва адабиёти педагогӣ таъмин бошанд, то волидайн тавонанд донишҳои худро дар бораи усулҳои тарбия ва рушди кӯдак мустақилона такмил диҳанд.

Дар ин раванд, ҳамкориҳои зич бо воситаҳои ахбори омма нақши муҳим дорад. Интишори мақолаҳо, барномаҳои телевизионӣ ва радиӣ, ки ба масъалаҳои тарбияи кӯдак бахшида шудаанд, метавонад доираи васеи волидайнро фаро гирад. Муҳим аст, ки ин маводҳо дар шакли дастрас ва ҷолиб пешниҳод карда шаванд, то таваҷҷӯҳи падару модарро ҷалб намуда, ба онҳо дар ҳалли мушкилоти рӯзмарра кӯмак расонанд.

Дар ҷамъбаст, тақвияти фарҳанги педагогии падару модар вазифаи бисёрҷанба ва мураккаб аст, ки ҳамкориҳои мутақобилаи мақомоти давлатӣ, муассисаҳои таълимӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва ҳуди волидайнро талаб мекунад. Ин раванд бояд пайваста ва мунтазам амалӣ гардад, то ба рушди ҳамаҷонибаи насли наврас мусоидат намояд ва ҷомеаи солимро бунёд кунад.

1.2. Педагогикаи муосир нисбат ба масъалаи ҳамкорӣҳои муассисаи таълимии томақтабӣ ва оила

Эҳёи Тоҷикистони соҳибистиклол ва самтгирии он ба арзишҳои миллӣ ва фарҳангиву маънавӣ муносибати навро дар коркарди яке аз масъалаҳои муҳимми таҷрибаву илми педагогӣ – масъалаи ташаккули фарҳанги педагогии волидон тақозо менамояд. Ин раванд на танҳо ба такмили техникӣ ва методологӣ, балки ба навсозии назариявии муносибатҳо ва стандартҳои таълимӣ талаб мекунад.

Ҳар як оила – ин оинаи ҷомеа мебошад. Агар оилаҳо метавонанд хавзаи кӯмак ва дастгирии фарзандон бошанд, пас ҳаёту зиндагӣ дар оила бояд дар заминаи меҳрубониву серталабӣ, муҳаббату самимият ба кӯдакон бунёд гардад. Тандурустии маънавии оила таъсир мерасонад, ки фарзандон дар оянда чӣ гуна шахсият ва хислатҳоро қабул мекунанд. Ин усул на танҳо барои анъанаҳои миллӣ, балки барои ба миён гузоштан ва таҳкими арзишҳои умумидошти ҷаҳон муҳим аст.

Аҳолии Тоҷикистон, ки имрӯз дар ҳолатии афзоиш қарор дорад, тамоми бори гарони мушкилоти таълиму тарбия, ки дар ин раванд ба амал меоянд, пеш аз ҳама бар души ниҳоди оила (волидайн), боғча ва мактаб ташкили шудааст. Махсусан, оила, ҳамчун ниҳоди якуми иҷтимоишавии шахсият, ба ташаккул ва тағйироти муқаррароти иҷтимоии фарзандон таъсир мерасонад. Занҳо ва мардҳо, ки дар оилаҳо барои таълиму тарбия масъуланд, на танҳо талаботҳои моддиро, балки мушкилоти муҳтавои маънавиро низ ҳал ва роҳнамоӣ мекунанд.

Аммо, оилаҳои имрӯза нишонаҳои бархе аз мушкилоти иҷтимоиро доро мебошанд. Вақти инъикос ва тавачҷуҳ ба фарзандон дар бисёре аз онҳо кам мешавад. Нерӯ ва вақти бештари волидон на барои ташаккули маънавӣ ва инкишофи фарзандон, балки дар таъминоти моддӣ, муҳочират ва дигар корҳо ҷиҳати бароварда сохтани ниёзҳои моддӣ сарф мешавад. Вақте, ки волидон бо мушкилоти иқтисодӣ ва иҷтимоӣ рӯ ба рӯ мешаванд, вақти каме дар ихтиёр доранд, ки бо фарзандон гузаронанд.

Аз рӯйи маълумоти таҳқиқоти сотсиологӣ, зани коргар дар як шабонарӯз дар тарбияи кӯдак 16 дақиқа ва дар рӯзҳои истироҳат 30 дақиқа вақт ҷудо менамояд. Ин нишон медиҳад, ки ҳарчанд кӯшишҳоро метавонад сарф кунад, вале вақт барои ба вучуд овардани муҳити солим ва тарбияи пурзӯр дар оила кам мебошад.

Барои рушд ва инкишофи Тоҷикистон, ташаккули фарҳанги педагогии волидон, ки навъҳои самарабахши тарбияро истифода баранд,

махсусан муҳим аст. Оила метавонад дар асоси арзишҳои азими миллий ва ҷаҳонӣ, на танҳо кӯдаконро, балки тамоми ҷомеаро ба самти пешрафт раҳнамоӣ кунад. Ин раванд бо уҷастии вохӯриҳо ва форматҳои нави таълим дар оилаҳо, инчунин дастгирии иҷтимоии волидон дар сатҳи ҷомеа анҷом хоҳад ёфт.

Муносибат ва муоширати маънавӣ бо кӯдакон, машғулияти якҷоя бо онҳо, мутаассифона, барои аксарияти оилаҳо бегона ва дур мондааст. Волидайн, ки вазифадоранд кӯдаконро дар муҳити мега боло бурда, бо кадрӣ кадр кунун, онҳоро дастгирӣ кунанд, ночор мешаванд, ки дар давраи муосир имкониятҳои каме барои ин кор пайдо мекунанд.

Педагогҳои маъруф дар ин масъала бо тавсифи амиқ ва боэътибор мегӯянд: “Ба ман мадари тарбиятдидаҳо диҳед, ман ба шумо насли ботарбия медиҳам!”. Ин тасмим ба масъулияти волидайн дар тарбияи кӯдакон ва муҳимияти муносибат ва муоширати маънавӣ бо онҳо ишора мекунад. Муносибати хуби волидайн ва кӯдак метавонад асоси устувори барояи тараққиёти маънавию ахлоқии он бошад.

Масъулияти волидайн дар тарбияи дуруст ва эҳсосоти хуби кӯдакон на танҳо бо таълим, балки бо муҳити дӯстона ва зағолиш бо он кӯдакон, муайян карда мешавад. Аммо, бо таҳқиқот ва милобарон, собит мегардад, ки на ҳамеша волидайн метавонанд ба ин масъулият комил баҳо диҳанд. Дар замони муосир, бо суръат гирифтани технологияҳо ва талаботҳои рӯзмарра, бештаре оилаҳо вақт длаам дар муносибат бо кӯдаконро мавҷуд намекунанд.

Бинобарин, дар бораи кӯдакон ва оилаҳо бисёр муҳокимаҳо шудааст, ки муҳити ин асоси тарбият метавонад ҳамчун осонтар ва сунъӣ, на табиӣ ва инсонӣ ба назар расад. Фақат бо самаранокии ҳамкориҳои волидайн ва кӯдак бо сохтори устувори ихтиёри, муҳити солим ва ғаёол мисол мешавад, кӯдакон метавонанд дар ҷаҳони муосир ҳамчун шахсиятҳои муваффақи иҷтиҳод кунанд.

Тайёрӣ педагогии нокифояи волидайн ва нарасидани онҳо дар раванди рушди кӯдак боис ба хатогиҳо ва нокомиҳои зиёд дар тарбияи оилавӣ мешавад. Ҳолатҳои инкишофи ҷӣ гуна тарбияи оилавӣ дар шароити муосир, пеш аз ҳама, вобаста ба сатҳи тайёрии педагогии волидайн мебошад. Барои ин, ташаккули фарҳанги педагогии волидайн ва муносибати илмӣ ба ташҳиси он аҳамият дорад. Дарачаи баланди фарҳанги педагогӣ танҳо тавассути мактаб соҳиб шудан мумкин нест. Низомии маориф бояд ба волидайн ва насли калонсол бо методҳо ва воситаҳои тарбияи кӯдакон таълим диҳад.

Классикон ва педагогони хориҷӣ ба омӯзиши афкори педагогии халқ ва таҷрибаи он диққати зиёд медиҳанд. Ба назар мерасад, ки педагогикаи халқӣ метавонем на танҳо барои ғанӣ гардонидани илм, балки барои асоси тарбия хизмат кунад. Я.А. Коменский таҷрибаҳои тарбияи хонагиро хулоса намуда, ғояи "мактаби модарӣ"-ро пешниҳод мекунад. Ба гуфтаи ӯ, кормандони дӯстдор ва фаҳмишҳои волидайн, ки намунаи неки рафтор бошанд, барои тарбияи кӯдакон муҳим мебошанд. Коменский таъкид мекунад, ки кӯдакон бештар аз рамзҳои амалии волидайн таъсир мегиранд, на аз қоидаҳо. Нуқсонҳо дар оила метавонанд ба мушкилоти мактаб ва ҳаёти ҷамъиятӣ оварда расонанд. Коменский, ҳамчун муҳаққиқи анъанаҳои халқӣ, ҷаҳаннамии тарбияро ба фарзандони хеш нақл мекунад, ки таҷрибаи педагогии халқӣ асоси назарияҳои ӯст.

Вазифаи педагогҳои муассисаи томактабӣ ҷалби оила ба ҳамкорӣ ва иштироки фаъол дар фаъолияти муассиса мебошад, ки дар ин раванд, фарҳанги педагогии волидайн нақши муҳим дорад. Маҷаллаҳои илмӣ ва зиёда аз сад мақолаи таҳқиқотӣ дар соҳаи педагогикаи томактабӣ шаҳодат медиҳанд, ки ҳамкориҳои муассиса бо оилаҳо бо таклифҳои методии педагогҳои таҷрибадор расидааст.

Таҳқиқот нишон медиҳанд, ки кор бо волидайн дар давраҳои гуногун шаклҳои самаранокро истифода бурдаанд. Корҳои тарбиявӣ бе

системаи маърифати педагогӣ ва такмили фарҳанги волидайн бобарор нест. Тағироти шаклҳои ҳамкориҳо бо волидайн дар таҳқиқотҳои педагогҳои таҷрибадор инъикос ёфта, барраси намудани онҳо барои беҳсозии ҳамкориҳои ҷомеаи падару модар бо педагогҳо муҳим мебошад.

Дар ин замина, таҳлили адабиёти илмӣ нишон медиҳад, ки стратегияҳои муосири ҳамкорӣ байни муассисаҳои томактабӣ ва оилаҳо ба моделҳои интегратсионӣ асос ёфтаанд, ки дар онҳо волидайн ҳамчун шарикони ҷаҳол дар раванди таълим ва тарбия этироф карда мешаванд. Ин моделҳо тақозо мекунанд, ки педагогҳо на танҳо дар бораи аҳамияти иштироки волидайн огоҳ бошанд, балки инчунин малакаҳои муоширати муассир, фаҳмиши фарҳангӣ ва қобилияти эҷоди муҳити бозътимодно дошта бошанд, то волидайн худро бароҳат ва қадрдонӣ ҳис кунанд.

Мутахассисон таъкид мекунанд, ки яке аз омилҳои муҳими муваффақият дар ҳамкорӣ бо волидайн ин таҳияи барномаҳои таълимии махсус барои волидайн мебошад, ки баланд бардоштани сатҳи фарҳанги педагогии онҳо равона шудааст. Ин барномаҳо метавонанд дар шакли семинарҳо, тренингҳо, мастер-классҳо ва гурӯҳҳои дастгирӣ ташкил карда шаванд ва ба масъалаҳои мушаххаси тарбияи кӯдак, рушди иҷтимоӣ-эмотсионалӣ ва омодагии кӯдак ба мактаб бахшида шаванд.

Ҳамин тариқ, барои таъмини ҳамкориҳои самаранок ва муассири муассисаҳои томактабӣ бо оилаҳо зарур аст, ки стратегияҳои интегратсионӣ, истифодаи технологияҳои муосир ва таҳияи барномаҳои таълимӣ барои волидайн дар якҷоягӣ татбиқ карда шаванд. Ин равиш имкон медиҳад, ки муҳити ягонаи таълимӣ-тарбиявӣ фароҳам оварда шавад, ки дар он манфиатҳои кӯдак дар мадди аввал ғузошта мешаванд ва волидайн ҳамчун шарикони арзанда дар раванди рушди ӯ ширкат меварзанд.

Муаллифон Г. Ефимова ва В.Т. Калинина системаи кори бисёрсолаи донишгоҳро пешниҳод карданд, ки дар асоси шиносоии

амики волидайн бо назарияи педагогӣ барои кӯдакон дар кӯдакистон асос ёфтааст. Дар ин система, ҷомеаи педагогӣ, ташкилотҳои иттифоқи касаба ва омӯзгорони омӯзишгоҳҳои педагогӣ иштирок мекарданд.

Муаллифон аз шаклҳои гуногуни кор бо волидайн, аз қабилӣ гӯшаҳо, намоишгоҳҳо, конференсияҳо ва шомҳои саволу ҷавоб, истифода карданд. Ин педагогҳо муносибати системавиро ба назарияи педагогӣ, дар шароити маҳдуди сарчашмаҳои иттилоотӣ, пешниҳод менамуданд. Волидайн ҳозира сарчашмаҳои зиёдеро доранд, вале системаи омӯзишии самарабахш вучуд надорад.

Мураббӣ Г. Балабанов аз шаҳри Елабуга таҷрибаи гузаронидани конференсияҳоро бо иштирок ва шодравони ихтисосҳои гуногун, аз ҷумла дӯзандагон ва педиатрҳо, тасвир намудааст [13, с.34].

Г. Свикухова конференсияҳоро ҳамчун шакли ҳамкорӣ бо волидайн муаррифӣ мекунад, ки дар он чанд муассисаи томактабӣ якҷоя иштирок мекарданд, ин ба мубодилаи таҷриба ва ҳалли мушкилот кумак мекард

Е.А. Василева ҳам таҷрибаи истифодаи журнали шифохӣ ва даъватномаҳоро барои вохӯриҳои "Барои шумо, волидайн!" мутобик намуд. Маводи журнали шифохӣ барои волидайн ғоиб таҳия мешуд. Ин шакл насли муносибатҳои байни педагогҳо ва волидайнро мустақам мекард ва боиси беҳбудии ҳамкорӣ байни кӯдакистонҳо мешуд. Шароити имрӯзи рушди муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ гарчанде рақобатпазирро тақозо мекунад, вале метавонад бароҳмании алоқаи байни онҳоро мушкил созад [24, с.68].

В. Ляшенко рӯзномаи шаҳрро ҳамчун шакли ҳамкорӣ бо волидон тасвир карда, ки дар он фаъолияти муассисаи томактабӣ инъикос меёфт [75, с.34].

Н. Бези́ровская таҷрибаи муносибат бо кумитаи падару модаронро, аз ҷумла паҳнкунии мактубҳои иттилоотӣ ва ҷаласаҳои кушодро пешниҳод мекунад [18, с.14].

К. Гришина волидайн фаълро мувофиқи фаслҳо ба гурӯҳҳо чудо карданро тавсия медиҳад. Кумитаи падару модарони муосир дар чорабиниҳо ва шанбегӣҳо фаълони иштирок намекунад [34, с. – 16].

А. Иванова таҷрибаи муассисаи томактабиеро тасвир мекунад, ки дар он педагогҳо бо волидайн ҳамкорӣ намуда, аз машваратҳо ва чорабиниҳои муштарак истифода мебаранд. Баръакси педагогҳои муосир, пешгузаштагон таассуроти волидайнро тасвир ва амалҳои мушаххасро қайд мекарданд (мисолҳо оварда шудаанд). Ин аз муносибати ҷиддии педагогҳо ба тарбиягирандагон ва оилаҳои онҳо шаҳодат медиҳад [53, с.58].

Р. Степанова дар мақолаи худ ҳамкориҳои педагогҳо ва волидайнро дар тарбияи ҷисмонии кӯдакон тасвир карда, шаклҳои гуногуни ҳамкориро қайд мекунад: ҷаласаҳо бо мутахассисон, мукотиба, идҳои варзишӣ ва ғӯшаҳо барои волидайн [130, с.71].

Мувофиқи ақидаи муҳаққиқон, ҳамкориҳои муассисаҳои таълимӣ ва оила дар тарбияи ҷисмонӣ ба рушди ҳамаҷонибаи кӯдак мусоидат намуда, барои ташаккули одатҳои солими зиндагӣ замина мегузорад. Дар ин раванд, ҷалби падару модарон ба фаъолияти варзишӣ ва тарбиявӣ, инчунин таъмини онҳо бо иттилооти зарурӣ оид ба усулҳои пешқадами тарбияи ҷисмонӣ аҳамияти калон дорад.

Пришепа С.С. меъёрҳои арзёбии маданияти педагогии волидайнро дар соҳаи тарбияи ҷисмонӣ чунин муайян мекунад: дониш дар бораи хусусиятҳои психофизиологии кӯдакон дар синну соли гуногун, фаҳмиши аҳамияти тарбияи ҷисмонӣ барои саломатӣ ва рушди ҳамаҷониба, қобилияти ташкили фаъолияти ҷисмонӣ дар оила, инчунин майл ба ҳамкорӣ бо муассисаҳои таълимӣ дар ин самт [112, с.61].

Бояд қайд кард, ки ҳамкориҳои педагогҳо ва волидайн на танҳо дар шакли чорабиниҳои оммавӣ, балки дар шакли муоширати инфиродӣ, машваратҳо ва мубодилаи таҷриба низ сурат мегирад. Истифодаи технологияҳои иттилоотӣ, аз қабili вебсайтҳо, шабакаҳои иҷтимоӣ ва

барномаҳои мобилӣ, имкон медиҳад, ки иттилооти муҳим ба волидайн ба таври зуд ва самаранок расонида шавад.

Дар ҷараёни ҳамкорӣ, педагогҳо вазифадоранд, ки ба волидайн дар ташаккули муносибати дуруст нисбат ба тарбияи ҷисмонӣ кӯмак расонанд, онҳоро бо усулҳои муосири таълим шинос намоянд ва дар интихоби намудҳои мувофиқи фаъолияти ҷисмонӣ барои кӯдакон роҳнамоӣ кунанд. Ҳамзамон, волидайн бояд дар фаъолияти тарбиявӣ иштирок намуда, ба кӯдакон намунаи шахсии тарзи ҳаёти солимро нишон диҳанд.

Ҳамин тариқ, ҳамкориҳои педагогҳо ва волидайн дар тарбияи ҷисмонии кӯдакон як раванди мураккаб ва бисёрҷанба буда, ба муттаҳидсозии саъю кӯшишҳо ва захираҳои оила ва муассисаҳои таълимӣ барои таъмини рушди ҳамаҷонибаи кӯдак нигаронида шудааст. Татбиқи самаранокӣ ин ҳамкорӣ ба баланд бардоштани сатҳи саломатии кӯдакон, ташаккули одатҳои солими зиндагӣ ва рушди фарди комил мусоидат мекунад.

Қобили қайд аст, тарбияи ҷисмонии кӯдакон дар нашрияҳои муосир мавриди таваҷҷӯҳи бештар қарор гирифтааст, ки ин аз аҳамияти рӯзафзуни солимии насли наврас шаҳодат медиҳад. Педагогҳо дар раванди ташаккули тарзи ҳаёти солим дар кӯдакон усулҳои навини таълим, аз ҷумла фаъолияти лоиҳавиро истифода мебаранд. Ин равиш бо шароити нави ҷомеа ва ҷорӣ намудани Стандарти давлатии таҳсилоти томактабӣ, ки ба тарбияи ҳамаҷонибаи кӯдак аҳамияти калон медиҳад, асоснок карда мешавад.

Мисоли чунин лоиҳаҳо, лоиҳаи О.Н. Перминова бо номи "Ба саломатӣ тавассути ҳамкорӣ" мебошад, ки ҳадафи он ташаккули тарзи ҳаёти солим на танҳо дар кӯдакон, балки дар волидайн онҳо низ мебошад. Ин нишон медиҳад, ки тарбияи ҷисмонӣ ҳамчун як ҷузъи муҳими тарбияи кӯдак бояд дар ҳамкорӣ бо оила амалӣ карда шавад.

Масъалаи тарбияи ҷисмонӣ тавассути ҳамкорӣ бо оила дар осори илмӣ муҳаққиқон ба монанди Г.Р. Безрунова, Л.В. Миран, Б.Б. Егоров, Н.Г. Ларина, Ю.Е. Пресадия, Н.В. Казимирова низ мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Ҳамаи муаллифон ба он ақидаанд, ки фаъолияти яққоя бо волидайн дар таъмини натиҷаи дилхоҳ дар тарбияи ҷисмонии кӯдакон нақши муҳим дорад.

Бо вуҷуди ин, мушоҳида мешавад, ки дар коркардҳои худ педагогҳои таҷрибадор ба масъалаи ҷолибияти ин фаъолиятҳо барои волидайн он қадар аҳамият намодаанд. Ин ҷанба муҳим аст, зеро шавқу ҳаваси волидайн ба иштирок дар фаъолиятҳои тарбиявӣ метавонад ба натиҷаҳои беҳтар оварда расонад.

Педагогҳо фаъолияти лоиҳавӣ (М.А. Калина ва дигарон) ва маҳфилҳоро (Н.А. Ерошкина ва дигарон) ҳамчун шакли ҳамкориҳои кӯдакистон ва оила пешниҳод мекунанд. Фаъолияти лоиҳавӣ ба эҳсоси ягонагии педагогҳо, волидайн ва кӯдакон мусоидат мекунад. Инчунин, онҳо аз фаъолияти лоиҳавӣ барои рушди гендерии кӯдакон истифода мебаранд (А.Н. Донюкова ва дигарон), аммо самаранокии он исбот нашудааст. Маҳфилҳо барои ташкили тарбияи ҷисмонӣ ва рушди кӯдакон муфид мебошанд (Т.И. Болгова ва дигарон). Педагогҳо шаклҳои фаъолгардони волидайнро дар нақшаҳои дурнамои худ нишон додаанд.

Чуноне ки таҳлилҳо нишон медиҳанд, ҳамкориҳои волидайн бо муассисаҳои томактабӣ дар саҳифаҳои маҷаллаи бонуфузи “Дошкольное воспитание” инъикоси бештар ёфтааст, ки ин раванд дар ташаккули тарбияи ҳиссиёти нек дар кӯдакон ҳамзамон фарҳанги педагогии волидон нақши калон мебозад. Махсусан, ҳузури волидайн дар ташкили суҳбати мураббӣ ва кӯдакон дар мавзӯи табиат аз аҳамият ҳолӣ нест. Баъди маҷлиси волидайн дар бораи истифодаи табиат дар тарбияи ҳиссиёти нек, мураббӣ гӯшаи махсус ташкил карданд, ки дар волидайн шавқи озмоиш пайдо шуд. Ин намунаи рефлексия аст: маҷлиси педагогҳо боиси фаъолияти волидайн ва дар натиҷа, озмоиш гардид.

А.В. Иванова дар мақолаи "Дар бораи алоқаи кӯдакистон бо оила" таҷрибаи мукотибаи волидайнро бо педагогҳо тасвир намуда, зарурати ба даст овардани боварии кӯдаконро таъкид мекунад. М.Рубтсова дар мақолаи "Якҷоя бо оила" ташриф ба хонаи кӯдаконро чун шакли анъанавӣ шарҳ дода, аз вохӯриҳо дар бораи муносибатҳои оилавӣ маълумот гирифта, ба волидайн маслиҳат меод. Мутаассифона, ин шаклро педагогҳои муосир фаромӯш кардаанд, эҳтимолан бинобар дасткашии волидайн ё серкории педагогҳо.

Дар замони муосир, масъалаи ҳамкории муассисаҳои томактабӣ бо оилаҳо аҳамияти хоса касб мекунад. Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки дар шароити имрӯза, шаклҳои анъанавии ҳамкорӣ, аз қабيلي ташрифи педагогҳо ба хонаҳои тарбиятгирандагон, ба таври кофӣ истифода намешаванд. Гарчанде ки таҷрибаи мукотибаи волидайн бо мураббӣён, ки аз ҷониби А.В. Иванова пешниҳод шудааст, имконият медиҳад, ки робита доимӣ нигоҳ дошта шавад, ин шакл наметавонад пурра ҷойгузини мулоқоти рӯ ба рӯ гардад.

Муҳим аст, ки педагогҳо сабӣ кунанд, то боварии кӯдакон ва волидайн онҳоро ба даст оранд. Чунон ки дар таҳқиқоти Л.С. Виготский таъкид шудааст, муҳити иҷтимоӣ омили муҳим дар рушди кӯдак ба ҳисоб меравад. Дар ин замина, робитаи наздики оила ва кӯдакистон барои фароҳам овардани шароити мусоид барои рушди ҳамаҷонибаи шахсият мусоидат мекунад.

Барои эҳё намудани шаклҳои анъанавии ҳамкорӣ ва ҷорӣ намудани усулҳои нави самарабахш, педагогҳо бояд ба омӯзиши таҷрибаи пешқадам таваҷҷӯҳ зоҳир намоянд. Гузаронидани семинарҳо, тренингҳо ва мизҳои мудаввар бо иштироки волидайн ва мураббӣён метавонад ба ҳалли мушкилоти мавҷуда ва муайян намудани самтҳои нави ҳамкорӣ мусоидат намояд.

Ҳамчунин, зарурати ташкили машваратҳои психологӣ-педагогӣ барои волидайн, ҷиҳати баланд бардоштани савияи маърифати

педагогии онҳо, ба назар мерасад. Чунин машваратҳо метавонанд дар шакли инфиродӣ ё гурӯҳӣ гузаронида шуда, ба волидайн дар ҳалли мушкилоти тарбиявӣ, ки дар оила ба миён меоянд, кумак расонанд. Дар ин раванд, истифодаи технологияҳои иттилоотӣ, ба монанди платформаҳои онлайнӣ ва шабакаҳои иҷтимоӣ, метавонад ба паҳн намудани иттилооти муфид ва таъмини робитаи доимии волидайн бо муассисаи томактабӣ мусоидат кунад.

Дар натиҷа, ҳамкориҳои самарабахши оила ва кӯдакистон на танҳо ба рушди ҳамаҷонибаи кӯдак таъсир мерасонад, балки ба баланд бардоштани мақоми педагог ва таҳкими муносибатҳои байни оила ва ҷомеа низ мусоидат мекунад.

Дар ибтидои солҳои 90-уми асри XX, вазъи низоми таҳсилоти томактабӣ дар Тоҷикистон нигаронкунанда буд ва ин дар матбуот инъикос меёфт. Мақолаҳое, ки дар бораи шикояти волидайн ва мушкилоти дохилии ин низом нақл мекарданд, ба таври васеъ паҳн шуданд. Мисоли равшани ин гуна маводҳо силсилаи мақолаҳои "Аз мактубҳои волидайн"-и А. Макруша дар маҷаллаи "Тарбияи томактабӣ" мебошад. Волидайн дар ин мактубҳо аз қонуншиканиҳо, аз ҷумла, аз сифати пасти таълим, шароити номусоиди нигоҳдорӣ ва муносибати беэътиноёнаи кормандон нисбати кӯдакон шикоят мекарданд. Ин вазъият реша дар буҳрони шадиди сиёсӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ дошт, ки кишвар дар он солҳо аз сар мегузаронд. Пошхӯрии Иттиҳоди Шӯравӣ, ҷанги шаҳрвандӣ, камбуди маблағгузорӣ ва муҳочирати кадрҳои баландихтисос ба фаъолияти муассисаҳои таълимӣ таъсири манфӣ расониданд.

Ҷалби волидайн ба ҳамкорӣ дар тарбияи кӯдакон бениҳоят муҳим аст ва шаклҳои гуногун, аз ҷумла машваратҳои пулакӣ, метавонанд барои ҷалби маблағҳои иловагӣ ба муассисаҳои томактабӣ мусоидат кунанд. Ин имкон медиҳад, ки шароити бехтар барои кӯдакон фароҳам оварда шавад ва мутахассисони баландихтисос ҷалб карда шаванд.

Аммо аз тарафи дигар, табдил додани ҳама чиз ба тичорат ва дастрас кардани хизматрасониҳо танҳо ба волидайн сарватманд, метавонад нобаробариро дар ҷомеа амиқтар кунад. Оилаҳои камбизоат наметавонанд аз чунин машваратҳо баҳра баранд ва ин метавонад ба рушди кӯдакони онҳо таъсири манфӣ расонад [80, с.91].

Барои ҳалли ин мушкилот, муҳим аст, ки муассисаҳои томактабӣ ба ҷустуҷӯи мувозинат байни ҷалби маблағҳои иловагӣ ва таъмини дастрасии баробар барои ҳамаи оилаҳо машғул шаванд. Роҳҳои ҳалли имконпазир метавонанд инҳо бошанд:

1) *Ҷудо кардани квотаҳо барои оилаҳои камбизоат:* Муассиса метавонад шумораи муайяни ҷойҳоро дар "Мактаби модарон" барои оилаҳое, ки имконияти молиявӣ надоранд, ройгон ё бо нархи арзонтар пешниҳод кунад.

2) *Ҷалби сарпарастон:* Ҷалби соҳибкорон ва ташкилотҳои хайриявӣ барои сарпарастии "Мактаби модарон" ва фароҳам овардани имконият барои оилаҳои камбизоат.

3) *Гузаронидани ҷорабиниҳои ройгон:* Муассиса метавонад баъзан ҷорабиниҳои ройгон, аз қабили семинарҳо ва машваратҳо барои ҳамаи волидайн ташкил кунад.

4) *Истифодаи захираҳои давлатӣ:* Таъмини он, ки давлат ба таври кофӣ ба муассисаҳои томактабӣ маблағ ҷудо кунад, то онҳо тавонанд ба ҳамаи оилаҳо хизматрасониҳои босифат пешниҳод кунанд.

Дар ниҳоят, муҳим аст, ки педагогҳо дар хотир дошта бошанд, ки ҳадафи асосии онҳо таъмини рушди ҳамаҷонибаи ҳамаи кӯдакон аст, новобаста аз вазъи молиявии оилаҳои онҳо.

Методҳои интерактивии маъмул (аз англисӣ "якҷоя амал кардан") ҳамкориҳои мутақобиларо дар муколама таъмин мекунанд. Педагогҳо В. Миленко, В. Никулина ва Н. Титова ин методҳоро барои пешгирии садамаҳои нақлиётӣ бо иштироки оилаҳо истифода бурданд. Ин методҳо, бар хилофи методҳои ғайрифавол, ба ҳамкориҳои васеи

волидайн бо педагогҳо ва ҳамдигар, инчунин ба ғаёлнокии волидайн дар чорабиниҳои педагогӣ нигаронида шудаанд. Бо вучуди ин, ташаббускори чорабиниҳо худи муаллифон буданд, дар ҳоле ки "интерактив" муоширати муколамавиرو тақозо мекунад.

Усули тренинг (аз англисӣ "training" - таълим, тарбия) барои рушди дониш, маҳорат ва малакаҳои иҷтимоӣ истифода мешавад. Л. Белчикова ва В. Ченикова аз тренинг дар кор бо волидайн истифода карданд, аммо ташаббус аз педагогҳо буд ва волидайн аксар вақт ғайрифайда буданд.

З.Ф. Крилова ва Г.В. Глушкова ташкили клуби машваратиро барои кӯдаконе, ки ба кӯдакистон намераванд, пешниҳод карданд ва инро тавассути телевизион эълон намуданд. Аммо, муаллифон қайд карданд, ки мушкилоти асосӣ дар набудани робитаи мутақобила аст.

Л.Т. Горбуза лоиҳаеро барои расонидани ёрии психологӣ-педагогӣ ба оилаҳои дорои кӯдакони 1-2 сола, ки ба кӯдакистон намераванд, истифода мекунад.

Муҳаққиқон Е.В. Брохонова, С.С. Безносова ва Е.С. Падешва дар кор бо кӯдакони номушаккил ғаёлияти маданӣ-фароғатиро истифода мебаранд. Кӯдаконе, ки ба кӯдакистон намераванд, дар идҳо иштирок мекунанд ва волидайн тавассути почтаи электронӣ хабардор мешаванд.

Олимони педагог Т.В. Кротова ва И.А. Иванкова махсусиятҳои ҳамкории муассисаи томақтабӣ ва волидайнро дар тобистон баррасӣ мекунанд ва ба кор бо педагогҳо, машваратҳо, нақшаҳо, вохӯриҳо, практикумҳо, намоишгоҳҳо ва чорабиниҳои якҷояи театрӣ-мусиқӣ диққат медиҳанд. Натиҷаҳо дастнависӣ "Ман чӣ тавр тобистонро гузаронидам" ва эссеи "Чӣ тавр тобистонро бо кӯдакон шавқовар гузаронидем" мебошанд [64, с.66].

Н. Бунимова ва Э. Зазуляк соли 1978 мушкилоти ҷалби падаронро қайд карданд. Онҳо гӯшаи "Падарон ва фарзандон"-ро бо мавод дар

бораи нақши падар ва суратҳо дар мавзӯи "Дар рӯзи истироҳатӣ" ташкил карданд ва таҷрибаи падаронро истифода бурданд [22, с.231].

Таҷрибаи Г.А. Демина дар ҷалби падарон ҷолиб аст, зеро одатан тарбияи кӯдакон ба зиммаи модарон аст, дар ҳоле ки падарон ба таъмини молӣ машғуланд.

И. Бровкина гузаронидани ҷорабиниҳои театрикунонидашударо дар оила тавсия медиҳад. Р. Редченко ва Т. Заменка аз Екатеринбург бар он ақидаанд, ки театр ба ҷалби волидайн ба кӯдакистон мусоидат мекунад [21, с.20].

Ю.С. Иҷотова, Т.А. Баратели, Т.А. Лукина ва М.Е. Замишляева бар ин назаранд, ки ҳамкорӣ бо волидайн самараноктар мегардад, агар ба анъанаҳои фолклорӣ ва мардумӣ асос ёбад ва фаъолияти муштаракӣ фароғатӣ аз ҳама самаранок аст.

Дар таҳқиқоти муосир таъкид мешавад, ки ҷалби волидайн ба раванди таълимӣ набояд маҳдуд ба таъмини моддӣ гардад. Муҳаққиқон қайд мекунанд, ки иштироки фаъолонаи падарон ва модарон дар ҳаёти кӯдак ба рушди ҳамаҷонибаи ӯ мусоидат мекунад. Ин ҳамкорӣ, аз як тараф, барои кӯдак фазои мусоиди эмотсионалӣ фароҳам меорад ва аз тарафи дигар, ба волидайн имкон медиҳад, ки раванди таълиму тарбияро беҳтар дарк кунанд.

Дар самти ҷалби волидайн ба муассисаҳои таълимӣ, истифодаи усулҳои инноватсионӣ ба назар мерасад. Масалан, таҳияи барномаҳои таълимии муштарак, ки дар онҳо волидайн ҳамчун шарикони баробархуқ ширкат меварзанд, метавонад самарائي таълимро баланд бардорад. Ғайр аз ин, ташкили семинарҳо ва тренингҳо барои волидайн, ки дар онҳо масъалаҳои мубрами тарбияи кӯдак мавриди баррасӣ қарор мегиранд, метавонад сатҳи огоҳии онҳоро оид ба ин масъалаҳо баланд бардорад.

Истифодаи унсурҳои фарҳанги миллии ва фолклорӣ дар раванди таълим, ки аз ҷониби Иҷотова ва дигарон пешниҳод шудааст, роҳи

самараноки чалби волидайн мебошад. Анъанаҳои мардумӣ ва бозиҳои халқӣ на танҳо ба рушди маънавии кӯдак мусоидат мекунанд, балки инчунин волидайнро бо мероси фарҳангии худ ошно месозанд. Ин навъи фаъолиятҳо метавонанд фазои мусоиди ҳамкорӣ ва ҳамдигарфаҳмиро дар оила ва муассисаҳои таълимӣ фароҳам оваранд.

Таҷрибаи муосири кор бо волидайн дар муассисаҳои таълимӣ нишон медиҳад, ки чалби фаъолонаи онҳо ба раванди таълимӣ, истифодаи усулҳои инноватсионӣ ва така ба арзишҳои фарҳангии миллӣ омилҳои муҳими баланд бардоштани сифати таълим ва тарбияи насли наврас мебошанд.

Ҳамкории педагогҳо бо волидайн дар рушди экологӣ ва валеологии кӯдакон, тарбияи меҳнатӣ ва омодаسازیи онҳо ба мактаб зарур аст. О.С. Зеленкова ва дигарон мубоҳисаи кушодро дар мавзӯи ҳифзи табиат пешниҳод мекунанд. Т.В. Кротова ва Н.Р. Шестоколова фарқияти тарбияи меҳнатиро дар оила ва кӯдакистон ҷудо карда, нақшаи дурнамои кор бо оиларо бо шаклҳои гуногун (суҳбат, машварат, видеороликҳо ва ғ.) тартиб доданд. В. Очаренко бо волидайн оид ба омодаسازیи кӯдакон ба мактаб машварат мегузаронад. О. Молева таҷрибаи ташкили тахтаи иттилоотиро дар шабакаи иҷтимоӣ пешниҳод мекунад, ки дар он волидайн ақидаи худро баён карда метавонанд [97, с. 50].

Дар замони муосир, ҳамкории муассисаҳои таълимии томактабӣ бо оилаҳо самти муҳими фаъолият ба шумор рафта, дар таъмини рушди ҳамаҷонибаи кӯдак нақши калидӣ мебозад. Тавре ки Л.С. Виготский таъкид намудааст, муҳити иҷтимоӣ омили муҳим дар рушди шахсияти кӯдак ба ҳисоб меравад ва ҳамкории муассисаҳои таълимӣ бо оила дар фароҳам овардани чунин муҳит мусоидат мекунад.

Муносибати мутақобилаи байни педагогҳо ва волидайн дар самти рушди экологӣ ва валеологии кӯдакон аз он иборат аст, ки дар кӯдак муносибати эҳтиромона нисбат ба табиат ва арзишҳои умумиинсонӣ

ташаккул дода шавад. Пешниҳоди О.С. Зеленкова дар бораи мубоҳисаи кушод оид ба ҳифзи табиат шакли самараноки ҷалби волидайн ба ин раванд мебошад. Иштироки волидайн дар мубоҳисаҳо имкон медиҳад, ки онҳо дар бораи мушкилоти экологӣ огоҳ гардида, дар ҳалли онҳо саҳмгузор бошанд.

Тарбияи меҳнатӣ дар оила ва кӯдакистон вазифаҳои гуногунро иҷро мекунад. Агар дар оила тарбияи меҳнатӣ ба омодаسازیи кӯдак ба ҳаёти мустақил равона карда шуда бошад, пас дар кӯдакистон он ба ташаккули малакаҳои ибтидоии меҳнатӣ ва тарбияи эҳтиром ба меҳнат равона карда шудааст. Нақшаи дурнамои кори Т.В. Кротова ва Н.Р. Шестоколова бо оила бо истифода аз шаклҳои гуногун (суҳбат, машварат, видеороликҳо ва ғ.) имкон медиҳад, ки волидайн дар бораи хусусиятҳои тарбияи меҳнатӣ дар ҳар ду муҳит маълумот гиранд.

Омодаسازیи кӯдакон ба мактаб яке аз вазифаҳои муҳимтарини муассисаҳои таълимии томактабӣ мебошад. Машваратҳои В. Очаренко бо волидайн оид ба ин масъала ба онҳо имкон медиҳад, ки дар бораи талаботҳои мактаб нисбат ба кӯдак маълумот гирифта, дар омодаسازیи фарзандони худ ба таҳсил дар мактаб саҳмгузор бошанд. Таҷрибаи О. Молева дар бораи ташкили тахтаи иттилоотӣ дар шабакаи иҷтимоӣ шакли муосири ҳамкорӣ бо волидайн ба ҳисоб рафта, ба онҳо имкон медиҳад, ки ақидаи худро баён карда, дар муҳокимаи масъалаҳои муҳим иштирок намоянд.

Стандарти давлатии таҳсилоти томактабӣ ҳамкориҳои навро талаб мекунад, ки ба шарикии иҷтимоии муассиса, волидайн ва дигар ниҳодҳо асос ёфтааст. Таҳқиқотҳои Т. Алиева ва дигарон ин шарикиро катализатор меҳисобанд ва имкониятҳои онро бо оилаи тарбиягиранда ҷудо мекунанд. Онҳо фаъолияти лоиҳавиро асоси ҳамкорӣ медонанд, зеро волидайн аз шаклҳои анъанавӣ қаноатманд нестанд.

Педагогҳо Е.Н. Коратаева ва дигарон шарикиро васеътар дида, ба он на танҳо волидайн, балки духтурону логопедҳоро низ дохил

меkunанд. В.Г. Кочеткова шарикиро фаъолияти муштаракӣ субъектҳои фазои таълимӣ медонад, ки ба боварӣ ва масъулияти тарафайн асос ёфтааст.

Муаллифон таъкид меkunанд, ки пешрафти техникӣ истифодаи шаклҳои инноватсиониро дар кор бо волидайн тақозо мекунад. М. Мотарина, Кудрявцева Е. И. Фадеева шаклҳои гуногуни инноватсиониро пешниҳод меkunанд, аммо баъзеҳо онҳоро навгонӣ намеҳисобанд. Дар маҷмӯъ, педагогҳо шарикӣ иҷтимоӣ ва шаклҳои инноватсиониро баррасӣ карда, аксаран ҳамон як чизро дар назар доранд [42, с.114].

Чунин ҳаҷми интишорот аз он шаҳодат медиҳад, ки педагогҳои таҷрибадор дар фикри ҷалби волидайн, самаранок ташкил кардани кор мебошанд, то ин ки волидайн ба муассисаи таълимии томактабӣ чун ба “камераи нигоҳдорӣ” муносибат наkunанд, балки иштирокчиёни фаъоли раванди педагогӣ бошанд.

Дар айни замон, зарурати таҳияи механизми муассири ҳамкориҳои муассисаҳои таълимии томактабӣ бо оила ва ҷомеа вуҷуд дорад, ки ба таъмини сифати таҳсилот ва рушди ҳамаҷонибаи кӯдак нигаронида шудааст. Чунин механизм бояд имкониятҳои фарогирии васеи субъектҳои манфиатдорро дар раванди таълимӣ, аз ҷумла волидайн, муассисаҳои тандурустӣ, фарҳанг, варзиш ва дигар сохторҳоро фароҳам оварад.

Таҷриба нишон медиҳад, ки шаклҳои анъанавии кор бо волидайн, аз қабилӣ маҷлисҳо, суҳбатҳои инфиродӣ ва намоишгоҳҳои дастовардҳои кӯдакон, аксар вақт барои қонеъ гардонидани талаботи афзояндаи ҷомеа ҷавобгӯ нестанд. Аз ин рӯ, ҷустуҷӯи шаклҳои инноватсионӣ ва технологияҳои ҳамкорӣ, ки ба фаъолгардониҳои иштироки волидайн дар ҳаёти муассисаҳои таълимӣ ва баланд бардоштани салоҳияти педагогии онҳо нигаронида шудаанд, ба масъалаи мубрам табдил меёбад.

Дар ин замина, истифодаи технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ дар қор бо волидайн аҳамияти махсус пайдо мекунад. Сомонаҳо, порталҳо, шабакаҳои иҷтимоӣ ва дигар платформаҳои онлайнӣ имконият медиҳанд, ки иттилооти муҳим ба таври фаврӣ паҳн карда шавад, муколамаи интерактивӣ байни педагогҳо ва волидайн таъмин гардад ва волидайн дар чорабиниҳои гуногун, аз қабили вебинарҳо, конфронсҳои онлайнӣ ва форумҳо иштирок намоянд.

Ҳамзамон, бояд қайд кард, ки истифодаи шаклҳои инноватсионӣ ва ТИК дар ҳамкорӣ бо волидайн набояд маҳдуд бошад. Муҳим аст, ки ба назар гирифтани хусусиятҳои инфиродии оилаҳо, эҳтиёҷоти воқеии онҳо ва имкониятҳои иштирок дар ҳаёти муассисаҳои таълимӣ. Танҳо дар сурати муносибати мутавозин ва ҳамаҷониба ба ташкили ҳамкорӣ метавон ба натиҷаҳои дилхоҳ ноил гардид ва фазои мусоидро барои рушди ҳамаҷонибаи кӯдак фароҳам овард.

Ҳамин тариқ, таҳқиқот собит месозад, ки роҳбарон ва педагогҳо муҳимияти қор бо волидайнро эътироф карда, сатҳи маданияти психологӣ онҳоро баланд арзёбӣ мекунанд. Аммо, дар амалия мушкилотҳои вучуд доранд, ки ҷалби волидайнро ба раванди таълим маҳдуд мекунанд, аз ҷумла набудани шаклҳои муассири ҳамкорӣ ва иттилооти кофӣ.

Дар ин замина, таҳия ва татбиқи амсилаҳои инноватсионии ҳамкорӣ бо волидайн, ки ба хусусиятҳои миллӣ, фарҳангӣ ва иҷтимоии оилаҳо мутобиқ карда шудаанд, аҳамияти махсус пайдо мекунад. Ин моделҳо бояд имкониятҳои гуногуни иштироқи волидайнро дар ҳаёти муассисаи таълимӣ фароҳам оварда, баланд бардоштани масъулияти онҳоро дар тарбияи фарзандон таъмин намоянд.

Ҳамчунин, муҳим аст, ки педагогҳо дониш ва малакаҳои ҳудро дар самти муошират бо волидайн, ҳалли муноқишаҳо ва пешбурди муколамаи созанда такмил диҳанд. Ба ин мақсад, ташкили курсҳои

бозомӯзӣ, семинарҳо ва тренингҳо барои педагогҳо, инчунин мубодилаи таҷриба байни муассисаҳои таълимии томактабӣ муфид хоҳад буд.

Дар маҷмӯъ, муносибати ҳамачониба ва муташаққилона ба ҷалби волидайн ба раванди педагогӣ имкон медиҳад, ки сатҳи ҳамкориҳои муассисаҳои таълимии томактабӣ ва оилаҳо баланд бардошта, барои рушди ҳамачонибаи кӯдакон шароити мусоид фароҳам оварда шавад.

Хулосаи боби 1

Омӯзиш та ва баррасии сарчашмаҳои педагогӣ ва психологӣ собит месозанд, ки муваффақияти фаъолияти муштараки мактаб ва падару модар бевосита аз тасаввуроти омӯзгор нисбати хонандагон ва волидонӣ онҳо вобаста мебошад. Ташкили курсҳои махсус оид ба педагогика ва психологияи оилавӣ барои волидон, семинарҳо ва тренингҳо низ аҳамияти калон дорад. Ғайр аз ин, ҷалби мутахассисон, аз қабili равоншиносон ва омӯзгорон, ба муҳокимаи масъалаҳои мубрами тарбия метавонад ба волидон дар дарки амиқи мушкилот ва ёфтани роҳҳои ҳалли онҳо кумак расонад.

Илова бар ин, мубодилаи таҷриба байни волидон низ метавонад хеле муфид бошад. Ташкили вохӯриҳо, клубҳо ё форумҳои волидайн, ки дар онҳо волидон метавонанд таҷриба, муваффақиятҳо ва мушкилоти худро мубодила кунанд, метавонад ба онҳо дар дарки он, ки онҳо дар ин масъала танҳо нестанд, кумак кунад ва инчунин роҳҳои нави ҳалли мушкилотро пешниҳод намояд.

Ҳамзамон, баланд бардоштани масъулияти падару модар дар тарбияи фарзанд низ муҳим аст. Волидон бояд дарк кунанд, ки онҳо на танҳо барои таъмини ниёзҳои моддии фарзанд, балки инчунин барои рушди маънавӣ, ахлоқӣ ва иҷтимоии ӯ масъуланд. Танҳо дар сурати

хамкории зич бо мактаб ва мутахассисон, волидон метавонанд ба рушди ҳамачонибаи фарзанд мусоидат намоянд.

Имрӯз баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон муҳим аст, зеро муҳити иҷтимоӣ тағйир ёфта, ба тарбия таъсир мерасонад. Ҳукумат дар ин самт корҳо анҷом дода истодааст, аз ҷумла, «Қонун дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» қабул шудааст. Телевизионҳои Тоҷикистон низ барномаҳо пешниҳод мекунанд, аммо на ҳама волидон имкони тамошои онҳоро доранд.

Барои ёрӣ расондан ба волидон, андешаи педагог В.А.Сухомлинскийро ёдрас мекунем, ки «Педагогикаи падару модарон»-ро зарур медонист. Саволҳои педагогикаи муосир аз фарҳанги педагогии падару модар ва ҳамкории оила бо муассисаҳои таълимӣ вобастаанд. Дар тарбия анъанаҳо, арзишҳои миллӣ ва умумибашарӣ, адабиёти классикӣ муҳиманд. Китобҳои «Қобуснома», «Ахлоқи Носирӣ», «Гулистон» ва дигарон барои тарбияи ахлоқӣ тавсия мешаванд. Волидон бояд ин асарҳоро мутолиа кунанд.

Вазифаҳои волидайн дар тарбияи насли наврас:

1) Тарбияи ахлоқӣ: Волидайн бояд дар ташаккули ахлоқи ҳамида, арзишҳои инсонӣ ва меъёрҳои ахлоқии ҷомеа дар зеҳни наврасон саҳмгузор бошанд.

2) Ба эътибор гирифтани хусусиятҳои синнусолӣ: Ҳангоми тарбия волидайн бояд хусусиятҳои психологӣ ва физиологии синнусолии наврасонро ба назар гиранд ва муносибати мувофиқро интихоб намоянд.

3) Истифодаи методҳои фаҳмондадиҳӣ: Ба ҷои истифодаи зӯроварӣ ва фишор, волидайн бояд аз методҳои фаҳмондадиҳӣ, муколама ва муҳокима истифода баранд, то ки наврасон моҳияти масъалаҳоро дарк намуда, хулосаҳои дуруст бароранд.

4) Шинохти ҷанбаҳои мусбат ва манфии наврасон: Волидайн бояд ҷиҳатҳои қавӣ ва заифи наврасонро донанд, то ки дар тақвияти ҷиҳатҳои мусбат ва ислоҳи камбудииҳо ба онҳо кумак расонанд.

5) Интихоби мавзӯҳои тарбиявӣ: Мавзӯҳои тарбиявӣ бояд мувофиқи эҳтиёҷоти наврасон интихоб карда шаванд ва масъалаҳои мубрами ҳаёти онҳоро дар бар гиранд.

6) Истифода аз таҷрибаи шахсӣ: Волидайн метавонанд аз таҷрибаи шахсии худ мисолҳо оварда, ба наврасон дар қабули қарорҳои дуруст ва пешгирӣ аз хатогихо ёрӣ расонанд.

7) Одат кунонидан ба машқи ҷисмонӣ: Волидайн бояд наврасонро ба варзиш ва машқҳои ҷисмонӣ ташвиқ намуда, тарзи ҳаёти солимро дар онҳо тарғиб кунанд.

8) Намунаи ибрат будани рафтори падару модар: Наврасон аз волидайн ибрат мегиранд, аз ин рӯ, рафтори падару модар бояд намунавӣ бошад ва арзишҳои ахлоқиро инъикос намояд.

9) Ислоҳи саривақтии камбудихо: Волидайн бояд камбудихои наврасонро сари вақт муайян ва ислоҳ намуда, ба онҳо дар пешгирии оқибатҳои ногувор кумак расонанд.

Дар замони муосир, омӯзиши психологияи кӯдакон барои волидон аҳамияти калон дорад. Донистани хусусиятҳои равонии кӯдакон ба волидон имкон медиҳад, ки муносибати дурустро интихоб карда, ба талаботҳои онҳо ҷавоб гӯянд. Инчунин, волидон бояд дар бораи таъсири технологияҳои нав, аз қабili интернет ва шабакаҳои иҷтимоӣ, ба рушди кӯдакон маълумот дошта бошанд ва онҳоро аз таъсири манфии онҳо муҳофизат кунанд.

Ҳамкорӣ бо муассисаҳои таълимӣ, аз ҷумла мактабҳо ва кӯдакистонҳо, барои муваффақияти тарбия хеле муҳим аст. Волидон бояд бо муаллимон дар тамос бошанд, дар ҷаласаҳои волидайн иштирок кунанд ва дар ҳалли мушкилоти тарбиявӣ саҳм гузоранд. Ин ҳамкорӣ имкон медиҳад, ки муносибати ягона дар тарбияи кӯдак таъмин карда шавад.

Ғайр аз ин, волидон бояд ба рушди ҷисмонии фарзандони худ диққати ҷиддӣ диҳанд. Таъмини ғизои солим, машғулиятҳои варзишӣ ва

муҳити тоза барои солимии ҷисмонии кӯдакон зарур аст. Волидон бояд фарзандони худро ба тарзи ҳаёти солим одат кунонанд ва намунаи ибрат бошанд.

Ниҳоят, волидон бояд дар тарбияи фарзандон сабр ва таҳаммул дошта бошанд. Тарбия раванди тӯлонӣ ва мураккаб аст, ки аз волидон саъю кӯшиши зиёдро талаб мекунад. Бо муносибати дуруст ва муҳаббат, волидон метавонанд фарзандони худро ба шахсони комил ва муфид ба ҷомеа табдил диҳанд.

Ҳамин тариқ, таҳлили мазкур собит месозад, ки тадбирҳои ҳадафмандона ҷиҳати таҳкими фарҳанги педагогии волидайн пояи ҳамкориҳои муассири омӯзгорон ва оиларо дар раванди тарбияи насли наврас мегузоранд.

Таҷрибаи муассисаҳои таълимии томактабӣ нишон медиҳад, ки роҳбарият ва педагогҳо аҳамияти кор бо волидайнро эътироф мекунанд ва онро самти афзалиятнок медонанд. Бо вучуди ин, мушкилот дар ҷалби пурраи волидайн ба раванди таълим вучуд доранд, ки ба шаклҳои номуассири ҳамкорӣ ва нарасидани иттилоот вобастаанд.

Таҳия ва татбиқи амсилаҳои инноватсионии ҳамкорӣ бо волидайн, ки хусусиятҳои миллӣ ва фарҳангиро ба назар мегиранд, муҳим аст. Педагогҳо бояд дониш ва малакаҳои худро дар муошират бо волидайн такмил диҳанд.

Муносибати ҳамаҷониба имкон медиҳад, ки ҳамкориҳои муассисаҳо ва оилаҳо беҳтар гардад ва барои рушди кӯдакон шароит фароҳам оварда шавад. Муносибати волидон дар оила ба худбаҳодиҳии кӯдакон таъсир мерасонад. Барои ташаккули фарҳанги педагогии волидон, омӯзиш, ташаккули мавқеи гендерӣ, маълумотнокии педагогӣ ва ҳифзи анъанаҳои миллӣ зарур аст.

Бо мақсади фаъолтар намудани иштироки волидайн дар ҳаёти мактаб, тавсия дода мешавад, ки шаклҳои гуногуни ҳамкорӣ, аз қабيلي машваратҳои инфиродӣ ва гурӯҳӣ, семинарҳо, тренингҳо, мизҳои

мудаввар, чорабиниҳои фарҳангӣ ва варзишӣ, инчунин истифодаи технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ васеъ истифода шаванд.

Ҷалби волидайн ба идоракунии мактаб, аз ҷумла тавассути ворид намудани онҳо ба шӯроҳои мактабӣ ва комиссияҳои гуногун, метавонад баланд бардоштани ҳисси масъулият ва иштироки онҳо дар қабули қарорҳои муҳим мусоидат намояд.

Ташкили барномаҳои таълимии махсус барои волидайн, ки ба омӯзиши масъалаҳои мубрами тарбияи кӯдак, психологияи синнусолӣ, усулҳои муошират бо кӯдакон ва пешгирии ҳолатҳои стресс нигаронида шудаанд, низ метавонад хеле муфид бошад.

Ҳамзамон, зарур аст, ки омӯзгорон ва роҳбарияти муассисаҳои таълимӣ мунтазам арзёбии самаранокии шаклҳои гуногуни ҳамкорӣ бо волидайнро анҷом дода, таҷрибаи пешқадамро омӯзанд ва ҷорӣ намоянд. Ин имкон медиҳад, ки усулҳои муассиртарини ҳамкорӣ муайян карда шуда, дар амалия татбиқ карда шаванд.

БОБИ 2. ҶАНБАҲОИ ПЕДАГОГИИ ТАШАККУЛИ ФАРҲАНГИ ПЕДАГОГИИ ВОЛИДОН, КИ БА РУШДИ САЛОҲИЯТИ КЌДАКОН МУСОИДАТ МЕКУНАНД

2.1. Муносибати волидон дар оила ва таъсири он ба ташаккули салоҳияти худбаҳодиҳии кўдакони синни томактабӣ

Тавре аз таҳқиқ, таҳлилу баррасии боби аввал ва омўзиши адабиёти педагогиву психологӣ муайян гардид мафҳуми «фарҳанги педагогӣ» ба таври якмаъно шарҳу возеҳ наёфтааст. Агар аз як тараф, фарҳанги педагогӣ инъикоскунандаи дараҷаи дар ҷомеа азхудкардаи таҷрибаи иҷтимоӣ-педагогии шахс ва ё мутахассис бошад, аз тарафи дигар дар фаъолияти ҳарруза ҷорӣ намудани ин таҷриба фаҳмида шавад, сарфи назар, ба андешаи мо тамоми муносибати волидонро дар оила низ дар бар мегирад. Бинобар ин, оила, ки аввалин муҳити иҷтимоӣ барои ташаккули шахсияти кўдак баромад менамояд, омўзиши илмию амалии таъсири муносибати волидон дар оила ба худбаҳодиҳии кўдакон масъалаи калидӣ ба ҳисоб меравад. Таҳқиқи масъалаи мазкур дар зербоби зерини рисола ба ҳамин зарурат шарт меёбад.

Муошират ва муносибатҳои байниҳамӣ дар оила аз ҷониби мутахассисони гуногун омўхта шуда, оила ҳамчун нахустин пойдевори тараққиёти шахсият ва сарчашмаи иҷтимоишавии кўдак муаррифӣ мешавад. Дар адабиёти психологӣ ва педагогӣ таъсири муносибати волидайн ба инкишофи шахсияти кўдакон таҳқиқ шудааст, ки аз ҷониби муҳаққиқони хориҷӣ, аз қабили Д. Боулби, А.И. Захаров, А.В. Захаров, М.Д. Эйнворт ва дигарон мавриди омўзиш қарор гирифтаанд.

Инчунин, сифатҳои модарон ва таъсири онҳо ба дилбастагии кўдак, аз ҷумла тавсифдиҳандаи "модари мувофик" баррасӣ шудааст. Олимон Л.И. Божович, И. Лангмейер, З. Матейчик, Е.Т. Соколова ва дигарон норасоии меҳру муҳаббати волидонро ҳамчун омили

таъсиррасон ба муносибат ва рафтори инсон ошкор кардаанд. Гузариш ба синни калони томактабӣ барои инкишофи худбаҳодиҳии кӯдак муҳим аст, зеро ӯ ба зинаи мактабхонӣ мегузарад ва сифатҳои асосии шахсияти ӯ шакл мегиранд. Аз ин рӯ, ошкор намудани омилҳои таъсиррасон дар шаклгирии худбаҳодиҳии кӯдакони синни калони томактабӣ зарур аст.

Дар таҳқиқоти муосир, концепсияи “ҳассосияти модар” ба сифати омили муҳим дар рушди дилбастагии кӯдак таъкид шудааст. Ҳассосияти модар, ки аз ҷониби Мэри Мэйн ва Чудит Соломон ҳамчун қобилияти вокуниши мувофиқ ба сигналҳои кӯдак муайян шудааст, барои ташаккули дилбастагии эмин замина мегузарад. Модарони ҳассос ба эҳтиёҷоти эмотсионалӣ ва ҷисмонии фарзандонашон бодикқат буда, дар онҳо эҳсоси амният ва эътимодно таҳким мебахшанд.

Дар навбати худ, нарасидани муносибати гарму самимӣ ва меҳрубонии волидайн, ки Л.И. Божович ва ҳамкорон қайд кардаанд, метавонад ба мушкилоти рафторӣ ва эмотсионалӣ оварда расонад. Таҳқиқоти зиёде нишон медиҳанд, ки кӯдаконе, ки аз ҷониби волидон дастгирии кофӣ намебинанд, эҳтимоли зиёд дорад, ки муносибатҳои носолим, изтироб ва депрессияро аз сар гузаронанд. Ин таъсирот метавонад дар синни калонсолӣ низ боқӣ монад ва ба қобилияти шахс дар барқарор кардани муносибатҳои солим таъсир расонад.

Гузариш ба синни калони томактабӣ давраи ҳассосест, ки дар он кӯдак арзёбии худро аз худ мекунад ва ба муқоисаи худ бо ҳамсолон шурӯъ мекунад. Ин раванд, ки бо рушди малакаҳои маърифатӣ ва иҷтимоӣ ҳамроҳ аст, ба ташаккули худбаҳодиҳии кӯдак таъсири амиқ мерасонад. Кӯдаконе, ки дар ин марҳила дастгирии мусбати волидайн ва муҳити муносибро эҳсос меkunанд, худбаҳодиҳии устувортар ва мусбатро инкишоф медиҳанд.

Л.Ф. Обухова таъкид мекунад, ки худбаҳодиҳии кӯдакони калони томактабӣ аз муносибати волидон ва муҳити боғча вобаста аст. Давраи 5-7 солагӣ дар рушди психикии кӯдак нақши муҳим дорад: механизмҳои

психологӣ, устувори маромҳо ва талаботи нав ба вучуд меоянд. Дар синни 7-солагӣ кӯдак меҳаҳад, ки дар ҷомеа мавқеи худро пайдо кунад ва муносибати дуруст нисбат ба муваффақият ва ноқомӣро ба роҳ монанд [99, с.334].

Навовари асосии кӯдакони синни калони томақтабӣ мавқеи нави ботинӣ, шинохти худ дар ҷомеа, инкишофи худбаҳодиҳӣ ва шинохти шахсият аст. Худбаҳодиҳӣ, ки худшиносии муҳим аст, баҳодиҳии имкониятҳо ва муносибати танқидиро ифода мекунад. Ин тавоноии муайян кардани хусусиятҳо, бартариятҳо ва камбудӣҳо, инчунин танзими рафтор мебошад. Т.Б. Барлас худбаҳодиҳиро баҳои шахс нисбат ба хусусиятҳо, арзишҳо ва қобилиятҳояш медонад [14, с.84]. А.Н. Леонтев худбаҳодиҳиро баҳогузори ба шахсияти худ, имкониятҳо, сифат ва мавқеи худ дар байни одамон меҳисобад ва онро танзимкунандаи асосӣ дар сохтори шахс медонад, ки муносибат бо дигарон аз он вобаста аст [69, с.349].

Дар синни калони томақтабӣ худбаҳодиҳӣ ба ташаккули муносибати устувор ба худ ва ҷаҳони атроф мусоидат мекунад. Ин марҳила барои инкишофи минбаъдаи шахсияти кӯдак аҳамияти калон дорад, зеро худбаҳодиҳии мусбӣ ба эътимод ба худ, муваффақият дар ҷаҳонӣ ва муносибатҳои мусоид бо ҳамсолон мусоидат менамояд. Таdqикотҳо нишон медиҳанд, ки кӯдаконе, ки худбаҳодиҳии баланд доранд, бештар ба мушкilot тоб меоранд, дар ҳалли масъалаҳо эҷодкоранд ва ба омӯзиши чизу ҷораҳои нав шавқ доранд.

Нақши калон дар ташаккули худбаҳодиҳии кӯдак ба муҳити иҷтимоӣ, бахусус оила ва муассисаҳои таълимӣ вобаста аст. Муносибати волидон, муаллимон ва ҳамсолон ба кӯдак, инчунин баҳогузориҳои онҳо нисбати дастовардҳо ва хусусиятҳои шахсии ӯ ба худбаҳодиҳӣ таъсир мерасонад. Муҳити дастгирӣкунанда ва ҳавасмандкунанда, ки дар он кӯдак худро қадршуда ва эҳтиромшуда ҳис мекунад, ба ташаккули худбаҳодиҳии мусбӣ мусоидат мекунад.

Дар инкишофи худбаҳодихӣ омилҳои гуногун нақш мебозанд, аз ҷумла муваффақият дар фаъолиятҳои гуногун, муносибати дигарон, муқоисаи худ бо ҳамсолон ва дарки талаботҳои иҷтимоӣ. Кӯдак тавассути таҷриба ва муошират бо ҷаҳони атроф баҳои худро ташаккул медиҳад. Барои ташаккули худбаҳодихии мусбӣ, кӯдак бояд имконият дошта бошад, ки худро дар фаъолиятҳои гуногун нишон диҳад ва муваффақият ба даст орад. Муҳим аст, ки волидон ва муаллимон ба кӯдак дар муайян кардани самтҳои қавӣ ва бартараф кардани камбудии кумак кунанд.

Равандҳои шинохти шахсият дар синни калони томактабӣ бо инкишофи тафаккури мантиқӣ, қобилияти таҳлил ва муқоиса алоқаманданд. Кӯдакон қодиранд, ки худро бо дигарон муқоиса кунанд, хусусиятҳои худро муайян намоянд ва ба онҳо баҳо диҳанд. Дар ин марҳила, онҳо инчунин ба дарки ҷинсият ва нақшҳои ҷинсӣ шурӯъ мекунанд, ки ин ба ташаккули худшиносӣ ва худбаҳодихӣ таъсир мерасонад. Тадқиқотҳо нишон медиҳанд, ки кӯдаконе, ки дарки равшани шахсияти худро доранд, бештар эътимод ба худ доранд ва ба мутобиқшавӣ ба шароитҳои нав қодиранд.

Хулоса, худбаҳодихӣ ва шинохти шахсият ҷузъҳои муҳими инкишофи шахсияти кӯдаки синни калони томактабӣ мебошанд. Ташаккули худбаҳодихии мусбӣ ба муваффақияти кӯдак дар ҳаёт, муносибатҳои мусоид бо дигарон ва қобилияти мутобиқшавӣ ба шароитҳои гуногун мусоидат мекунад. Муҳити дастгирӣкунанда ва ҳавасмандкунанда, ки дар он кӯдак худро қадршуда ва эҳтиромшуда ҳис мекунад, барои инкишофи худбаҳодихии мусбӣ мусоидат менамояд.

Баҳодихӣ ва худбаҳодихӣ унсурҳои муҳими сохти шахс буда, инсон худро чун субъекти ҳолат ва амалҳои худ эҳсос мекунад ва нисбат ба худ чун “Ман”-е муносибат мекунад, ки ҳам ба дигарон монанд ва ҳам муқобил аст. “Ман” айнияти худро дар гузашта, ҳозира ва оянда ифода мекунад. Баҳодихии “Ман” натиҷаи муқоисаи доимии худ бо дигарон аст

ва шахс бо муқоисаи худ бо намунаи муқоисашаванда қаноатманд мешавад ё не.

Дар адабиёти илмиву амалӣ ду намуди худбаҳодиҳӣ ҷудо карда шудааст: мувофиқ ва номувофиқ. Худбаҳодиҳии мувофиқ ба шахс имкон медиҳад, ки ба худ танқидӣ муносибат кунад. Худбаҳодиҳии номувофиқ ба ду намуд ҷудо мешавад: баланд ва паст. Худбаҳодиҳии баланд нишонаи аз ҳад зиёд баҳо додан ба имкониятхост, худбаҳодиҳии паст бошад, нишонаи боварӣ надоштан ба қобилиятхост [23, с.134].

Ба гуфтаи В.Г. Кочеткова худбаҳодиҳӣ се зина дорад: мувофиқ/номувофиқ, баланд/паст, устувор/ноустувор. Худбаҳодиҳӣ бо дараҷаи иддаои шахс алоқаманд аст, ки он ба дараҷаи душвории мақсадҳои шахс вобаста аст [63, с.8].

Дараҷаи иддаои шахс ба душвории супориш, арзиши он барои шахс, муваффақият/нобарорихи қаблӣ ва худбаҳодиҳӣ вобаста аст. Н.Бранден ва О.Н. Попов таъсири худбаҳодиҳиро ба фаъолияти маърифатӣ нишон додаанд. Меъёри асосии баҳогузори моҳияти фардии шахс аст. Вазифаи асосии худбаҳодиҳӣ танзимкунӣ мебошад ва баҳогузори одамони гирду атроф дар ташаккули он нақши муҳим мебозад [111, с.234].

Дар адабиёти педагогӣ ва психологӣ худбаҳодиҳӣ чунин сифатҳоро дар бар мегирад:

1) боварӣ ба имкониятҳо ва аз уҳдаи масъалаҳо баромада тавоништан;

2) боварӣ ба ҳуқуқҳои худ барои хушбахтӣ ва ҳисси иззати нафс.

Божович Л.И. худбаҳодиҳиро бо ду ҷанбаи вобаста ба ҳамдигар баррасӣ мекунад:

1) Худтаъсиррасонӣ (ҳисси натиҷабахшии худ);

2) Худэҳтиромнамоӣ (ҳисси эҳтиром ва иззати нафс).

Хулоса: худбаҳодиҳӣ ин имконияти мубориза бурдан бо мушкилот ва эҳсоси ҳуқуқи хушбахтӣ аст.

Аз андешаҳои дар боло иброзшуда метавон хулоса кард, ки худбаҳодиҳӣ ин имконияти мубориза бурдан бо мушкилот ва эҳсоси ҳукуки хушбахтӣ аст.

А.В. Петровский худбаҳодиҳиро асоси шахсият медонад, ки танзимкунандаи рафтор аст ва муносибати инсон бо атрофиён ба он вобаста аст [108, с.234].

Механизми шаклгирии худбаҳодиҳӣ мураккаб аст ва саволи он, ки чӣ гуна назари дигарон ба "образи Ман" таъсир мерасонад, ҳанӯз ҷавоби дақиқ надорад. Худбаҳодиҳии комил ба дараҷаи тафриқашуда вобаста аст, яъне инсон аниқ медонад, ки дар кадом соҳа қобилият дорад. Худбаҳодиҳӣ танзимгари муҳимми рафтор, фаъолият ва худтарбияткунии инсон аст. Дараҷаи иддаои шахс ин кӯшиши расидан ба мақсад дар ҳолати душвориҳо мебошад ва баҳогузори ба имкониятҳое асос меёбад, ки дар шахс ҳамчун талабот нигоҳ дошта шудааст

Худбаҳодиҳӣ ҳамчун унсури марказии сохтори шахсият, на танҳо муносибати шахсро ба худ муайян мекунад, балки ба динамикаи муносибатҳо бо дигарон низ таъсир мерасонад. Тибқи назарияи Леон Фестингер оид ба муқоисаи иҷтимоӣ, одамон ба таври доимӣ худро бо дигарон муқоиса мекунанд, то қобилиятҳо ва ақидаҳои худро арзёбӣ намоянд (Festinger, 1954). Дар ин раванд, баҳогузори дигарон нақши муҳим мебозад ва метавонад ба худбаҳодиҳӣ таъсири манфӣ ё мусбат расонад [70, с. 132].

Нақши баҳодиҳии дигарон дар ташаккули худбаҳодиҳӣ ба таври мураккаб сурат мегирад ва аз омилҳои гуногун вобаста аст, аз ҷумла эътибори шахсе, ки баҳо медиҳад, мушаххасӣ ва устувории баҳо, инчунин ҳассосияти шахс нисбат ба танқид. Тадқиқотҳо нишон медиҳанд, ки баҳои мусбати устувор ва мушаххас аз ҷониби шахсони бонуфуз метавонад худбаҳодиҳиро баланд бардорад, дар ҳоле ки танқиди шадид ва беасос метавонад ба он зарар расонад.

Дарачаи иддао, ки баҳогузорию воқеии имкониятҳо ва талаботро ифода мекунад, барои ноил шудан ба муваффақият дар фаъолиятҳои гуногун аҳамияти калон дорад. Шахсе, ки дараҷаи иддаои баланд дорад, барои расидан ба ҳадафҳои худ саъю кӯшиши бештар ба харҷ медиҳад ва дар муқобили душвории устувортар аст. Ин дар навбати худ, боиси болоравии худбаҳодиҳӣ ва эътимод ба худ мегардад.

Ҳамин тариқ, худбаҳодиҳӣ ҳамчун танзимгари муҳими рафтор, фаъолият ва худтарбиякунии инсон, аз омилҳои дохилӣ ва берунӣ вобаста аст. Барои ташаккули худбаҳодиҳии мусбат ва устувор, муҳим аст, ки шахс имкониятҳои худро воқеъбинона арзёбӣ кунад, ба танқиди созанда ғӯш диҳад ва барои расидан ба ҳадафҳои худ саъю кӯшиш ба харҷ диҳад.

Е.А. Серебряков дар таҳқиқоти худ нақшаи иҷрои бомуваффақиятро дар худбаҳодиҳӣ муайян намуда, ба шароитҳои реалӣ наздик шуданро мақсад гузоштааст. Ӯ дар натиҷа 4 навъи худбаҳодиҳиро муайян кардааст: устувори мувофиқ, пасти номувофиқ, баланди номувофиқ ва ноустувор. Ҳамчунин, 4 типи рафтори одамонро бо худбаҳодиҳии паст ҷудо намудааст: хушомадгӯён, айбдоркунандагон, умедворон ва аз ҳад зиёд аз хатар дуршудагон [125, с.98].

В. Сатир ду навъи системаи оилавино ҷудо кард: пӯшида ва кушода. Оилаҳои пӯшида бо мубодилаи ками иттилоот, маҳдудияти муошират ва доираи тангшудаи дӯстон тавсиф мешаванд. Баръакс, оилаҳои кушода ба муносибатҳои инсондӯстона, эҳтиром ва муоширати фаъол асос ёфтаанд. Худбаҳодиҳӣ дар оилаҳои пӯшида паст буда, ба баҳодиҳии дигарон вобаста аст, дар ҳоле ки дар оилаҳои кушода худбаҳодиҳӣ мувофиқтар ва устувортар аст ва бештар ба баҳодиҳии ботинӣ асос меёбад. Услубҳои муошират дар оилаҳои пӯшида гунаҳгоркунанда, эҳтиёткорона, хушомадомез ва канораҷуёна буда, ба худбаҳодиҳии паст мувофиқат мекунанд [120, с. 212].

Худбаҳодихӣ бо синну сол тағйир меёбад ва мувофиқтару воқеъбинтартар мешавад. Кӯдакони томақтабӣ худбаҳодихиӣ баланд доранд, вале он ба вазъиятҳо ва муваффақиятҳо вобаста аст. Бо гузашти вақт, худбаҳодихӣ аз мушаххас ба ҷамъбастшаванда табдил меёбад. Волидон метавонанд бо фароҳам овардани муҳити мусоиди психологӣ, дастгирии ташаббусҳо ва ҳавасмандгардонии пешрафт ба инкишофи худбаҳодихиӣ кӯдакон мусоидат кунанд. Шаклгирии худбаҳодихӣ аз синну сол, муносибати волидон, арзишҳо ва иштирок дар фаъолиятҳои гуногун вобаста аст. Дар синни гуногун, кӯдакон ба саволи “Ту чи гуна шахс ҳастӣ?” ҷавобҳои гуногун медиҳанд, ки ин ба тағйирёбии худшиносии онҳо ишора мекунад.

Қайд кардан лозим аст, ки дар синни томақтабӣ кӯдак мустақилтар шуда, бо ворид шудан ба гурӯҳи ҳамсолон дар шахсияти ӯ дигаргуниҳо ба амал меоянд. Бозихҳои нақшофарӣ дар ин давра аҳамияти калон доранд, зеро онҳо ба кӯдак имкон медиҳанд, ки бо ҳамсолон муошират намуда, нақшҳои гуногуни иҷтимоиро аз худ кунанд. Ин омилҳо ба инкишофи худбаҳодихиӣ кӯдакони синни калони томақтабӣ таъсири мусбӣ мерасонанд [99, с. 287].

Чор шарти инкишофи худшиносии кӯдакони синни калони томақтабӣ инҳоянд: таҷрибаи муоширати волидон бо кӯдак, таҷрибаи муоширати кӯдак бо ҳамсолон, таҷрибаи муоширати инфиродӣ ва дараҷаи тараққиёти зехнии кӯдак. Дар ин давра, кӯдак баҳогузориҳои атрофиёро тавассути таҷрибаи инфиродии худ қабул мекунад, гарчанде ки тасаввуроти ӯ дар бораи худ комил нестанд. Волидон таъсири калон ба шаклгирии худбаҳодихиӣ кӯдак доранд ва баҳогузориҳои онҳо нисбат ба кӯдак натиҷаи баҳогузориҳои шахсии худӣ онҳост.

Кӯдак ба худ тавре баҳо медиҳад, ки волидон ва атрофиён ба ӯ баҳо медиҳанд. Агар талабот ба имкониятҳои кӯдак мувофиқат кунанд, ин ба ташаккули образи мусбии “Ман” мусоидат мекунад. Дар акси ҳол,

нокомиҳо метавонанд боиси аз даст додани боварӣ ба худ ва шаклгирии образи манфии “Ман” шаванд [111, с. 62].

Танқид ва саҳтгирии аз ҳад зиёди волидон, хусусан бо эродҳои манфӣ, ба кӯдак зарар дорад ва метавонад ба худбаҳодиҳии номувофиқ ё паст оварда расонад. Дар ин ҳолатҳо, қобилияти таҳлил, баҳогузорӣ ва назорат аз болои рафторҳо инкишоф намеёбад.

Яке аз шартҳои муҳими инкишофи худшиносӣ ва худбаҳодиҳӣ васеъ намудани таҷрибаи инфиродии кӯдак аст, ки онро аз муошират бо олами ашё, ҳодисаҳо ва воқеаҳо ба даст меорад. Ин таҷриба замина барои муайян намудани сифатҳои шахсӣ, маҳорат ва имкониятҳо мегардад. Кӯдак ҳар рӯз аз атрофиён дар бораи қобилиятҳо, малакаҳо ва сифатҳои худ мешунавад, ки ин низ дар ташаккули тасаввуроти ӯ дар бораи имкониятҳояш нақш мебозад.

Аз ин рӯ, муҳити мусоид барои рушди кӯдак бояд аз таҷрибаҳои гуногун иборат бошад, ки имконияти омӯзиш, кашф ва санҷиши қобилиятҳоро фароҳам меорад. Муҳити маҳдуд, ки дар он танқид ва сарзаниш бартарӣ дорад, инкишофи табиӣ кӯдакро бозмедорад ва ба афзоиши изтироб ва ноамнӣ мусоидат мекунад.

Ҳамчунин, таъсири муошират бо ҳамсолон ва дигар калонсолонро нодида гирифтани мумкин нест. Муносибатҳои мусбӣ ва дастгирӣкунанда, ки аз ҷониби ҳамсолон ва калонсолони берун аз оила пешниҳод мешаванд, метавонанд таъсири манфии танқиди аз ҳад зиёди волидонро коҳиш диҳанд. Ин муносибатҳо имконият медиҳанд, ки кӯдак нуқтаи назари дигарро қабул кунад ва баҳодиҳии муқобилро нисбат ба қобилиятҳо ва шахсияти худ бишнавад.

Муҳим аст, ки волидон ва дигар шахсони муҳими ҳаёти кӯдак дарк кунанд, ки танқид бояд созанда бошад ва ба рафтори мушаххас равона карда шавад, на ба шахсияти кӯдак. Таъкид ба ҷиҳатҳои мусбӣ ва ташвиқи кӯшишҳо, ҳатто агар натиҷа комил набошад, метавонад ба ташаккули худбаҳодиҳии солим мусоидат кунад. Инчунин, таъмини

имкониятҳо барои иштирок дар фаъолиятҳо, ки кӯдак дар онҳо муваффақ мешавад, эҳсоси салоҳиятро тақвият медиҳад.

Кӯдак тадричан қувваи худ ва сарҳади имкониятҳоро дарк мекунад. Таҷрибаи инфиродӣ, ки аз тараққиёти зехнӣ ва муносибати бо волидон вобаста аст, сарчашмаи худбаҳодиҳӣ мебошад. Рафтори кӯдак аз муносибати аъзоёни оила вобаста аст.

Дар давраи инкишофи кӯдак, дарки потенциали худ ва ҳудуди имкониятҳо тавассути муомила бо муҳити атроф ва шахсони наздик ба амал меояд. Таҷрибаи инфиродӣ, ки аз тараққиёти зехнӣ ва муносибати бо волидон вобаста аст, сарчашмаи худбаҳодиҳӣ мебошад. Рафтори кӯдак аз муносибати аъзоёни оила вобаста аст.

Худбаҳодиҳӣ ҳамчун як арзёбии субъективии шахс нисбат ба арзиши худ муайян карда мешавад. Дар кӯдакон, ин арзёбӣ тавассути муносибатҳои аввалиндараҷа, ба монанди волидон ва парасторон, ташаккул меёбад. Муносибатҳои мусбат ва дастгиркунанда боиси эҳсоси арзишмандӣ ва салоҳиятнокӣ мегарданд, дар ҳоле ки муносибатҳои манфӣ ва интиқодӣ боиси эҳсоси ноқофӣ будан мешаванд.

Рафтори аъзоёни оила, аз ҷумла намуди муошират, усулҳои интизом ва сатҳи дастгирии эмотсионалӣ, ба инкишофи рафтори кӯдак таъсири амиқ мерасонад. Масалан, мутобиқи назарияи омӯзиши иҷтимоии Алберт Бандура, кӯдакон рафторро тавассути мушоҳида ва тақлид ба дигарон, хусусан шахсони муҳими ҳаёташон, меомӯзанд. Оилаҳо, ки муоширати солим ва ҳалли муноқишаҳо таъкид мекунанд, ба кӯдакон дар рушди малакаҳои иҷтимоӣ ва эмотсионали мусбӣ кӯмак мерасонанд.

Илова бар ин, муҳити оилавӣ, аз ҷумла мавҷудияти захираҳо, сатҳи стресс ва динамикаи умумии оила, ба инкишофи кӯдак таъсир мерасонад. Муҳити устувор ва дастгиркунанда метавонад ба кӯдак дар рушди худбаҳодиҳии мусбӣ ва малакаҳои мутобиқат ба мушкилот кӯмак

расонад. Ба ҷои ин, муҳити номусоид ва стресснок метавонад ба мушкилоти рафторӣ ва эмотсионалӣ оварда расонад.

Маълум аст, ки аҳамияти муносибати волидон дар тараққиёти шахсияти кӯдакон ва худшиносии онҳо хело муҳим аст. Л.Я. Гозман ва Э.В. Эткин дар китоби худ «Педагогикаи оилавӣ» иқтибоси хубе овардааст: «Кӯдак қисме аз табиат буда, мо набояд табиатро ҳукмронӣ намоем, мо бояд оромона зиндагонӣ карда қонуниятҳои инкишофёбии ӯро дарк кунем. Кӯдак ҳама вақт роҳи худро дошта, ҳаёти ӯ чандин маротиба аз ҳаёти калонсолон душвортар аст. Кӯдак ба таври дигар амал мекунад, ки мо онро ҳис накарда, ба онҳо фишор меорем» Муҳаббат ва мустақилият ду шартҳои муҳими муносибати волидайн бо кӯдак аст. Муҳаббат бояд беҳадду қаноат бошад ва ду вазифаро дар бар гирад: эътимод ба кӯдак ва дастгирии доимии ӯ. Қабули кӯдак новобаста аз ҷинс, мавқеъ, намуди зоҳирӣ ва қобилиятҳо низ муҳим аст. Баҳогузорӣ бояд ба сифатҳо ва амалҳои кӯдак асос ёфта, ба худбаҳодиҳии ӯ таъсири мусбат расонад. Таъриф бояд асоснок бошад, то кӯдак ба худ баҳо дода тавонад.

Д. Баумринд се навъи муносибати волидону фарзандонро ҷудо мекунад:

Демократӣ: ҳамкорӣ бо кӯдак, эътирофи ҳуқуқҳои ӯ, фаҳмонидани дурустӣ ва нодурустии амалҳо бе истифодаи қувва.

Авторитарӣ: маҳдуд кардани иштироки кӯдак дар қабули қарорҳо, назорати ҷиддӣ, маҳрум кардан аз мустақилият ва ҳуқуқҳо, ки боиси аз даст додани эътимод мегардад.

Омехта: омезиши ду усули дар боло зикршуда.

Намуди демократии муносибатҳо, ки Баумринд таъкид мекунад, дар муносибатҳои волидайн ва фарзандӣ ба муҳити ҳамкорӣ, эҳтиром ва муколама асос ёфтааст. Волидон дар ин ҳолатҳо кӯшиш мекунанд, ки ҳуқуқҳои кӯдакро эътироф намоянд ва қарорҳоро бо назардошти андешаҳои онҳо қабул кунанд. Истифодаи қувва рад карда мешавад, вале

волидон ба таври мунтазам асоснок ва шарҳ медиҳанд, ки чаро як амал дуруст аст ва дигараш не. Тадқиқотҳо нишон медиҳанд, ки ин намуди тарбия ба инкишофи мустақилияти кӯдак, ҳисси масъулият ва қобилияти қабули қарорҳои мустақил мусоидат мекунад.

Дар навъи авторитарӣ бошад, волидон ба маҳдуд кардани иштироки кӯдак дар қабули қарорҳо ва назорати қатъӣ тамаркуз мекунанд. Кӯдак аз мустақилият ва ҳуқуқҳо маҳрум карда мешавад, ки ин метавонад боиси аз даст додани эътимод ва эҳсоси итоаткории маҷбурӣ гардад. Ин навъи тарбия метавонад ба кӯдак таъсири манфӣ расонад, аз ҷумла паст шудани худбаҳодиҳӣ, рушди изтироб ва ҳисси ноамнӣ.

Муносибати омехта, дар навбати худ, якҷоякунии унсурҳои ду навъи дар боло зикршударо дар бар мегирад. Ин маънои онро дорад, ки волидон метавонанд дар баъзе ҳолатҳо демократӣ ва дар дигар ҳолатҳо авторитарӣ рафтор кунанд. Ин навъи муносибатҳо метавонад барои кӯдак печида бошад, зеро ӯ ҳамеша наметавонад, ки аз волидайн чӣ гуна рафторро интизор шавад. Ба ин сабаб, муҳим аст, ки волидон дар муносибат бо фарзандонашон пайваста ва мувофиқ бошанд.

Худбаҳодиҳӣ ба навъи муносибати волидон вобаста аст: дар кӯдакони дорои муносибати боваринок, худбаҳодиҳӣ мувофиқ ва дар кӯдакони дорои волидони низомнок, номувофиқ аст. Муносибати хуби волидайн бо худбаҳодиҳии баланд, мутобиқшавии иҷтимоӣ ва шахсии кӯдак алоқаманд аст, дар ҳоле ки худбаҳодиҳии паст бо ҳисси нодаркорӣ, ғайриҷалби сӯст ва нобоварӣ алоқаманд аст. Ҷалби эмотсионалии волидон ба ҳаёти кӯдак барои худбаҳодиҳии мусбӣ муҳим аст, зеро муносибати волидон ба инкишофи кӯдак таъсир мерасонад.

Омилҳои муҳими муайянкунандаи худбаҳодиҳии кӯдак муҳити оилавӣ ва тарзи муоширати волидайн мебошанд. Таҳқиқотҳо нишон медиҳанд, ки муносибати гарму ҷӯшон ва дастгирикунандаи волидайн бо худбаҳодиҳии мусбӣ ва устувори кӯдакон алоқаманд аст. Баръакс,

муносибати авторитарӣ ва назораткунанда метавонад ба худбаҳодиҳии паст ва эҳсоси ноамнӣ оварда расонад.

Дар ин замина, муносибати боваринок ба кӯдак имкон медиҳад, ки худро қабулшуда ва арзишманд ҳис кунад. Ин навъи муносибат ба кӯдак имкон медиҳад, ки таҷрибаҳои навро аз сар гузаронад, қобилиятҳои худро кашф кунад ва дар асоси таҷрибаҳои муваффақ худбаҳодиҳии мусбатро инкишоф диҳад. Ҳамчунин, волидони боваринок ба кӯдак иҷозат медиҳанд, ки хато кунад ва аз онҳо сабақ гирад, ки ин ба эътимоди кӯдак ба худ мусоидат мекунад.

Н.В. Искодолский се навъи муносибати нодурусти кӯдакон нисбати волидонро муайян мекунад, ки метавонанд муносибати онҳоро ҳалалдор кунанд. Яке аз онҳо муносибати ҳукмронанда аст, ки бо назорати қатъӣ, қазои саҳт ва таҳдидҳо тавсиф мешавад. Дар ин ҳолат, кӯдакон аксар вақт бо ҳашм, мубориза бо волидон ва рад кардани ҳукмронии онҳо воқуниш нишон медиҳанд.

Ин муносибат метавонад ба муноқишаҳои доимӣ ва ҳалалдор шудани муносибатҳои волидайн ва фарзанд оварда расонад. Искодолский қайд мекунад, ки назорати ҷиддиро кӯдакон метавонанд дар ҳолатҳои муайян ва бо мақсадҳои нек истифода баранд, аммо дар маҷмӯъ, муносибати ҳукмронанда барои рушди солим ва муносибатҳои мусбати байни волидон ва фарзандон мусоид нест.

Навъи дуум ва сеюми ҳатогии муносибати нодурусти волидайн чунин муайян карда шудаанд:

Муносибати радкунанда: Ин навъи муносибат, ки ҳамчун беэътиной ба ниёзҳои кӯдак ё рафтори саҳтгирона нисбат ба кирдорҳои ӯ зоҳир мешавад, метавонад ба вайрон шудани муносибати арзишмандӣ оварда расонад. Кӯдак худро нодаркор ва беқадр ҳис мекунад, ки ин метавонад ба худбаҳодиҳии паст ва мушкilotи эҳсосӣ оварда расонад.

Муносибати симбиотикӣ: Ин навъи муносибат, ки дар он ҳуқуқҳои кӯдак поймол шуда, ӯ ба воситаи қонун кардани талаботҳои

волидон табдил меёбад, мустақилияти кӯдакро мекушад. Кӯдак наметавонад худро ҳамчун шахси алоҳида эҳсос кунад ва аз волидайн вобаста мешавад. Вақте ки кӯдак кӯшиш мекунад аз ин муносибат раҳо шавад, волидайн метавонанд рафтори ҳукмронӣ ва радкунамдари истифода баранд, ки ин вазъиятро боз ҳам бадтар мекунад.

Дар мачмуъ, ҳамаи ин навъҳои муносибатҳои нодуруст метавонанд ба худбаҳодиҳии кӯдак таъсири манфӣ расонанд. Кӯдаконе, ки дар ҷунин муҳит ба воя мерасанд, эҳтимол дорад худро ноамн, беқадр ва аз ҷиҳати эҳсосӣ осебпазир ҳис кунанд. Барои рушди солими кӯдак муҳим аст, ки волидайн муносибати муҳаббатомез, дастгиркунанда ва эътимодбахш дошта бошанд.

Мавҷуд набудани маҳорати барқароркунӣ дар муоширати волидайн бо кӯдак метавонад ба шаклгирии худшиносӣ ва худбаҳодиҳии кӯдак таъсири манфӣ расонад.

Волидон нақши муҳим дар инкишофи худшиносии кӯдак мебозанд, зеро онҳо:

- 1) Дар бораи сифатҳо ва имкониятҳои кӯдак маълумот медиҳанд.
- 2) Фаъолият ва рафтори кӯдакро баҳо медиҳанд.
- 3) Арзишҳои шахсии кӯдакро шакл медиҳанд.
- 4) Дар кӯдак хоҳиши таҳлили амалҳо ва рафтори худро бедор мекунанд.

Агар волидайн дар муошират бо кӯдак ҳатогӣҳо содир кунанд (масалан, муносибати ҳукмронанда, радкунамда ё симбиотикӣ), ин метавонад ба худбаҳодиҳии паст, эҳсоси ноамнӣ ва мушкилоти эҳсосӣ оварда расонад.

Худбаҳодиҳии баланд, ки дар заминаи таҷрибаи номусоиди муоширати волидон бо кӯдак шакл гирифтааст, метавонад кӯдакро аз ноил шудан ба муваффақият боздорад. Ин гуна кӯдакон аксар вақт худро

нокофӣ ҳис мекунанд ва аз хато кардан метарсанд, ки ин метавонад ба рушди онҳо ҳалал расонад.

Бешубҳа, барои шаклгирии дурусти худбаҳодиҳӣ дар кӯдакон, волидон бояд ба ин принципҳо ва шаклҳои рафтор диққати ҷиддӣ диҳанд:

Муҳити солими психологӣ: Кӯдак бояд дар муҳити пур аз меҳру муҳаббат, эҳтиром ва қадршиносӣ ба воя расад. Ин муҳит ба кӯдак ҳисси боварӣ ба муваффақиятҳо ва арзиши шахсии худро медиҳад. Таъсири тарбиявӣ аз ҷониби волидон бояд мақсаднок ва бо назардошти хусусиятҳои инфиродии кӯдак ташкил карда шавад.

Муносибат бо ҳамсолон: Барои муоширати ҳамаҷонибаи кӯдак бо ҳамсолон шароити мусоид фароҳам овардан муҳим аст. Агар дар муносибат бо ҳамсолон мушкилӣ пайдо шавад, волидон бояд сабабҳои вайроншавии муносибатро ошкор кунанд ва ба кӯдак дар барқарор кардани муносибатҳои солим кумак кунанд.

Таҷрибаи инфиродӣ: Таҷрибаи инфиродии кӯдакро дар асоси баҳисобгирии хусусиятҳои шахсию фардии ӯ ба роҳ мондан лозим аст. Волидон бояд кӯдакро дар кашфиёти нав, машғулиятҳо ва фаъолиятҳои, ки ба ӯ писанд аст, дастгирӣ кунанд.

Бо риояи ин принципҳо, волидон метавонанд ба кӯдакон дар шаклгирии худбаҳодиҳии мусбат, эътимод ба худ ва муносибатҳои солим бо дигарон кумак кунанд.

Аз гуфтаҳои боло муайян мегардад, ки муносибати волидон дар оила ба шаклгирии худбаҳодиҳии кӯдакони синни томактабӣ таъсири бевосита дошта, то кадом андоза сатҳи тайёрӣ ва фарҳанги педагогии волидон ташаккулёфта бошад, ҳамон қадар ташаккули шахсияти кӯдакон вобаста аст. Дар ин замина, аз натиҷаи таҳлилу муҳокимаи боло барои ташаккули фарҳанги педагогии волидон пешниҳоди чунин амалҳоро дар доираи муносибати оилавӣ ва ҳамкориҳои волидон бо муассисаҳои томактабӣ зарур мешуморем:

- омӯхтан ва андӯхтани донишҳо оид ба масъалаҳои муносибатҳои оилавию никоҳӣ;
- ташаккули мавқеи гендерии волидии масъулиятнокона;
- ташаккули маълумотнокии педагогии волидон;
- мусаллаҳ будан бо таҷрибаи пешқадам ва технологияҳои нави тарбия ва омодагӣ ба амалӣ намудани онҳо;
- кӯшиш барои азхудкунии донишҳои педагогӣ оид ба таваллуд ва тарбияи кӯдакон (омӯзиши пайвастаи донишҳои педагогӣ барои таъмини таваллуд ва тарбияи дурусти кӯдакон);
- кӯшиш барои азхудкунии донишҳои муосири педагогӣ дар соҳаи таваллуд ва тарбияи фарзандон ва ҳифз ва ғанӣ гардонидани анъанаҳои миллӣ ва фарҳангии оила, таҳкими робитаҳои наслҳо ва пайванди оила бо ҷомеа (арҷгузорӣ ва рушди анъанаҳои милливу фарҳангии оила, таҳкими робита бо гузаштагон ва мустаҳкам намудани мавқеи оила дар ҷомеа, ҳифз ва густариши мероси милливу фарҳангӣ дар оила, эҳтиром ба наслҳо ва мусоидат ба ҳамгироии оила дар ҷомеа);
- ташаккули малакаи танзими муносибатҳои дохилиоилавӣ ва ҳалли вазъиятҳои баҳснок (рушди малакаи ҳалли муноқишаҳо ва танзими муносибатҳои солим дар дохили оила, тақмили қобилияти ҳалли вазъиятҳои баҳснок ва эҷоди фазои мусоиди оилавӣ, иштироки фаъолона дар ҳалли масъалаҳои оилавӣ, таъмини манфиатҳои муштарак ва машғулиятҳои оилавӣ, ҳамкорӣ дар ҳалли масъалаҳои оилавӣ, фароҳам овардани манфиатҳои умумӣ ва ташкили машғулиятҳои муштарак, фаъолона ширкат варзидан дар ҳалли мушкилоти оилавӣ, эҷоди ҳадафҳои муштарак ва ташкили фаъолиятҳои ҷолиби оилавӣ);
- дарки оила ҳамчун арзиши муҳимми инсонӣ барои шахсияти алоҳида ва умуман ҷамъият ва ғайра.

Албатта, пешниҳодоти мазкур таҳқиқи ҳамаҷонибаро талаб намуда, зарурати ташаккули фарҳанги педагогии волидонро ба миён мегузорад, ки дар зерфасли дигари қор муфасссалтар баррасӣ хоҳанд шуд.

2.2. Роҳҳои муассисри ташкили ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила дар ташаккули фарҳанги педагогии волидон

Ташкили ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо волидайн ва оила, пеш аз ҳама, муайян намудани самти мақсадноки ин фаъолиятро тақозо менамояд. Муайян кардани мазмун ва шаклҳои маърифати педагогӣ-психологӣ аз коллективи муассисаи таҳсилоти томактабӣ донишҷу сатҳи омодагии падару модаронро ба фаъолияти тарбиявӣ ва эҳтиёҷоти онҳоро дар баланд бардоштани фарҳанги педагогии оила тақозо менамояд.

Дар ин замина, тамоюли прагматикии волидайнро ба назар гирифтани зарур аст, зеро онҳо дар ҳолати эҳсоси норасоии дониш ва малакаҳои амалӣ ба педагогҳо ва мураббӣҳои муассисаҳои таълимии томактабӣ муроҷиат мекунанд. Барои бароварда сохтани эҳтиёҷоти баамаломата мутахассисони ин навъи муассисаро мебошад дараҷаи маълумотнокӣ, махсусан фарҳанги педагогӣ, муносибат ба фаъолияти тарбиявиро дар падару модар ва оилаҳо муайян намоянд. Ба ибораи дигар, натиҷаи маърифатнокии педагогӣ аз донишҳои педагогии оилаи амиқ ва интиҳоби дурусти мазмун ва шаклҳои қор бо волидон вобастагӣ дорад.

Афзалияти маърифати педагогӣ-психологии падару модар дар муассисаи таҳсилоти томактабӣ (дар таносуб бо он ки васоити ахбори омма нишон медиҳанд) дар робитаи дучонибаи амалиётӣ асос меёбад.

Педагог ва мураббӣ ба падару модар кумак менамоянд, ки ин донишҳоро волидон ҳамчун дастурамал дар фаъолият истифода баранд. Масалан, донишҳои илмӣ дар хусуси инкишофи кӯдак дар давоми айёми

синни томактабӣ барои аз ҷиҳати педагогӣ моҳирона ҳал кардани бисёр масъалаҳои амалии тарбия, ташкили речаи рӯз, истеъмоли ғизои оқилона, ҳоби пурра, ғаъолияти бозӣ, ба меҳнат одат кунонидани кудакон ва ғайра кӯмак мекунад.

Вазифаи асосии омӯзгор татбиқи донишҳои назариявӣ дар амал аст. Ҷалби волидон, мубодилаи таҷриба ва омӯзиши адабиёт муҳим буда, шаклҳои нави таълимро талаб мекунад. Ҳамкории ғаъолонаи волидон ва муассисаҳои таълимӣ самараноктар аст. Муассисаҳои таълимӣ заминаи устувори ҳамкорӣ буда, оила, мактаб ва ҷомеа бояд мунтазам ҳамкорӣ кунанд. Мактаб ташаббускор аст, муассисаҳои томактабӣ марҳилаи омодагӣ мебошанд. Мактаб бо ташкилотҳои берунамактабӣ ҳамкорӣ мекунад, волидайн шароити мусоиди иҷтимоӣ фароҳам меоранд, ҷомеа дар тарбия ёрӣ мерасонад.

Дар ин замина, вазифаи омӯзгор аз муттаҳидсозии донишҳои назариявӣ ва амалия иборат буда, ин раванд тақозо мекунад, ки омӯзгор доимо дар ҷустуҷӯи методҳои инноватсионӣ ва шаклҳои нави таълим бошад. Ин амал бо ҷалби волидон, мубодилаи таҷриба байни ҳамкорон ва омӯзиши амиқи адабиёти соҳавӣ сурат мегирад. Мувофиқи таҳқиқоти педагогӣ, ҳамкории ғаъолонаи волидон ва муассисаҳои таълимӣ ба беҳтар шудани сифати таълим мусоидат мекунад.

Муассисаҳои таълимӣ ҳамчун заминаи устувори ҳамкорӣ, оила, мактаб ва ҷомеаро дар як маҷмӯа муттаҳид месозанд. Дар ин ҳамкорӣ, мактаб нақши ташаббускорро мебозад ва муассисаҳои томактабӣ ҳамчун марҳилаи омодагӣ ба таҳсилоти умумӣ хизмат мекунанд. Ҳамкории мактаб бо ташкилотҳои берунамактабӣ, аз қабili марказҳои фарҳангӣ, китобхонаҳо ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ, имкон медиҳад, ки муҳити таълимии гуногунҷабҳа ва фарогир фароҳам оварда шавад.

Волидайн дар ин раванд нақши муҳим доранд, ки онҳо бояд шароити мусоиди иҷтимоӣ ва иқтисодиро дар оила барои таъмини рушди ҳамаҷонибаи кӯдак фароҳам оваранд. Ҷомеа низ дар тарбияи

насли наврас ёрй мерасонад, зеро муҳити иҷтимоӣ ба шаклгирии шахсият ва ҷаҳонбинии кӯдак таъсир мерасонад. Ин ҳамкорӣ бояд дар асоси принципҳои эҳтиром, муколама ва масъулияти мутақобила сохта шавад.

Дар ин маврид, аҳамияти татбиқи технологияҳои иттилоотӣ дар раванди таълим зиёд аст. Истифодаи платформаҳои онлайнӣ, захираҳои электронӣ ва абзорҳои таълимии интерактивӣ имкон медиҳад, ки таълим ҷолибтар ва самараноктар гардад. Омӯзгорон бояд дар ин самт малакаҳои худро мунтазам такмил диҳанд ва ба талаботи замони мутобиқ шаванд. Илова бар ин, таҳияи барномаҳои таълимии фардӣ ва мутобиқсозии онҳо ба эҳтиёҷоти хонандагон, як ҷузъи муҳими раванди таълим ба ҳисоб меравад.

Хулоса, вазифаи асосии омӯзгор дар замони муосир аз татбиқи донишҳои назариявӣ дар амал, фароҳам овардани муҳити таълимии фарогир ва ҳамкорӣ бо волидон, ҷомеа ва муассисаҳои гуногуни таълимӣ иборат аст. Ин раванд бояд дар асоси принципҳои педагогии муосир, бо истифода аз технологияҳои иттилоотӣ ва усулҳои инноватсионии таълим ба роҳ монда шавад.

Дар доираи пажӯҳиши мазкур бо туфайли васеъ будани доираи мазмун ва мундариҷаи мавзӯи баррасишаванда, мо зарур шуморидем, танҳо масъалаи ҳамкории муассисаи таълимии томактабро бо оила ва падару модар таҳқиқ намоем.

Вобаста ба дигагуниҳои бошиддати иҷтимоӣ-фарҳангӣ, иқтисодӣ, сиёсии ҷомеа ва таҳаввули низоми маорифи кишварҳо фаъолияти муассисаҳои таълимии томактабӣ дар мадди аввал масъалаи ҳамкориро бо волидон мегузорад. Чунки танҳо падару модар фармоишгари асосии хизматрасониҳои муассисаи таълимии томактабӣ мебошад. Боғча ва оила бояд якҷоя фазои ягонаи рушди кӯдакро эҷод кунанд. Демократикунонӣ, тағйирпазирӣ ва инноватсия дар маориф ҳамкории боғчаҳо ва оилаҳоро шарт мегардонанд. Ёътирофи афзалияти тарбияи

оилавӣ муносибати навро байни онҳо тақозо мекунад. «Падару модар аввалин педагогҳое мебошанд, ки асосҳои инкишофи ҷисмонӣ, ахлоқӣ зехнӣ ва шахсияти кӯдакро мегузоранд. Татбиқи бомуваффақияти ин амали бузурги сермахсул ва масъулиятнок бе робита бо оила ғайриимкон аст» [50, с.34].

Имрӯз муносибати инфиродӣ ба фаҳмиши шахсияти кӯдакон, ки дар шароитҳои гуногуни иҷтимоӣ-иқтисодӣ ба воя расидаанд зарур гардидааст. Мувофиқи моддаи 1-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи таълиму тарбияи томактабӣ” худи мафҳуми таълиму тарбияи томактабӣ чунин баён гардидааст: «Таълиму тарбияи томактабӣ – раванди мақсадноке, ки қобилият, шавқу рағбат, хусусиятҳои ҷисмонӣ, равонӣ, зехнӣ ва фарҳангии кӯдакони синни томактабиро инкишоф дода, ба оила, падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) дар таълиму тарбияи кӯдакон, инчунин омода намудани онҳо ба таҳсил дар муассисаҳои таълимии таҳсилоти умумӣ мусоидат мекунад» [156, с.4].

Бояд гуфт, ки қонуни мазкур яке аз вазифаҳои аввалиндараҷа «ҳамкорӣ бо оила, падару модар барои таъмини инкишофи ҳаматарафи кӯдак»-ро дар назди қудакистон мегузорад. Ҳояи асосӣ ба он асос меёбад, ки ҳамкориҳои муассисаи томактабӣ бо оилаҳои тарбиятгирандагон барои инкишофи ҳар як кӯдак бояд боз ҳам иҷроишӣ, инфиродӣ ва самаранок гардад.

Мувофиқи моддаи 4-и қонуни мазкур вазифаҳои таълиму тарбияи томактабӣ чунин муайян гардидаанд:

“- ташаккули инкишофи ҷисмонӣ, зехнӣ, ахлоқӣ ва фарҳангии кӯдакони синни томактабӣ бо назардошти қобилият, шавқу рағбат ва хусусиятҳои фардии онҳо;

– ташаккули шахсият ва гузоштани замина барои таълимгирии минбаъдаи кӯдакони синни томактабӣ бо назардошти омода намудани онҳо ба таҳсил дар муассисаҳои таълимии таҳсилоти умумӣ;

– тарбияи кӯдакони синни томактабӣ дар рӯҳияи эҳтиром ба арзишҳои фарҳангии миллӣ ва умумибашарӣ, муҳаббат ба Ватан, эҳтиром ба инсон ва қонун, рамзҳо ва забони давлатӣ, оила ва ҷомеа, инчунин муносибати бошуурона ба муҳити зист ва ҳифзи он;

– ҳифз ва таъмини беҳдошти вазъи саломатӣ, инкишофи равонӣ, маънавӣ ва нерӯи эҷодии кӯдакони синни томактабӣ, инчунин ташаккул ва инкишофи қобилиятҳои ҳаётан муҳим ва мутобиқшавии иҷтимоии аввалияи онҳо;

– таълими донишу малакаи аввалия тибқи Стандарти давлатии таҳсилоти томактабӣ ва барномаҳои таълиму тарбияи томактабӣ;

– ташкили кор бо оила бо мақсади баланд бардоштани маърифатнокии психологию педагогии падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) барои нигоҳубини кӯдакони синни томактабӣ ва инкишофу тарбияи онҳо” [156, с. 4].

Дар ин замина, вазифаи асосии боғча ҳифзи саломатии ҷисмонӣ ва равонӣ, рушди эҷодӣ ва зехнии тарбиятгирандагон, таъмини шароит барои инкишофи ҳамаҷонибаи шахсияти онҳост. Ҳамкорӣ бо волидон дар таълими педагогӣ аҳамияти калон дорад. Таҳлили адабиёт нишон медиҳад, ки масъалаи ҳамкории оила ва боғча аз ҷониби мутахассисони соҳаи таҳсилоти томактабӣ васеъ баррасӣ мешавад.

Масъалаи ҳамкории муассисаҳои таълимии томактабӣ ва оила кайҳост диққати олимони педагогҳоро ба худ ҷалб кардааст. Баъзан паҳлӯҳои моҳиятдори ҳамкории муассисаи томактабӣ ва оиларо Н.К. Крупская чунин ибраз мекунад: “Боғчаи кудакон ҳамчун маркази ташкилӣ хизмат менамояд ва ба тарбияи хонаводагӣ таъсир мерасонад, аз ин хотир, бояд ҳамкории муассисаи томактабӣ ва оила ҳарчӣ беҳтар ташкил карда шавад. Бо вучуди ин, ба водидоне, ки малакаи тарбия карданро надоранд бояд кӯмак кард [65, с. 41].

Муҳаққиқ Е.А. Аркин, яке аз асосгузори тарбияи томактабии шӯравӣ, ҷонибдори пайвастагии тарбияи оилавӣ ва ҷамъиятӣ буд ва ба волидон расонидани ёрии педагогиро зарур мешуморид [9, с.142]. Пас аз таҳқиқоти ӯ, коркарди масъалаҳои назария ва амалияи тарбияи томактабӣ пеш рафт. Таҳқиқоти мунтазам дар ин соҳа (А.П. Усова, Е.А. Флёрина) ба дарки амиқи нақши таъсири педагогии нақшавӣ дар низоми умумии фаъолияти тарбиявии боғча ва оила оварда расонд.

Амсилаи меъёрии босалоҳияти пешниҳоднамудаи муҳаққиқ В.А. Слатёнин нишон медиҳад, ки: “Сатҳи дониши кор бо оила, чараён ва самаранокии фаъолият дар ташкили ҳамкорӣ ба муқаррароти зарурии робитаи боварибахш бо волидон барои инкишофи кӯдак мусоидат наменамояд”.

“Зарур аст, ки мониторинги самаранокии фаъолияти педагогро бо оила таҳким бахшид, ки ба муайянии низоми ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ, коркард ва паҳн намудани иттилоот мусоидат намуда, мушоҳидаи бефосилаи вазъи ҳамкории муассисаи томактабиро бо оила таъмин намуда, имкон медиҳад шароитҳо, методҳо ва усулҳои имконпазири беҳтар гардонидани он муайян карда шаванд” [140, с.147].

Бунёди фазои таълимӣ ва тарбиявӣ дар муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо иштироки оила ҳамчун муҳити тарбияи шахсияти кӯдак яке аз самтҳои афзалиятноки рушди таҳсилоти томактабӣ дар низоми маорифи Тоҷикистон мебошад. Барои самаранокии ҳамкории боғча бо оила Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси қонунҳо ва стратегияҳои миллӣ як қатор барномаҳои давлатӣ - Барномаи давлатии рушди соҳаи тарбияи томактабӣ барои солҳои 2012-2016 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Барномаи давлатии рушди таҳсилоти томактабӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020-2025-ро қабул намудааст, ки ҳадафи асосии онҳо қонунгардондани эҳтиёҷоти шаҳрвандон ба таҳсилоти томактабӣ, фароҳам овардани шароит барои хизматрасонии самарабахш

дар боғчаҳо, баробарии шароити таълиму тарбия, ҳамкорӣ ва расонидани кумак ба оилаҳо мебошад.

Аз ҷумла, дар Барномаи давлатии рушди таҳсилоти томактабӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020-2025» таъкид шудааст, ки: “...Таҳсилоти томактабӣ, ки барои сармояи инсонӣ заминаи асосӣ мегузорад, ба рушди ҳамаҷониба ва мукаммали кӯдак мусоидат намуда, салоҳияту, малаҳои таълимиро рушд дода, тарбияи ватандӯстӣ ва ҳисси ҳештаншиносиро ташаккул медиҳад” [15, с.14].

Омӯзиш ва таҳлили вазъи нишон медиҳад, ки таҳсилоти томактабӣ яке аз самтҳои афзалиятноки соҳаи маориф махсуб ёфта, аз мунтазам дастгирӣ меёбад, сарфи назар дар ин самт масъалаи ҳамкории муассисаҳои томактабӣ бо оила мушкилиҳои зиёд ҳамаҷониба, махсусан аксари падару модар ҷиҳати ҳамкорӣ вақти ҳолигӣ ва майлу хоҳиш надоранд.

Дар иртибот ба ин, муҳаққиқ Т.Далинина таъкид мекунад, ки: “Дар ҳамкории муассисаҳои томактабӣ бо оила мушкилиҳои зиёд ҳамаҷониба, сарфи назар аз ин ҳамкории мусбат аст, ки дар он ҳадафу манфиатҳои шарикон мувофиқ меоянд ва ё ноилшавии ҳадафҳои яке аз иштирокчиён танҳо тавассути таъмини манфиатҳо ва мақсадҳои дигар иштирокчиён имконпазир мегардад” [39, с. 64].

Нақши тарбияи хонаводагӣ дар ташаккули кӯдак баробари аҳамияти ҳамкории муассисаҳои таълимии томактабӣ бо оила арзёбӣ мешавад. Аммо як қатор омилҳо ба ин нави ҳамкорӣ таъсири мустақим мерасонанд, ки дар саҳри онҳо интизороти мутақобилаи волидайн ва ҳаёти тарбиятӣ қарор дорад. Бо вучуди зуҳури шаклҳои нави ҳамкорӣ, ки ҷалби волидонро ба раванди таълиму тарбия дар муассисаҳои томактабӣ фаъол мегардонанд, аксар вақт фаъолият бо волидайн дар доираи яке аз самтҳои фаъолияти педагогӣ маҳдуд шуда, оила танҳо ҳамчун объекти таъсир қабул мегардад. Дар натиҷа, волидайн мавқеи

хошияро ишғол намуда, имкониятҳои тарбиявии хонаводагӣ ба таври кофӣ истифода намешаванд.

Ҳамкориҳои мутақобилаи кӯдакистон ва оила, ба қавли муҳаққиқ О.И. Давидова, шартӣ зарурӣ барои инкишофи ҳамҷониби кӯдакони синни томактабӣ ба ҳисоб меравад. Ҳамкорӣ на танҳо тақсими вазифаҳоро байни шарикони раванди тарбия барои расидан ба ҳадафи ягона дар бар мегирад, балки назорат ва воқуниши мутақобилро низ дар бар мегирад, ки дар он назорат бояд ғайриичборӣ ва мустақим бошад [38, с.98].

Муваффақияти раванди таълиму тарбия аз он вобаста аст, ки муносибати байни педагогҳо, муҳассилин ва волидон чи тавр ташкил карда мешавад. Барои ташаккули ҳамкорӣ миёни калонсолон ва кӯдакон лозим аст коллективро ҳамчун томи ягона тасаввур кард, ки фаъолияти муштаракӣ педагогҳо, волидон ва кӯдакон бунёд шудааст. Ин ба ваҳдат, муттаҳидии оила, ҳамдигарфаҳмӣ миёни водидону кӯдакон, бунёди шароити мусоид дар оила мусоидат менамояд.

Ба андешаи муҳаққиқ О.И. Давидова: “Дар марҳилаи муосири ҷомеа дар асоси фаъолияти муштаракӣ муассисаи таълимии томактабӣ ва оила принципҳои зерин меҳобанд:

- принципи шарикӣ падару модар ва педагогҳо дар таълиму тарбияи кӯдак;
- принципи фаҳмиши ягонаи педагогҳо ва волидон дар ҳадафу вазифаҳои таълиму тарбияи кӯдакон;
- принципи кӯмак, эҳтиром ва эътимод ба кӯдак, ҳам аз ҷониби педагогҳо ва ҳам аз ҷониби волидайн;
- принципи дониши педагогҳо ва падару модарон дар бораи имкониятҳои коллектив ва оила, ба таври максималӣ истифода намудани иқтидори тарбиявӣ дар фаъолияти муштарак бо кӯдакон;
- принципи таҳлили ҳамешагии ҷараёни ҳамкориҳои муассисаи томактабӣ ва оила, натиҷаҳои фосилавӣ ва ниҳонии он” [36, с. – 53].

Ҳамкории омӯзгорон ва волидон имкон медиҳад, ки дар бораи кӯдак маълумоти бештар гирифта, зухуроти манфиро бартараф намуда, мавқеи ҳаётии ӯро ташаккул диҳем. Муассисаи томактабӣ дар ин ҳамкорӣ нақши муҳим дорад. Ҳамдигарфаҳмӣ ва эътимод байни омӯзгорон ва волидон, тавассути муносибати маслиҳатӣ ва мубодилаи андешаҳо ба даст меояд.

Кор бо волидон як қисми муҳими фаъолияти омӯзгор аст, ки баланд бардоштани сатҳи дониши педагогии онҳоро дар бар мегирад. Ҳамкорӣ бояд аз мавқеи фаъоли волидон амалӣ гардад, ба таҷрибаи мусбати оилавӣ таъя намуда, онро паҳн намояд. Шартҳои муҳим муносибати боэътимод ва ташаббуси волидон дар раванди таълиму тарбия мебошанд.

Ҳамкории муассисаи томактабӣ бо оила дар асоси принципҳои педагогии мушаххас амалӣ мегардад, ки дар онҳо афзалияти арзишҳои инсонӣ, эҳтиром ба шахсияти кӯдак ва муносибати фардӣ ба ӯ муҳим мебошанд. Тибқи таҳқиқоти муосир, аз ҷумла таҳқиқоти Л.С. Виготский, рушди кӯдак дар шароити муҳити иҷтимоӣ сурат мегирад, ки дар он оила ва муассисаи таълимӣ нақши калидӣ доранд.

Дар раванди ҳамкорӣ, муҳим аст, ки омӯзгорон ва волидон ҳамчун шарикони баробар ҳуқуқ амал кунанд. Ин маънои онро дорад, ки ҳар ду ҷониб дар қабули қарорҳо оид ба масъалаҳои таълим ва тарбия иштирок намуда, масъулияти умумиро барои натиҷаҳои он ба дӯш мегиранд. Таҷриба нишон медиҳад, ки иштироки фаъолонаи волидон дар ҳаёти муассисаи томактабӣ ба бештар шудани муҳити таълимӣ ва рушди ҳамаҷонибаи кӯдакон мусоидат мекунад.

Шаклҳои гуногуни ҳамкорӣ, аз қабилӣ маҷлисҳои волидайн, суҳбатҳои инфиродӣ, семинарҳо, тренингҳо ва чорабиниҳои фарҳангӣ-фароғатӣ, барои таъмини муоширати муассир ва мубодилаи таҷрибаҳо мусоидат мекунанд. Истифодаи технологияҳои иттилоотӣ, аз ҷумла платформаҳои онлайнӣ ва шабакаҳои иҷтимоӣ, имкон медиҳад, ки

волидон дар вақти дилхоҳ ба маълумот дар бораи пешрафти кӯдак ва маслиҳатҳои педагогӣ дастрасӣ дошта бошанд.

Ҳамкориҳои самараноки омӯзгорон ва волидон як омили муҳими таъмини сифати таҳсилоти томактабӣ ва рушди муваффақонаи кӯдак мебошад. Он ба ташаккули шахсияти ҳамаҷониба рушдёфта, омода барои қабул намудани давраи нави ҳаёт – таҳсил дар мактаб мусоидат мекунад. Муҳимияти ин ҳамкорӣ дар санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳаи маориф, аз ҷумла Консепсияи миллии таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, таъкид шудааст.

Бояд гуфт, ки масъалаи ҳамкориҳои муассисаҳои таълимӣ бо оилаҳои тарбиятгирандагон дар пажӯҳишҳои Ю.П. Азаров, Т.В. Волкова, асосҳои методологии оила ва тарбияи оилавӣ дар таҳқиқотҳои В.Г. Афанасев, З.И. Васильева, С.В. Дармодехин, А.Г. Харчев ва дигарон инъикоси худро ёфтаанд.

Таҳқиқотҳои педагогӣ-психологӣ Л.И. Божович, Н.Ф. Виноградова, Л.В. Загик, Т.А. Маркова ва дигарон нишон доданд, ки оила ба кӯмаки мутахассисон дар ҳама давраҳои синну соли томактабӣ эҳтиёҷи калон дорад.

Дар соҳаи педагогикаи муосир, шаклҳои мухталифи ҳамкорӣ байни муассисаҳои таълимии томактабӣ ва оилаҳо мавҷуданд. Муҳаққиқон, аз қабили Е.С. Евдокимова, Н.В. Додокина ва Е.А. Кудрявцева, се гурӯҳи асосии ин шаклҳои ҳамкориро муайян кардаанд:

1) *Омӯзиши потенциали тарбиявии боғча ва оила*: Ин гурӯҳ фаъолиятҳоеро дар бар мегирад, ки ба омӯзгорон имкон медиҳанд, то бо муҳити хонаводагии кӯдакон шинос шаванд ва имкониятҳои тарбиявии онҳоро арзёбӣ кунанд. Мисолҳо иборатанд аз боздид аз хонаҳо, сӯҳбатҳо, пурсишҳо, навиштани иншо, мусоҳибаҳо, таҳияи шиносномаи оила, рӯзҳои дарҳои кушод ва вохӯриҳои муқаддимаӣ.

2) *Ҳамкориҳои иттилоотӣ-маърифатӣ*: Ин гурӯҳ ба мубодилаи иттилоот ва баланд бардоштани сатҳи дониши волидайн дар масъалаҳои

тарбиявӣ нигаронида шудааст. Он суҳбатҳои инфиродӣ, маслиҳатҳо, чаласаҳои волидайн, ташкили гӯшаҳои иттилоотӣ, паҳн кардани маълумотномаҳо ва буклетҳо, наشري рӯзномаҳои деворӣ ва маҷаллаҳои шифохӣ, мукотибаи байни омӯзгорон ва волидайн, истифодаи куттиҳои почта ва ташкили намоишгоҳхоро дар бар мегирад.

3) *Фаъолияти муштараки омӯзгорон ва волидайн*: Ин гурӯҳ фаъолиятҳоеро дар бар мегирад, ки дар онҳо омӯзгорон ва волидайн якҷоя барои рушди кӯдакон кор мекунанд. Мисолҳо иборатанд аз саҳифаҳо, шомии мусиқӣ ва шеър, меҳмонхонаи оилавӣ, рӯзи оила, клубҳо, чашнҳо дар кӯдакистон, саёҳатҳои муштарак ва лоиҳаҳо, инчунин театри оилавӣ [42, с. 79].

Муҳаққиқи дигар, Н.В. Микляева, таснифи дигари шаклҳои ҳамкории муассисаи томактабӣ бо оиларо пешниҳод мекунанд, ки дар асоси принципҳои кушодагӣ, самимият ва даст кашидан аз интиқоди шарикони муошират сохта шудааст. Ин таснифот ба эҷоди муҳити боэътимод ва мусоид барои ҳамкорӣ байни муассиса ва оила равона шудааст [107, с.98].

Ҷадвали №1. Таснифи шаклҳои ҳамкории муассисаи томактабӣ бо оила

Таснифи шаклҳои ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила	Шаклҳои маърифатии ташкилот	Мубоҳиса
	Шаклҳои ғайрианъанавии муошират бо волидайн	Машварат
	Шаклҳои аёни - иттилоотии ҳамкорӣ	Иттилоотӣ-шиносӣ
	Шаклҳои фароғатии ташкили муошират	Иттилоотӣ-маърифатӣ
	Шаклҳои инфиродии муошират бо волидайн	Чорабиниҳои муштараки мураббӣ, волидайн ва кӯдакон
	Шаклҳое, ки бо ҷалби волидайн ба идоракунии МТГ алоқаманданд	Чорабиниҳои муштараки мураббӣ ва волидайн

Н.В. Микляева шаклҳои аёнӣ-иттилоотии ҳамкориҳо ба ду зергурӯҳ тақсим мекунад:

1) иттилоотӣ-шиноскунанда, ки ҳадафи он шиносоии волидайн бо муассисаи таълимии томактабӣ, хусусиятҳои корӣ ва фаъолияти омӯзгорон аст;

2) иттилоотӣ-маърифатӣ, ки барои ғанӣ гардонидани дониши волидайн дар бораи хусусиятҳои рушд ва тарбияи кӯдакони синни томактабӣ нигаронида шудааст.

Хусусияти ин зергурӯҳҳо дар он аст, ки муоширати омӯзгорон бо волидайн на бевосита, балки тавассути рӯзномаҳо ва намоишгоҳҳо сурат мегирад.

Т.В. Кротова шаклҳои фароғатии ташкили муоширатро чудо мекунад ва таъкид менамояд, ки онҳо танҳо дар сурати диққати кофӣ додан ба мазмуни педагогии чорабинӣ самаранок хоҳанд буд.

Ҳамчунин, яке аз шаклҳои нави ҳамкорӣ ҷалби волидайн ба идоракунии муассисаи таълимии томактабӣ мебошад, ки қаблан танҳо вазифаи маъмурият ва коллектив буд. Пешниҳод мешавад, ки волидайн дар гузаронидани мунтазами конференсияҳои падару модарон фаъолона иштирок намоянд.

Пеш аз он ки волидайн дар идоракунии муассисаи таълимии томактабӣ саҳмгузор шаванд, ду намуди асосии ҳамкорӣ вучуд дорад:

а) *Ҳамкориҳои мураббӣ ва волидайн*: Ин намуд фаъолиятҳоеро дар бар мегирад, ки дар онҳо мураббӣ ва волидайн якҷоя барои муҳокимаи масъалаҳои муҳим, мубодилаи иттилоот ва қабули қарорҳо кор мекунанд. Ба инҳо маҷлисҳо, конференсияҳо, машваратҳо, сӯҳбатҳо, шабнишиниҳо, маҳфилҳо, намоишгоҳҳо, мубоҳисаҳо, шӯроҳои омӯзгорӣ, вохӯриҳо бо роҳбарият, дарсҳо барои волидайн, боздид аз хонаҳо ва фаъолияти кумитаҳои падару модарон дохил мешаванд.

б) *Ҳамкориҳои мураббӣ, волидайн ва кӯдакони*: Ин намуд фаъолиятҳоеро дар бар мегирад, ки дар онҳо ҳамаи ҷонибҳо, аз ҷумла

мураббӣён, волидайн ва кӯдакон якҷоя иштирок мекунанд. Ин фаъолиятҳо барои таҳкими робитаҳои оилавӣ, фароҳам овардани фазои мусбат ва рушди ҳамаҷонибаи кӯдакон мусоидат мекунанд. Мисолҳо иборатанд аз рӯзҳои дарҳои кушод, маҳфилҳо, викторинаҳо, ҷашнҳо ва ғайра[64, с. – 65].

Яке аз шаклҳои муҳими ҳамкорӣ дар замони муосир, ки Н.В. Микляева низ таъкид мекунад, ин истифодаи сомонаи муассисаи таҳсилоти томактабӣ мебошад. Вай механизмҳои фаъолгардонии ҳамкориҳои шабакавии оила ва кӯдакистонро дар шакли бахшҳои зерин пешниҳод мекунад:

а) Баҳши дастгирии иттилоотии оила: Ин бахш вазифаҳои ҳифзи саломатии кӯдакон, рушддиҳандагӣ ва ҳамоҳангсозиро дар бар мегирад. Он маълумотро дар бораи кӯдакистон, кормандон ва хусусиятҳои он фаро мегирад.

б) Баҳши воридсозии оила ба фазои иттилоотии кӯдакистон: Ин бахш вазифаҳои иртиботӣ, ташхисӣ-ислоҳотӣ ва сохторӣ-ташкилиро дар ҳамкориҳои кӯдакистон ва оила амалӣ месозад.

в) Баҳши фаъолгардонии мавқеи иҷтимоӣ ва педагогии оила дар ҷараёни ҳамкорӣ бо кӯдакистон: Ба ин вазифа, инчунин, вазифаи худтакмилдиҳии педагогӣ илова мегардад.

Н.В. Микляева шакли инноватсионии ҳамкорӣ бо волидайнро дар шакли "Академияи волидайн" дар интернет пешниҳод мекунад ва се муодили онро мисол меорад:

1) Муодили якум: Ташкили саҳифаи махсус дар сомонаи кӯдакистон, ки видеожурналҳо барои волидайн ("Рӯзи ман дар кӯдакистон"), мактубҳои овозӣ барои кӯдакон ("Модарам дар барам"), баҳши ёрии машваратӣ-методӣ, пурсишҳо ва маълумот дар бораи озмунҳоро дар бар мегирад.

2) Муодили дуюм: Фаъолгардонии муоширати интерактиви волидайн ва омӯзгорон.

3) Муодили сеюм: Пешниҳод барои волидайн, ки кӯдаконашон ба кӯдакистон намеравад ва ба муодилҳои пешина асос ёфтааст.

Дар замони ташаккули ҷомеаи иттилоотӣ, истифодаи шаклҳои инноватсионии ҳамкорӣ, аз қабилҳои интернет-клубҳо, аҳамияти ҳоса касб мекунад. Ин гуна клубҳо, ки тавассути сомонҳо ва барномаҳои гуногун фаъолият мекунад, имконият медиҳанд, ки модели инноватсионии ҳамкориҳои байни кӯдакистон ва оила амалӣ гардад. Онҳо фазои муҳитро фароҳам меоранд, ки волидайн ва омӯзгорон метавонанд ба осонӣ иттилоот мубодила кунанд, маслиҳат гиранд, дар муҳокимаҳои онлайн иштирок намоянд ва таҷрибаи худро бо дигарон нақл кунанд.

Ҳамчунин, ин гуна интернет-клубҳо метавонанд воситаи муассире барои таъмини дастрасии волидайн ба маводҳои таълимӣ, маълумот дар бораи ҷорабиниҳои кӯдакистон ва дигар захираҳои муҳим бошанд. Бо ин роҳ, ҳамкориҳои байни оила ва кӯдакистон ба сатҳи нав бароварда мешавад ва барои рушди ҳамаҷонибаи кӯдак шароити мусоид фароҳам оварда мешавад. Ин шакл имкон медиҳад, ки волидон ва омӯзгорон дар фазои маҷозӣ мубодилаи таҷриба намуда, дар бораи усулҳои муосири таълиму тарбия ва рушди кӯдакон маълумот гиранд. Интернет-клубҳо инчунин метавонанд ҳамчун платформаи муҳими иртиботӣ барои волидоне хизмат кунанд, ки имконияти иштирок дар ҷорабиниҳои рӯ ба рӯ надоранд, ба ин васила сатҳи ҷалби онҳоро ба раванди таълим баланд мебардоранд.

Ғайр аз ин, истифодаи сомонҳо ва барномаҳо имкон медиҳад, ки мундариҷаи таълимӣ ва иттилоотӣ ба таври интерактивӣ ва ҷолиб пешниҳод гардад, ки ин ба афзоиши шавқу ҳаваси кӯдакон ва волидон мусоидат мекунад. Ин навъи ҳамкорӣ инчунин метавонад барои паҳн намудани маълумоти муҳим дар бораи саломатии кӯдакон, ғизои солим ва беҳатарӣ истифода шавад.

Дар натиҷа, метавон хулоса кард, ки интернет-клубҳо дар шароити ҷаҳони муосир на танҳо усули инноватсионии ҳамкорӣ ба ҳисоб

мераванд, балки ҳамчун як майдони муҳими иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ барои волидайн ва омӯзгорон арзёбӣ мешаванд. Ин платформаҳо имкониятҳои васеъро барои мубодилаи афкор, дастрасӣ ба маълумот ва таҳкими робитаҳои байни оила ва муассисаҳои таълимӣ фароҳам меоранд.

Муҳаккиқ Н.В. Микляева, пас аз таҳлили таснифоти гуногуни мавҷуда, маҷмӯи комили шаклҳои ҳамкориҳои педагогии муассисаи таълимии томактабӣ ва оиларо пешниҳод менамояд, ки онҳоро ба ҳафт бахши асосӣ ҷудо кардан мумкин аст:

1. *Шаклҳои таҳлилий*: Ин бахш ба ошкор намудани хусусиятҳои иҷтимоии оила, арзишҳо, анъанаҳои тарбиявӣ, манфиатҳо, дархостҳои оила ва сатҳи дониши волидайн дар ин самт равона шудааст. Ҳамзамон, волидайн бояд бо фаъолияти муассисаи таълимӣ шинос шаванд. Дар ин бахш, шаклҳои омӯзиши ҳамдигарии волидайн ва омӯзгорон муайян карда мешаванд.

2. *Корҳои маърифатӣ-равшаннамоӣ*: Ҳадаф аз ин бахш васеъ намудани дониши волидайн дар соҳаҳои педагогика, психология ва методика, инчунин, дарки нақши асосии онҳо дар тарбияи кӯдак мебошад. Бахш ба шаклҳои инфиродӣ ва гурӯҳӣ тақсим мешавад, зеро кор бояд бо назардошти хусусиятҳои инфиродии ҳар як оила сурат гирад.

3. *Фаъолияти якҷояи фароғатӣ*: Ин бахш барои барқарор кардани муносибатҳои боваринок байни оила ва муассисаи таълимии томактабӣ дар фазои ғайрирасмӣ ва ғайрианъанавӣ нигаронида шудааст.

4. *Шаклҳои аёни*: Асоси ин бахш шиносоии волидайн бо фаъолияти кӯдакостон ва ғанӣ гардонидани дониши онҳо дар масъалаҳои мубрам мебошад.

5. *Интернет-ҳамкориҳо*: Ҳадафи ин бахш на танҳо корҳои маърифатӣ бо волидайн ё дастгирии иттилоотии оила, балки ворид намудани оила ба фазои иттилоотии кӯдакостон ва ҷалби онҳо ба

ҳамкории фаъол мебошад. Дар ҳомаи иттилоотии муосир, истифодаи технологияҳои интернетӣ имкон медиҳад, ки семинарҳои онлайн ва веб-конференсияҳо гузаронида шаванд.

6. *Шаклҳои ғайрианъанавӣ кор:* Тағйирот дар ҳаёти иҷтимоӣ-иқтисодии даҳсолаҳои охир барои пайдоиши ин шаклҳо замина гузоштанд. Ҳадаф аз онҳо кушода ва озод намудани раванди педагогӣ мебошад. Шаклҳои ғайрианъанавӣ барои фароҳам овардани шароити рушди омодагии шахсии волидайн ба ҳамкорӣ мусоидат мекунанд.

7. *Ҷалби волидайн ба идоракунии муассисаи таълимии томактабӣ:* Ин бахш тамоми шаклҳои чунин корро муттаҳид менамояд. Ҳадаф аз ин шакли ҳамкорӣ расонидани кумак ба педагогҳо мебошад, зеро кумитаи падару модарон ҳамчун як звенои пайваستкунандаи волидайн, омӯзгорон, муассисаи таълимӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ баромад мекунад [107, с. 98].

Ҷадвали №2.

Маҷмӯи шаклҳои ҳамкориҳои педагогии муассисаи таълимии томактабӣ ва оила

Шаклҳои ҳамкорӣ						
1	2	3	4	5	6	7
Бахши шаклҳо и таҳлилий	Бахши корҳои маърифатӣ-равшаннамӣ	Бахши фаъолият и яққояи фароғатӣ	Бахши шаклҳо и аёниҳои ҳамкорӣ	Бахши интернет-ҳамкориҳо	Бахши шаклҳои ғайрианъанавӣ кор	Бахши ҷалби волидайн ба идоракунии муассисаи таълимии томактабӣ

Дар сохтори имрӯзаи таълими томактабӣ, дастгирии ҳамкорӣ байни омӯзгор ва волидайн аҳамияти калидӣ дорад. Ин ҳамкорӣ дар

раванди ҳалли масъалаҳои марбут ба тарбия ва рафтори кӯдакон дар ҷомеаи муосир нақши муҳим мебозад. Ҳамкориҳои мутақобила имкон медиҳад, ки сатҳи изтироб ва нигарониҳои кӯдакони синни томактабӣ дар муассисаҳои таълимии давлатӣ паст карда шавад ва робитаи мустаҳкам байни муассисаҳои томактабӣ ва оилаҳо таъмин гардад. Яке аз талаботҳои асосӣ дар рушди ҳамкориҳои мутақобила бо оила ин ҳамкорӣ дар доираи низоми “омӯзгор-кӯдак-волидайн” мебошад, ки дар таҳқиқоти муосир ҳамчун модели самарабахши таълим эътироф шудааст [160, с. 2].

Муносибатҳои ҳамкорӣ байни муассисаҳои таълимии томактабӣ ва хонаводаҳо дар таъмини рушди ҳамаҷонибаи кӯдакони синни томактабӣ нақши муҳим доранд. Мувофиқи ақидаи Е.П. Арнаутова, ҳамкориҳои байни муассисаҳои таълимии томактабӣ ва оила бояд дар чор самти асосӣ ба роҳ монда шавад.

1. Назорати педагогӣ, ки ба арзёбии муносибатҳои байни калонсолон ва кӯдакон дар чараёни муошират равона шудааст, ҷанбаҳои муҳими таълимиро дар бар мегирад.

2. Дастгирии педагогӣ, ки ҳадафи он шиносоии волидон бо ҷанбаҳои мухталифи рушди ҷисмонӣ, иҷтимоӣ-шахсӣ, маърифатӣ ва эстетикӣ кӯдакон мебошад, дар таҳкими заминаи дониши волидайн мусоидат мекунад.

3. Маърифати педагогии волидон, ки ба тақмили салоҳиятҳои педагогӣ ва равшаншиносии онҳо нигаронида шудааст, дар баланд бардоштани сатҳи маърифатнокии волидайн дар масъалаҳои тарбия нақши муҳим мебозад.

4. Иштироки фаъолонаи педагогҳо ва волидон дар фаъолиятҳои муштарак, аз ҷумла иштирок дар ҳаёти гурӯҳӣ ва кӯдакистон, имконият медиҳад, ки фазои мусоиди тарбиявӣ барои кӯдакон фароҳам оварда шавад [10, с.153].

5. Ҳадафи муҳимтарини ин шарикӣ - такмил додани сатҳи маърифати омӯзгории волидон дар самти рушд ва таълими кӯдакони синни томактабӣ, мураттаб сохтани маълумоти онҳо ва татбиқи методҳои муосири кор бо кӯдакон дар амалияи тарбиявии онҳо мебошад. Ин ҳамкорӣ ба баланд бардоштани салоҳияти волидайн дар масъалаҳои таълим ва тарбияи кӯдакон нигаронида шуда, ба онҳо имкон медиҳад, ки усулҳои самараноки таълимиро истифода баранд.

Мундариҷаи ҳамкориҳои муассисаи томактабӣ бо падару модар шартан аз се бахш иборат мебошад:

1. Бахши иттилоотӣ-таҳлилӣ вазифадор аст, ки маълумотро дар бораи волидон ва фарзандони онҳо ҷамъоварӣ ва таҳлил намояд. Ин раванд аз омӯзиши муфассали оилаҳо, муайян намудани эҳтиёҷоти онҳо ва ошкор сохтани омодагии оилаҳо ба қонеъ гардонидани талабот ва дархостҳои муассисаҳои томактабӣ иборат аст.

2. Ба ин чунин методҳои ҳамкориҳои кудакистон ва оиаро монанди: 1) пурсиш; 2) пурсишнома; 3) сарпарастӣ; 4) мусоҳиба; 5) мушоҳида; 6) омӯзиши варақаи тиббӣ; 7) усулҳои махсуси ташхис, ки асосан раваншиносон истифода мебаранд, метавон дохил кард.

3. Бахши амалӣ – маълумотеро дарбар мегирад, ки ба ҳалли масъалаҳои амиқи ба саломатии кӯдакон ва инкишофи онҳо алоқаманд аст.

4. Бахши кор бо падару модар, ки дар ду самти зерини баҳамалоқаманд бунёд мегардад:

1) Баланд бардоштани сатҳи маърифатнокии волидайн тавассути пешниҳоди иттилооти дақиқ ва мушаххас оид ба масъалаҳои мубрами тарбиявӣ ва таълимӣ имконпазир аст. Барои ноил шудан ба ин ҳадаф, истифодаи воситаҳои гуногуни иттилоотӣ ва таълимӣ, аз ҷумла, вале на маҳдуд ба онҳо, тавсия мешавад:

– воситаҳои аёни-иттилоотӣ (масалан, плакатҳо, буклетҳо, намоишгоҳҳо);

– наشري мақолаҳо дар рӯзномаҳо ва маҷаллаҳои махсусгардонидашуда;

– истифодаи шиносномаи саломатӣ ва варақаҳои ёддошт барои пешниҳоди маълумоти мушаххас оид ба саломатии кӯдак;

– баргузориҳои дарсҳои кушод барои волидайн бо мақсади шинос намудан бо усулҳои муносири таълим;

– ташкили китобхонаҳои хурд бо адабиёти марбут ба тарбия ва рушди кӯдак;

– насби лавҳаҳои ахборотӣ дар ҷойҳои дастрас;

– гузаронидани рӯзҳои дарсҳои кушод дар муассисаҳои таълимӣ;

– намоиши дастурҳо оид ба усулҳои таълим ва тарбия;

– ташкили китобхонаи бозиҳо ва машқҳо барои истифодаи муштаракӣ волидайн ва кӯдакон;

– баргузориҳои практикумҳои маърифатӣ;

– ташкили машваратҳои инфиродӣ ва гурӯҳӣ бо мутахассисон;

– гузаронидани ҷамъомадҳои ғайрианъанавии падару модарон бо мақсади табодули таҷриба;

– истифодаи дафтарҳои шифохӣ барои қайди мушоҳидаҳо ва тавсияҳо;

– ташкили экскурсияҳо ба ҷойҳои ҷолиб ва маърифатӣ;

– намоиши видеонаворҳо ва видеонамоишҳо;

– таҳия ва паҳиши аудиогузоришҳо.

Муҳим аст, ки муоширати самаранок байни ҳамаи иштирокчиёни фазои таълимӣ таъмин карда шавад, ки мубодилаи афкор, ғояҳо, андешаҳо ва эҳсосотро дар бар мегирад. Ба ин мақсад, чорабинӣҳои ташкил карда мешаванд, ки волидайн ва кӯдаконро ба кори умумии ҷолиб ҷалб намуда, робита ва муоширати бевоситаи кӯдакон ва калонсолонро таъмин менамоянд.

Иштироки фаълонаи волидайн дар инкишофи кӯдак, ки дар натиҷаи чунин фаъолиятҳо ба даст меояд, ба муваффақият, мавқеи фаъоли падару модар ва хударзёбии дуруст оварда мерасонад. Волидон дарк мекунанд, ки дар атрофи онҳо оилаҳое мавҷуданд, ки бо мушкилоти шабех рӯ ба рӯ ҳастанд, ки ин боиси дастгирии ҳамдигар ва тақвияти иштироки онҳо дар раванди таълим мегардад.

Муҳаққиқ Е.И. Видт дар ин маврид иброз доштааст, ки: “Муассисаи томактабӣ танҳо он вақт талаботи оиларо пурра қонё мегардонад, ки он низоми кушода бошад. Волидон бояд дар озодона, бе маҳдудият, бо ихтиёри худ ва дар вақти барои онҳо мусоид бо фаъолияти кӯдак дар қудакситон, тарзи муоширати мураббӣ бо қудакон шинос шудан, ба ҳаёти гурӯҳ ворид гардидан имконияти воқеӣ дошта бошанд. Агар падару модар қудаконро дар муҳити нав мушоҳида намоянд, онҳоро ба назари дигар қабул мекунанд” [27, с.34].

Бо мақсади табдил додани муассисаи томактабӣ ба системаи шаффоф ва кушода, таъмини муносибатҳои эътимодбахши психологӣ байни волидон ва мураббӣ зарур аст. Волидон бояд дар муносибати мусбии мураббӣ нисбат ба қудак итминон ҳосил кунанд.

Эътимоди волидон ба мураббӣ бошад ба эҳтироми таҷриба, дониш ва салоҳиятҳои мураббӣ дар масъалаҳои тарбия, инчунин дар боварӣ ба он ба нерӯӣ сифатҳои шахсии ӯ (ғамхорӣ, дилсӯзӣ, таваҷҷӯҳ, илтифот, эътино, некӯӣ, меҳрубонӣ, зиракӣ) асос меёбад.

Ҳамин тариқ, ҳамкориҳои муассисаи томактабӣ бо оила имкон медиҳад, ки волидон қудакони худро хубтар шиносанд, ба ӯ аз мавқеи мухталиф назар кунанд, ӯро аз дар ҳолатҳои гуногун мушоҳида намоянд, дар натиҷа, дар фаҳмиши хусусиятҳои фардии ӯ, дар инкишофи қобилиятҳои, дар баргараф намудани зоҳиршавии амалҳои манфӣ дар рафтори ӯ ва дар ташаккули арзишҳои муҳимми ҳаётии ӯ кумак намоянд.

Оила, дар натиҷаи ҳамкорӣ бо муассисаи томактабӣ ва иштирок дар ҳаёти қудакитон, таҷрибаи корро ҳам бо қудакони худ ва ҳам бо

коллективи педагогӣ аз худ менамояд. Мураббӣён бошанд дар рафти ҳамкорӣ бо муассисаи томактабӣ маълумоти арзишмандро нисбати муносибат миёни падару модар бо кӯдакон дар оила, ки дар онҳо аксари мушкилоти кудакон ниҳон аст, ба даст меоранд.

Ниҳоят, бояд зикр кунем, ки оид ба густариши ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила восита ва роҳу усулҳои гуногуну муосир мавҷуданд ва онҳо шароит фароҳам меоранд, ки муносибатҳои байни педагогҳо ва волидайн дар асоси эҳтиром, ҳамдигарфаҳмӣ ва масъулияти муштарак бунёд гардида, дар рушди ҳамаҷонибаи кӯдак мусоидат намоянд. Ин раванд тақозо менамояд, ки муассисаҳои таълимӣ аз шаклҳои анъанавӣ, аз қабيلي ҷамъомадҳои волидайн, ба шаклҳои ғайбӣ ҳамкорӣ, аз ҷумла семинарҳо, тренингҳо, машваратҳои инфиродӣ ва гурӯҳӣ, ҷалби волидайн ба ҷорабиниҳои фарҳангӣ ва варзишӣ гузаранд.

Дар ин замина, истифодаи технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ имкониятҳои навро барои муоширати мунтазам ва самарабахши муассисаҳои таълимӣ бо оилаҳо фароҳам меорад. Сомаҳои интернетӣ, шабакаҳои иҷтимоӣ ва барномаҳои мобилӣ метавонанд ҳамчун платформаи мубодилаи ахбор, маводҳои таълимӣ ва маслиҳатҳои муфид оид ба тарбияи кӯдакон истифода шаванд. Илова бар ин, муҳим аст, ки муассисаҳои таълимӣ дар таҳияи барномаҳои таълимӣ ва тарбиявӣ андешаи волидайнро ба назар гиранд ва онҳоро дар раванди қабули қарорҳо ҷалб намоянд.

Бояд қайд кард, ки ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила бояд на танҳо ба расонидани кӯмаки педагогӣ маҳдуд шавад, балки инчунин ба муайян ва ҳалли мушкилоти иҷтимоии оилаҳо, дастгирии оилаҳои камбизоат ва таъмини шароити мусоид барои рушди кӯдакон равона гардад. Дар ин самт, ҳамкорӣ бо ташкилотҳои ҷамъиятӣ, ҳадамоти иҷтимоӣ ва дигар муассисаҳои дахлдор аҳамияти калон дорад.

Дар ниҳоят, густариши ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила кафолати он аст, ки кӯдакон дар муҳити мусоид ва пурмуҳаббат ба воя расида, барои зиндагии оянда омода шаванд.

Ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила нақши муҳимро дар таъмини рушди ҳамаҷонибаи кӯдак мебозад. Дар ин раванд, волидайн ва мураббӣён бояд ҳамчун шарикони баробар баромад намуда, чӣхати фароҳам овардани шароити мусоид барои инкишофи ҷисмонӣ, зеҳнӣ, иҷтимоӣ ва эҳсосии кӯдакон саъю кӯшиш ба харҷ диҳанд. Тадқиқотҳо нишон медиҳанд, ки кӯдаконе, ки дар тарбияи онҳо ҳам муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва ҳам оила фаъолона иштирок мекунанд, дар мактаб ва зиндагӣ муваффақиятҳои бештар ба даст меоранд.

Яке аз самтҳои асосии ҳамкорӣ ин мубодилаи иттилоот дар бораи пешраҳии кӯдак, хусусиятҳои рафтор ва эҳтиёҷоти ӯ мебошад. Мураббӣён метавонанд бо волидайн дар бораи муваффақиятҳо ва душвориҳои кӯдак дар дарсҳо, бозӣҳо ва муносибат бо дигар кӯдакон маълумот диҳанд. Волидайн дар навбати худ метавонанд мураббӣёнро дар бораи хусусиятҳои хонагии кӯдак, манфиатҳо ва таҷрибаи ӯ огоҳ созанд. Ин мубодилаи мунтазами иттилоот ба мураббӣён имкон медиҳад, ки барномаи таълимро ба эҳтиёҷоти инфиродии ҳар як кӯдак мутобиқ созанд.

Ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила инчунин иштироки волидайнро дар ҳаёти муассиса дар бар мегирад. Волидайн метавонанд дар чорабиниҳои гуногун, аз қабили идҳо, намоишгоҳҳо, саёҳатҳо ва дарсҳои кушод иштирок намоянд. Иштироки волидайн дар ҳаёти муассиса на танҳо ба кӯдакон эҳсоси дастгирии оилавӣ медиҳад, балки ба волидайн имкон медиҳад, ки бо муҳити таълимӣ шинос шаванд ва дар бораи усулҳои таълим маълумот гиранд. Гузашта аз ин, иштироки волидайн метавонад ба мустаҳкам шудани муносибатҳои байни

волидайн ва мураббӣён мусоидат намояд, ки дар навбати худ ба бехтар шудани сифати таълим таъсир мерасонад.

Боз як ҷанбаи муҳими ҳамкорӣ ин гузаронидани машваратҳо ва семинарҳо барои волидайн мебошад. Дар ин машваратҳо волидайн метавонанд дар бораи масъалаҳои мухталифи тарбияи кӯдак, аз қабили инкишофи нутқ, малакаҳои иҷтимоӣ, омодагӣ ба мактаб ва ғайра маълумот гиранд. Машваратҳо инчунин метавонанд ба волидайн дар ҳалли мушкилоти мушаххаси тарбияи кӯдак кумак расонанд. Илова бар ин, муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ метавонанд барои волидайн барномаҳои таълими оилавино ташкил намоянд, ки дар онҳо волидайн дар бораи усулҳои таълими кӯдак дар хона маълумот мегиранд.

Ҳамин тариқ, ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила раванди дутарафа мебошад, ки дар он волидайн ва мураббӣён барои таъмини рушди ҳамаҷонибаи кӯдак якҷоя кор мекунанд. Бо муттаҳид кардани саъю кӯшишҳо ва мубодилаи иттилоот, волидайн ва мураббӣён метавонанд барои кӯдакон муҳити мусоид ва пурмуҳаббатеро фароҳам оваранд, ки онҳоро барои зиндагии оянда омода созад.

Хулосаи боби 2

Дар боби дуҷуми диссертатсия муносибати волидон дар оила ва таъсири он ба ташаккули худбаҳодиҳии кӯдакони синни томактабӣ баррасӣ шуда, иброн шудааст, ки оила муҳити аввалини иҷтимоӣ буда, муносибати волидон дар ташаккули худбаҳодиҳии кӯдакон хеле муҳим аст.

Омӯзишу баррасии масъалаи собит сохт, ки муҳаққиқон таъсири ин муносибатро мавриди таҳқику таҳлил қарор додаанд. Норасоии меҳри волидайн ба муносибат ва рафтори кӯдак таъсир мерасонад. Ҳассосияти падару модар, яъне воқуниши мувофиқ ба ниёзҳои кӯдак, барои ташаккули салоҳиятҳои кӯдак замина мегузорад. Кӯдаконе, ки дастгирии

кофӣ намебинанд, метавонанд муносибатҳои носолим, изтироб ва хаяҷонро аз сар гузаронанд. Худбаҳодиҳии кӯдакони синни калони томактабӣ аз муносибати волидон ва муҳити боғча вобаста аст. Худбаҳодиҳӣ имконияти мубориза бурдан бо мушкилот ва эҳсоси ҳуқуқи хушбахтӣ аст ва ба он баҳои дигарон таъсир мерасонад.

Муайян карда шуд, ки баҳодиҳии дигарон ба худбаҳодиҳӣ таъсир мерасонад ва эътибори баҳодиҳанда, мушаххасӣ ва устувории баҳо муҳиманд. Баҳои мусбати устувор аз ҷониби шахсони бонуфуз худбаҳодиҳиро баланд мебардорад, аммо танқиди шадид зарар мерасонад. Дарачаи иддао, воқеъбинона арзёбӣ намудан, барои муваффақият ва эътимод муҳим аст.

Муҳаққиқон чор навъи худбаҳодиҳиро муайян кардаанд: устувори мувофиқ, пасти номувофиқ, баланди номувофиқ ва ноустувор. Системаҳои оилавии пӯшида муоширати маҳдуд доранд ва худбаҳодиҳӣ паст аст, дар ҳоле ки оилаҳои кушода муносибатҳои инсондӯстона доранд ва худбаҳодиҳӣ бештар ба баҳои ботинӣ асос меёбад. Худбаҳодиҳӣ бо синну сол мувофиқтару воқеъбинтартар мешавад ва волидон метавонанд бо муҳити мусоид, дастгирӣ ва ҳавасмандгардонӣ ба он мусоидат кунанд.

Шаклгирии худшиносӣ ба зиракӣ, муошират бо волидон ва ҳамсолон вобаста аст. Кӯдак тавре ба худ баҳо медиҳад, ки волидон ва атрофиён ба ӯ баҳо медиҳанд. Танқиди аз ҳад зиёд метавонад ба худбаҳодиҳии номувофиқ оварда расонад. Муҳити мусоид бояд таҷрибаҳои гуногунро фароҳам орад.

Муносибатҳои мусбати ҳамсолон ва калонсолон метавонанд таъсири манфӣи танқиди волидонро коҳиш диҳанд. Танқид бояд созанда ва ҷиҳатҳои мусбат дошта бошад. Волидон бояд қонуниятҳои инкишофи кӯдакро донанда, зеро рафтори кӯдак аз муносибати аъзоёни оила саҳт вобастагӣ дорад.

Муқаррар карда шуд, ки муҳаббат ва мустақилият ду шарти муҳими муносибати волидайн бо кӯдак мебошанд. Муҳаббат бояд беҳадду канор ва новобаста аз ҳама гуна ҳислатҳо қобили қабули кӯдак бошад. Баҳогузори бояд асоснок бошад, то кӯдак ба худ баҳо дода тавонад.

Муҳаққиқон се навъи муносибати волидону фарзандонро ҷудо мекунанд: демократӣ, авторитарӣ ва омехта. Дар навъи демократӣ ҳамкорӣ ва эҳтиром вучуд дошта, қувва истифода намешавад. Дар навъи авторитарӣ мустақилият маҳдуд карда мешавад ва назорати ҷиддӣ сурат мегирад. Муносибати омехта дар навбати худ, ин ду навъро дар бар мегирад.

Худбаҳодиҳӣ ба навъи муносибати волидон вобаста аст. Дар кӯдакони дорои муносибати боваринок, худбаҳодиҳӣ мувофиқ ва дар кӯдакони дорои волидони низомнок, номувофиқ аст. Муносибати хуби волидайн бо худбаҳодиҳии баланд ва мутобиқшавии иҷтимоӣ алоқаманд аст.

Ошкор гардид, ки се навъи муносибати нодурусти волидайнро олимони муайян кардаанд: ҳукмронӣ, радкунӣ ва симбиотикӣ. Муносибати радкунӣ ба безътиной ба ниёзҳои кӯдак оварда мерасонад, ва муносибати симбиотикӣ бошад мустақилияти кӯдакро аз байн мебарад. Мавҷуд набудани маҳорати барқароркунӣ дар муоширати волидайн ба шаклгирии худшиносӣ ва худбаҳодиҳии кӯдак таъсири манфӣ мерасонад. Волидон дар инкишофи худшиносии кӯдак нақши муҳим мебозанд, зеро онҳо дар бораи сифатҳо ва имкониятҳо маълумот медиҳанд, фаъолият ва рафторро баҳо медиҳанд, арзишҳои шахсиро шакл медиҳанд ва хоҳиши таҳлили амалҳоро бедор мекунанд.

Ҳатогихои волидайн дар муошират ба худбаҳодиҳии паст ва ноамнӣ оварда мерасонад. Худбаҳодиҳии баланд дар заминаи таҷрибаи номусоид метавонад рушдро боздорад.

Натиҷаҳои таҳқиқот аз он далолат мекунад, ки волидон бояд ба принципҳои зерин диққат диҳанд:

1) Муҳити солими психологӣ: меҳру муҳаббат, эҳтиром ва кадриноӣ. Таъсири тарбиявӣ бояд мақсаднок бошад.

2) Муносибат бо ҳамсолон: шароити мусоид ва кумак дар барқарор кардани муносибатҳои солим.

3) Таҷрибаи инфиродӣ: дастгирии кашфиёти нав ва фаъолиятҳои, ки ба кӯдак писанд аст.

Ташаккули фарҳанги педагогии волидон барои муносибати дуруст бо кӯдакон зарур аст. Дар ин замина амалҳои зеринро тавсия медиҳем:

- омӯзиши масъалаҳои муносибатҳои оилавӣ ниҳоят;
- ташаккули мавқеи гендерии волидии масъулиятнокона;
- ташаккули маълумотнокии педагогии волидон;
- мусаллаҳ будан бо таҷрибаи пешқадам ва технологияҳои нави тарбия;
- азхудкунии донишҳои педагогӣ оид ба таваллуд ва тарбияи кӯдакон;
- арҷгузорӣ ва рушди анъанаҳои милливу фарҳангии оила;
- ташаккули малакаи танзими муносибатҳои дохилиоилавӣ;
- дарки оила ҳамчун арзиши муҳими инсонӣ.

Муайян карда шуд, ки ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо волидайн муҳим аст. Муҳим аст, ки муассиса сатҳи омодагии волидонро ба тарбия баҳо диҳад ва эҳтиёҷоти онҳоро муайян созад.

Мутахассисон бояд дараҷаи маълумотнокӣ, фарҳанги педагогӣ ва муносибати волидонро ба тарбия муайян кунанд. Натиҷаи фаъолияти муассисаи таҳсилоти томактабӣ аз донишҳои педагогии оила ва интихоби дурусти шаклҳои кор бо волидон вобаста аст.

Афзалияти маърифати педагогӣ-психологӣ дар робитаи дучонибаи амалиётӣ асос меёбад. Педагог ба волидон кумак мекунад, ки донишхоро ҳамчун дастурамал истифода баранд. Масалан, донишҳо дар хусуси инкишофи кӯдак дар айёми синни томактабӣ барои ҳалли масъалаҳои амалӣ, ташкили речаи рӯз, истеъмоли ғизои оқилона, хоби пурра, фаъолияти бозӣ ва ба меҳнат одат кунонидан кӯмак мекунанд.

Муассисаи таҳсилоти томактабӣ бояд ташаббускори ҳамкорӣ бо оила бошад. Ҳамкориҳои муассисаи таълимӣ бо оила ва ниҳодҳои иҷтимоии ҷомеа имкон медиҳад, ки муҳити таълимии гуногунҷабҳа фароҳам оварда шавад. Волидайн шароити мусоиди иҷтимоӣ фароҳам меоранд ва ҷомеа дар тарбия ёрӣ мерасонад.

Татбиқи технологияҳои иттилоотӣ таълиму тарбияи кӯдаконро ҷолибтар ва самараноктар мегардонад. Барномаҳои таълимии фардӣ низ муҳиманд.

Вобаста ба дигагуниҳои иҷтимоӣ-фарҳангӣ, иқтисодӣ ва сиёсӣ, муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва оила бояд якҷоя фазои ягонаи рушди кӯдакро эҷод кунанд. Ётирофи афзалияти тарбияи оилавӣ муносибати навро байни онҳо тақозо мекунад.

Масъалаи ҳамкориҳои муассисаҳои таълимии томактабӣ ва оила муҳим аст. Ба андешаи муҳаққиқон, боғчаи кӯдакон бояд ҳамчун маркази ташкилӣ хидмат кунад ва ба тарбияи хонаводагӣ таъсир расонад. Зарур аст, ки арзёбии самаранокии фаъолияти педагогӣ бо оила таҳким бахшида шавад.

Бо вучуди зуҳури шаклҳои нави ҳамкорӣ, ки ҷалби волидонро ба раванди таълиму тарбия фаъол мегардонанд, аксар вақт фаъолият бо волидайн маҳдуд шуда, оила танҳо ҳамчун объекти таъсир қабул мегардад. Мо мутақидем, ки ҳамкориҳои мутақобилаи кӯдакистон ва оила шартӣ зарурӣ барои инкишофи ҳамаҷонибаи кӯдакони синни томактабӣ ба ҳисоб меравад. Муваффақияти раванди таълиму тарбия аз он вобаста

аст, ки муносибати байни педагогҳо, таълимгирандагон ва волидон чи тавр ташкил карда мешавад.

Ҳамкориҳои омӯзгорон ва волидон имкон медиҳад, ки дар бораи кӯдак маълумоти бештар гирифта, зухуроти манфиро бартараф намоем ва мавқеи ҳаётии ӯро ташаккул диҳем.

Мо аҳамияти ҳамкорӣ байни муассисаҳои томактабӣ ва оиларо дар асоси принципҳои педагогӣ, рушди кӯдак дар муҳити иҷтимоӣ ва шарикӣ баробарҳуқуқи омӯзгорон ва волидон таъкид мекунем. Ин ҳамкорӣ ба бештар шудани муҳити таълимӣ ва рушди ҳамаҷонибаи кӯдакон мусоидат мекунад.

Шаклҳои гуногуни ҳамкорӣ, аз қабili маҷлисҳои волидайн, суҳбатҳои инфиродӣ, семинарҳо, тренингҳо ва чорабиниҳои фарҳангӣ-фароғатӣ, барои таъмини муоширати муассир ва мубодилаи таҷрибаҳо мусоидат мекунанд. Истифодаи технологияҳои иттилоотӣ низ имкон медиҳад, ки волидон ба маълумот дар бораи пешрафти кӯдак ва маслиҳатҳои педагогӣ дастрасӣ дошта бошанд.

Муҳаққиқон маҷмӯи комили шаклҳои ҳамкориҳои педагогиро пешниҳод мекунад, ки онҳоро ба ҳафт бахши асосӣ ҷудо кардан мумкин аст: шаклҳои таҳлилӣ, корҳои маърифатӣ-равшаннамоӣ, фаъолияти якҷояи фароғатӣ, шаклҳои аёни, интернет-ҳамкориҳо, шаклҳои ғайрианъанавии кор ва ҷалби волидон ба идоракунии муассисаи таҳсилоти томактабӣ. Ин бахшҳо имконият медиҳанд, ки хусусиятҳои иҷтимоии оила, дониши волидон дар самти тарбия, муносибатҳои боваринок байни оила ва кӯдакистон, шиносоии волидон бо фаъолияти кӯдакистон, ҷалби волидайн ба ҳамкориҳои фаъол тавассути интернет ва ғайраҳо ба назар гирифта шаванд.

Таҳқиқи масъала ошкор кард, ки ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оила асосан дар чор самт сурат мегирад: назорати педагогӣ, дастгирии педагогӣ, маърифати педагогии волидон ва иштироки фаъолонаи педагогҳо ва волидон дар фаъолиятҳои муштарак.

Иштироки волидайн дар ҳаёти муассиса, машваратҳо ва семинарҳо ҳамчун ҷузъҳои муҳими ин ҳамкорӣ қайд карда мешаванд. Мумкин аст барои волидайн барномаҳои таълими оилавино ташкил намуд, ки дар онҳо волидайн дар бораи усулҳои таълими кӯдак дар хона маълумот мегиранд. Бо муттаҳид кардани саъю кӯшишҳо ва мубодилаи иттилоот, волидайн ва мураббӣён метавонанд барои кӯдакон муҳити мусоид ва пурмуҳаббатеро фароҳам оваранд, ки онҳоро барои зиндагии оянда омода созад.

БОБИ 3. ТАШАККУЛИ ФАРҲАНГИ ПЕДАГОГИИ ВОЛИДОН ТАВАССУТИ ҲАМКОРИИ МУАССИСАИ ТАҲСИЛОТИ ТОМАКТАБӢ БО ОИЛА

3.1. Шаклҳои аёни-иттилоотии ташкили ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оила, ки ба рушди салоҳиятҳои кӯдак ва фарҳанги педагогии волидон мусоидат мекунанд

Муоширати муассир байни мураббӣён ва волидайн дар муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ барои рушди ҳамаҷонибаи кӯдакон муҳим аст. Шаклҳои аёни-иттилоотӣ дар ин раванд нақши калидӣ мебозанд. Ин шаклҳо имкон медиҳанд, ки волидайн аз фаъолияти кӯдакон, пешрафтҳо ва мушкилоти эҳтимолии онҳо огоҳ бошанд.

Яке аз шаклҳои маъмул ин ташкили гӯшаҳои иттилоотӣ дар даромадгоҳи муассиса мебошад. Дар ин гӯшаҳо, маълумот дар бораи рӯзона, менюи ҳӯрок, мавзӯҳои омӯзишӣ ва чорабиниҳои дарпешистода ҷойгир карда мешавад. Инчунин, намоиши корҳои эҷодии кӯдакон, аз қабилӣ расмҳо ва ҳунароҳои дастӣ, барои волидайн ҷолиб аст.

Истифодаи технологияҳои муосир низ аҳамияти калон дорад. Сомонаи муассиса, шабакаҳои иҷтимоӣ ва почтаи электронӣ воситаҳои хуби мубодилаи ахбор мебошанд. Мураббӣён метавонанд аксҳо ва видеоҳои фаъолияти кӯдаконро мунтазам нашр кунанд ва волидайн метавонанд саволҳои худро диҳанд ва маслиҳат гиранд. Истифодаи шаклҳои аёни-иттилоотӣ муносибати байни мураббӣён ва волидайнро мустақкам намуда, ба беҳтар шудани сифати таълиму тарбия мусоидат мекунад [8, с.79].

Илова бар ин, ташкили стендҳои махсус бо аксҳои кӯдакон дар лаҳзаҳои гуногуни фаъолият, аз қабилӣ бозӣ, дарс ва сайругашт, метавонад барои волидайн хеле ҷолиб бошад. Чунин стендҳо имкон

медиҳанд, ки волидайн худро бештар дар чараёни ҳаёти кӯдаки худ дар муассисаи таҳсилоти томактабӣ эҳсос кунанд.

Ғайр аз ин, таҳия ва паҳн кардани варақаҳои иттилоотӣ ва буклетҳо оид ба мавзӯҳои муҳим, аз қабили рушди кӯдак, саломатӣ ва беҳатарӣ, метавонад барои волидайн хеле муфид бошад. Ин маводҳо бояд ба таври мухтасар ва фаҳмо таҳия карда шаванд ва дорои маълумоти муҳим барои волидайн бошанд.

Ҳамчунин, ташкили намоишгоҳҳои мавзӯӣ аз қорҳои эҷодии кӯдакон бахшида ба идҳо ва рӯйдодҳои муҳим, метавонад ҳам барои кӯдакон ва ҳам барои волидайн манфиатовар бошад. Ин намоишгоҳҳо имкон медиҳанд, ки волидайн бо дастовардҳои кӯдакони худ шинос шаванд ва эҳсоси ифтихор кунанд.

Дар ниҳоят, бояд қайд кард, ки шаклҳои аёни-иттилоотӣ бояд мунтазам нав карда шаванд ва ба талаботи волидайн ҷавобгӯ бошанд. Мураббӣ бояд ҳамеша омода бошанд, ки ба саволҳои волидайн ҷавоб диҳанд ва маслиҳатҳои муфид пешниҳод кунанд [74, с.58].

Шаклҳои аёни-иттилоотии ташкили муоширати мураббӣро волидайн масъалаи шиносоии волидайнро бо шароит, мазмуну усулҳои тарбияи кӯдакон дар шароити муассисаи таълимии томактабӣ ҳал мекунанд, ба дуруст арзёбӣ намудани фаъолияти омӯзгорон, таҷдиди методу усулҳои тарбияи хонаводагӣ, нигоҳи объективӣ ба фаъолияти мураббӣ имкон медиҳанд. Дар навбати худ, онҳо ба иттилоотӣ-шиноскунӣ ва иттилоотӣ-маърифатӣ ҷудо мешаванд. Дар қори худ “Боғчаи кӯдакон ва оила: методикаи қор бо волидайн” Е.С. Евдокимова, Н.В. Додокина ва Е.А. Кудрявцева се гурӯҳи шаклҳои ҳамқориро ҷудо мекунанд.

Гурӯҳи аввал шаклҳои иттилоотӣ-шиноскуниро дар қор меқирад, ки ҳадафи онҳо шиносоии волидайн бо муассисаи таълимии томактабӣ, хусусиятҳои қори он, талабот нисбат ба кӯдакон, инчунин ташкили муҳити ягонаи тарбиявӣ мебошад. Ба ин гурӯҳ гӯшаҳои иттилоотӣ,

намоишгоҳҳои корҳои кӯдакон, маводҳо дар бораи ҳаёт ва фаъолияти кӯдакон дар боғча дохил мешаванд. Ин шаклҳо имкон медиҳанд, ки волидайн дар бораи чараҳои таълим ва тарбия маълумот гиранд, дастовардҳои фарзандони худро бубинанд ва дар фаъолияти муассиса иштирок намоянд.

Гурӯҳи дуюм шаклҳои иттилоотӣ-маърифатиро дар бар мегирад, ки ҳадафи онҳо баланд бардоштани сатҳи дониши педагогии волидайн мебошад. Дар ин гурӯҳ конфронсҳо, семинарҳо, мизҳои мудаввар, машваратҳо ва лексияҳо дохил мешаванд. Масалан, конфронсҳо имкон медиҳанд, ки масъалаҳои мубрами тарбия муҳокима карда шаванд ва волидайн аз таҷрибаи ҳамдигар омӯзанд. Семинарҳо ва мизҳои мудаввар барои мубодилаи афкор ва таҷриба дар мавзӯҳои мушаххаси тарбия мусоидат мекунанд.

Илова бар ин, шаклҳои муосири иттилоотӣ, аз қабili сомонаҳои интернетӣ ва шабакаҳои иҷтимоӣ, низ метавонанд барои расонидани маълумот ба волидайн истифода шаванд. Сомонаҳо метавонанд маълумотро дар бораи барномаҳои таълимӣ, рӯйдодҳо ва хабарҳои муассисаи таълимӣ пешниҳод кунанд. Шабакаҳои иҷтимоӣ барои мубодилаи зуд ва осони иттилоот ва ташкили муоширати онлайн байни волидайн ва мураббӣён муфид мебошанд.

Ҳамин тариқ, шаклҳои аёни-иттилоотӣ дар ташкили муоширати мураббӣёну волидайн нақши муҳим мебозанд ва ба таъмини ҳамкориҳои муассир байни оила ва муассисаи таълимии томақтабӣ мусоидат мекунанд. Истифодаи дурусти ин шаклҳо ба беҳтар шудани сифати тарбияи кӯдакон ва рушди ҳамаҷонибаи онҳо мусоидат мекунад [45, с. 135]. (ҷадвали 4).

Шаклҳои ҳамкорӣ

Омӯзиши имкониятҳои тарбиявии боғчаи кӯдакон ва оила	Ҳамкориҳои иттилоотӣ-маърифатӣ	Фаъолияти якҷояи омӯзгорон ва волидайн
Ташриф ба оила Сухбат Назарпурсӣ Иншо Мусоҳиба Шиносномаи оила “Рӯзи дарҳои кушод” Вохӯрӣ-шиносӣ	Сухбатҳои инфиродӣ Маслиҳатҳо Маҷлиси падару модарон Гӯшаҳо Маълумотномаҳо Буклетҳо Рӯзномаҳои деворӣ Маҷаллаҳои шиғоҳӣ Мукотибаи омӯзгорон бо волидайн “Қуттии почта” Намоишгоҳҳо	Саҳифаҳо Шоми мусиқӣ ва назм “Меҳмонхонаи оилавӣ” Рӯзи оила Клубҳо Идҳо дар кӯдакистон Саёҳати муштарак омӯзгорон, кӯдакон ва волидайн Фаъолияти лоиҳавӣ Театри оилавӣ

Муаллифон се шакли асосии ҳамкориро пешниҳод кардаанд: 1) омӯзиши имкониятҳои тарбиявии кӯдакистон ва оила бо истифода аз методҳои гуногун ва таҳқиқи системавии майлу рағбати волидайн кӯдакон; 2) иттилоотӣ-маърифат, ки шаклҳои анъанавии ҳамкориро дар бар мегирад; 3) фаъолияти муштарак бо ҷузъҳои нав, аз қабили театри оилавӣ, саҳмҳо, клубҳо ва фаъолияти лоиҳавӣ.

Дар дастури методи “Ҳамкориҳои педагогӣ дар кӯдакистон” зери таҳрири Н.В. Микляева [107, с.112]. таснифи зерини шаклҳо, ки асосанро кушодагӣ, самимият, дасткашӣ аз танқиди ҳамшарикони муошират ташкил медиҳанд, пешниҳод гардидааст:

Таснифи шаклҳои ҳамкорӣ

Таснифи шаклҳои ҳамкорӣ	Шаклҳои маърифатии ташкилот Шаклҳои ғайрианъанавии муошират бо волидайн Шаклҳои аёни-иттилоотии ҳамкорӣ Шаклҳои фароғатии ташкили муошират Шаклҳои инфиродии муошират бо волидайн Шаклҳое, ки бо ҷалби волидайн ба идоракунии МТТ алоқаманданд	Мубоҳиса
		Машварат
		Иттилооткӣ-шиносӣ
		Иттилоотӣ-маърифатӣ
		Ҷорабинҳои муштарак мураббӣён, волидайн ва кӯдакон
		Ҷорабинҳои муштарак мураббӣён ва волидайн

Баланд бардоштани маданияти психологӣ-педагогии волидайн ва тағйир додани ақоиди педагогии онҳо ҳадафи асосии шаклҳои маърифатии кор бо волидайн мебошад. Ин шаклҳо кӯшиш мекунанд, ки сатҳи дониши волидайнро дар соҳаи психология ва педагогика баланд бардоранд, то онҳо дар тарбияи фарзандон муваффақтар бошанд. Ба ин шаклҳо мувоҳисаҳо, машваратҳо ва дигар шаклҳои иловагии анъанавӣ, аз қабилӣ бозихҳои таълимӣ, семинарҳо-практикумҳо ва ғайра дохил мешаванд, ки ба волидайн имконият медиҳанд, ки дониши худро тақвият бахшанд ва малакаҳои заруриро барои тарбияи фарзандон аз худ кунанд (ба аандешаи Л.В. Островская).

Шаклҳои аёни-иттилоотии ҳамкорӣ ду вазифаи муҳимро иҷро мекунанд. Аз як тараф, онҳо ҷамъоварӣ, коркард ва истифодаи маълумотро дар бораи оилаи тарбиягирандагон, сатҳи умумифарҳангии волидайн ва донишҳои педагогии онҳоро таъмин мекунанд. Аз тарафи дигар, онҳо волидайнро бо шароит, мазмун ва методҳои тарбияи кӯдакон дар муассисаҳои таълимии томактабӣ шинос мекунанд. Ҳамин тариқ, волидайн метавонанд дарк намоянд, ки чӣ гуна муассисаҳои таълимӣ ба тарбияи фарзандони онҳо муносибат мекунанд.

Дар ин раванд, **муносибати муаллимон ва тарбиятгарон** ҳамчун роҳнамо ва мушовирони волидайн дар умури тарбия хеле муҳим аст. Муаллимон ва тарбиятгарон набояд танҳо интиқолдиҳандагони маълумот бошанд, балки бояд ба волидайн дар ҳалли мушкилоти тарбиявӣ кӯмак расонанд ва онҳоро дар ин раванд дастгирӣ намоянд. Ин муносибат ба волидайн имкон медиҳад, ки ҷаъолона дар раванди таълим иштирок намуда, масъулияти худро дар назди фарзандон эҳсос намоянд ва дар тарбияи онҳо сармугзор бошанд [115, с.267].

Шаклҳои гуногуни ҳамкорӣ метавонанд истифода шаванд, аз қабилӣ вохӯриҳои волидайн, семинарҳо, тренингҳо, машваратҳои инфиродӣ ва гурӯҳӣ, инчунин ташкили ҷорабиниҳои муштаракӣ фарҳангӣ ва варзишӣ. Ҳар як шакл бояд ба эҳтиёҷоти мушаххаси оилаҳо

мувофиқ бошад ва ба баланд бардоштани сатҳи дониши педагогии волидайн нигаронида шавад.

Илова бар ин, **истифодаи технологияҳои иттилоотӣ дар ҳамкорӣ бо волидайн** метавонад хеле муассир бошад. Сомонаҳо, шабакаҳои иҷтимоӣ, почтаи электронӣ ва дигар воситаҳои коммуникатсионӣ имкон медиҳанд, ки мубодилаи маълумот зуд ва самаранок сурат гирад. Инчунин, волидайн метавонанд аз захираҳои онлайнӣ барои омӯзиши маводҳои педагогӣ ва психологи истифода баранд.

Ҳамин тариқ, шаклҳои аёни-иттилоотии ҳамкорӣ бо волидайн дар муассисаҳои таълимии томактабӣ на танҳо ба чамъоварӣ ва коркарди маълумот маҳдуд намешаванд, балки ба фароҳам овардани фазои мусоиди ҳамкорӣ ва мубодилаи таҷриба низ нигаронида шудаанд. Ин муносибат волидайнро ташвиқ мекунад, ки ҳамчун шарикони фаъол дар раванди таълим ва тарбияи кӯдакон ширкат варзанд ва ба рушди ҳамаҷонибаи онҳо мусоидат намоянд. Бо мубодилаи иттилоот ва таҷриба, муассисаҳои таълимӣ ва волидайн метавонанд якҷоя барои беҳтар намудани шароити тарбия ва таълими кӯдакон кӯшиш кунанд.

Дар муқоиса бо корҳои қаблии муаллифон (Е.С. Евдокимова, Н.В. Додокина ва Е.А. Кудрявцева) дар дастури методӣ зери таҳрири Н.В. Микляева), дар дастури методӣ таҳти таҳрири Н.В. Микляева шаклҳои аёни-иттилоотӣ шартан ба ду зергурӯҳ тақсим мешаванд:

Иттилоотӣ-шиносӣ: Шиносоии волидайн бо муассисаи таълимии томактабӣ, вижагӣҳои фаъолияти он ва кормандони омӯзгор.

Иттилоотӣ-маърифатӣ: Ғанигардони дониши волидайн оид ба хусусиятҳои рушд ва тарбияи кӯдакони синни томактабӣ. Хусусияти ин зергурӯҳ дар он аст, ки муоширати омӯзгорон бо волидайн бавосита, тавассути рӯзномаҳо ва намоишгоҳҳо сурат мегирад.

Муаллифон, ба монанди Т.В. Кротова, шаклҳои фароғатии ташкили муоширатро ҷудо мекунанд, ки самаранокӣ онҳо аз диққати қофӣ мураббӣ ба мазмуни педагогии ҷорабинӣ вобаста аст.

Ҳамчун шакли нав, ҷалби волидайн ба идоракунии муассисаи томактабӣ пешниҳод шудааст. То ин дам идоракунӣ танҳо вазифаи маъмурият ва коллектив буд. Муаллифон ҷалби волидайнро ба гузаронидани мунтазами конференсияҳои падару модарон пешниҳод мекунад. Дар сатҳи қабл аз худмухторкунии муассисаи таълимии томактабӣ ду намуди кори якҷоя қайд карда мешавад:

Ҷорабиниҳои муштараки мураббӣ ва волидайн: маҷлисиҳои падару модарон, конференсияҳо, машваратҳо, суҳбатҳо, шабнишиниҳо, маҳфилҳо барои волидайн, намоишгоҳҳо, мубоҳисаҳо, шӯроҳои омӯзгорӣ, воҳӯрӣ бо маъмурият, мактаб барои волидайн, ташриф ба оила, кумитаи падару модарон.

Ҷорабиниҳои якҷояи мураббӣ ва волидайн ва кӯдакон: рӯзи дарҳои кушода, маҳфилҳо, маҳфили зарифон, викторинаҳо, идҳо ва ғайра.

Яке аз шаклҳои муҳими ҳамкориҳои замони муосир ин сомонии муассисаи таҳсилоти томактабӣ мебошад, ки онро Н.В. Микляева низ тасдиқ мекунад. Ин платформаи онлайн имконият медиҳад, ки робитаи доимӣ ва муассир байни муассиса ва оила таъмин гардад. Н.В. Микляева механизмҳои зерини ғаългардонии ҳамкориҳои шабакавии оила ва кӯдакистонро пешниҳод мекунад, ки бахшҳои гуногунро дар бар мегиранд ва ба волидайн имкон медиҳанд, ки дар ҷараёни таълим ва тарбияи фарзандон бештар ширкат варзанд:

1) *Бахши дастгирии иттилоотии оила:* Ин бахш ҳамчун манбаи асосии иттилоот барои волидайн хизмат мекунад. Он маълумотро дар бораи ғаъолияти кӯдакистон, барномаҳои таълимӣ, мутахассисон ва тадбирҳои беҳдоштӣ фароҳам меорад. Вазифаҳои асосии ин бахш ҳифз ва мустаҳкамкунии саломатии кӯдакон, рушди ҳамаҷонибаи онҳо ва ҳамоҳангсозии раванди тарбия дар кӯдакистон ва оила мебошанд.

2) *Бахши воридсозии оила ба фазои иттилоотии кӯдакистон:* Ин бахш ба волидайн имкон медиҳад, ки дар ҳаёти кӯдакистон бештар иштирок намуда, аз навигариҳо ва рӯйдодҳои муҳим огоҳ бошанд.

Вазифаҳои асосии ин бахш таъмини иртиботи мунтазам, гузаронидани ташхисҳо барои муайян кардани ниёзҳои волидайн ва ислоҳи камбудихо, инчунин сохторбандӣ ва ташкили ҳамкориҳо мебошанд.

3) *Баҳши фаъолгардонии мавқеи иҷтимоӣ ва педагогии оила дар ҷараёни ҳамкорӣ бо кӯдакистон:* Ин бахш ба волидайн имкон медиҳад, ки мавқеи худро дар раванди таълим ва тарбия мустаҳкам намуда, дар ҷорабиниҳои педагогӣ ширкат варзанд ва дониши худро дар ин соҳа такмил диҳанд. Илова бар ин, бахш ба худтакмилдиҳии педагогии волидайн мусоидат мекунад, то онҳо дар тарбияи фарзандон муваффақтар бошанд.

Сомонаи муассисаи таҳсилоти томактабӣ ҳамчун платформаи муосир барои ҳамкорӣ имкониятҳои васеъро барои мубодилаи иттилоот, дастгирии волидайн ва ҷалби онҳо ба раванди таълим ва тарбия фароҳам меорад. Он ба волидайн имкон медиҳад, ки аз пешравиҳои фарзандони худ огоҳ бошанд, бо омӯзгорон робита дошта бошанд ва дар ҳаёти муассиса фаъолона иштирок намоянд. Истифодаи сомона инчунин ба муассисаи таълимӣ имкон медиҳад, ки бо волидайн ҳамкориҳои муассиртар дошта бошад ва раванди таълимиро беҳтар созад.

Н.В. Микляева шакли инноватсионии ҳамкорӣ бо волидайн - “Академияи волидайн”-ро дар интернет пешниҳод менамояд ва се амсилаи интернет-академияро мисол меорад:

Амсилаи якум: Ташкили саҳифаи махсус дар сомонаи кӯдакистон бо видеожурналҳо (“Рӯзи ман дар кӯдакистон”), мактуби овозк барои кӯдакон (“Модарам дар барам”), баҳши ёрии машваратӣ-методӣ, пурсишҳо ва иттилоот дар бораи озмунҳо.

Амсилаи дуюм: Фаъолгардонии муоширати интерактивии волидайнро омӯзгорон.

Амсилаи сеюм: Барои волидайне, ки кӯдаконашон ба кӯдакистон намераванд, муодилҳои амсилаҳои пешина пешниҳод мешаванд.

Муаллиф инчунин дар кори худ шакли инноватсионии ҳамкорӣ - интернет-клубро тасвир менамояд[107, с. – 198].

Бо таҳлили тамоми таснифоти мавҷуда, маҷмуи шаклҳои ҳамкориҳои педагогии муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оила бо ҷудокунии ҳафт бахши асосӣ таҳия карда шуд:

1) *Бахши шаклҳои таҳлилӣ*: Ошкорсозии тавсифномаи иҷтимоии оила, принципҳои анъанаҳои тарбияи оилавӣ, манфиатҳо, дархостҳои оилаи тарбиягиранда ва сатҳи огоҳии волидайн.

2) *Бахши корҳои маърифатӣ-равшаннамоӣ*: Васеъсозии донишҳои волидайн дар соҳаи педагогика, психология ва методикаҳо, дарки нақши асосии худ дар тарбияи кӯдак.

3) *Бахши фаъолияти якҷояи фароғатӣ*: Барқарорсозии муносибати боваринок байни оила ва муассисаи таълимии томактабӣ дар фазои ғайристандартӣ ва ғайрианъанавӣ.

4) *Бахши шаклҳои аёнии ҳамкорӣ*: Шиносоии волидаён бо кори кӯдакистон ва ғанигардонии донишҳои волидайн оид ба масъалаи марбута.

5) *Бахши интернет-ҳамкориҳо*: На танҳо кори маорифпарварона бо волидайн ё дастгирии иттилоотии оила, балки дохилшавии оила ба фазои иттилоотии кӯдакистон ва ҷалби онҳо ба ҳамкориҳои фаъол. Баргузориҳои онлайн-семинарҳо ва веб-конференсияҳо.

6) *Бахши шаклҳои ғайрианъанавии кор*: “Ба дохил кушодашавӣ”, яъне озод, мавзун ва тафриқанок намудани раванди педагогӣ. Фароҳам овардани шароит барои рушди омодагии шахсии волидайн ба ҳамкорӣ.

7) *Бахши шакли ҷалби волидайн ба идоракунии муассисаи таҳсилоти томактабӣ*: Муттаҳид кардани тамоми шаклҳои ҷунин кор. Кумак ба педагогҳо, зеро ки кумитаи падару модарон шоҳаи алоқамандсозанда байни волидайн мураббӣ, муассисаи томактабӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ мебошад.

Ин таснифот имкон медиҳад, ки шаклҳои гуногуни ҳамкорӣ байни муассисаҳои таълимии томактабӣ ва оилаҳо барои ноил шудан ба натиҷаҳои беҳтар дар тарбия ва таълими кӯдакон самаранок истифода шаванд.

Ҷадвали №6.

*Маҷмуи шаклҳои ҳамкориҳои педагогии муассисаи таҳсилоти
томактабӣ ва оила*

Маҷмуи шаклҳои ҳамкориҳои педагогии муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оила		
	Шаклҳои омӯзиши оила аз тарафи педагогҳо:	Шаклҳои омӯзиши МТТ аз тарафи волидайн:
Шаклҳои таҳлилӣ	анкетаҳо; ташрифи кӯдак ба хона; тестҳо; пурсишҳо; пуркунии шиносномаи иҷтимоии оила.	рӯзи дарҳои кушод; суҳбатҳо; пурсишсомуна.
Шаклҳои маърифатӣ равшаннамоӣ	Инфироӣ:	Коллективӣ:
	суҳбатҳо; машваратҳо; буклетҳо; маълумотнома; роҳбаладӣ (кор бо кӯдакони носолим, ки ба дастгирии психологӣ эҳтиёҷ доранд).	маҷлиси падару модарон; конференсияҳо; семинарҳо; лексияҳо бо даъвати мутахассис; муҳоҷиса; мизи мудаввар; журналҳоишифохӣ.
Шаклҳои фароғати якҷоя	Рӯзҳои саломатӣ; саёҳатҳои якҷоя; маҳфилҳо аз рӯи шавку ҳавас; фаъолияти лоиҳавии педагогҳо, кӯдакон ва волидайн; ҷашнҳо.	
Шаклҳои аёни	Рӯзномаҳо; гӯшаҳо; маълумотно-маҳо; буклетҳо; муколамаи хаттӣ; сабади иттилоотӣ; намоишгоҳҳо	
Интернет - ҳамкорӣ	Почтаи электронӣ; сомона; гурӯҳ дар шабакаи Интернет; бахшҳо; вебинарҳо; интернет-академия; онлайн-семинарҳо; веб - конференсияҳо	
Шаклҳои ғайрианъанавии кор	Тренингҳо; дарсҳои намунавӣ; озмоишгоҳи педагогӣ; бозии таълимӣ; практикумҳо	
Шаклҳои ҷалби волидайн ба идоракунии МТТ	Кор бо шурои васигӣ; кор бо кумитаи падару модарон	

Ҳамин тариқ, хулосаҳои асосӣ аз таҳлили таҳаввул ва шаклҳои ҳамкорӣ байни муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва оила:

1) Сол то сол шаклҳои ҳамкорӣ тағйир ёфта, васеъ мегарданд, ки ба онҳо таъсири замон, сохти иҷтимоӣ, пешрафти илму техника ва вазъи иқтисодии ҷомеа таъсир мерасонанд.

2) Муассисаи таҳсилоти томактабӣ бояд мундариҷа ва сифати кори таълимӣ бо кӯдаконро аз нав дида баромада, роҳҳои таъсири бештарро ба ҳар як кӯдак ҷустуҷӯ кунад ва дар симои оила иттифоқчӣ ва ҳамфикрро ҷустуҷӯ намояд.

3) Ҳамкории муассисаи таълимии томактабӣ ва оила ба таъсири дутарафа ба шуур ва рафтори субъектҳои ҳамкорӣ асос ёфта, ба тағйирёбии рафтори тарафҳо ва дарки арзишҳои маънавии ташаккули шахсияти кӯдак оварда мерасонад.

4) Шаклҳои ҳамкорӣ дар рушди худ роҳи дурударозро тай кардаанд, ки таҳаввули онҳо бо афкори ҷомеа, сохти иқтисодӣ ва иҷтимоии он, пешрафти техника ва ҳолати геополитикӣ асос ёфтааст.

5) Тасниф ва банизомдарории таҷрибаи ғуншуда натиҷаи рушди шаклҳои ҳамкорӣ ҳисоб ёфта, дар оғоз шаклҳо дар асоси мавқеи шуморагӣ (инфироӣ-коллективӣ) ва баъдан аз мавқеи дарки иттилоот (маърифат, аён-иттилоотӣ, таҳлилӣ ва ғайра) гурӯҳбандӣ карда мешуданд.

Хулоса, ҳамкорӣ байни кӯдакистон ва оила як раванди динамикӣ ва муҳим аст, ки барои рушди ҳамаҷонибаи кӯдак шароити мусоид фароҳам меорад ва ба дигаргуниҳои ҷомеа мутобиқ мешавад.

Хулосаҳои асосӣ дар бораи ҳамкорӣ ва нақши волидайн дар раванди педагогӣ:

1) Баландшавии фарҳанги педагогии волидайн ва тағйирёбии ақидаҳои педагогии онҳо боиси пайдошавии шаклҳои нави ҷалби оила ба раванди педагогӣ гардиданд.

2) Бахшҳои асосии ҳамкории волидайн бо коллективи педагогӣ ошкор ва такмил ёфтанд, аз ҷумла шаклҳои таҳлилӣ, корҳои маърифатӣ-равшаннамоӣ, фаъолияти якҷояи фароғатӣ, шаклҳои аёнии ҳамкорӣ,

ҳамкорӣ тавассути интернет, шаклҳои ғайрианъанавии кор ва ҷалби волидайн ба идоракунии муассисаи таълимии томактабӣ.

3) Мушкилоти ҳамкориҳои самаранок барои тамоми мамлакат муҳим буда, роҳбарон ва педагогҳои муассисаҳои томактабӣ кор бо волидайнро яке аз самтҳои афзалиятнок дар фаъолияти ҳеш мешуморанд.

4) Дар ҳоле ки сатҳи маданияти психологӣ волидайн ва майлу рағбати онҳо ба ҳамкорӣ баланд арзёбӣ мешавад, омода набудани аксари педагогҳо ба ҳамкориҳои босифату самаранок қайд карда мешавад ва дар онҳо тасаввуроти қолабӣ дар бораи бесалоҳиятии волидайн ба назар мерасад.

5) Масъалаи ҳамкориҳои педагогҳо ва волидайн дар нимаи дуюми солҳои 80-уми асри XX муҳим гардида, дар ин давра педагогҳо ва волидайн дар тарбияи кӯдаки синни томактабӣ ҳуқуқи баробар доштанд ва мубоҳисаҳо, конференсияҳо ва мизҳои мудаввар гузаронида мешуданд.

6) Дар оғози асри XXI масъалаи истифодаи шаклҳои самараноктари ҳамкориҳои коллективи педагогӣ бо волидайн хусусиятҳои хосеро ба худ касб мекунад.

Ҳулоса, ҷалби волидайн ба раванди педагогӣ муҳим аст ва муассисаҳои таълимӣ бояд барои беҳтар намудани ҳамкорӣ бо волидайн талош кунанд ва шаклҳои муосир ва самаранокро истифода баранд.

Дар ҷаҳони муосир, ки технологияҳои иттилоотӣ бо суръати қайҳонӣ рушд мекунанд, шаклҳои анъанавии ҳамкорӣ бо волидайн дигар ҷавобгӯи талаботи замон нестанд. Волидон, ки аксарияти онҳо дар ҷараёни зиндагии пуршиддат қарор доранд, вақти кам доранд, ки дар муҳокимаҳои тӯлонӣ иштирок кунанд ё мақолаҳои рӯзномаҳоро хонанд. Аз ин рӯ, ҷустуҷӯи роҳҳои инноватсионӣ ва самарабахши ҳамкорӣ бо волидайн вазифаи муҳими педагогҳо ба ҳисоб меравад.

Истифодаи платформаҳои онлайн, шабакаҳои иҷтимоӣ ва барномаҳои мобилӣ имконият медиҳад, ки волидайн дар вақти дилхоҳ ба маълумоти зарурӣ дастрасӣ пайдо кунанд, аз чараёни таълим огоҳ бошанд ва дар муҳокимаҳо иштирок намојанд. Вебинарҳо, конфронсҳои видеоӣ ва форумҳои онлайн ба волидайн имкон медиҳанд, ки бо педагогҳо муошират кунанд, саволҳо диҳанд ва дар ҳалли масъалаҳои мубрам саҳм гузоранд.

Ғайр аз ин, ташкили чорабиниҳои муштаракӣ педагогӣ-волидайн, аз қабili дарсҳои маҳорат, тренингҳо ва бозиҳои зеҳнӣ, ба мустаҳкам шудани муносибатҳо байни оила ва муассисаи таълимӣ мусоидат мекунад.

Ҳамин тариқ, ҳамкориҳои муассири коллективи педагогӣ бо волидайн дар асри XXI аз истифодаи шаклҳои инноватсионӣ, фаъол ва муосир вобаста аст, ки имконият медиҳанд дар вақти камтарин натиҷаҳои беҳтарин ба даст оварда шаванд. Ҳамкориҳои муассири коллективи педагогӣ бо волидайн дар асри XXI бояд ба истифодаи шаклҳои инноватсионӣ, фаъол ва муосир асос ёбад. Ин шаклҳо бояд имконият диҳанд, ки дар вақти камтарин натиҷаҳои беҳтарин ба даст оварда шаванд[85, с. – 398].

Баъзе аз ин шаклҳо метавонанд инҳо бошанд:

Истифодаи технологияҳои муосир: Сомонаҳо, барномаҳои мобилӣ, шабакаҳои иҷтимоӣ ва дигар платформаҳои маҷозӣ метавонанд барои муоширати доимӣ бо волидайн, мубодилаи ахбор, гузоришҳо ва ғайра истифода шаванд.

Чорабиниҳои фаъол: Ҷалби волидайн ба раванди таълим тавассути ташкили чорабиниҳои муштарак, семинарҳо, дарсҳои маҳорат, вохӯриҳо ва ғайра.

Муносибати инфиродӣ: Дарёфти роҳҳои муносибати инфиродӣ бо ҳар як волидайн, бо назардошти ниёзҳо ва манфиатҳои онҳо.

Шаффофият ва ҳисоботдиҳӣ: Волидайн бояд аз раванди таълиму тарбия ва пешрафти фарзандонашон огоҳ бошанд.

Мубодилаи таҷриба: Ташкили платформаҳо барои мубодилаи таҷриба байни волидайн ва омӯзгорон.

Бо истифода аз ин шаклҳо, коллективи педагогӣ метавонад бо волидайн ҳамкориҳои муассиртар барқарор намуда, дар тарбия ва таълими насли наврас натиҷаҳои беҳтарин ба даст орад.

Дар ибтидои асри XXI, бо дарназардошти таҷрибаи тӯлонӣ ва бойи ҷамъовардашуда, зарурати ҷамъбаст ва тасниф кардани он ба миён омад. Ин зарурат ба он вобаста буд, ки тағйирот дар соҳаҳои гуногуни ҳаёт, аз ҷумла иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ, муносибатҳои байни муассисаҳои таълимӣ ва оилаҳо низ тағйир доданд.

Чунончи, О.Л. Зверева ва Т.В. Кротова дар асари худ “Муоширати педагогӣ бо волидайн” таснифоти муфассалро пешниҳод намуда, шаклҳои анъанавӣ ва ғайрианъанавии муоширати педагогҳо бо волидайн кӯдакони синни томактабро ҷудо кардаанд. Ин таснифот имкон медиҳад, ки роҳҳои самараноктарини ҳамкорӣ муайян карда шаванд ва барои ҳар як ҳолати мушаххас усули мувофиқ интихоб карда шавад.

Шаклҳои анъанавӣ, ки дар тӯли солҳо собит шудаанд ва ба таври васеъ истифода мешаванд, ба қисмҳои зерин ҷудо мешаванд:

Коллективӣ: Ин шаклҳо барои муҳокимаи масъалаҳои умумӣ ва мубодилаи таҷриба байни волидайн пешбинӣ шудаанд:

Ҷаласаҳои падару модарон: Ин ҷаласаҳо ҳам дар сатҳи гурӯҳӣ (3-4 маротиба дар як сол барои муҳокимаи масъалаҳои хоси гурӯҳ), ҳам дар сатҳи умумӣ бо ҳамаи волидайн тарбиягирандагон (дар аввал ва охири сол барои ҷамъбаст ва муайян кардани самтҳои асосии фаъолият) гузаронида мешаванд.

Машиваратҳои гурӯҳӣ: Барои муҳокимаи масъалаҳои мушаххасе, ки ба гурӯҳи муайяни волидайн дахл доранд, гузаронида мешаванд.

Конференсияҳо: Чорабиниҳои калон, ки барои муҳокимаи масъалаҳои муҳими педагогӣ, мубодилаи таҷриба ва шиносӣ бо дастовардҳои навтарин дар соҳаи тарбияи кӯдакон пешбинӣ шудаанд.

Инфироодӣ: Ин шаклҳо барои муносибати шахсӣ ва ҳалли масъалаҳои инфироодӣ пешбинӣ шудаанд:

Маслиҳатҳо: Ба педагог имкон медиҳанд, ки ба саволҳои волидайн ҷавоб диҳад ва дар ҳалли мушкилоти мушаххас кумак расонад.

Мусоҳибаҳои инфироодӣ: Барои баррасии амиқи масъалаҳои инфироодӣ ва муайян кардани роҳҳои ҳалли онҳо имконият медиҳанд.

Аёнӣ-иттилоотӣ: Ин шаклҳо барои таъмини волидайн бо иттилооти муҳим ва ҷолиб дар бораи раванди таълим ва тарбия пешбинӣ шудаанд:

“Ҷузвдонҳои сайёр”: Маҷмӯаи маводҳо (мақолаҳо, тавсияҳо, аксҳо ва ғайра), ки ба волидайн дар бораи масъалаҳои муҳими тарбия маълумот медиҳанд.

Намоишгоҳҳо: Намоиши корҳои эҷодии кӯдакон, маводҳои таълимӣ ва дигар иттилооти ҷолиб барои волидайн.

Шамоиши сураҳо: Намоиши лаҳзаҳои ҷолиби ҳаёти кӯдакистон, ки ба волидайн имкон медиҳад, ки аз фаъолияти фарзандони худ огоҳ бошанд.

Рӯзҳои дарҳои кушода: Имконият барои волидайн, ки бо фазои кӯдакистон шинос шаванд, дар дарсҳо иштирок кунанд ва бо педагогҳо мулоқот намоянд.

Истифодаи ин шаклҳои анъанавӣ дар якҷоягӣ бо шаклҳои ғайрианъанавӣ метавонад ба беҳтар шудани ҳамкорӣ байни муассисаҳои таълимӣ ва оилаҳо ва дар натиҷа ба рушди ҳамҷонибаи кӯдакон мусоидат намояд.

Т.В. Кротова, ки муаллифи аксари дастурҳои илмӣ-амалӣ оид ба кор бо волидайн мебошад, таснифи анъанавиро васеъ намуда, шаклҳои ғайрианъанавии ҳамкориро ҷудо мекунад ва таснифоти худро

мукаммалтар мегардонад. Ин тақсимот имкон медиҳад, ки муносибати муассисаҳои таълимӣ бо оилаҳо самараноктар ва гуногунҷабхатар бошад.

Аз ҷумла, ӯ аз шаклҳои аёний-иттилоотӣ шаклҳои иттилоотӣ-анализиро ба гурӯҳи алоҳида ҷудо мекунад. Ин гурӯҳ на танҳо маълумотро пешниҳод мекунад, балки таҳлили онро низ дар бар мегирад, ки ба волидайн имкон медиҳад, ки амиқтар фаҳманд ва дар асоси маълумоти дақиқ қарор қабул кунанд. Ба ин гурӯҳ метавонанд пурсишҳо, муҳокимаҳо ва дигар усулҳои таҳлилӣ дохил шаванд.

Ҳамчунин, шаклҳои фароғатӣ ва маърифатиро ба гурӯҳҳои алоҳида тақсим мекунад. Ин тақсимот имкон медиҳад, ки фаъолиятҳои, ки на танҳо барои фароғат, балки барои баланд бардоштани сатҳи дониши волидайн дар соҳаи тарбия равона шудаанд, беҳтар ташкил карда шаванд.

1) Шаклҳои фароғатӣ: Ин шаклҳо ба фароғат, истироҳат ва фароҳам овардани муҳити мусбат барои муносибатҳои байни волидайн ва муассисаи таълимӣ равона шудаанд. Онҳо метавонанд идихо, концертҳо, мусобиқаҳо ва дигар чорабиниҳои фароғатиро дар бар гиранд.

2) Шаклҳои маърифатӣ: Ин шаклҳо барои баланд бардоштани сатҳи донишҳои педагогии волидайн, шиносӣ бо усулҳои нави тарбия ва пешгирии мушкилот равона шудаанд. Онҳо метавонанд лексияҳо, семинарҳо, тренингҳо, мастер-классҳо ва дигар чорабиниҳои таълимиро дар бар гиранд.

Бо тақсим кардани шаклҳои фароғатӣ ва маърифатӣ ба гурӯҳҳои алоҳида, Кротова имкон медиҳад, ки барномаҳои мушаххас ва мутавозин барои кор бо волидайн таҳия карда шаванд, ки ҳам дониши волидайнро ғанӣ мегардонанд ва ҳам муносибатҳои мусбатро байни оила ва муассисаи таълимӣ таҳким мебахшанд[64, с. – 67].

Ин таснифот ба педагогҳо ва роҳбарони муассисаҳои таълимӣ кӯмак мекунад, ки стратегияҳои худро барои ҳамкорӣ бо волидайн муассиртар ба нақша гиранд ва раванди тарбияро ҳамачониба ва мувофиқ созанд.

Вай таснифоти анъанавии шаклҳои ҳамкориро бо волидайн васеъ намуда, шаклҳои ғайрианънавиро чудо мекунад. Аз ҷумла, таснифоти ӯ чунин хусусиятҳо дорад:

1) Шаклҳои аёний-иттилоотӣ ба шаклҳои иттилоотӣ-аналитикӣ чудо карда мешаванд.

2) Шаклҳои фароғатӣ ва маърифатӣ ҳамчун гурӯҳҳои алоҳида тасниф карда мешаванд.

Ин маълумот нишон медиҳад, ки Т.В. Кротова ба таври муфассал ва амиқ ба масъалаи ҳамкорӣ бо волидайн назар карда, барои беҳтар намудани ин раванд таснифоти нав пешниҳод мекунад.

Таснифоти Т.В. Кротова аз тафрикаи шаклҳои аёний-иттилоотӣ ба шаклҳои иттилоотӣ-аналитикӣ иборат аст, ки ин ба таҳлили амиқи маълумот ва иттилооти волидайн нигаронида шудааст. Ғайр аз ин, муаллиф шаклҳои фароғатӣ ва маърифатиро ҳамчун гурӯҳҳои мустақил чудо менамояд, ки ин имконият медиҳад, равандҳои таълимӣ ва фароғатиро дар ҳамкорӣ бо волидайн ба таври мутавозин ба роҳ монд. Таснифоти ӯ метавонад барои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва кормандони соҳаи маориф дар таҳияи барномаҳо ва чорабиниҳои муассир бо волидайн муфид бошад.

Шаклҳои маърифатӣ волидайнро бо хусусиятҳои синнусолӣ, психологӣ кӯдакон, методу усулҳои оқилонаи тарбия шинос карда, малакаҳои амалиашонро ташаккул медиҳанд. Шаклҳои коллективӣ, аз қабилӣ машваратҳои гурӯҳӣ, нақши муҳим мебозанд. Ҳоло, муоширати педагогҳо ва волидайн дар асоси муколама, самимият ва даст кашидан аз танқид сурат мегирад. Оилаи рушдёфта макони муҳаббат,

хамдигарфаҳмӣ ва дастгирӣ буда, барои рушди солими кӯдак муҳити мусоид фароҳам меорад[82, с. – 88]

Муҳити оилавии мусоид заминаи устуворе барои инкишофи ҷисмонӣ, раванӣ ва иҷтимоии кӯдак мебошад. Дар чунин оилаҳо, волидайн ҳамчун намунаи ибрат барои фарзандон хизмат мекунанд ва онҳоро ба арзишҳои ахлоқӣ, меҳнатдӯстӣ ва эҳтиром ба дигарон ҳидоят мекунанд. Ҳамчунин, оилаҳои рушдёфта ба мушкилоти эҳтимолии кӯдакон ҳассос буда, дар ҳалли онҳо саҳм мегузоранд ва ба ин васила, муносибатҳои худро боз ҳам мустаҳкамтар мегардонанд.

Ғайр аз ин, шаклҳои айёни-иттилоотӣ имконият фароҳам меоранд, ки волидайн ба захираҳои таълимӣ, аз қабili мақолаҳои илмӣ, таҳқиқотҳо ва маводҳои таълимӣ дастрасӣ пайдо кунанд.

Истифодаи шабакаҳои иҷтимоӣ ва гурӯҳҳои онлайн метавонад муҳити дастгирикунанда барои волидайн эҷод кунад. Дар ин платформаҳо, волидайн метавонанд таҷрибаи худро мубодила кунанд, маслиҳат пурсанд ва аз дигар падару модарон дастгирӣ ёбанд. Ин муҳити ҳамкорӣ метавонад ба волидайн дар ҳалли мушкилоти таълимӣ ва тарбиявӣ кумак кунад.

Ҳамгирӣи технологияҳои рақамӣ дар раванди таълим ба волидайн имкон медиҳад, ки пешрафти фарзандони худро дар вақти воқеӣ пайгирӣ кунанд. Низомҳои идоракунии таълим ва барномаҳои таълимӣ ба волидайн дастрасӣ ба баҳоҳо, супоришҳо ва шарҳҳои мураббӣро фароҳам меоранд.

Истифодаи технологияҳои муосир, ба монанди сомонҳои интернетӣ ва шабакаҳои иҷтимоӣ, имконият медиҳад, ки волидайн аз навигарҳои муассиса, барномаҳои таълимӣ ва чорабиниҳои дарпешистода огоҳ бошанд ва истифодаи онҳо, бе шак, боиси ташаккули фарҳанги педагогии онҳо мегардад. Вобаста ба ин мо чанд намунаеро оид ба ин масъала манзур месозем. Масалан, муассисаҳои таълимӣ метавонанд сомонҳои интернетии худро бо маълумоти муфассал дар

борои дастовардҳои хонандагон, аксҳо аз чорабиниҳои гуногун ва ҳисоботҳо оид ба истифодаи маблағҳои ҷамъшуда пурра намоянд. Ин шаффофият эътимоди волидайнро ба муассиса зиёд намуда, онҳоро ба ҳамкорӣ бо мактаб ҷалб месозад.

Илова бар ин, шабакаҳои иҷтимоӣ ба монанди Facebook ва Instagram метавонанд барои паҳн кардани маълумоти муҳим дар бораи фаъолияти муассиса, аз қабili тағйирот дар ҷадвали дарсҳо, эълонҳо дар бораи рӯзҳои волидайн ва маслиҳатҳои педагогӣ истифода шаванд. Ин имкон медиҳад, ки волидайн дар вақти дилхоҳ ба маълумоти зарурӣ дастрасӣ дошта бошанд.

Ҳамчунин, ташкили вебинарҳо ва конференсҳои онлайнӣ бо иштироки омӯзгорон ва коршиносони соҳаи маориф метавонад барои баланд бардоштани сатҳи маърифати педагогии волидайн мусоидат намояд. Дар ин чорабиниҳо волидайн метавонанд саволҳои худро диҳанд ва ҷавобҳои мушаххас гиранд.

Дар ниҳоят, истифодаи технологияҳои муосир имкон медиҳад, ки муассисаҳои таълимӣ бо волидайн робитаи доимӣ дошта бошанд ва ба онҳо дар тарбияи дурусти фарзандон кӯмак расонанд. Ин ҳамкорӣ ба беҳтар шудани сифати таълим ва рушди ҳамаҷонибаи хонандагон мусоидат менамояд. Барои таъмини шаффофият ва ҳамкориҳои муассир, истифодаи системаҳои идоракунии таълим ба монанди Moodle ё Canvas метавонад хеле муфид бошад. Ин платформаҳо имкон медиҳанд, ки ба волидайн дастрасии мустақим ба баҳои фарзандон, супоришҳои ҳаҷфил ва шарҳҳои омӯзгорон таъмин карда шавад.

Ҳамчунин, ташкили гурӯҳҳои волидайн дар мессенҷерҳо ба монанди WhatsApp ё Telegram метавонад роҳи муассири мубодилаи ахбор ва ҷавоб додан ба саволҳои ғаврӣ бошад. Ин усул махсусан барои волидайне, ки вақти маҳдуд доранд, мувофиқ аст.

Илова бар ин, муассисаҳои таълимӣ метавонанд барномаҳои маҷозиву рақамиро таҳия намоянд, ки ба волидайн имкон медиҳанд, ки

дар бораи пешрафти фарзандон, рӯйдодҳои мактаб ва дигар маълумоти муҳим огоҳ бошанд. Ин барномаҳо бояд истифодаашон осон буда, бояд фарогири сохтору мухтавои зерин бошанд:

1) дорои бахши хабарҳо ва эълонҳо бошанд, ки волидайнро аз чорабиниҳои дарпешистода, таътили мактабӣ, вохӯриҳои волидайн ва омӯзгорон ва дигар маълумоти муҳими марбут ба фаъолияти мактаб огоҳ созанд;

2) бояд ба волидайн имконият диҳанд, ки ба маълумоти академии фарзандони худ, аз қабili баҳоҳо, супоришҳо ва шарҳҳои омӯзгорон дастрасӣ дошта бошанд, дар баробари ин, ба волидон имкон диҳанд, ки пешрафти фарзандони худро назорат кунанд ва дар ҳолати зарурӣ сари вақт даҳолат кунанд;

3) бояд вазифаи иртиботи бевосита бо волидонро тавассути паёмнависӣ ё почтаи электронӣ фароҳам оранд ва ба волидайн имкон диҳанд, ки саволҳо диҳанд, нигарониҳои худро баён кунанд ва мустақиман бо мураббӣ дар бораи рушди фарзандони худ сӯҳбат кунанд;

4) бояд дорои тақвими рӯйдодҳо бошанд, ки волидайнро аз чорабиниҳои гуногуни мактабӣ, аз қабili концертҳо, намоишгоҳҳо ва чорабиниҳои варзишӣ огоҳ созанд, имкон фароҳам оранд, ки волидайн тавонанд рӯйдодҳоро ба тақвими шахсии худ илова кунанд ва дар чорабиниҳои муҳими кӯдакистон ширкат варзанд.

Дар ниҳоят, барои таъмини он, ки ҳамаи волидайн имконияти иштирок дар раванди таълимиро доранд, муассисаҳо бояд тадбирҳо андешанд, то ба волидайн, ки ба интернет дастрасӣ надоранд, кӯмак расонанд. Ин метавонад тавассути ташкили марказҳои дастрасӣ ба интернет дар мактаб ё ҷамоат ва пешниҳоди маводҳои ҷопӣ анҷом дода шавад.

Ҳамин тариқ, истифодаи шаклҳои айёни-иттилоотӣ на танҳо ба волидайн имконият медиҳад, ки дар ҷараёни таълиму тарбияи кӯдаки

худ иштирок намојанд, балки инчунин ба онҳо имкон медиҳад, ки маълумоти зарурӣ гиранд, бо дигар волидайн ҳамкорӣ кунанд ва пешрафти фарзандони худро пайгирӣ намојанд. Истифодаи технологияҳои муосир, ба монанди сомонаҳои интернетӣ ва шабакаҳои иҷтимоӣ, имконият медиҳад, ки волидайн аз навигарии муассиса, барномаҳои таълимӣ ва чорабиниҳои дарпешистода огоҳ бошанд.

Ғайр аз ин, муассисаҳои таълимӣ метавонанд платформаҳои муосири коммуникатсиониро барои мубодилаи иттилоот бо волидайн истифода баранд. Масалан, системаҳои идоракунии таълим, ба монанди Moodle ё Canvas, имкон медиҳанд, ки омӯзгорон ва маъмурият бо волидайн дар бораи вазифаҳои хонагӣ, баҳоҳо ва дигар маълумоти муҳим ба таври муташаккилона муошират кунанд. Ин системаҳо инчунин метавонанд имконияти муҳокимаҳои онлайн ва конфронсҳои видеоиро фароҳам оваранд, ки барои волидайн имконият медиҳанд, ки бо омӯзгорон ва дигар волидайн дар вақти барояшон мувофиқ муошират кунанд.

Инчунин, муҳим аст, ки муассисаҳо барои истифодаи технологияҳои нав волидайнро омӯзонанд. Омӯзиши волидайн оид ба истифодаи платформаҳои онлайн ва барномаҳои таълимӣ метавонад сатҳи иштироки онҳоро дар раванди таълим баланд бардорад. Тадқиқотҳо нишон медиҳанд, ки волидайн, ки дар омӯзиши технология ширкат мекунанд, эҳтимоли бештаре доранд, ки бо фарзандони худ дар фаъолиятҳои таълимӣ дар хона иштирок кунанд.

Илова бар ин, муассисаҳо метавонанд семинарҳо ва курсҳои омӯзиширо оид ба мавзӯҳои мушаххаси таълимӣ ташкил кунанд. Масалан, семинарҳо дар бораи стратегияҳои хондан, математика ё технологияҳои таълимӣ метавонанд ба волидайн дар фаҳмидани барномаи таълимии мактаб ва дастгирии фарзандони худ дар хона кӯмак расонанд. Ин гуна чорабиниҳо метавонанд ҳам дар шакли рӯ ба рӯ ва

хам дар шакли онлайн гузаронида шаванд, то ба талаботи гуногуни волидайн ҷавобгӯ бошанд.

Дар ниҳоят, муассисаҳо бояд мунтазам назарсанчиҳо гузаронанд ва аз волидайн фикру мулоҳизаҳо ҷамъ оваранд, то самаранокии стратегияҳои коммуникатсионӣ ва таълимии худро арзёбӣ кунанд. Ин фикру мулоҳизаҳо метавонанд дар такмил додани барномаҳо ва хидматҳо барои беҳтар дастгирӣ кардани волидайн ва донишҷӯён истифода шаванд. Гузаронидани назарсанчиҳо ва ҷамъовари маълумот ба муассисаҳо имкон медиҳад, ки эҳтиёҷоти волидайнро беҳтар дарк кунанд ва барои қонеъ гардонидани ин эҳтиёҷот тадбирҳои мушаххас андешанд.

3.2. Баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон зимни ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила

Тамоюлотҳои муосир дар ташаккули таълими томактабӣ дар доираи як маҳаки муҳим ва асосӣ – сифати таълими томактабӣ муттаҳид гардидааст, ки бевосита аз салоҳияти касбии мураббӣ ва фарҳанги педагогии волидон вобастагӣ дорад. Ислоҳоти низоми маориф, ки бо дигаргуниҳои иҷтимоӣ-фарҳангӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ шарт меёбад, муносибати ҷомеаро бо оила ҳамчун ниҳоди тарбиявӣ тағйир дод. Ин ба он вобаста аст, ки дар ҷомеа ниҳоди дигаре ёфт намешавад, ки оиларо дар раванди ибтидоии иҷтимоишавии кӯдак иваз намояд.

Аз ин рӯ, маърифати педагогӣ-психологӣ падару модар бо мақсади баланд бардоштани фарҳанги педагогӣ – ин яке аз самтҳои асосии фаъолияти муассисаҳои таълимии томактабӣ ба ҳисоб меравад. Ҳамкории оила ва мактаб дар таълиму тарбияи насли наврас ва иҷтимоишавии онҳо таърихан аз даврони Шӯравӣ оғоз мешавад, ки дар он мактабҳо ҳамчун муассисаҳои давлатӣ нақши муҳим доштанд. Дар ин

давра, мактабҳо ҳамчун воситаи асосии сиёсати давлатӣ дар соҳаи тарбия ба ҳисоб рафта, таъмини идеологияи коммунистиро ба зимма доштанд. Оила дар муносибат бо мактаб мавқеи тобеъ дошт ва тарбияи оилавӣ асосан ба анъанаҳои педагогикаи халқӣ таъйин мекард, ки ин низ дар доираи мафкураи ягонаи тарбиявӣ қарор дошт.

Дар ин давра, муносибати байни оила ва мактаб аксаран дар шакли чорабиниҳои коллективӣ, аз қабили ҷамъомадҳои волидайн ва кӯмак дар корҳои ҳафтавӣ маҳдуд мешуд. Ин ҳамкорӣ бештар расмӣ буда, ба дарки амиқи ниёзҳои инфиродии кӯдакон ва мушкилоти оилавӣ нигаронида нашуда буд. Мавҷудияти як низоми ягонаи таълимӣ имкониятҳои оиларо дар интихоби барномаҳои таълимӣ ва усулҳои тарбиявӣ маҳдуд мекард.

Азнавсозии низоми муассисаҳои таълимии томактабӣ зарурати ҳамкориҳои фаъоли муассисаҳои томактабиро бо волидон муайян намуд. Ин тағйирот ба болоравии тавачҷӯх ба мушкилоти оила оварда расонд, зеро дарк гардид, ки тарбияи кӯдак танҳо дар сурати муттаҳид шудани саъю кӯшиши оила ва муассисаҳои таълимӣ самаранок буда метавонад. Дар ин давра, муносибатҳои педагогӣ бо волидон ба таври инфиродӣ ва дифференсиалӣ ба роҳ монда шуда, барои дарёфти роҳҳои ҳалли мушкилоти тарбиявӣ кӯмак расонидан асос гузошта шуд.

Яке аз вазифаҳои асосии азнавсозии низоми маориф ин бунёди фазои ягонаи таҳсилот мебошад, ки дар он оила нақши калидиро дар тарбияи кӯдакони синни томактабӣ мебозад. Ин ба афзоиши талабот дар фарҳанги умумӣ ва педагогии ҳамаи иштирокчиёни фаъолияти таълимӣ-тарбиявӣ алоқаманд аст, зеро дар шароити муосир, тарбияи насли наврас бояд ба арзишҳои умумиинсонӣ, фарҳанги миллӣ ва дастовардҳои илмӣ асос ёбад. Ин талаботҳо муносибати мутақобила ва ҳамкориҳои зичи педагогҳо, волидон ва ҷомеаро дар таъмини рушди ҳамаҷонибаи кӯдак тақозо мекунанд.

Дар замони муосир, ҳамкориҳои оила ва мактаб бояд ба принципҳои эҳтироми ҳуқуқҳои кӯдак, таъмини шароити баробар барои рушд ва иштироки ғаёлонаи волидон дар раванди таълим асос ёбад. Ин муносибатҳо бояд дар шакли муколамаи мунтазам, машваратҳои инфиродӣ ва гурӯҳӣ, тренингҳо ва семинарҳо, инчунин иштироки волидон дар таҳия ва татбиқи барномаҳои таълимӣ амалӣ карда шаванд. Танҳо дар ин сурат метавон ба тарбияи насли наврасе ноил гардид, ки кодир ба қабули қарорҳои мустақилона, эҷодкор ва масъулиятшинос бошад.

Таваҷҷуҳ ба таълиму тарбия, рушд ва ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои фарзандон заминаи ояндаи дурахшони ҳар як халқу миллат мебошад. Қараёни имрӯзаи зиндагӣ тақозо менамояд, ки ҳар як фарди ҷомеа чун шахси босаводу бофарҳанг, ватандӯсту меҳанпарвар, ҳудогоҳу ҳудушинос, меҳнатдӯсту бовичдон ва баодобу нексиришт ба камол расад. Чи тавре ки аз мазмуни Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» бармеояд, вазифаи муқаддаси падару модар ба камол расонидани насли ҳамаҷафар солим, соҳибмаълу-мот, бунёдкор, нерӯманд ва миллатдӯсту меҳанпараст мебошад. Таълиму тарбияи фарзанд, ки масъалаи муҳими рӯз аст, дар гузашта низ дар мадди назари аҳли ҷомеа, баҳусус мутафаккирону ҳирадмандон, қарор дошт, зеро тарбия ва таълими насли наврас дар ҳама давраи замон раванди ниҳоят масъулиятнок ва ҷиддӣ буда, тақдирӣ кӯдак ва насли ояндаи ҷомеа аз сифати он вобаста аст.

Падару модар шахсоне мебошанд, ки бо фарзанд пайванди хунӣ дошта, ӯро ба дунё овардаанд. Баъзе ҳолатҳои вучуд доранд, ки бо ягон сабаб падару модарро шахси дигар иваз мекунанд (масалан, ҳангоми ятим мондани кӯдак ё муваққатан таҳти таълиму тарбияи шахси дигар будани кӯдак ва ғайра). Дар сарҳати 2-и моддаи 4-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» номгуӣи шахсоне, ки падару модарро иваз мекунанд, номбар

шудааст: 1) васӣ; 2) парастор; 3) фарзандхондагон; 4) шахсоне, ки дар асоси шартнома кӯдакро тарбия меkunанд; 5) намоёндагони қонунии онҳо; 6) муассисаҳо ва дигар таш- килотҳое, ки кӯдак дар таълиму тарбияи онҳо қарор дорад [155, с.3].

Тавре ки дар моддаи 7-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» ишора мегардад: “...Таълиму тарбияи томактабӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади инкишофи қобилият, шавқу рағбат, хусусиятҳои ҷисмонӣ, равонӣ, зеҳнӣ ва фарҳангии кӯдакони синни томактабӣ ва ёрии амалӣ ба падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) дар таълиму тарбияи кӯдакон, инчунин омода намудани онҳо ба таҳсил дар муассисаҳои таълимии таҳсилоти умумӣ ба роҳ монда мешавад. ... Барои дар оила ва муассисаҳои томактабӣ таълиму тарбия гирифтани фарзандон падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда), баробар бо муассисаҳои томактабӣ масъул мебошанд ва барои таъмини инкишофи ҷисмонӣ, маънавӣ ва зеҳнии давраи аввали кӯдакӣ ва минбаъд барои ба таҳсил дар муассисаҳои таълимии таҳсилоти умумӣ омода намудани онҳо ӯҳдадоранд” [153,с.98].

Аз ҷумла, дар қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таълиму тарбияи томактабӣ» таъсиси намудҳои зерини муассисаҳои таълимии томактабӣ оварда шудааст:

- “ - ширхоргоҳ – барои кӯдакони то 3 - сола;
- ширхоргоҳ - кӯдакистон – барои кӯдакони аз 1 - солаю 6 - моҳа то 7 - сола;
- кӯдакистон – барои кӯдакони аз 3 то 7 - сола;
- кӯдакистон - мактаби ибтидоӣ – барои кӯдакони аз 3 то 10 - сола;
- хонаи кӯдакон – барои кӯдакони аз 2 - моҳа то 7 сола;
- мактаб-интернат (гурӯҳи томактабӣ) – барои кӯдакони аз 1 то 7 - сола;

- мактаб-интернати махсус (гурӯҳи томактабӣ) – барои кӯдакони аз 6 то 7 - сола;
- муассисаи таълимии дорои гурӯҳҳои (синфҳои) омодагии пешазмактабӣ – барои кӯдакони аз 5 то 7 - сола;
- маркази инкишофи кӯдакон – барои кӯдакони аз 3 то 7 - сола;
- кӯдакистони оилавӣ – барои кӯдакони то 7 - сола;
- кӯдакистони навъи тавонбахшӣ – муассисаи таълимии томактабӣ барои кӯдакони аз 2 то 8 - сола, ки ба таъбириши ҳисмонӣ ва ё инкишофи равоӣ, муолиҷа ва тавонбахшӣ эҳтиҷ доранд;
- хонаи кӯдакони навъи интернат – муассисаи таълимии томактабие, ки дар он нигоҳубин, тарбия, таълим ва муоидати иҷтимоӣ ба кӯдакони یتим ва бепарастори синни томактабӣ ва мактабӣ аз ҳисоби давлат таъмин карда мешаванд;
- хонаи кӯдакони یتиму бепарастор – муассисаи таҳсилоти томактабии низомии ҳифзи саломатӣ барои ҳимояи тиббию иҷтимоии кӯдакони یتим ва бепарастор, кӯдаконе, ки аз рӯзи таваллуд нуқси ҳисмонӣ ё равоӣ доранд, кӯдаконе, ки аз тарафи падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) рад карда шудаанд, инчунин кӯдаконе, ки падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) бо сабабҳои гуногун муваққатан онҳоро тарбия карда наметавонанд ё аз ҳуқуқи падару модарӣ маҳрум шудаанд” [156, с. – 2].

Тибқи қонунгузорӣ, волидон дар таълиму тарбияи кӯдак ҳуқуқи бештар доранд, аз ин рӯ, босалоҳият будани онҳо муҳим аст. Вазифаи мактаб ғайрардодии ғайрияти педагогии оила мебошад. Муносибатҳои солим ва мувофиқати арзишҳои ахлоқӣ барои шаклгирии шахсияти хонандагон муҳиманд. Муоширати мақсадноки мактаб бо оила дар рушди солими рӯҳию равонии кӯдакон нақши муҳим дорад. Халалдоршавии муошират ба инкишофи минбаъдаи мактаббача таъсири манфӣ мерасонад.

Муассисаҳои таълимии томактабӣ бо мақсади баланд бардоштани самаранокии маърифат ва инкишофи кӯдакон таҷрибаи кофии ташкили ҳамкориҳо бо волидайн доранд. Вазифаи кӯдакистон ва оила дар таълиму тарбияи кӯдакон ҳамкорӣ кардан аст. Оила бояд ба муассиса кумак расонад, дар ҳоле ки муассиса ба тарбиятгирандагон ва волидайн маълумот ва дастгирӣ диҳад. Волидайн бояд ба ҷои шикоят аз камбудии фарзанд, ҳислатҳои мусбати онҳоро дастгирӣ кунанд ва онҳоро ба роҳи рост ҳидоят намоянд. Ташаккули фарҳанги педагогии волидон дар муассисаҳои таълимии томактабӣ зарур аст.

Муассисаҳои таълимии томактабӣ, бо дарки аҳамияти ҳамбастагии ҷомеаи педагогӣ ва оила, дар самти тақвияти робитаҳо ва ҳамкориҳои мутақобила талош меварзанд. Ҳамкориҳои муассисаҳои таълимии томактабӣ бо оила дар асоси принципҳои эҳтироми ҳамдигарӣ, масъулияти муштарак ва шаффофият ба роҳ монда мешавад. Чунин ҳамкорӣ имкон медиҳад, ки раванди таълим ва тарбия дар асоси як барномаи муттаҳид ва бо назардошти хусусиятҳои инфиродии кӯдак сурат гирад. Тавре ки дар Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таъкид шудааст, «Тарбияи насли наврас вазифаи умумидавлатӣ ва умумихалқӣ буда, дар ин раванд нақши оила, муассисаҳои таълимӣ ва ҷомеа хеле муҳим аст».

Дар ин замина, ташкили чорабиниҳои муштарак, аз кабили вохӯриҳо, семинарҳо, машваратҳо ва рӯзҳои кушод, барои мубодилаи таҷриба ва баланд бардоштани маърифати педагогии волидайн аҳамияти калон дорад. Волидайн метавонанд дар раванди таълим фаъолона иштирок намуда, дар ташкили маҳфилҳо, бозиҳо ва саёҳатҳо кумак расонанд. Ҳамзамон, муҳим аст, ки волидайн дар бораи пешрафти фарзандонашон мунтазам маълумот гиранд ва дар ҳалли мушкилоти эҳтимоли иштирок намоянд. Мувофиқи таҳқиқоти илмӣ, иштироки фаъолонаи волидайн дар раванди таълим ба баланд шудани сатҳи дониши кӯдакон ва таҳкими робитаҳои оилавӣ мусоидат мекунад.

Ташаккули фарҳанги педагогии волидон дар муассисаҳои таълимии томактабӣ, пеш аз ҳама, ба баланд бардоштани сатҳи огоҳии онҳо оид ба масъалаҳои педагогика, психологияи кӯдакон ва усулҳои муносири таълим нигаронида шудааст. Ин имкон медиҳад, ки волидайн дар тарбияи фарзандон муносибати бошуурона ва масъулиятнок дошта бошанд. Илова бар ин, муҳим аст, ки волидайн дар бораи ҳуқуқ ва ӯҳдадорихои худ дар раванди таълим огоҳ бошанд. Дар ин самт, ташкили курсҳои кӯтоҳмуддат, тренингҳо ва машваратҳои инфиродӣ бо мутахассисон метавонад хеле муфид бошад.

Дар шароити муосир, истифодаи технологияҳои иттилоотӣ дар ҳамкорӣ бо волидайн аҳамияти калон касб мекунад. Муассисаҳои таълимии томактабӣ метавонанд вебсайтҳо, шабакаҳои иҷтимоӣ ва барномаҳои мобилиро барои мубодилаи ахбор, ташкили муоширати онлайн ва ҷалби волидайн ба раванди таълим истифода баранд. Ин имкон медиҳад, ки волидайн дар вақти дилхоҳ ба маълумоти зарурӣ дастрасӣ дошта бошанд ва дар ҳаёти муассиса ғайриомӯшона иштирок намоянд. Ҳамзамон, муҳим аст, ки муассисаҳо дар бораи имкониятҳои истифодаи технологияҳои иттилоотӣ ба волидайн маълумот диҳанд ва ба онҳо дар истифодаи самараноки онҳо кумак расонанд.

“Фарҳанги педагогии волидон – ин қисми таркибии фарҳанги умумии инсон мебошад, ки дар он таҷрибаи ҷамъшудаи инсон тарбияи дар тарбияи оилавии кӯдакон таҷассум ёфтааст. Ба тамоми сохтори ҳаёти оилавӣ таъсири мусбат расонида, фарҳанги педагогии волидон ҳамчун асоси ғайриомӯшонаи педагогии падару модар хизмат менамояд, ба онҳо барои раҳой аз хатогиҳои анъанавӣ дар тарбияи оилавӣ ва дарёфти роҳҳои дуруст дар ҳолатҳои ғайристандартӣ кӯмак менамояд”.

Ҳадафи асосии педагог ва мураббии муассисаи таълимии томактабӣ – кӯмаки касбӣ ба оила дар тарбияи кӯдакон, пурра намудани вазифаҳои тарбиявии он, аз қабيلي инкишофи манфиатҳо, тақсимооти

ухдадорихо, дастгирии муносибатҳои байниҳамдигарӣ, ташаккули анъанаҳои оилавӣ ва эҳтиром ба шахсияти кӯдак мебошад.

Дар ин замина, нақши муассисаҳои таълимии томактабӣ на танҳо дар таъмини нигоҳубини кӯдакон, балки дар фароҳам овардани муҳити мусоиди рушди ҳамаҷонибаи онҳо муҳим арзёбӣ мегардад. Педагог ва мураббӣ ҳамчун шахси касбӣ, бояд дорои донишҳои амиқи психологӣ ва педагогӣ бошад, то ки ба ҳар як кӯдак муносибати инфиродӣ пайдо карда, имкониятҳои потенсиалии ӯро кашф ва инкишоф диҳад. Таҳқиқоти муосир дар соҳаи педагогикаи томактабӣ нишон медиҳанд, ки давраи томактабӣ барои ташаккули асосҳои шахсият, малакаҳои иҷтимоӣ ва зеҳнии кӯдак заминаи муҳим мегузорад.

Муносибати педагог ва оила бояд бар асоси ҳамкорӣ ва эътимод устувор бошад. Мураббӣ бояд ба волидон дар фаҳмиши хусусиятҳои инкишофи кӯдак, мушкилоти имконпазир ва роҳҳои ҳалли онҳо кӯмак расонад. Ҳамзамон, муҳим аст, ки волидон низ дар раванди таълим ва тарбия иштирок намуда, бо муассисаи таълимӣ ҳамкорӣ кунанд. Ин ҳамкорӣ метавонад дар шакли машваратҳо, семинарҳо, тренингҳо барои волидон ва иштироки онҳо дар чорабиниҳои муассисаи таълимӣ амалӣ шавад.

Ғайр аз ин, педагог ва мураббӣ бояд дар фаъолияти худ аз усулҳои муосири таълим ва тарбия истифода баранд. Ин усулҳо бояд ба инкишофи фаъолияти эҷодии кӯдак, тафаккури мустақил ва қобилияти ҳалли масъалаҳо равона карда шаванд. Истифодаи бозӣҳо, лоиҳаҳо ва дигар шаклҳои фаъолияти фаъол метавонад раванди таълимро ҷолиб ва самаранок гардонад. Чунин муносибат имкон медиҳад, ки кӯдак аз дарсҳо лаззат барад ва донишҳои навро бо шавқ аз худ кунад.

Ҳамчунин, муҳим аст, ки педагог ва мураббӣ дар фаъолияти худ ба арзишҳои милливу фарҳангӣ таваҷҷуҳ зоҳир намоянд. Шиносоии кӯдакон бо таърихи халқ, анъанаҳо ва урфу одатҳои онҳо дар ташаккули ҳисси ватандӯстӣ ва ифтихор аз миллати худ нақши муҳим мебозад.

Истифодаи фолклор, афсонаҳо ва сурудҳои халқӣ дар раванди таълим ба кӯдакон имкон медиҳад, ки бо мероси маънавии халқи худ ошно шаванд.

Дар маҷмӯъ, вазифаи асосии педагог ва мураббии муассисаи таълимии томактабӣ дар он аст, ки ба кӯдак дар ташаккули шахсияти ҳамачониба инкишофёфта, омода ба ҳаёт дар ҷомеаи муосир кӯмак расонад. Ин вазифа танҳо дар сурати ҳамкории мутақобилаи муассисаи таълимӣ ва оила, истифодаи усулҳои муосири таълим ва тарбия ва таваҷҷуҳ ба арзишҳои милливу фарҳангӣ амалӣ мегардад.

Муҳаққиқи дигар О.В. Солодянкина бар он назар аст, ки «барои ба роҳ мондани ҳамкорӣ миёни калонсолон ва кӯдакон коллективро бояд ҳамчун томи ягона, монанди оилаи калони муттаҳид, ки зиндагӣ ва ҳаёт дар он ҷолиб мебошад, тасаввур намуд, агар ҷаъолияти муштараки педагогҳо, волидон ва кӯдакон ташкил карда шавад».

Ҳамкории оила ва муассисаи таълимии томактабӣ аз доштани таассуроти комил доир ба уҳдадорӣ ва мазмуни ҷаъолияти ҳамдигар иборат аст. Падару модарон набояд масъулияти таълиму тарбияро ба дӯши муассиса вогузоранд, балки дар ҳамбастагӣ саҳмгузор бошанд. Тарбияи оилавӣ муносибатҳои эмотсионалӣ дорад ва меҳру муҳаббати хонавода мактаббачагонро ба қабули қонуну қоидаҳо ҳавасманд менамояд.

Волидайн бояд аз талаботҳои асосии педагогиро психологӣ огоҳ бошанд ва шароити заруриро муҳайё намоянд. Муҳайё кардани муҳити оилавие, ки дар он ҳар як узви калонсол масъулияти баланд эҳсос намояд, шартӣ аввалин аст. Вазифаи мураббии маърифатноккунонии психологӣ, ҷалби падару модар ба раванди таълиму тарбия, ташаккул додани талабот ба худомӯзӣ ва шиносӣ бо методҳои гуногуни тарбияи оилавӣ мебошад.

Ба андешаи муҳаққиқи маъруф Т.И. Шулга, дар ҷараёни ташкили ҳамкории муассисаи таълимии томактабӣ бо оила, ба масъалаҳои муҳими зерин диққати ҷиддӣ бояд дод: якум, хусусиятҳои тарбияи

фарзанди ягона дар оила ва таъсири хоси оилаҳои нопурра ба рушди кӯдакони синни томактабӣ, ки ин ҳолатҳо метавонанд равандҳои иҷтимоӣ ва шахсиятии онҳоро ба таври назаррас тағйир диҳанд. Дуюм, маҳдудияти вақти муоширати волидон бо фарзандон, ки асосан ба сабаби банд будани онҳо дар ҷои кор ба вучуд меояд ва метавонад ба сифати муносибатҳои оилавӣ ва рушди эмотсионалии кӯдак таъсири манфӣ расонад [146, с.145].

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки ҳамкориҳои коллективи педагогии муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бо волидони тарбиятгирандагон дар се шакли асосӣ – инфиродӣ, гурӯҳӣ ва коллективӣ амалӣ мегардад. Ин ҳамкорӣ ҳамчун шартҳои муҳими таъмини рушди ҳамаҷонибаи насли наврас эътироф шудааст, зеро мактаб бе дастгирии оила наметавонад ба натиҷаҳои дилхоҳи таълимӣ ва тарбиявӣ ноил гардад. Оила, бар хилофи дигар институтҳои иҷтимоӣ, таъсири доимӣ ба кӯдак дорад ва дорои имкониятҳои беҳамто барои ташаккули хислатҳои шахсии ӯ мебошад.

Муносибати солим ва созанда бо волидон танҳо дар сурате самарабахш хоҳад буд, ки агар педагог ё мураббӣ ҳар як ҷанбаи раванди робита бо волидайнро бодикқат тарҳрезӣ кунад. Ин тарҳрезӣ бояд вазъият ва хусусиятҳои фардӣ-психологии ҳар як волидайнро ба назар гирифта, на танҳо мазмунӣ суҳбат, балки вариантҳои имконпазири гардишҳои ғайриҷашмдошти чараёни робитаро пешбинӣ намояд.

Дар ислоҳи раванди таъсиррасонии тарбиявии волидайн бояд эҳтиёткор буд, зеро даҳолати бевосита ва ғайримуадабона метавонад боиси норозигии онҳо гардад. Ҳар як волидайн фарзанди худро дар асоси дониш, маҳорат, эҳсосот, эътиқод ва таҷрибаи ҳаётии худ, ба ибораи дигар, дар доираи фарҳанг ва маърифати педагогии худ тарбия мекунад.

Бо вучуди ин, нисбат ба хоҳишу дархости падару модар ё шахсони онҳоро ивазкунанда нуктасанҷона муносибат карда, ҳангоми ба кӯдак осебрасон будани иҷрои онҳо, бояд аз қонун гардонидани он даст кашид.

Муоширати инфиродии омӯзгор бо волидайн на танҳо барои таъсиррасонӣ ба онҳо, балки дар аксар маврид барои дарёфти роҳи дурусти барқарорнамоии робитаи созанда бо кӯдак кумак мерасонад.

Барои ҳамкориҳои судманди оила ва муассисаи таълимии томактабӣ дар тарбияи ҳамаҷонибаи кӯдак, падару модарон бояд қобилияти омӯзиш ва таҳлили рафтор ва фаъолияти фарзандони худро дошта бошанд. Ин навъи таҳқиқот бевосита ба сатҳи рушди фарҳанги педагогии волидайн алоқаманд аст, ки онро метавон ҳамчун маҷмӯи донишҳо, малакаҳо ва муносибатҳои педагогӣ, ки ба таъмини рушди ҳамаҷонибаи кӯдак нигаронида шудаанд, муайян кард.

Бо мақсади баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидайн дар раванди ҳамкорӣ бо муассисаи таълимии томактабӣ, ба назари мо, педагог ва ё мураббии муассисаи таҳсилоти томактабӣ бояд тадбирҳои зеринро амалӣ созад:

1) Тартиб додани дастуру методикаҳои мушаххаси маърифатноққунонии педагогии падару модарон оид ба тарбияи дурусти ахлоқии кӯдакон, бо назардошти хусусиятҳои синнусолиҳои онҳо.

2) Ҳавасмандгардонии волидайн барои азхуд кардани донишҳои махсуси психологию педагогӣ ва иҷтимоӣ, ки барои ба воя расонидани кӯдакон ҳамчун шахсиятҳои барои ҷомеа нафъовар мусоидат мекунанд.

3) Такмили ҳамкориҳои тарафайни падару модарон ва муассиса (кӯдакистон) ва васеъ намудани доираи фаъолияти якҷояи онҳо, аз ҷумла ҷалби волидайн ба ҷорабинҳои таълимӣ ва тарбиявӣ.

Муқаррар намудани муносибатҳои бозғатимод миёни падару модар ва мураббии кӯдак имкон медиҳад, ки мураббӣ аз натиҷаҳои мушоҳидаҳои волидайн дар асоси дархост ва ё хоҳиш истифода барад. Чунин муносибатҳо имконият медиҳанд, ки талаботҳои ягонагии оила, коллективи педагогӣ ва кӯдакистон таъмин карда шаванд ва барои рушди ҳамаҷонибаи кӯдак муҳити мусоид фароҳам оварда шавад.

Мавҷудияти тамоюлотӣ мазкур дигаргуниҳо дар фаъолияти таълимӣ, пурзӯр намудани тарбия ва мукамалсозии ҳамкориҳои кӯдакистон бо оиларо тақозо мекунад. Шаклҳои гуногуни ҳамкорӣ, аз қабили суҳбатҳо, конференсияҳо, маҷлисиҳои падару модарон, аёдати оилаҳо ва намоишгоҳҳои эҷодӣ истифода мешаванд. Волидон метавонанд дар раванди таълим, роҳбарӣ ба маҳфилҳо, баромадҳо ва корҳои хоҷагидорӣ ҳамкорӣ кунанд. Кори инфиродӣ имкон медиҳад, ки волидон бо мураббӣ ошкоро суҳбат кунанд ва маҳфияти онҳо нигоҳ дошта шавад.

Дар замони муосир, дар ҳомаи тамоюлҳои мушоҳида мешаванд, ки ба низомии таълиму тарбия таъсири назаррас мерасонанд. Мутобиқи таҳқиқоти муассисаҳои илмӣ-тадқиқотӣ, аз ҷумла Институти тадқиқоти масъалаҳои маорифи Академияи таҳсилоти Тоҷикистон, тағйирёбии арзишҳои оилавӣ, афзоиши шӯғли волидон ва таъсири иттилоотии фазои маҷозӣ ба рушди кӯдак аз ҷумлаи ин тамоюлҳо ба шумор мераванд (Раҳимов, 2018). Ин ҳолатҳо зарурати таҷдиди назар ба усулҳои таълим ва тарбияро дар муассисаҳои томактабӣ ба миён меоранд.

Дар ин замина, пурзӯр намудани ҳамкориҳои муассисаҳои томактабӣ бо оилаҳо аҳамияти вижа касб мекунад. Тавре ки олимони соҳаи педагогика, аз қабили А.В. Запорожец ва Д.Б. Эльконин таъкид намудаанд, фазои оилавӣ ва муҳити таълимии кӯдакистон бояд ҳамдигарро пурра намоянд ва дар рушди ҳамаҷонибаи кӯдак саҳм гузоранд. Шаклҳои гуногуни ҳамкорӣ, аз қабили суҳбатҳо, конференсияҳо, маҷлисиҳои падару модарон, аёдати оилаҳо ва намоишгоҳҳои эҷодӣ имкон медиҳанд, ки волидон ба раванди таълим ҷалб гардида, дар тарбияи фарзанд масъулияти бештар эҳсос намоянд.

Ҷалби волидон ба раванди таълим метавонад дар шаклҳои гуногун амалӣ шавад. Онҳо метавонанд дар гузаронидани машғулиятҳои иловагӣ, роҳбарӣ ба маҳфилҳо, ташкили чорабиниҳои фарҳангӣ ва корҳои хоҷагидорӣ саҳм гузоранд. Ҳамкориҳои волидон бо мураббӣ

имкон медиҳад, ки усулҳои таълим ба хусусиятҳои инфиродии кӯдак мутобиқ гардонида шаванд ва дар раванди рушди ӯ муваффақиятҳои бештар ба даст оварда шаванд.

Кори инфиродӣ бо волидон имконияти баррасии масъалаҳои хассосро фароҳам меорад. Сухбатҳои ошкоро бо мураббӣ ва нигоҳдоштани махфият ба волидон имкон медиҳад, ки дар бораи мушкилоти кӯдак ва роҳҳои ҳалли онҳо мубодилаи афкор намоянд. Ин гуна муносибатҳо эътимоди тарафайнро мустаҳкам намуда, дар тарбияи фарзанд натиҷаҳои дилхоҳ ба бор меоранд.

Дар маҷмӯъ, тамоюлҳои муосири ҷомеа тақозо менамоянд, ки муассисаҳои томактабӣ ба ҳамкорӣ бо оила аҳамияти аввалиндараҷа диҳанд. Бо дарназардошти аҳамияти ин масъала, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон дар стратегияи рушди соҳаи маориф барои солҳои 2021-2030 ба тақвияти ҳамкориҳои муассисаҳои таълимӣ бо волидон ва ҷомеа таваҷҷуҳи махсус зоҳир намудааст.

Барои шиносӣ бо волидайн сӯҳбати инфиродӣ, барои таълиму тарбияи кӯдакон кори коллективӣ муҳим аст. Кори коллективӣ маданияти психологию педагогии волидайнро баланд мебардорад ва онҳоро муттаҳид месозад. Шакли асосии ҳамкорӣ маҷлисҳои гурӯҳӣ мебошанд, ки роҳҳои беҳтарини таъсиррасонии тарбиявӣ психологиро муайян меkunанд. Маҷлисҳо дар шаклҳои гуногун гузаронида шуда, маълумотноккунии психологию педагогии волидайнро таъмин меkunанд.

Яке аз усулҳои самарабахши кор бо волидайн ин баргузориҳои маҷлисҳои муқоисавӣ мебошад, ки дар онҳо масъалаҳои муҳими таълиму тарбия, имкониятҳои волидайн ва роҳҳои беҳтар намудани тарзи таълим баррасӣ мешаванд. Ҳадафи асосии ин маҷлисҳо баланд бардоштани маърифат ва фарҳанги педагогии волидайн ва оила мебошад.

Таҳқиқоти озмоишӣ, ки мо дар байни мураббӣён ва волидонӣ кӯдакистонҳо гузаронидем, эътимодноки ва самаранокии усулҳои дар

боло зикршударо собит намуд. Ин маънои онро дорад, ки усулҳои пешниҳодшуда метавонанд дар амал татбиқ шуда, ба натиҷаҳои дилхоҳ расонанд.

Таҳқиқоти озмоишӣ нишон дод, ки мураббӣни кудакистонҳо ва волидони кӯдакон ба зарурати ҳамкориҳои зич ва мунтазам байни муассисаҳои таълимӣ ва оилаҳо таъкид мекунанд. Аксарияти волидон (78%) изҳор доштанд, ки иштирок дар маҷлисиҳои падару модарон ва суҳбатҳои инфиродӣ ба онҳо дар фаҳмиши бехтари хусусиятҳои рушди кӯдак ва дарёфти роҳҳои муносиби муомила бо фарзандон кумак мекунад. Ҳамчунин, 85% мураббӣён қайд карданд, ки ҳамкориҳои фаъолона бо волидон имкон медиҳад, ки раванди таълим ва тарбияро фардикунонанд ва ба ниёзҳои инфиродии ҳар як кӯдак мутобиқ созанд.

Ҷадвали №6.

Мавқеи мураббӣни кудакистонҳо ва волидони кӯдакон оид ба зарурати ҳамкориҳои зич ва мунтазам байни муассисаҳои таълимӣ ва оилаҳо

Иштирокчи ёни озмоиш	Мавқеъ	
Волидон	Иштирок дар маҷлисиҳои падару модарон ва суҳбатҳои инфиродӣ ба онҳо дар фаҳмиши бехтари хусусиятҳои рушди кӯдак ва дарёфти роҳҳои муносиби муомила бо фарзандон кумак мекунад	8%
Мураббӣён	Ҳамкориҳои фаъолона бо волидон имкон медиҳад, ки раванди таълим ва тарбияро фардикунонанд ва ба ниёзҳои инфиродии ҳар як кӯдак мутобиқ созанд	5%

Дар чараёни таҳқиқот, усулҳои гуногуни ҳамкорӣ бо волидон мавриди омӯзиш қарор гирифтанд. Маълум гардид, ки машғулиятҳои семинарӣ ва тамошои кинофилмҳои дорои хусусияти тарбиявӣ дар волидон таваҷҷуҳи бештарро ба масъалаҳои тарбия ба вучуд меоранд ва

ба муҳокимаи фаъолна мусоидат мекунад. Бозиҳои нақшӣ, ки дар онҳо волидон ва мураббӣён нақшҳои гуногунро мебозанд, ба онҳо имкон медиҳанд, ки вазъиятҳои гуногуни тарбиявиро аз нуктаи назари гуногун таҳлил кунанд ва роҳҳои ҳалли мушкилотро дарёфт намоянд.

Илова бар ин, таҳқиқот нишон дод, ки мубодилаи таҷриба байни волидон дар шакли муҳокимаҳо ва мунозираҳо барои паҳн намудани усулҳои пешқадами тарбия ва бартараф намудани мушкилоти маъмулӣ мусоидат мекунад. Волидон аз имконияти омӯхтани таҷрибаи дигарон ва мубодилаи мушкилоти худ қаноатманд буданд, зеро ин ба онҳо эътимод мебахшид ва ҳисси дастгирии коллективиро тақвият меод.

Натиҷаҳои таҳқиқот тавсия медиҳанд: мунтазам гузаронидани маҷлисҳои падару модарон бо усулҳои фаъол, ҷалби волидон ба ҷорабиниҳои таълимӣ, таъмини мураббӣён бо маводи методӣ ва гузаронидани тренингҳо барои волидон оид ба тарбияи кӯдак. Таҳқиқот зарурати тақвияти ҳамкории муассисаҳои таълимӣ ва оилаҳоро тасдиқ мекунад, зеро ҳамкории зич байни мураббӣён ва волидон раванди таълимро самараноктар мегардонад ва барои рушди ҳамаҷонибаи кӯдак шароит фароҳам меорад. Ҳамкории байни кӯдакистон ва оила барои таълиму тарбия ва иҷтимоишавии кӯдакони синни томактабӣ зарур аст.

Мақсади шаклҳои маърифатии кор бо волидайн баланд бардоштани маданияти психологӣ-педагогии онҳо ва тағйир додани ақоиди педагогӣ мебошад. Ба ин шаклҳо мубоҳисаҳо, машваратҳо, бозиҳои таълимӣ, семинарҳо-практикумҳо ва дигар шаклҳои анъанавӣ дохил мешаванд. Ин шаклҳо ба волидайн имконият медиҳанд, ки дар бораи усулҳои муосири тарбия ва рушди кӯдакон маълумот гиранд ва малақаҳои заруриро азхуд намоянд.

Шаклҳои аёни-иттилоотии ҳамкорӣ ба ду самт нигаронида шудаанд: ҷамъоварӣ ва таҳлили маълумот дар бораи оилаи тарбиягирандагон ва шиносоии волидайн бо шароит, мазмун ва методҳои тарбия дар муассисаҳои таълимии томактабӣ. Ҷамъоварии

маълумот дар бораи оила имкон медиҳад, ки сатҳи умумифарҳангӣ ва донишҳои педагогии волидайн баҳо дода шуда, дар асоси онҳо барномаҳои инфиродии кор бо оилаҳо таҳия карда шаванд. Шиносоии волидайн бо фаъолияти муассисаҳои таълимии томактабӣ ба онҳо кӯмак мерасонад, ки нақши муассисаро дар тарбия ва рушди кӯдак дарк намоянд ва инчунин, дар таҳкими фарҳанги педагогии оила сахм мегузорад. Ин шаклҳои ҳамкорӣ ба волидайн имкон медиҳанд, ки дониши худро дар бораи тарбияи кӯдак васеъ намуда, дар ин раванд фаъолона иштирок намоянд.

Муҳаққиқи ватанӣ Миралиева П.Ш. зимни таҳлил ва омӯзиши масъалаи созандагӣ ва фарҳанги педагогии омӯзгорону мураббӣни муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ, мундариҷа ва моҳияти вазифаҳои фарҳанги педагогии омӯзгору мураббӣни муассисаи таълимии томактабиро чунин ифода намудааст: «Вазифаи тарбиявии фарҳанги педагогии омӯзгору мураббӣни муассисаи таълимии томактабӣ. Дар заминаи ин функсия омӯзгор бояд фаъолиятҳои меҳнатӣ, малака ва донишхоро, ки бо стандарти касбӣ танзим карда мешаванд, дошта бошад. Ҳамчун дониши зарурӣ таҳиягарони стандарти касбии «Муаллим (мураббӣ)» чунин хусусиятхоро, ба монанди вижагиҳо ва ташкили кор бо кӯдакони синни томактабӣ, асосҳои педагогикаи томактабӣ, хусусиятҳои умумии рушди кӯдак ва хусусиятҳои ташаккул ва рушди фаъолияти кӯдакон, асосҳои назарияи рушди гуногун (физикӣ) мебинанд, маърифатӣ, шахсӣ, тамоюлҳои муосири рушди таҳсили томактабӣ, риояи этикаи касбӣ муайян кардаанд» [87, с.322].

Азбаски инноватсия ва навгониҳои дар низоми маориф баамаломда зарурияти ҷустуҷӯи роҳҳои нави ҳали мушкилоти ҳамкориҳои муассисаи таълимии томактабиро бо оила тавлид намуд, ин дар навбати худ бунёди шароитро барои баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон тақозо менамояд. Фарҳанги педагогӣ қисми таркибии фарҳанги умумиинсонӣ мебошад, ки дар он ба дараҷаи муайян арзишҳои моддӣ ва

маънавии маориф ва методҳои тарбия, ки барои иҷтимоишавии бомуваффақияти шахсият лозим мебошанд, инъикос ёфтаанд.

Барои муайянсозии сатҳи ташаккули фарҳанги педагогӣ дар волидони кӯдакони муассисаҳои таҳсилоти томактабии пойгоҳи таҳқиқот озмоишӣ муқарраркунанда гузаронида шуд, чунин натиҷагирӣ карда шуд:

Дар чараёни корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ муайян гардид, ки сатҳи ташаккули фарҳанги педагогӣ дар волидони кӯдакони муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ нобаробар буда, тақрибан 30%-и волидон сатҳи паст, 50%-и волидон сатҳи миёна ва 20%-и волидон сатҳи нисбатан баландро доро мебошанд.

Диаграмма 1. Нишондиҳандаҳои сатҳи ташаккули фарҳанги педагогӣ дар мураббӣҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ дар марҳилаи муқарраркунанда

Ин нишондодҳо зарурати таҳия ва татбиқи барномаҳои мушаххаси тақмили фарҳанги педагогии волидонро собит месозанд.

Таҳлили адабиёти илмӣ ва таҷрибаи пешқадами педагогӣ (масалан, асарҳои Л.С. Виготский, А.С. Макаренко, В.А. Сухомлинский,

М. Лутфуллоев, Ф. Шарифзода, Б. Мачидова, Л.М. Иматзода) собит месозад, ки иштироки фаъолонаи волидон дар раванди таълиму тарбияи кӯдакон ба рушди ҳамаҷонибаи шахсияти онҳо таъсири мусбат мерасонад. Аз ин лиҳоз, баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон ҳамчун омили муҳими таъмини сифати таҳсилоти томактабӣ арзёбӣ мегардад.

Аз ин рӯ, барои баланд бардоштани сатҳи фарҳанги педагогии волидон, мо тасмим гирифтем, ки дар марҳилаи ташаккулдиҳандаи таҳқиқот аз шаклҳои гуногуни корӣ, аз қабili семинарҳо, тренингҳо, машваратҳо, мизҳои мудаввар ва дигар чорабиниҳо, ки ба омӯзиши масъалаҳои муҳими психологӣ-педагогӣ равона шудаанд, истифода кунем, то маълум намоем, ки ин чорабиниҳо то ба кадом дараҷа ба рушди фарҳанг ва маърифати педагогии волидон мусоидат мекунанд. Ҳамчунин, ҷалби мутахассисони соҳибтаҷриба, аз ҷумла психологҳо, педагогҳо ва кормандони иҷтимоӣ, ба ин раванд муҳим мебошад.

Дар натиҷаи татбиқи барномаҳои такмили фарҳанги педагогӣ, интизор меравад, ки маърифати волидон дар соҳаи психология ва педагогика баланд гардида, муносибати онҳо бо кӯдакон беҳтар ва дар умум, сифати таълиму тарбия дар муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ баланд хоҳад шуд. Ин, дар навбати худ, ба омодагии беҳтари кӯдакон ба зинаи таҳсилоти умумӣ мусоидат хоҳад кард.

Бисёр муҳаққиқон ба масъалаи фарҳанги педагогии волидон аҳамияти калон медиҳанд. Т.А. Куликова фарҳанги педагогиро ҳамчун барномаи таърихан ташаккулёфтаи ирсияти иҷтимоӣ меҳисобад, ки идеали иҷтимоӣ-педагогӣ ва роҳҳои ба даст овардани онро дар бар мегирад. Волидон, оила, омӯзгорон, ҷомеа ва давлат метавонанд ҳамчун субъектҳои фарҳанги педагогӣ амал кунанд [66, с. 154].

Педагогҳо А.Л. Зверев ва Т.В. Кротов фарҳанги педагогии волидонро ҳамчун «ба падару модар дониш хабар додан, дар онҳо

ташаккули маҳорат ва малакаҳои педагогӣ, муносибати рефлексивӣ ба худ монанд ба педагогҳо» тавсиф менамоянд [50, с.18].

Т.А. Куликов иброз доштааст, ки: “Унсури таркибии фарҳанги умумии инсон, ки дар он таҷрибаи ҷамъшудаи инсонии тарбияи кӯдакон дар оила таҷассум ёфтааст, шарт медонад. Ба тамоми сохтори ҳаёти оилавӣ таъсири мусбат расонида, фарҳанги педагогии волидон ҳамчун асоси фаъолияти педагогии падару модар хизмат менамояд, ба онҳо барои раҳой аз хатогихои анъанавӣ дар тарбияи оилавӣ ва дарёфти роҳҳои дуруст дар ҳолатҳои ғайристандартӣ кӯмак менамояд. Фарҳанги педагогӣ якҷанд унсурро дар худ фаро мегирад: дарк ва фаҳми масъулият дар тарбияи кудакон; донишҳо дар бораи инкишоф, таълим ва тарбияи кӯдакон; малакаҳои амалии ташкили ҳаёт ва фаъолияти кӯдакон дар оила, ба роҳ мондани фаъолияти тарбиявӣ; робитаи самаранок бо дигар муассисаҳои таълимӣ ва ғайра” [66, с.185].

Ташкилкунандаи фаъолияти муассисаи томактабӣ, ки ба баланд бардоштани фарҳанги педагогии аҳоли нигаронида шудааст, мудирӣ кӯдакистон мебошад. Ба ин навъи фаъолият тамоми кормандони педагогии муассисаи таълимии томактабӣ, инчунин равоншиносон, логопедҳо, табибон, ҳамшираҳо ҷалб карда мешаванд.

Таҳқиқоти озмоишӣ собит сохт, ки самаранокии маърифати педагогӣ аз донишҳои мураббӣ дар бораи оилаи амиқ ва интиҳоби мувофиқи мазмун ва шаклҳои кор бо волидайн вобастагӣ дорад.

Дар гурӯҳи озмоишӣ, ки дар он муносибати педагогӣ ба оила ба таври ҳадафмандона амалӣ карда шуд, дар муқоиса бо гурӯҳи назоратӣ, ки дар он кор бо волидайн ба таври анъанавӣ сурат мегирифт, нишондиҳандаҳои мусбӣ ба назар мерасанд. Аз ҷумла, сатҳи огоҳии волидайн дар бораи хусусиятҳои синнусолии кӯдакон, усулҳои тарбияи муносиб ва нақши онҳо дар рушди маънавии кӯдак ба таври назаррас афзуд. Ин ҳолат бо истифода аз усулҳои ташхисии махсус, аз қабili пурсишномаҳо ва мушоҳидаҳои педагогӣ, тасдиқ карда шуд.

Таҳлилҳо нишон доданд, ки волидони иштирокчии гурӯҳи озмоишӣ дар муқоиса бо гурӯҳи назоратӣ, бештар ба фаъолияти таълимии фарзандонашон таваҷҷуҳ зоҳир намуда, дар чорабиниҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ фаъолона иштирок мекарданд. Ҳамчунин, дар муносибат бо кӯдакон, волидони гурӯҳи озмоишӣ ба истифодаи равишҳои демократӣ ва дастгирикунонда майл доштанд, ки ин ба рушди мустақилияти кӯдакон мусоидат менамояд.

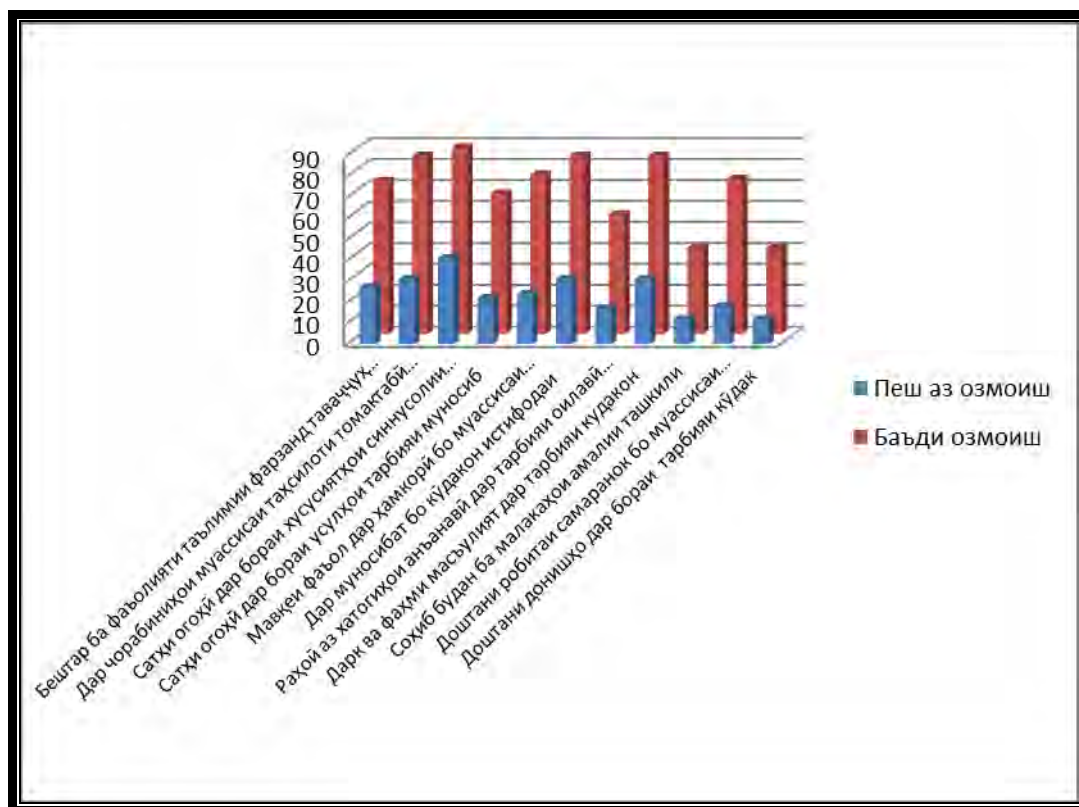
Муҳимтарин натиҷаи таҳқиқот ин ошкор шудани динамикаи тағйирёбии мавқеи педагогии волидайн буд. Агар дар оғози таҳқиқот аксарияти волидайн дар гурӯҳи озмоишӣ мавқеи ғайрифавол дошта бошанд, пас аз гузаронидани чорабиниҳои омӯзишӣ, аксарияти онҳо ба мавқеи фавол ва ҳамкорӣ гузаштанд. Ин тағйирот ба таври мусбат ба рушди иҷтимоӣ-аҳсосии кӯдакон таъсир расонд.

Ҷадвали №7.

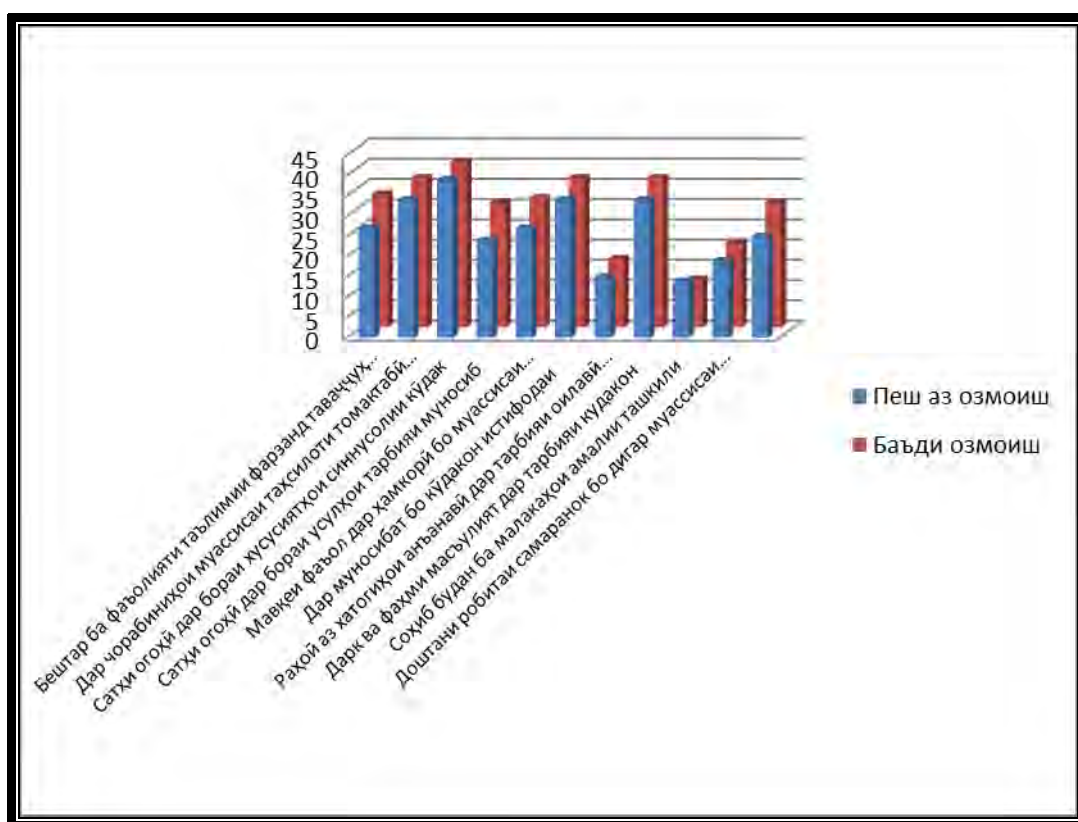
Нишондиҳандаҳои сатҳи ташаккули фарҳанги педагогӣ дар волидони гуруҳҳои озмоишӣ ва назоратӣ дар марҳилаҳои муқарраркунанда ва назоратӣ

Нишондиҳандаҳои фарҳанги педагогии волидон	Гурӯҳи озмоишӣ		Гурӯҳи назоратӣ	
	Пеш аз озмоиш	Баъди озмоиш	Пеш аз озмоиш	Баъди озмоиш
Бештар ба фаъолияти таълимии фарзанд таваҷҷуҳ зоҳир намудан	27%	73%	29%	33%
Дар чорабиниҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ фаъолона иштирок кардан	31%	85%	34%	37%
Сатҳи огоҳӣ дар бораи хусусиятҳои синнусолии кӯдак	41%	89%	39%	41%

Давоми ҷадвал				
Сатҳи огоҳӣ дар бораи усулҳои тарбияи муносиб ва нақши онҳо дар рушди маънавии кӯдак	22%	67%	24%	31%
Мавқеи фаъол дар ҳамкорӣ бо муассисаи таҳсилоти томактабӣ	24%	76%	27%	32%
Дар муносибат бо кӯдакон майл доштан ба истифодаи равишҳои демократӣ ва дастгирикунанда	31%	85%	34%	37%
Раҳой аз хатогҳои анъанавӣ дар тарбияи оилавӣ ва дарёфти роҳҳои дуруст дар ҳолатҳои ғайристандартӣ	17%	57%	15%	17%
Дарк ва фаҳми масъулият дар тарбияи кудакон	31%	85%	34%	37%
Доштани донишҳо дар бораи рушд, таълим ва тарбияи кӯдак	12%	41%	14%	12%
Соҳиб будан ба малакаҳои амалии ташкили фаъолияти кӯдакон дар оила ва ба роҳ мондани фаъолияти тарбиявӣ	18%	74%	19%	21%
Доштани робитаи самаранок бо муассисаи таҳсилоти томактабӣ	27%	87%	25%	31%

Диаграммаи 2. Сатҳи ташаккули фарҳанги педагогӣ дар волидони гуруҳҳои озмоишӣ (дар марҳилаҳои муқарраркунанда ва назоратӣ)

Диаграммаи 4. Сатҳи ташаккули фарҳанги педагогӣ дар волидони гуруҳҳои назоратӣ (дар марҳилаҳои муқарраркунанда ва назоратӣ)

Натиҷаи таҳқиқоти озмоишӣ динамикаи тағйирёбии мусбати мавқеи педагогии волидайн гуруҳи озмоиширо нишон дода, аз он далолат мекунад, ки дар чараёни гузариш аз давраи томактабӣ ба мактабӣ, мавқеи педагогии волидайн ба самти фаъолтар ва огоҳонатар тағйир меёбад. Ин тағйирот дар мавқеъ бо зарурати дастгирии бештари таълимии фарзанд, ҳамчунин бо афзоиши масъулияти волидайн дар таъмини муваффақияти таълимии фарзанд алоқаманд аст. Таҳқиқотҳо нишон медиҳанд, ки волидонӣ фаъолтар дар раванди таълиму тарбия ба муваффақияти фарзандонашон бештар мусоидат мекунад.

Илова бар ин, таҳлилҳо нишон доданд, ки сатҳи маълумотнокии волидайн дар мавриди усулҳои педагогӣ ва психологӣ муосир ба мавқеи педагогии онҳо таъсири мустақим мерасонад. Волидоне, ки дар ин самт маълумоти бештар доранд, омодагии бештаре барои қабули усулҳои нави таълим ва тарбия доранд ва метавонанд дар ҳалли мушкилоти таълимии фарзандонашон самараноктар кумак расонанд.

Инчунин, дар рафти таҳқиқот муайян карда шуд, ки фарқияти назаррас дар мавқеи педагогии волидайн вобаста ба ҷинси фарзанд вучуд дорад. Масалан, волидон аксар вақт нисбат ба писарон дар масъалаҳои интизом ва дастовардҳои таълимӣ талаботи қатъитар мегузоранд, дар ҳоле ки дар тарбияи духтарон бештар ба рушди эҳсосӣ ва иҷтимоии онҳо таваҷҷуҳ зоҳир мекунад. Чунин муносибати тафриқаомез, ки ба таассуроти гендерӣ асос ёфтааст, метавонад ба ташаккули хусусиятҳои психологӣ фарзандон таъсири манфӣ расонад ва ба стереотипҳои гендерӣ мусоидат кунад. Ин рафтор, ба гуфтаи муҳаққиқон, метавонад ба маҳдуд шудани имкониятҳои рушди фардии кӯдакон ва инкишофи нобаробари потенциали онҳо оварда расонад.

Дар маҷмӯъ, натиҷаҳои таҳқиқот аҳамияти омӯзиши дақиқи мавқеи педагогии волидайн ва таъсири онро ба рушди фарзанд нишон медиҳанд. Ин маълумот метавонад барои таҳияи барномаҳои таълимии

муассир ва машваратҳои педагогӣ истифода шавад, ки ба волидон дар татбиқи усулҳои самараноки тарбия ва таълим ёрӣ мерасонанд.

Нихоят, таҳқиқот собит намуд, ки маърифати педагогии волидайн омили муҳими таъмини сифати таҳсилоти томактабӣ ба ҳисоб меравад. Аз ин рӯ, таҳия ва татбиқи барномаҳои омӯзишӣ барои волидайн, ки ба баланд бардоштани донишҳои педагогӣ ва психологии онҳо равона шудаанд, метавонад ба беҳтар гардидани муносибатҳои оилавӣ ва рушди ҳамаҷонибаи кӯдакон мусоидат намояд.

Натиҷаҳои бадастомада имкон медиҳанд, ки дар бораи зарурати татбиқи барномаҳои дарозмуддати педагогӣ барои волидайн хулоса бароварда шавад. Чунин барномаҳо бояд на танҳо ба баланд бардоштани сатҳи дониши педагогии волидайн, балки инчунин ба ташаккули малакаҳои амалии муошират бо кӯдакон ва ҳалли мушкилоти тарбиявӣ равона карда шаванд. Гузаронидани тренингҳо, семинарҳо ва машваратҳои инфиродӣ метавонад шакли самараноки чунин барномаҳо бошад.

Илова бар ин, муҳим аст, ки муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бо ҷалби мутахассисони соҳибихтисос, аз қабili равоншиносон ва педагогҳо, барои волидайн дастгирии доимӣ пешниҳод намоянд. Инро мо дар шакли гурӯҳҳои волидайн, марказҳои машваратӣ ва хатҳои боварии телефонӣ амалӣ кардем. Чунин дастгирӣ ба волидайн кӯмак мекунад, ки бо мушкилоти эҳтимолии тарбиявӣ мубориза баранд ва муносибати мусбати оилавӣ ро нигоҳ доранд.

Дар раванди татбиқи барномаҳои омӯзишӣ барои волидайн, ба назар гирифтани хусусиятҳои фарҳангӣ ва иҷтимоии оилаҳо зарур аст. Барномаҳо бояд ба забони модарии волидайн гузаронида шаванд ва ба эҳтиёҷоти махсуси оилаҳои гуногун, аз ҷумла оилаҳои камбизоат, муҳоҷирон ва оилаҳои дорои кӯдакони дорои эҳтиёҷоти махсус мутобик карда шаванд. Ин муносибат метавонад самаранокии барномаҳоро ба таври назаррас афзоиш диҳад.

Хулоса, таҳқиқоти гузаронидашуда аҳамияти сармоягузорӣ дар маърифати педагогии волидайнро ҳамчун омили муҳими таъмини рушди ҳамаҷонибаи кӯдакон таъкид мекунад. Татбиқи барномаҳои омӯзишӣ, пешниҳоди дастгирии доимӣ ва ба назар гирифтани хусусиятҳои фарҳангии оилаҳо метавонад ба беҳтар гардидани муносибатҳои оилавӣ ва баланд бардоштани сифати таҳсилоти томактабӣ мусоидат намояд.

Ба андешаи О.И. Давидова, истифодаи методҳои муосири муошират, аз қабili қабули хулосаҳо, ҳолатҳои нақшии проблеманок, ҳамкории бозӣ, амсиласозии рафтор ва табодули таҷриба, дар ташаккули фарҳанги педагогии волидон нақши асосӣ мебозад. Ин методҳо ба волидон имкон медиҳанд, ки ғайралола муҳаққи ратори худ бошанд ва таҷрибаи нави таъсиррасониро эҳсос намоянд[37, с. – 54]. Ҷалби падару модар, дигар аъзоёни оила ба корҳои таълимӣ ва тарбиявии муассисаи томактабӣ, пеш аз ҳама барои ҳуди кӯдакон зарурӣ мебошад.

Мо бо истифода аз маҷлиси падару модарон масъалаҳои таълимию тарбиявиро баррасӣ карда, суҳбатҳои педагогӣ ва психологӣ гузаронидем, таҷрибаи тарбияи кӯдаконро мубодила намуда, равишҳои ғайристандартиро таҳлил кардем. Дар марҳилаи ташаккулдиҳандаи таҳқиқоти озмоишӣ, бо мақсади густариши ҳамкорӣ бо оила, аз усули квестӣ истифода бурдем, зеро ин технологияи таълимӣ дар ҳалли масъалаҳои инкишофи кӯдакон муҳим аст. Дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи таълиму тарбияи томактабӣ” ҳамкории педагогии кӯдак ва калонсолон барои инкишофи кӯдак ва кушодани қобилиятҳои ӯ равона шудааст.

Яке аз вазифаҳои асосии квести гузаронидашудаи муштарак бо волидон – ин бедор намудани хоҳишҳо дар мушоҳида ва ғаймидани мушкilotи кӯдаки худ аз дохил мебошад , ки аз бахшҳои зерин иборат буд:

1) *Мушоҳидаи фаъолияти кӯдак дар муҳити зайрирасмӣ.* Волидон имконият доштанд, ки ба рафтори кӯдакон дар вазъияти бозӣ, ки дар онҳо фишор камтар аст, назар кунанд. Ин мушоҳидаҳо метавонанд маълумоти арзишмандро дар бораи малакаҳои иҷтимоӣ, сатҳи таваҷҷӯҳ ва усулҳои ҳалли мушкилот пешниҳод кунанд.

2) *Ҳамкорӣ дар ҳалли мушкилоти мавҷуда.* Квест имконият фароҳам овард, ки волидон ва кӯдакон якҷоя муаммоҳоро ҳал кунанд. Ин ҳамкорӣ ба волидон имкон дод, ки тарзи фикрронии кӯдаконро бубинанд ва дарк кунанд, ки онҳо чӣ гуна мушкилотро ҳал мекунанд.

3) *Муҳокимаи мушкилот ва роҳҳои ҳалли онҳо.* Баъди анҷоми ҳар як марҳилаи квест, волидон ва кӯдакон якҷоя нишаста, мушкилоти ба миён омада ва роҳҳои ҳалли онҳоро муҳокима мекарданд. Ин муҳокимаҳо ба волидон имкон медоданд, ки нуктаи назари кӯдаконро фаҳманд ва ба онҳо дар ёфтани роҳҳои алтернативии ҳалли мушкилот кӯмак расонанд.

4) *Таҳлили рафтори кӯдак дар ҳолатҳои изтироб.* Дар чараёни квест, кӯдакон метавонанд бо ҳолатҳои стрессӣ рӯ ба рӯ шаванд. Мушоҳидаи рафтори кӯдак дар чунин ҳолатҳо ба волидон кӯмак мекунад, ки чӣ гуна кӯдаки онҳо ба изтироб вокуниш нишон медиҳад ва чӣ гуна онҳо метавонанд дар мубориза бо он ба онҳо кӯмак расонанд.

Омӯзиши падару модар ба ҳамоҳангии муносибатҳои водидайну кӯдакон дар раванди бозӣ мусоидат намуда, дар навбати худ, ба ташаккули фарҳанги педагогии волидон кӯмак менамояд.

Ин усул дар воқеъ ба ташаккули фарҳанги педагогии волидон ба таври самаранок мусоидат намуда, нишондиҳандаҳои баъд аз гузаронидани квест аз нишондиҳандаҳо пеш аз гузаронидани квест беш аз ду баробар афзоиш ёфт, ки дар муқоиса аз ҷиҳати омӯрӣ ин нишондиҳандаҳо чунинанд:

Муқоисаи нишондиҳандаҳои фарҳанги педагогии волидон то ва баъд аз гузаронидани квест

Нишондиҳандаҳо	Пеш аз квест (хол)	Баъд аз квест (хол)	Афзоиш (%)
Дониш дар бораи психологияи кӯдакон	2.5	4.1	64
Маҳоратҳои муошират бо кӯдакон	3.0	5.7	52
Иштирок дар фаъолияти муассисаи таҳсилоти томактабӣ	2.0	5.3	65
Нишондиҳандаи умумӣ	7.5	15.1	101

Тавре ки аз ҷадвали 8 бармеояд, усули квестӣ дар баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон нақши муҳим дорад. Ин усул ба волидон имкон медиҳад, ки ба таври амалӣ дар фаъолиятҳои педагогӣ иштирок намуда, дониш ва малакаҳои худро такмил диҳанд. Тадқиқотҳо нишон медиҳанд, ки иштироки волидон дар раванди таълим ва тарбияи кӯдакон ба пешрафти таълимии кӯдакон таъсири мусбат мерасонад. Илова бар ин, усули квест ҳамчун як шакли фаъоли таълим ба волидон имкон медиҳад, ки дар муҳити шавқовар ва ҷолиб донишҳои нав ба даст оранд ва малакаҳои худро инкишоф диҳанд.

Дар натиҷа, истифодаи усули квестӣ дар ҳамкорӣ бо волидон метавонад як воситаи муассир барои баланд бардоштани фарҳанги педагогии онҳо ва беҳтар намудани сифати таълим ва тарбия дар муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бошад.

Ҳамзамон, дар амалия шаклҳои гуногуни баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон, аз қабилӣ ҷашнҳо, дилхушиҳо, чорабиниҳои варзишӣ, сахнаҷаҳо, концертҳо ва меҳнати муштарак дар ободонии бино ва сахни муассиса мавриди истифода қарор гирифтанд,

ки дар онҳо кӯдакон, омӯзгорон ва кормандони муассисаи таҳсилоти томактабӣ фаъолона ширкат варзида, натиҷаҳои мусбати зеринро ба бор оварданд.

Ҷадвали №9.

*Нишондиҳандаҳои сатҳи фарҳанги педагогии волидон
озмоишӣ пеш ва баъд аз озмоиш*

Нишондиҳандаҳои фарҳанги педагогии волидон	Гуруҳи озмоишӣ	
	Пеш аз озмоиш	Баъди озмоиш
Бештар ба фаъолияти таълимии фарзанд тавачҷуҳ зоҳир намудан	21%	74%
Дар чорабиниҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ фаъолона иштирок кардан	29%	81%
Сатҳи огоҳӣ дар бораи хусусиятҳои синнусолии кӯдак	35%	83%
Сатҳи огоҳӣ дар бораи усулҳои тарбияи муносиб ва нақши онҳо дар рушди маънавии кӯдак	21%	64%
Мавқеи фаъол дар ҳамкорӣ бо муассисаи таҳсилоти томактабӣ	18%	56%
Майл доштан ба истифодаи равишҳои демократӣ ва дастгирикунонда дар муносибат бо кӯдак	31%	77%
Раҳой аз хатогиҳои анъанавӣ дар тарбияи оилавӣ ва дарёфти роҳҳои дуруст дар ҳолатҳои ғайристандартӣ	17%	61%
Дарк ва фаҳми масъулият дар тарбияи кудакон	37%	72%
Доштани донишҳо дар бораи рушд, таълим ва тарбияи кӯдак	12%	41%
Соҳиб будан ба малакаҳои амалии ташкили фаъолияти кӯдакон дар оила ва ба роҳ мондани фаъолияти тарбиявӣ	27%	77%
Доштани робитаи самаранок бо муассисаи таҳсилоти томактабӣ	25%	85%

Ин нишондиҳандаҳо аз он далолат мекунанд, ки татбиқи шаклҳои амалии пешниҳодшуда ба таври назаррас баланд шудани сатҳи фарҳанги педагогии волидонро таъмин намудааст. Мушоҳида мешавад, ки тавачҷуҳи волидон ба фаъолияти таълимии фарзандон зиёда аз се маротиба афзоиш ёфта, иштироки онҳо дар чорабиниҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ қариб се баробар зиёд шудааст.

Савияи огоҳии волидон дар бораи хусусиятҳои синнусоли кӯдакон ва усулҳои тарбияи муносиб ба таври назаррас боло рафта, мавқеи фаъолони онҳо дар ҳамкорӣ бо муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ тақвият ёфтааст. Инчунин, майли волидон ба истифодаи равишҳои демократӣ дар муносибат бо кӯдакон афзоиш ёфта, аз хатогиҳои анъанавӣ дар тарбияи оилавӣ даст кашидаанд.

Дарки масъулияти волидон дар тарбияи кӯдакон низ ба таври назаррас беҳтар шуда, донишҳои онҳо дар бораи рушд, таълим ва тарбияи кӯдак васеъ гардидааст. Волидон малакаҳои амалии ташкили

фаъолияти кӯдакон дар оила ва ба роҳ мондани фаъолияти тарбиявиرو аз худ намуда, робитаи самаранок бо муассисаҳои таҳсилоти томактабиро ба роҳ монданд. Илова бар ин, дар чараёни тадқиқот муайян карда шуд, ки иштироки волидон дар семинарҳо ва тренингҳои педагогӣ ба таври назаррас афзоиш ёфтааст.

Ҳамчунин, мушоҳида гардид, ки волидон дар ташкили маҳфилҳои шавқовар ва бозичҳои таълимӣ барои кӯдакон фаъолона ширкат меварзанд. Ин амал на танҳо ба рушди зеҳнии кӯдакон мусоидат мекунад, балки муносибатҳои байни волидон ва фарзандонро мустаҳкам месозад.

Таҳқиқотҳо нишон доданд, ки муносибати волидон ба интихоби адабиёт ва бозичаҳои таълимӣ барои кӯдакон хеле ба самти мусбат тағйир ёфтааст. Онҳо кӯшиш мекунанд, ки маводи таълимиро харидорӣ намоянд, ки ба рушди қобилиятҳои эҷодӣ, тафаккури мантиқӣ ва малакаҳои иҷтимоии кӯдакон мусоидат кунанд. Дар натиҷа, татбиқи шаклҳои нави ҳамкорӣ бо волидон ба эҷоди фазои мусоиди педагогӣ дар оилаҳо ва муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ мусоидат намуда, имкониятҳои навро барои рушди ҳамаҷонибаи кӯдакон фароҳам овард.

Ҳамин тариқ, натиҷаҳои бадастомада аз самаранокии шаклҳои истифодашуда ва таъсири мусбати онҳо ба ташаккули фарҳанги педагогии волидон гувоҳӣ медиҳанд. Ин ба волидон имкон медиҳад, ки дар тарбияи кӯдакон нақши фаъолтар дошта бошанд ва барои рушди ҳамаҷонибаи онҳо шароит муҳайё созанд.

Гузaronидани тадқиқотҳои иловагӣ нишон дод, ки волидон дар раванди таълим на танҳо ҳамчун иштирокчиёни ғайрифавол, балки ҳамчун шарикони фавол ширкат варзида, дар таҳияи барномаҳои тарбиявӣ ва ташкили чорабиниҳои гуногун сахм мегузоранд. Ин ҳамкорӣ имкон медиҳад, ки барномаҳои таълимӣ ба ниёзҳо ва манфиатҳои кӯдакон мутобиқ карда шуда, сифати таълим беҳтар гардад.

Мушоҳидаҳо, инчунин, аз афзоиши таваҷҷуҳи волидон ба адабиёти педагогӣ ва психологӣ далолат мекунад. Волидон кӯшиш мекунад, ки дар бораи усулҳои муносири тарбия ва рушди кӯдакон маълумоти бештар гиранд, ки ин ба онҳо имкон медиҳад, ки дар тарбияи фарзандон огоҳона ва масъулиятноктар амал кунанд.

Натиҷаҳои бадастомада инчунин аз он шаҳодат медиҳанд, ки татбиқи шаклҳои пешниҳодшуда ба ташаккули муҳити мусоиди оилавӣ мусоидат мекунад. Дар оилаҳо фазои дӯстона ва эҳтиромона ба вучуд омада, муносибатҳои байни волидон ва фарзандон гармтар ва боварибахштар гардиданд.

Дар маҷмӯъ, таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки татбиқи шаклҳои амалии пешниҳодшуда на танҳо баланд шудани сатҳи фарҳанги педагогии волидонро таъмин намудааст, балки ба бештар шудани муҳити таълимӣ дар оилаҳо ва муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ мусоидат кардааст. Ин ба рушди ҳамаҷонибаи кӯдакон ва омодагии онҳо ба зиндагии мустақил замина мегузорад. Чунин шаклҳои таҳкими фарҳанги педагогӣ аз он ҷиҳат муҳиманд, ки ба мазмуни фароғатии оила таъсири мустақим расонида, волидонро бо фаъолияти таълимию тарбиявии педагогҳои муассисаҳои томактабӣ шинос менамоянд. Ин имкон медиҳад, ки волидон доир ба усулҳои таълиму тарбия маълумоти бештар касб намуда, фарзандони худро дар фазои берун аз хона ва низоми муносибатҳои дигар мушоҳида намоянд.

Таҳқиқот собит сохт, ки дар айни замон масъалаи рӯзмарра ин ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила мебошад, ки табодули андеша, ҳиссиёт ва таҷрибаро дарбар мегирад. Чӣ тарбияи оилавӣ ва чӣ муассисаи таҳсилоти томактабӣ ба кӯдакон таҷрибаи иҷтимоии ба худ хосро медиҳанд. Вале танҳо дар доираи ҳамкориҳои муштарак онҳо шароитҳои мусоидро барои ворид шудани кӯдаки хурд ба ҷаҳони беинтиҳо бунёд менамоянд. Барои ҳамкориҳои кудакистонро бо оила мустаҳкам намудан чунин шаклҳои гуногуни ҳамкорӣ бо волидайнро

мебояд истифода бурд: вохӯриҳо, сухбатҳо, пурсишҳо, машваратҳо, чорабиниҳои бо иштироки кӯдакон ва волидон, лавҳаҳои ахборотӣ ва ғайра. Барои ба даст овардани натиҷаҳои беҳтар дар ҳалли масъалаҳои рушди ҳамаҷонибаи кӯдак, зарур аст, ки омӯзгорон ва оила якҷоя ва ҳамоҳангшуда кор кунанд. Бо дарназардошти тавачҷӯҳи рӯзафзунӣ волидон ба масъалаҳои таълиму тарбияи фарзандон, банақшагирӣ ва ташкили фаъолияти муштарак метавонад хеле муассир бошад. Дар ин фаъолият волидон бояд нақши нозирони ғайрифавоқе набозанд, балки ба сифати иштирокчиёни фаъоли раванди таълим баромад кунанд.

Яке аз шаклҳои маъмули фаъолияти муштарак ин усули лоиҳавӣ мебошад, ки ҳадафи он муттаҳид сохтани кӯшишҳои муассисаи таълимӣ ва оила дар тарбия, таълим ва рушди кӯдак мебошад. Дар низоми таҳсилоти томактабӣ, хусусияти фаъолияти лоиҳавӣ дар он аст, ки кӯдакони синни томактабӣ бинобар хусусиятҳои рушди психофизиологии худ, наметавонанд мустақилона лоиҳаро аз аввал то ба охир амалӣ созанд. Аз ин рӯ, омӯзиши малака ва маҳоратҳои зарурӣ барои онҳо яке аз вазифаҳои асосии калонсолон, аз ҷумла волидон ва мураббӣён, мебошад.

Фаъолияти лоиҳавӣ барои инкишофи манфиатҳо, қобилиятҳо, фардият, мустақилият ва ташаббуси кӯдакон шароит фароҳам меорад. Он ба ташаккули эҷодкорӣ, ихтироъкорӣ, тафаккури интиқодӣ, малакаи интиҳоб ва қобилияти ҳалли мушкилот мусоидат мекунад. Лоиҳаҳои муштарак ба волидон имкон медиҳанд, ки бо фарзандон бештар вақт гузаронанд, онҳоро беҳтар шиносанд ва дар рушди ҷаҳонбинии онҳо саҳм гузоранд. Кӯдакон бо кӯмаки волидон, ҷавобхоро дар китобҳо, сафарҳо ва мушоҳидаҳо меҷӯянд.

Фаъолияти лоиҳавӣ дар муассисаҳои таълимӣ муҳити динамикиро ба вуҷуд меорад, ки дар он кӯдакон тавассути иштирок дар таҳия, иҷро ва арзёбии лоиҳаҳо дониш ва малакаҳои нав меомӯзанд. Ин равиш ба онҳо имкон медиҳад, ки дар асоси манфиатҳои шахсӣ ва қобилиятҳои

худ, масъалаҳои мушаххасро ҳал намуда, малакаҳои муҳими ҳаётиро инкишоф диҳанд. Тадқиқотҳо нишон медиҳанд, ки фаъолияти лоиҳавӣ баланд бардоштани ҳавасмандӣ ва ҷалби кӯдакон ба раванди таълим мусоидат мекунад.

Илова бар ин, фаъолияти лоиҳавӣ ба ташаккули малакаҳои иҷтимоӣ мусоидат мекунад, зеро кӯдакон дар гурӯҳҳо кор карда, бо ҳамдигар ҳамкорӣ мекунанд, ақидаҳои худро мубодила мекунанд ва дар ҳалли мушкилот муттаҳид мешаванд. Ин раванд инчунин ба онҳо имкон медиҳад, ки малакаҳои муошират ва музокиротро инкишоф диҳанд, ки дар ҳаёти минбаъда барои муваффақият муҳиманд. Волидон метавонанд дар ин раванд нақши муҳим бозанд, зеро дастгирии онҳо дар ҷустуҷӯи маълумот, таҳлили иттилоот ва таҳияи ҳалли мушкилот ба кӯдакон кӯмак мерасонад. Муносибати волидон бо фарзандон дар доираи лоиҳаҳо имконияти беҳамтоеро фароҳам меорад, ки онҳо метавонанд дар раванди таълимии фарзандони худ фаъолона иштирок намуда, ҷаҳонбинии онҳоро васеътар гардонанд. Ин ҳамкорӣ ба таҳкими муносибатҳои оилавӣ мусоидат мекунад ва ба волидон имкон медиҳад, ки беҳтар дарк намоянд, ки чӣ гуна фикр ва эҳсос мекунанд. Ин муносибатҳо дар асоси эҳтиром ва фаҳмиши мутақобила, ба инкишофи ҳамаҷонибаи кӯдакон таъсир мерасонанд.

Дар ҷустуҷӯи ҷавобҳо ба саволҳои дар лоиҳаҳо пешбинишуда, кӯдакон ва волидон ба китобҳо, сафарҳо ва мушоҳидаҳо муроҷиат мекунанд, ки ин уфукҳои онҳоро васеътар мегардонад ва тафаккури интиқодии онҳоро инкишоф медиҳад. Китобҳо ҳамчун манбаи дониш ва илҳом хизмат мекунанд, сафарҳо имконият медиҳанд, ки бо фарҳангҳо ва ҷойҳои нав шинос шаванд, ва мушоҳидаҳо ба онҳо кӯмак мекунанд, ки ҷаҳонро бо диққати бештар дарк намоянд. Ин унсурҳо якҷоя ба рушди шахсияти ҳамаҷониба мусоидат мекунанд.

Дар маҷмӯъ, фаъолияти лоиҳавӣ як равиши муассир барои тарбияи насли наврас мебошад, ки онҳо кодиранд мустақилона фикр

кунанд, мушкилотро ҳал намоянд ва дар чомеа сахми арзанда гузоранд. Иштироки фаъолонаи волидон дар ин раванд метавонад таъсири онро ба маротиб афзун гардонад. Дар якҷоягӣ бо волидон кӯдакон ба намудҳои фаъолияти сермахсул (коллесияҳо чамъ меоваранд, албомҳои оилавӣ тасвир менамоянд, расм мекашанд, месозанд, медӯзанд, устокорӣ менамоянд, таҷриба менамоянд, ихтироъкорӣ ва иншо менамоянд) машғул мешаванд.

Албатта, ин ҷо мо якчанд мисолҳои амалии лоиҳаҳои муштаракӣ оилавино, ки дар марҳилаи ташаккулдиҳандаи таҳқиқоти озмоишӣ истифода кардем ва корбурди онҳо дар воқеъ ҷаҳонбинии волидон ва кӯдаконро васеъ намуда, дар ташаккули эҷодкорӣ ва дигаргуниҳои мусбат дар оила мусоидат карданд, пешниҳод мекунем:

Лоиҳаи “Дарахти насаби оила”. Волидон ва кӯдакон якҷоя дар бораи таърихи оила, хешовандон ва саргузаштҳои онҳо маълумот чамъ мекунанд. Онҳо метавонанд суратҳо, ҳуҷҷатҳо ва ҳикояҳои кӯҳнаро ҷустуҷӯ кунанд ва дар якҷоягӣ дарахти насабро кашанд ё созанд. Ин лоиҳа на танҳо таърихи оиларо эҳё мекунад, балки ҳисси ягонагӣ ва ифтихорро дар байни аъзоёни оила тақвият медиҳад.

Лоиҳаи “Боғи оилавӣ”. Волидон ва кӯдакон метавонанд якҷоя дар боғ растанӣҳо шинонанд ва нигоҳубин кунанд. Онҳо метавонанд сабзавот, гулҳо ё гиёҳҳоро интиҳоб кунанд ва дар бораи парвариши онҳо маълумот ҷӯянд. Ин лоиҳа ба кӯдакон дар бораи табиат, масъулият ва сабр омӯзиш медиҳад ва ҳамзамон вақти хушро дар ҳавои тоза бо оила мегузaronанд.

Лоиҳаи “Саёҳати оилавӣ”. Волидон ва кӯдакон якҷоя саёҳатро ба як ҷои таърихӣ, фарҳангӣ ё табиӣ ба нақша мегиранд. Онҳо метавонанд дар бораи макон маълумот чамъ кунанд, ҷойҳои тамошобобро интиҳоб кунанд ва рӯзномаи сафарро тартиб диҳанд. Ҳангоми сафар, онҳо метавонанд аксҳо гиранд, ёддоштҳо нависанд ва дар бораи таҷрибаҳои худ муҳокима кунанд. Ин лоиҳа ҷаҳонбинии кӯдаконро васеъ мекунад,

таваччӯҳи онҳоро ба омӯзиш ва кашфиёт бедор мекунад ва хотираҳои ширини оилавиرو эҷод мекунад.

Лоихаи “Санъати оилавӣ”. Волидон ва кӯдакон якҷоя дар як намуди санъат машғул мешаванд, ба монанди расмкашӣ, ҳайкалтарошӣ, ҳунармандӣ ё мусиқӣ. Онҳо метавонанд мавод ва асбобҳоро якҷоя интиҳоб кунанд, дар бораи техникаҳо ва услубҳои гуногун маълумот ҷӯянд ва асарҳои худро эҷод кунанд. Ин лоиҳа эҷодкории кӯдаконро ҳавасманд мекунад, малакаҳои хуби моториро инкишоф медиҳад ва имконияти ифодаи худро фароҳам меорад.

Лоихаи “Хӯроки оилавӣ”. Волидон ва кӯдакон якҷоя хӯрокҳои навро мепазанд. Онҳо метавонанд тарзҳои гуногуни омодаسازیи хӯрокро якҷоя интиҳоб кунанд, маҳсулоти лозимаро харанд ва дар тайёр кардани хӯрок иштирок кунанд. Ин лоиҳа ба кӯдакон дар бораи хӯрокҳои солим, маданиятҳои гуногун ва малакаҳои пухтупаз омӯзиш медиҳад ва ҳамзамон вақти хушро дар ошхона бо оила мегузаронанд.

Лоихаи “Филми оилавӣ”. Волидон ва кӯдакон метавонанд якҷоя як филми кӯтоҳро эҷод кунанд. Онҳо метавонанд сценарияро нависанд, нақшҳоро тақсим кунанд, ҷойҳои наворгириро интиҳоб кунанд ва видеоро наворбардорӣ кунанд. Пас аз он, онҳо метавонанд видеоро таҳрир кунанд, мусиқӣ илова кунанд ва филми тайёрро дар муассисаи таҳсилоти томактабӣ ба кӯдакон нишон диҳанд. Ин лоиҳа эҷодкории кӯдаконро ҳавасманд мекунад, малакаҳои ҳамкорӣ ва ҳалли мушкилотро инкишоф медиҳад ва хотираҳои бефаромӯши оилавиرو эҷод мекунад.

Лоихаи “Китобхонии оилавӣ”. Волидон ва кӯдакон якҷоя китобҳоро меҳонанд ва дар бораи онҳо муҳокима мекунанд. Онҳо метавонанд як китобро интиҳоб кунанд ва ҳар шаб як боб хонанд, ё китобҳои гуногунро интиҳоб кунанд ва дар бораи онҳо фикру мулоҳизаҳои худро мубодила кунанд. Ин лоиҳа муҳаббати кӯдаконро ба китобҳо тақвият медиҳад, луғати онҳоро васеъ мекунад ва қобилияти таҳлил ва муҳокимаро инкишоф медиҳад.

Лоиҳаи “Корҳои хайриявии оилавӣ”. Волидон ва кӯдакон якҷоя ба ҷомеа хидмат мекунанд. Онҳо метавонанд дар як ташкилоти хайриявӣ ба таври ихтиёрӣ кор кунанд, ба ниёзмандон кӯмак расонанд ё аксияҳои ҷамъоварии маблағҳоро ташкил кунанд. Ин лоиҳа ба кӯдакон дар бораи ҳамдardӣ, масъулият ва аҳамияти хидмат ба дигарон омӯзиш медиҳад.

Лоиҳаи “Таҳқиқоти илмӣ”. Мураббӣ, волидон ва кӯдакон якҷоя таҷрибаҳои илмӣ мегузаронанд. Онҳо метавонанд дар бораи консепсияҳои гуногуни илмӣ маълумот ҷамъ кунанд, маводҳоро харанд ва таҷрибаҳоро дар кӯдакистон гузаронанд. Ин лоиҳа тавачҷӯҳи кӯдаконро ба илм бедор мекунад, малакаҳои таҳлилӣ ва ҳалли мушкилотро инкишоф медиҳад ва имконияти омӯзиши мустақилро фароҳам меорад.

Инҳо танҳо чанд лоиҳаҳое мебошанд, ки мо дар марҳилаи ташаккулдиҳандаи озмоиш аз онҳо истифода кардем, вале имкониятҳо барои лоиҳаҳои муштаракӣ оилавӣ беохиранд. Муҳим он аст, ки лоиҳа ба манфиатҳои ҳамаи аъзоёни оила мувофиқ бошад ва имконияти ҳамкорӣ, омӯзиш ва фароғат фароҳам оварад ва бад-ин васила фарҳанги педагогии волидон ташаккул кунад.

Дар шароити муосир, ҳамкориҳои муассисаҳои таълимии томактабӣ бо оилаҳо дар асоси принципҳои муштарак, аз қабيلي эҳтиром ба ҳуқуқҳои кӯдак, шаффофият, ҳамдигарфаҳмӣ ва иштироқи ғайралолаи ҳарду ҷониб амалӣ мегардад. Ин ҳамкорӣ на танҳо ба рушди ҳамачонибаи кӯдак мусоидат мекунад, балки заминаи мусоидро барои мутобиқшавии онҳо ба муҳити мактабӣ фароҳам меорад.

Муносибатҳои муассисаҳои таълимии томактабӣ ва оилаҳо дар асоси қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи маориф” (моддаи 48) ва Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба танзим дароварда мешаванд. Ин санадҳо вазифаҳои асосии муассисаҳои таълимӣ ва оилаҳо дар

тарбияи насли наврас муайян намуда, ҳамкории онҳоро дар ин раванд таъкид мекунанд.

Ҳамкории муассисаҳои таълимӣ бо оилаҳо шаклҳои гуногунро дар бар мегирад, аз қабилӣ машваратҳои инфиродӣ ва гурӯҳӣ бо волидайн, семинарҳо, тренингҳо оид ба масъалаҳои тарбия, ташкили чорабиниҳои фарҳангӣ-фароғатӣ бо иштироки волидайн ва кӯдакон, инчунин истифодаи технологияҳои иттилоотӣ барои мубодилаи ахбор ва таъмини шаффофият.

Таҷрибаи пешқадами муассисаҳои таълимии томактабӣ дар кишварҳои пешрафта нишон медиҳад, ки ҷалби фаъолони волидайн дар раванди таълим ва тарбия ба беҳтар шудани натиҷаҳои таълимӣ ва иҷтимоии кӯдакон мусоидат мекунад. Мувофиқи таҳқиқоти мутахассисон, иштироки волидайн дар ҳаёти таълимии кӯдакон баландшавии сатҳи дониш, интизом ва муносибатҳои мусбати онҳоро бо ҳамсолон таъмин менамояд.

Бо вуҷуди ин, дар таҷрибаи муассисаҳои таълимии томактабии кишвар мушкилотҳо низ ҳамагӣ доранд, аз ҷумла сатҳи нокифояи огоҳии волидайн дар бораи усулҳои муносири тарбия, набудани вақти кофӣ барои иштирок дар чорабиниҳои таълимӣ ва фарҳангӣ, инчунин мушкилоти забонӣ ва фарҳангӣ дар муошират бо волидайнӣ муҳочир. Ҳалли ин мушкилотҳо тақозо менамояд, ки муассисаҳои таълимӣ стратегияҳои муассиртари ҳамкорӣ бо оилаҳо таҳия ва амалӣ намуда, ба эҳтиёҷоти гуногуни волидайн мутобиқ шаванд.

Ин ҳамкорӣ ба таври муташаккилона роҳандозӣ шуда, нақшаҳои мушаххас ва ҳадафҳои дақиқро дар бар мегирад. Мувофиқи таҳқиқоти И.В. Гребенников: “Ҳамкории педагогӣ бо оилаҳо имкон медиҳад, ки муносибатҳои байни муассисаи таълимӣ ва оила ба сатҳи сифатан нав бароварда шаванд, ки дар онҳо падару модар на танҳо ҳамчун иҷрокунандаи вазифаҳои муқарраршуда, балки ҳамчун шарикони фаъол дар раванди таълим ва тарбия иштирок мекунанд” [33, с.143].

Ҳамкориҳои муассисаи таълимӣ бо оилаҳо метавонад шаклҳои гуногун дошта бошад, аз қабилҳои машваратҳои инфиродӣ, семинарҳо, тренингҳо, вохӯриҳо бо коршиносон, ташкили клубҳои оилавӣ ва ғайра. Ин чорабиниҳо имкон медиҳанд, ки волидайн дар бораи усулҳои муносири тарбия маълумот гиранд, малакаҳои педагогии худро такмил диҳанд ва таҷрибаи худро бо дигарон мубодила намоянд. Вобаста ба ин Л.С. Виготский таъкид намудааст, ки: “Муҳити иҷтимоӣ омилҳои муҳим дар рушди кӯдак аст ва ҳамкорӣ бо волидайн имкон медиҳад, ки ин муҳит ба таври мусбат тағйир ёбад.

Муҳимияти фарҳанги педагогии волидайн дар таъмини рушди ҳамаҷонибаи кӯдак хеле калон аст. Волидонӣ дорои фарҳанги педагогии баланд қодиранд, ки фазои мусоидро дар оила эҷод намуда, ба кӯдак дар омӯзиш, инкишофи эҷодӣ ва иҷтимоӣ кӯмак расонанд. Баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидайн вазифаи муҳими муассисаҳои таълимӣ буда, он тавассути гузаронидани корҳои таълимӣ, паҳн намудани адабиёти методӣ ва ташкили курсҳои махсус амалӣ карда мешавад. Мувофиқи маълумоти Ю.К. Бабанский: “Таъсири педагогии волидайн ба кӯдак дар шароити оилавии мусоид баландтар буда, ба натиҷаҳои беҳтар дар рушди шахсияти кӯдак оварда мерасонад”.

Дар робита ба ин, муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бояд ба таври доимӣ дар ҷустуҷӯи шаклҳо ва усулҳои нави ҳамкорӣ бо оилаҳо бошанд, ки ба эҳтиёҷоти воқеии волидайн ҷавобгӯ бошанд ва ба баланд бардоштани салоҳияти педагогии онҳо нигаронида шаванд. Ҷорӣ намудани технологияҳои муносири иттилоотӣ-коммуникатсионӣ дар раванди ҳамкорӣ метавонад самаранокӣ онро ба таври назаррас афзоиш диҳад. Биноан, мо дар марҳилаи ташаккулдиҳандаи таҳқиқоти озмоишӣ ба таври васеъ аз платформаҳои маҷозӣ, вебсайтҳои муассисаҳои таълимӣ, шабакаҳои иҷтимоӣ ва дигар воситаҳои рақамӣ истифода кардем, ки бад-ин васила волидайн ба маълумоти зарурӣ

дастрасӣ пайдо карда, дар муҳокимаҳо иштирок менамуданд ва бо мураббӣ дар вақти дилхоҳ иртибот барқарор мекарданд.

Нақши муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ дар ҳамоҳангсозии саъю кӯшишҳои оила ва ҷомеа дар таълиму тарбияи насли наврас ниҳоят муҳим аст. Ҳамкории муассир бо оилаҳо на танҳо ба беҳтар шудани натиҷаҳои таълимӣ мусоидат мекунад, балки инчунин заминаи мустаҳкамро барои рушди шахсияти кӯдак мегузорад. Таҳқиқоти муосир собит месозанд, ки иштироки волидайн дар ҳаёти таълимии фарзандон таъсири мусбат ба муваффақияти онҳо дар мактаб дорад [60, с.2]. Муассисаҳои таълимӣ бояд фазои мусоидро барои иштироки волидайн фароҳам оваранд ва онҳоро дар раванди таълим ҳамчун шарикони баробар ҳуқуқ эътироф намоянд.

Равишҳои инноватсионӣ дар ҳамкорӣ бо оилаҳо, аз қабيلي истифодаи методҳои фаъоли таълим, ташкили бозиҳои дидактикӣ ва машқҳои инкишофдиҳанда бо иштироки волидайн, метавонанд шавқи онҳоро ба раванди таълим зиёд намуда, фаъолияти педагогии онҳоро дар хонагӣ тақвият бахшанд. Мувофиқи консепсияи “таълими фарогир”, ҳамкории муассисаҳои таълимӣ бо оилаҳо бояд ба эҳтиёҷоти гуногуни кӯдакон ва оилаҳои онҳо мутобиқ карда шавад, бо назардошти хусусиятҳои фарҳангӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодии онҳо [160, с.3].

Бо мақсади баланд бардоштани самаранокии ҳамкорӣ бо оилаҳо, муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бояд низоми мониторинги мунтазамро ҷорӣ намоянд, ки имкон медиҳад арзёбии динамикаи иштироки волидайн дар ҳаёти таълимӣ, муайян намудани эҳтиёҷоти онҳо ва воқуниш ба мушкилоти мавҷуда. Натиҷаҳои мониторинг бояд барои такмили барномаҳои ҳамкорӣ ва таҳияи чорабиниҳои нав истифода шаванд.

Дар замони ҷаҳонишавӣ ва рушди технологияҳои иттилоотӣ, муассисаҳои таълимии томактабӣ бояд аз имкониятҳои фароҳам овардаи шабакаҳои иҷтимоӣ ва платформаҳои маҷозӣ истифода баранд, то бо

волидайн дар шакли муносиб ва дастрас муошират намоянд. Эҷоди гурӯҳҳои волидайн дар шабакаҳои иҷтимоӣ, ташкили вебинарҳо ва конференсҳои онлайнӣ метавонад ба табодули иттилоот, муҳокимаи масъалаҳои мубрами таълим ва тарбия ва мубодилаи таҷриба мусоидат намояд. Ин ҳамкорӣ бояд ба принципҳои ахлоқӣ ва қонунгузории соҳаи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак асос ёбад.

Ҳамин тариқ, ташаккули фарҳанги педагогии волидонро бояд ҳамчун раванди ноилшавии дараҷаи муайяни муташакилии шавқӣ волидон дар тарбияи кӯдакон, тайёри ба татбиқи фаъолияти педагогӣ дар маърифати педагогӣ бояд баррасӣ намуд.

Ҳамкориҳои муассисаи таълимии томактабӣ бо оилаҳои тарбиятгирандагон воситаи самаранок дар шароити ҷорӣ намудани шаклҳои муосири ҳамкорӣ мебошад, ки дар натиҷаи ҷорӣ намудани онҳо мавқеи ҷӣ волидайн ва ҷӣ мураббӣён ба ҳам пайваस्त мешавад; онҳо дар ҷорабиниҳои гуногун фаъолона ширкат меварзанд, ки дар натиҷа падару модар худро дар тарбияи кӯдакон нисбатан босалоҳият ҳис менамоянд.

Таҳқиқоти озмоишии баргузоркардаи мо собит сохт, ки фарҳанги педагогии волидон яке аз асосҳои фаъолияти тарбиявии падару модар мебошад, ки муваффақият ва самаранокии тарбияи оилавии кӯдакон аз он вобаста мебошад. Дар ин замина, муҳим аст, ки муассисаҳои таълимии томактабӣ баланд бардоштани сатҳи фарҳанги педагогии волидонро дар самти афзалиятнок қарор диҳанд. Ин вазифа тақозо мекунад, ки мураббӣён донишҳои педагогии волидонро мунтазам такмил дода, онҳоро бо усулҳои муосири тарбия шинос намоянд.

Воситаҳои гуногуни ҳамкорӣ, аз қабili семинарҳо, тренингҳо, машваратҳо ва ҷорабиниҳои муштарак, метавонанд дар ин самт нақши муҳим бозанд. Иштироқи фаъолонаи волидон дар ин ҷорабиниҳо имкон медиҳад, ки онҳо малакаҳои зарурии педагогӣ ба даст оварда, дар тарбияи фарзандон босалоҳияттар гарданд.

Ҳамзамон, бояд қайд кард, ки муносибати инфиродӣ ба ҳар як оила аҳамияти калон дорад. Мураббӣён бояд хусусиятҳои фардии ҳар як кӯдак ва оиларо ба назар гирифта, дар асоси он барномаҳои тарбиявиро таҳия намоянд. Ин муносибат имкон медиҳад, ки тарбияи кӯдакон самараноктар ва мувофиқтар ба талаботи онҳо сураат гирад.

Фарҳанги педагогии волидон сифати тарбияро беҳтар ва муносибати мактабу оиларо мустаҳкам мекунад. Ин ҳамкорӣ ба рушди ҳамаҷонибаи кӯдакон мусоидат мекунад.

Илова бар ин, ташкили маҳфили клубҳои волидайн метавонад як платформаи муассир барои мубодилаи таҷриба ва ахбор байни волидон гардад. Дар ин клубҳо, волидон метавонанд дар бораи мушкилоти тарбиявӣ сӯҳбат карда, роҳҳои ҳалли онҳоро ҷӯянд ва аз таҷрибаи ҳамдигар омӯзанд. Ин муҳити дастгирӣ ба волидон эътимод мебахшад ва онҳоро дар тарбияи фарзандон боз ҳам фаъолтар месозад.

Инчунин, муҳим аст, ки муассисаҳои таълимӣ бо ҷалби коршиносони соҳаи педагогика ва психология семинарҳо ва тренингҳои махсус ташкил намоянд. Ин чорабиниҳо бояд ба масъалаҳои мубрами тарбия, аз қабили муносибат бо кӯдакони гиперактив, пешгирии зӯроварӣ дар байни кӯдакон ва истифодаи дурусти технология дар тарбия бахшида шаванд. Дониши нав ва малакаҳои бадастоварда ба волидон имкон медиҳад, ки ба мушкилоти муосири тарбиявӣ омода бошанд.

Ҳамзамон, бояд дар хотир дошт, ки раванди ташаккули фарҳанги педагогии волидон як раванди дарозмуддат ва пайваста аст. Муассисаҳои таълимӣ бояд стратегияҳои дарозмуддатро таҳия намуда, ба онҳо пайваста амал намоянд. Ин стратегияҳо бояд аз мониторинги мунтазами эҳтиёҷоти волидон, таҳияи барномаҳои мувофиқ ва арзёбии самаранокии чорабиниҳои гузаронидашуда иборат бошанд.

Ташаккули фарҳанги педагогии волидон вазифаи муҳим ва бисёрҷанба аст, ки омилҳои мухталифро дар бар мегирад. Ин раванд на

танҳо ба баланд бардоштани сифати тарбияи кӯдакон нигаронида шудааст, балки инчунин барои мустаҳкам намудани муносибатҳои байни оила ва муассисаҳои таълимӣ замина мегузорад. Фарҳанги педагогии волидон аз маҷмӯи донишҳо, малакаҳо ва арзишҳо иборат аст, ки ба волидон имкон медиҳанд, то дар тарбияи фарзандони худ бошуурона ва самаранок иштирок намоянд. Ин фарҳанг ба волидон кӯмак мерасонад, ки хусусиятҳои синнусолӣ ва инфиродии кӯдаконро дарк намуда, муҳити мусоидро барои рушди ҳамаҷонибаи онҳо фароҳам оваранд.

Ҳамзамон, фарҳанги педагогии волидон муносибати эътимодбахш ва ҳамкори ро бо муассисаҳои таълимӣ тақвият мебахшад, ки дар натиҷа муттаҳидсозии кӯшишҳои педагогӣ ва таъмини рушди ҳамоҳангшудаи кӯдаконро таъмин менамояд. Ин раванд тақозо мекунад, ки муассисаҳои таълимӣ стратегияҳои муассирро таҳия ва амалӣ намуда, ба волидон дар баланд бардоштани дониш ва малакаҳои педагогикашон кӯмак расонанд.

Хулосаи боби 3

Омӯзиш ва таҳқиқот собит сохт, ки барои таҳкими ҳамкори муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила ҷиҳати рушди фарҳанги педагогии волидайн муҳим аст, ки мақсадҳо мушаххас ва ниёзҳои волидайн ба назар гирифта шаванд. Бояд сатҳи дониш ва омодагии волидайн ба тарбия муайян карда шуда, шаклҳои муносиби кор бо онҳо интихоб гарданд.

Зарур аст, ки волидайн донишҳои назариявиро дар амал татбиқ карда тавонанд. Барои ин, онҳоро ба таҳлили фаъолияти тарбиявии худ, мубодилаи таҷриба ва омӯзиши адабиёт ҷалб кардан лозим аст. Ҳар қадар волидайн дар ҷорабиниҳои мухталифи таълимиву тарбиявӣ ва муҳокимаҳои ташкилкардаи муассисаи таҳсилоти томактабӣ фаъолона иштирок кунанд, ҳамон қадар ҳамкорӣ ва натиҷаҳои корҳои таълимиву тарбиявӣ самараноктар мешаванд.

Муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ нақши муҳимро дар гузоштани асосҳои ҳамкорӣ дар тарбияи кӯдак мебозанд. Ин муассисаҳо имконият фароҳам меоранд, ки дар он ҷо кӯдак бо муҳити иҷтимоӣ ва таълимӣ шинос шуда, малакаҳои аввалини худро инкишоф диҳад. Зеро оила ба танҳоӣ наметавонад тамоми омилҳои муҳими рушди кӯдакро таъмин намояд, муассисаҳои томактабӣ ин камбудиро пур мекунанд.

Ҳамкориҳои доимии байни боғча, оила ва ҷомеа барои таъмини тарбияи ҳамаҷонибаи кӯдак муҳим аст. Ин ҳамкорӣ имкон медиҳад, ки муҳити ягонаи тарбиявӣ фароҳам оварда шуда, дар он ҷо кӯдак дар асоси арзишҳои умумӣ ва муносибатҳои мусбӣ рушд ёбад. Мактаб дар ин раванд низ нақши муҳимро мебозад, зеро он боғчаро ҳамчун зинаи омодагии кӯдак ба таҳсил дар мактаб қабул мекунад. Ин дидгоҳ ба мактаб имкон медиҳад, ки бар асоси дастовардҳои боғча, раванди таълимро самараноктар ба роҳ монад ва ба кӯдак дар мутобиқшавӣ ба шароити нави таълимӣ ёрӣ расонад.

Саводнокии педагогӣ ва равонии волидон ба ҳамкориҳои муассир бо мураббиён мусоидат мекунад. Омӯзгорон ба волидон кӯмак мекунанд, ки донишҳои омӯхташонро дар амал татбиқ кунанд, ки ин барои ҳалли масъалаҳои тарбия, ташкили речаи рӯз ва ғизои кӯдакон муҳим аст. Ҷалби волидон ба фаъолияти таълимиву тарбиявӣ ва мубодилаи таҷриба бо дигар оилаҳо муҳим аст.

Иштироки фаъолонаи волидон дар муҳокимаи масъалаҳои тарбия самаранокии ҳамкориҳои байни муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оиларо баланд мебардорад. Муассисаи таҳсилоти томактабӣ дар ин раванд нақши калидӣ мебозад ва барои ҳамкориҳои оила, мактаб ва ҷомеа замина фароҳам меорад, ки барои тарбияи комили кӯдакон зарур аст.

Муносибати байни муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оила танҳо бо мубодилаи иттилоот маҳдуд намешавад. Он бояд фаъолиятҳои муштаракро дар бар гирад, ки ба таҳкими робитаҳо ва фаҳмиши байни волидон ва омӯзгорон мусоидат мекунанд. Ташкили дарсҳои кушод,

мачлисҳои волидайн ва семинарҳои мавзӯӣ ба волидон имкон медиҳад, ки на танҳо дониши нав гиранд, балки таҷрибаи худро мубодила кунанд, ки ҳамаи иштирокчиени равандро ғанӣ мегардонад.

Ғайр аз он, инкишоф додани малакаҳои тафаккури интиқодӣ ва инъикоси волидон муҳим аст. Ин ба онҳо кӯмак мекунад, ки дар масъалаҳои тарбия ва таълими фарзандонашон бошуурона муносибат кунанд. Омӯзгорон метавонанд ба волидон воситаҳо ва усулҳои гуногунро пешниҳод кунанд, ки дар ин раванд кӯмак кунанд, ба монанди нигоҳ доштани рӯзномаҳои мушоҳидаи рушди кӯдак ё иштирок дар гурӯҳҳои дастгирӣ.

Инчунин бояд қайд кард, ки дар ҷаҳони муосир, ки маълумот дар ҳаҷми калон дастрас аст, волидон бояд қобилияти ташхис ва таҳлили маълумоти гирифташударо дошта бошанд. Омӯзгорону мураббӣён метавонанд дар ин кор нақши муҳим бозанд ва ба волидон таълим диҳанд, ки чӣ гуна захираҳои дар интернет мавҷудбударо дуруст истифода баранд ва чӣ гуна маълумоти сифатиро аз маълумоти нодуруст фарқ кунанд.

Эҷоди фазои созгор ва эътимодбахш барои муоширати волидон ва волидон низ муҳим аст. Ин ба волидон имкон медиҳад, ки дар бораи таҷрибаҳо ва масъалаҳои марбут ба тарбияи фарзандон эътимоди бештар ва ошкоро дошта бошанд.

Муоширати муассир байни мураббӣён ва волидайн дар муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ барои рушди ҳамаҷонибаи кӯдакон аҳамияти калон дорад. Ин муошират бояд мунтазам ва дар шаклҳои гуногун сурат гирад, то волидайн аз ҷараёни таълим ва тарбияи фарзандонашон огоҳ бошанд. Шаклҳои аёни-иттилоотӣ, аз қабيلي гӯшаҳои иттилоотӣ, намоиши корҳои эҷодӣ, сомонаҳо, шабакаҳои иҷтимоӣ ва стендҳои аксҳо, воситаҳои муҳиме мебошанд, ки ба волидайн имкон медиҳанд, то дар бораи фаъолияти кӯдакон дар боғча маълумот

гиранд. Инчунин, варақаҳои иттилоотӣ, буклетҳо ва намоишгоҳҳои мавзӯӣ низ манбаъҳои муфиди иттилоотӣ мебошанд.

Муҳим аст, ки ин шаклҳои муошират мунтазам нав карда шаванд ва маълумоти дақиқ ва муосирро дар бар гиранд. Маълумот бояд ба саволҳои волидайн ҷавоб диҳад ва ба онҳо дар фаҳмидани усулҳои таълим ва тарбия, дастовардҳои кӯдакон ва мушкилоти эҳтимолӣ кӯмак расонад. Ғайр аз ин, мураббӣён бояд ҳамеша омода бошанд, ки ба саволҳои волидайн шахсан ҷавоб диҳанд ва дар ҳолати зарурӣ, машваратҳои инфиродӣ гузаронанд. Чунин муносибати ғаъол ва шаффоф муносибати байни мураббӣён ва волидайнро мустаҳкам намуда, ба эҷоди муҳити боэътимод ва ҳамкорӣ мусоидат мекунад, ки барои рушди муваффақонаи кӯдакон зарур аст.

Дар замони муосир, сомонӣ муассисаи таҳсилоти томактабӣ ҳамчун як шакли муҳими ҳамкорӣ бо волидайн арзёбӣ мешавад. Муҳаққиқон барои ғаъолгардонии ин ҳамкорӣ механизмҳои мушаххасро пешниҳод менамояд, ки онҳо аз се бахш иборатанд: дастгирии иттилоотии оила, воридсозии оила ба фазои иттилоотии кӯдакистон ва ғаъолгардонии мавқеи иҷтимоӣ ва педагогии оила.

Ғайр аз шаклҳои муоширати анъанавӣ, дар замони муосир истифодаи шаклҳои инноватсионӣ, ба монанди “Академияи волидайн” дар интернет, аҳамияти калон дорад. Ин шакли ҳамкорӣ аз се амсилаи асосӣ иборат аст:

Амсилаи якум: Саҳифаи махсус дар сомонӣ кӯдакистон бо видеожурналҳо, ки дар онҳо мураббӣён ва мутахассисон дар бораи масъалаҳои муҳими тарбия ва рушди кӯдакон маълумот медиҳанд, мактубҳои овозӣ, ки ба волидайн имкон медиҳанд, то саволҳои худро ирсол кунанд ва ҷавобҳои мутахассисонро дар шакли аудиоӣ бишнаванд, ва бахши ёрии машваратӣ, ки дар он волидайн метавонанд ба мутахассисон саволҳои худро нависанд ва ҷавобҳои хаттӣ гиранд.

Амсилаи дуюм: Фаъолгардонии муоширати интерактивии волидайнӯ омӯзгорон тавассути форумҳо, чатҳо ва конференсҳои онлайнӣ, ки дар он волидайн метавонанд бо мураббӣён ва дигар волидайн мубодилаи таҷриба кунанд ва дар бораи масъалаҳои муҳими тарбия ва рушди кӯдакон сӯҳбат намоянд.

Амсилаи сеюм: Барои волидайн, ки кӯдаконашон ба кӯдакистон намераванд, амсилаи махсусе пешниҳод карда мешавад, ки дар он маводҳои таълимӣ ва тарбиявӣ, машваратҳои онлайнӣ ва чорабиниҳои интерактивӣ дастрас мебошанд.

Инчунин, дар асоси таҳлили таснифоти мавҷуда, маҷмӯи шаклҳои ҳамкориҳои педагогии муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оила бо ҷудокунии ҳафт бахши асосӣ таҳия шудааст:

1) *Шаклҳои таҳлилӣ:* Гузаронидани пурсишҳо, мушоҳидаҳо ва мусоҳибаҳо бо волидайн барои муайян кардани ниёзҳо ва манфиатҳои онҳо.

2) *Корҳои маърифатӣ-равшаннамоӣ:* Ташкили семинарҳо, тренингҳо ва лексияҳо барои волидайн дар бораи масъалаҳои тарбия ва рушди кӯдакон.

3) *Фаъолияти якҷояи фароғатӣ:* Ташкили чорабиниҳои фароғатӣ, ба монанди идҳо, консертҳо ва бозиҳои якҷоя, ки дар он волидайн ва кӯдакон метавонанд якҷоя вақт гузаронанд.

4) *Шаклҳои аёнии ҳамкорӣ:* Истифодаи стендҳо, намоишгоҳҳо ва гӯшаҳои иттилоотӣ барои пешниҳоди маълумот дар бораи фаъолияти кӯдакистон ва муваффақиятҳои кӯдакон.

5) *Интернет-ҳамкориҳо:* Истифодаи сомонаҳо, шабакаҳои иҷтимоӣ ва почтаи электронӣ барои муошират бо волидайн ва пешниҳоди маълумоти муҳим.

6) *Шаклҳои инфиродӣ:* Гузаронидани машваратҳои инфиродӣ ва суҳбатҳои шахси бо волидайн оиди масъалаҳои тарбияи кӯдак.

7) *Шаклҳои гуруҳӣ*: Ташкили клубҳои волидайн ва гуруҳҳои дастгири, ки дар он волидайн метавонанд бо ҳамдигар мубодилаи таҷриба кунанд ва аз ҳамдигар дастгири бигиранд.

Истифодаи ин шаклҳои гуногуни ҳамкорӣ ба муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ имкон медиҳад, ки бо волидайн муносибати муассир барқарор намуда, дар тарбияи кӯдакон ба натиҷаҳои беҳтарин ноил шаванд.

Дар замони муосир, таваҷҷӯҳ ба сифати таълими томактабӣ ҳамчун меъёри асосӣ дар рушди он муттаҳид шудааст. Ин сифат бевосита ба малакаи касбии мураббиён ва сатҳи фарҳанги педагогии волидайн вобаста аст. Ислоҳоти соҳаи маориф, ки аз тағйироти иҷтимоӣ, фарҳангӣ, сиёсӣ ва иқтисодӣ бармеояд, муносибати ҷомеаро нисбат ба оила ҳамчун муассисаи тарбиявӣ дигаргун сохтааст. Зеро оила дар раванди иҷтимоишавии ибтидоии кӯдак нақши беназир дорад.

Аз ин рӯ, баланд бардоштани маърифати педагогӣ-психологии волидайн яке аз самтҳои муҳими фаъолияти муассисаҳои таълимии томактабӣ ба шумор меравад. Ҳамкориҳои оила ва муассисаи таҳсилоти томактабӣ дар таълиму тарбияи насли наврас таърихи тӯлонӣ дорад, аммо дар замони Шӯравӣ, ин ҳамкорӣ дар шароити якранг ва зерин назорати давлатӣ сураат мегирифт ва андешаҳои волидайн ба назар гирифта намешуданд. Дар он давра, оила дар муносибат бо мактаб мавқеи тобеъ дошт ва тарбияи оилавӣ бештар ба анъанаҳои халқӣ асос меёфт.

Азнавсозии муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ боис гардид, ки таваҷҷӯҳ ба мушкилоти оилаҳо бештар шавад ва зарурати ҳамкориҳои фаъоли муассисаҳои томактабӣ бо волидайн муайян гардад.

Яке аз ҳадафҳои ислоҳоти маориф эҷоди фазои ягонаи таълимӣ мебошад, ки дар он оила дар тарбияи кӯдакон нақши муҳим дорад. Ин бо талабот ба сатҳи баланди фарҳангӣ ва педагогии иштирокчиёни раванди таълим алоқаманд аст.

Тавачҷух ба таълим ва рушди кӯдакон заминаи ояндаи миллат аст. Замони муосир шахси босавод, ватандӯст ва бовичдонро тақозо мекунад. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи масъулият барои таълиму тарбияи кӯдак” тарбияи насли солим ва соҳибмаълумотро вазифаи мукаддас медонад.

Таҳқиқоти озмоишӣ аҳамияти ҳамкории муассисаҳои таълимӣ ва оилаҳоро дар таълиму тарбияи кӯдакон нишон дод.

Натиҷаҳо собит сохтанд, ки ин ҳамкорӣ ба фаҳмиши беҳтари хусусиятҳои рушди кӯдак, фардикунонии раванди таълим ва мубодилаи таҷриба мусоидат мекунад.

Дар асоси ин таҳқиқот, тавсияҳо барои тақвияти ҳамкорӣ, аз ҷумла ташкили маҷлисҳои падару модарон бо усулҳои ғаёол, ҷалби волидон ба ҷорабиниҳои таълимӣ ва таъмини мураббӣён бо маводи методӣ пешниҳод карда шуданд. Дар умум, таҳқиқот зарурати тақвияти ҳамкории байни муассисаҳои таълимӣ ва оилаҳоро барои рушди ҳамаҷонибаи кӯдакон тасдиқ менамояд.

Бо мақсади арзёбии сатҳи дониши педагогии волидони кӯдакони муассисаҳои томактабӣ, як таҳқиқоти ибтидоӣ гузаронида шуд. Натиҷаҳо нишон доданд, ки дониши педагогии волидон ғуноғун аст: тақрибан 30% сатҳи паст, 50% сатҳи миёна ва танҳо 20% сатҳи нисбатан баланд доранд.

Ин натиҷаҳо зарурати таҳия ва татбиқи барномаҳои махсусро барои беҳтар намудани дониши педагогии волидон нишон медиҳанд. Таҳлили адабиёти илмӣ ва таҷрибаи пешқадами педагогӣ, аз ҷумла корҳои олимони маъруф, ба монанди Л.С. Виготский ва дигарон, нишон медиҳад, ки иштироки ғаёолони волидон дар таълим ва тарбияи кӯдакон ба рушди ҳамаҷонибаи онҳо таъсири мусбат мерасонад. Аз ин рӯ, баланд бардоштани дониши педагогии волидон ҳамчун омили муҳими таъмини сифати таҳсилоти томактабӣ арзёбӣ мегардад.

Бо ин мақсад, дар марҳилаи минбаъдаи таҳқиқот, мо шаклҳои гуногуни корӣ, аз қабилӣ семинарҳо, тренингҳо, машваратҳо ва мизҳои мудавварро ҷиҳати ташаккули фарҳангии педагогии волидонӣ тарбиятгирандагонӣ муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бо ҷалби мутахассисони соҳибтаҷриба, аз ҷумла психологҳо, педагогҳо ва кормандони иҷтимоӣ истифода бурдем, ки дар натиҷа дар марҳилаи назоратӣ маълум шуд, ки нишондиҳандаҳои ташаккули фарҳангии педагогии волидон ба маротиб баландтар шудааст, масалан, волидон бештар ба иштироки фаъолӣ дар раванди таълим ва тарбияи фарзандон шурӯъ карданд. Онҳо ба семинарҳо ва тренингҳо бо шавқ иштирок намуда, дониш ва малакаҳои навро касб карданд, ки ин ба беҳтар шудани муносибатҳои волидон ва кӯдакон, инчунин ба рушди қобилиятҳои иҷтимоӣ кӯдакон мусоидат намуд.

Илова бар ин, волидон ба истифодаи усулҳои навини таълим ва тарбияи кӯдакон, ки дар семинарҳо ва машваратҳо омӯзиш дода шуданд, шурӯъ карданд. Мисол, онҳо бештар ба методҳои интерактивӣ ва фаъоли таълиму тарбия, ба монанди бозӣ ва фаъолиятҳои гурӯҳӣ, таваҷҷӯҳ зоҳир карданд.

Ҳамчунин, дар натиҷаи ин тадбирҳо, волидон бештар ба ҳамкорӣ бо муаллимон ва кормандони муассисаи таҳсилоти томактабӣ шурӯъ карданд, ки ин ба беҳтар шудани муҳити тарбиявӣ ва рушди иҷтимоӣ кӯдакон таъсири мусбат расонид.

Дар маҷмӯъ, ин тадбирҳо на танҳо фарҳангии педагогии волидонро баланд бардоштанд, балки ба рушди умумии кӯдакон ва беҳтар шудани натиҷаҳои таълимӣ низ мусоидат карданд.

Дар натиҷаи татбиқи ин барномаҳо дониши волидон дар соҳаи психология ва педагогика баланд гардида, муносибати онҳо бо кӯдакон беҳтар ва дар умум, сифати таълиму тарбия дар муассисаҳои томактабӣ баланд хоҳад шуд. Ин, дар навбати худ, ба омодагии беҳтари кӯдакон ба зинаи таҳсилоти умумӣ мусоидат хоҳад кард.

ХУЛОСАИ УМУМӢ

I. Натиҷаҳои асосии илмӣ диссертатсия:

Дар тадқиқот мо ҳам ҷанбаҳои назариявӣ ва ҳам амалии ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила дар баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон таҳлилу баррасӣ намудем. Дар асоси маълумоти дар раванди таҳқиқоти диссертатсионӣ ва корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ бадастомада хулосаҳои зерин бароварда шуданд:

1) Масоили вобаста ба фарҳанги педагогии волидон ва нақши он дар низоми тарбия дар таҳқиқоти муҳаққиқони масъалаи мазкур омӯхта, таҳлилу баррасӣ карда шуд. Маълум гардид, ки фарҳанги педагогии волидон омили муҳими таъсиррасон ба рушди шахсияти кӯдак буда, сатҳи он ба сифати тарбияи насли наврас бевосита алоқаманд аст. Дар баробари ин, муайян карда шуд, ки дар ҷомеаи муосир фарҳанги педагогии волидон аксар вақт ба талабот ҷавобгӯ набуда, дар ин самт ташкили ҷорабинҳои омӯзишӣ ва тақмилдиҳӣ заруранд. Аз ҷумла, нокифоя будани донишҳои педагогии волидон, истифодаи усулҳои кӯҳна ва ғайримуассири тарбия, набудани муносибати дуруст бо кӯдакон ва дигар омилҳо ба мушоҳида мерасанд. Бинобар ин, таҳия ва татбиқи барномаҳои махсуси таълимӣ ва маърифатӣ барои баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон ва дар ин замина беҳтар намудани сатҳи сифати ҳамкориҳои педагогии муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оила ҷиҳати беҳтарсозии тарбияи насли наврас аз вазифаҳои муҳими муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оила ба шумор меравад.

2) Муҳаққиқон таъкид меkunанд, ки дар раванди баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон, ҳамкориҳои муассисаҳои таълимӣ, ҷомеа ва оила нақши муҳим дорад. Баргузориҳои семинарҳо, тренингҳо, машваратҳо ва дигар ҷорабинҳои маърифатӣ барои волидон, инчунин таъмини дастрасии онҳо ба адабиёти педагогӣ ва иттилооти муосир дар ин самт, метавонад ба таври назаррас ба беҳтар шудани вазъ мусоидат намояд. Ғайр аз ин, муҳим аст, ки волидон дарк

намоянд, ки тарбияи фарзанд масъулияти чиддӣ буда, он аз онҳо дониш, малака ва муносибати махсусро талаб мекунад. Танҳо дар сурати дарки ин масъулият ва кӯшиши доимии такмили фарҳанги педагогии худ, волидон метавонанд ба тарбияи насли солим ва бомаърифат сахмгузор бошанд.

3) Дар ҳаҷони муосир, ки иттилоот фаровон ва вақт маҳдуд аст, мушоҳида мешавад, ки волидайн аксар вақт аз дониш ва фаҳмиши кофӣ барои тарбияи дурусти фарзандон бархурдор нестанд. Ин вазъият ба сабабҳои гуногун вобаста аст, аз ҷумла, фаровонии иттилоот, камбудии вақт, тағйирёбии усулҳои тарбия, таҷрибаи маҳдуди тарбиявӣ: Таҳқиқоте, ки барои фаҳмидани ин масъала кӯмак мекунад, ҳатмист. Масалан, кадом омилҳо ба фарҳанги педагогии волидон таъсир мерасонанд? Кадом усулҳои ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оила дар ин ҳода самараноктаранд? Чӣ гуна сатҳи фарҳанги педагогии волидонро баланд бардоштан мумкин аст?

4) Масъалаи ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва волидайн аз дидгоҳи педагогикаи муосир низ мвриди таҳқиқу таҳлил қарор дода шуда, муайян карда шуд, ки ин ҳамкорӣ на танҳо барои рушди кӯдак муҳим аст, балки барои баланд бардоштани сатҳи маърифати педагогии волидайн ва фаъолияти босифати муассисаи таълимӣ низ аҳамияти қалон дорад. Ҳамкории муассир волидайнро дар таълиму тарбияи фарзандон фаъол намуда, ба мураббӣён дар шинохти хусусиятҳои кӯдакон ёрӣ мерасонад. Инчунин, муайян гардид, ки шаклҳои гуногуни ҳамкорӣ, аз қабيلي маҷлисҳои волидайн, семинарҳо, тренингҳо, рӯзҳои қушод ва лоииаҳои муштарак, метавонанд дар таҳкими робитаи байни муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оила нақши муҳим бозанд.

5) Таҳқиқот нишон дод, ки волидайне, ки дар раванди таълиму тарбияи фарзандонашон фаъолона иштирок мекунад, бештар ба муваффақияти фарзандонашон дар мактаб ва дар ҳаёт мусоидат

меkunанд. Ҳамчунин, муайян карда шуд, ки муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ, ки бо волидайн ҳамкориҳои мунтазам ва муассир доранд, дар ҷомеа обрӯи бештар пайдо меkunанд ва барои ҷалби кӯдакони нав имкониятҳои бештар доранд. Аз ин рӯ, педагогикаи муосир ба таҳкими ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва волидайн аҳамияти аввалиндараҷа медиҳад ва роҳҳои нави ҳамкориро ҷустуҷӯ мекунад.

б) Муносибати волидон дар оила ва таъсири он ба ташаккули салоҳияти худбаҳодиҳии кӯдакони синни томактабӣ мавриди омӯзишу баррасӣ қарор дода шуда, муқаррар карда шуд, ки муҳити мусоиди оилавӣ, ки дар он волидон ба кӯдак эҳтиром мегузоранд, фикру ақидаи ӯро қабул меkunанд, барои муваффақиятҳои ӯ сипос меғӯянд ва дар ҳолатҳои ноқоимӣ дастгирӣ меkunанд, ба ташаккули худбаҳодиҳии мусбат мусоидат мекунад. Баръакс, муносибати хушунатомез, безътиной ва ё интизории аз ҳад зиёд метавонад ба худбаҳодиҳии ӯ паст ва ноустувории эҳсосӣ оварда расонад.

Дар ин замина, муҳим аст, ки волидон дар тарбияи фарзандон усулҳои муносибро истифода баранд, ки ба рушди шахсияти солим ва худбаҳодиҳии кӯдак мусоидат кунанд. Инчунин, мураббӣ ва мутахассисони дигар бояд дар ин самт бо волидон ҳамкорӣ намуда, онҳоро аз хусусиятҳои синнусоии кӯдакони ва роҳҳои беҳтарини муошират бо онҳо огоҳ созанд. Таъмини муҳити солими равонӣ дар оила ва муассисаи таҳсилоти томактабӣ калиди ташаккули насли босаводу бомаърифат ва худбаҳодиҳии кӯдак мебошад.

7) Роҳи усулҳои муосири ташкили ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила омӯхта шуда, дар ин ҷода ошкор карда шуд, ки дар аксари мавридҳо, ҳамкориҳои воқеӣ ва муассир ба мушоҳида намерасад. Сабабҳои асосии ин ҳолат аз ноқифоя будани иттилооти волидайн дар бораи аҳамияти таҳсилоти томактабӣ, набудани шавқу рағбати онҳо ба иштирок дар фаъолияти муассиса ва инчунин, надоштани вақти кофӣ вобаста аст. Илова бар ин, усулҳои анъанавии

ҳамкорӣ, ки аксаран истифода мешаванд, дигар ба талаботи замон ҷавобгӯ нестанд ва ба навсозӣ ниёз доранд. Аз ин рӯ, барои ҷалби волидайн ба таълиму тарбияи кӯдакон тавсия мешавад, ки усулҳои инноватсионӣ, аз қабилӣ семинарҳои интерактивӣ, машваратҳои онлайнӣ, гурӯҳҳои дастгирӣ ва технологияҳои иттилоотӣ васеъ истифода шаванд.

8) Барои баланд бардоштани самаранокии ҳамкорӣ, таҳияи барномаҳои махсуси таълимӣ барои волидайн, ки дар онҳо масъалаҳои рушди кӯдак, усулҳои тарбияи дуруст ва нақши волидайн дар таҳсилоти томактабӣ инъикос ёфтаанд, муҳим аст. Дар баробари ин, муҳим аст, ки муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо ҷомеаи маҳаллӣ робитаи зич дошта бошад ва дар ҳалли мушкилоти оилаҳо, аз ҷумла, масъалаҳои иҷтимоӣ ва иқтисодӣ, кумак расонад.

9) Ғайр аз ин, ҷорӣ намудани низоми мунтазами баҳодихии сифати ҳамкорӣ бо оилаҳо, ки дар он фикру мулоҳизаҳои волидайн ба назар гирифта мешаванд, имкон медиҳад, ки камбудихо сари вақт ошкор ва ислоҳ карда шаванд. Инчунин, таъмини шаффофияти фаъолияти муассиса, дастрас будани маълумот дар бораи барномаҳои таълимӣ ва дастовардҳои кӯдакон, ба эътимоди волидайн мусоидат мекунад. Дар ин раванд, нақши роҳбари муассиса ва омӯзгорон ниҳоят муҳим аст, зеро онҳо бояд намунаи муносибати эҳтиромона ва ғамхорона нисбат ба волидайн бошанд ва барои бунёди муҳити мусоиди ҳамкорӣ саъй намоянд.

10) Дар маҷмӯъ, ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила бояд ҳамчун раванди дучониба ва мутақобила арзёбӣ гардад, ки дар он ҳар ду тараф – муассиса ва оила – барои таъмини рушди ҳамаҷонибаи кӯдак масъулияти муштарак доранд. Ин ҳамкорӣ бояд дар асоси эҳтироми мутақобила, эътимод ва фаҳмиши амиқи вазифаҳои ҳар як тараф бунёд карда шавад.

Ин маънои онро дорад, ки:

Муассисаи таълимӣ:

а) Бояд фазои мусоидро барои иштироки фаъолонаи волидайн дар ҳаёти кӯдак дар муассиса фароҳам оварад.

б) Волидайнро аз пешравихо, мушкилот ва эҳтиёҷоти кӯдак огоҳ созад.

в) Машваратҳо ва омӯзишҳоро барои волидайн ташкил намояд, то онҳоро дар тарбияи фарзандон дастгирӣ кунад.

Оила:

а) Бояд бо муассисаи таълимӣ ҳамкорӣ намуда, дар чорабиниҳо иштирок кунад.

б) Ба мушоҳидаҳо ва тавсияҳои мураббӣён эътибор диҳад ва дар ҳона шароити мусоидро барои рушди кӯдак фароҳам оварад.

в) Дар бораи хусусиятҳо, манфиатҳо ва нигарониҳои кӯдак ба муассиса маълумот диҳад.

Танҳо дар сурати мавҷудияти чунин ҳамкорӣ, ки дар он ҳар ду тараф фаъолона иштирок мекунад ва ба ҳамдигар эътимод доранд, метавон ба натиҷаҳои дилхоҳ ноил гардид ва барои ояндаи дурахшони насли наврас заминаи устувор гузошт. Ин ҳамкорӣ калиди рушди ҳамаҷонибаи кӯдак, аз ҷумла ҷиҳатҳои зеҳнӣ, иҷтимоӣ, эмотсионалӣ ва ҷисмонӣ мебошад.

11) Шаклҳои аёнӣ-иттилоотии муосири муоширати мураббӣёну волидайн, аз қабili вебсайтҳо, шабакаҳои иҷтимоӣ, почтаи электронӣ ва барномаҳои мобилӣ, барои огоҳии саривактӣ ва муфассали волидайн дар бораи фаъолияти муассиса, пешрафти фарзандон ва маслиҳатҳои педагогӣ мусоидат мекунад. Илова бар ин, ташкили намоишгоҳҳо, гӯшаҳои иттилоотӣ, семинарҳо ва тренингҳо сатҳи огоҳии волидайнро баланд бардошта, онҳоро ба раванди таълиму тарбия ҷалб мекунад ва муносибатҳоро мустаҳкам месозад.

12) Ҷорӣ намудани робитаи мунтазами мутақобила, аз қабili пурсишномаҳо ва мусоҳибаҳо, имкон медиҳад, ки муассиса андеша ва

пешниҳодҳои волидайнро дар бораи беҳтар намудани фаъолият ба назар гирад. Таҳлили натиҷаҳои низоми робитаи мутақобила ва вокуниши саривақтӣ ба онҳо нишон медиҳад, ки муассиса ба андешаи волидайн арзиш қоиладар ва барои беҳтар намудани сифати хизматрасонӣ кӯшиш мекунад. Ин боиси эътимоди бештари волидайн ба муассиса ва мураббӣ мегардад.

13) Ҳамчунин, ошкор карда шуд, ки муассиса бо ҷомеа бояд робитаи доимӣ дошта бошад. Иштирок дар чорабиниҳои сатҳи маҳаллӣ, ташкили аксияҳои хайриявӣ ва ҳамкорӣ бо ташкилотҳои ҷамъиятӣ имкон медиҳад, ки муассиса обрӯи худро дар ҷомеа баланд бардорад ва дастгирии иловагиро ҷалб намояд. Инчунин, ҷалби мутахассисони соҳаҳои гуногун, аз қабили равоншиносон, логопедҳо ва дигар мушовирон, барои гузаронидани машваратҳо ва тренингҳо барои волидайн ва мураббӣ, баланд бардоштани сатҳи касбии мураббӣ ва расонидани ёрии касбӣ ба волидайн мусоидат мекунад.

14) Бо мақсади баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон зимни ҳамкорӣ бо муассисаи таҳсилоти томактабӣ дар асоси натиҷагирӣ аз омӯзиши осори илмӣ, педагогӣ, психологӣ ва иҷтимоӣ таҳқиқоти таҷрибавӣ-озмоишӣ баргузор карда шуда, натиҷаҳои дилхоҳ ба даст оварда шуд, дар натиҷаи ташкил ва баргузориҳои чорабиниҳои мухталифи ташаккулдиҳанда дар марҳилаи назоратӣ сатҳи фарҳанги педагогии волидони гуруҳи озмоишӣ ба маротиба боло рафта, таҳлилҳо нишон доданд, ки волидони гуруҳи озмоишӣ дар муқоиса бо гуруҳи назоратӣ ба масъалаҳои тарбияи кӯдак бештар таваҷҷӯҳ зоҳир намуда, дар чараёни таълиму тарбия фаъолона иштирок мекарданд.

15) Дар натиҷаи татбиқи тадбирҳои мушаххас, муносибати волидон нисбат ба талаботи педагогӣ тағйир ёфта, сатҳи огоҳии онҳо оид ба усулҳои муносири тарбия ва рушди кӯдак баланд гардид. Волидон дарк намуданд, ки иштироки фаъолона дар ҳаёти муассисаи таҳсилоти

томактабӣ ва ҳамкориҳои зич бо мураббӣён барои рушди ҳамачонибаи кӯдак муҳим аст.

16) Ҳамин тариқ, таҳқиқоти диссертатсионӣ ва корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ гузаронидашуда самаранокии шаклҳои гуногуни ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оиларо дар самти баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон тасдиқ намуд. Натиҷаҳои бадастовардашуда имкон медиҳанд, ки онҳо дар амалияи муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ барои беҳтар намудани сифати таълиму тарбияи насли наврас васеъ истифода бурда шаванд.

Пажӯҳиши оид ба ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила дар самти баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон гузаронидаи мо на ҳама паҳлуҳои масъалаи мавриди таҳқиқро фаро гирифта, таҳқиқоти минбаъда бояд омилҳои иҷтимоӣ-фарҳангӣ дар муносибати оилаҳо бо муассисаи таҳсилоти томактабӣ, урфу одат ва анъанаҳои миллии оилаҳо, омӯзиши нақши роҳбарони муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ дар раванди ҳамкорӣ бо муассисаҳои томактабӣ, таҷрибаи пешқадами муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ дар ташкили ҳамкорӣ бо оилаҳоро мавриди омӯзиш ва таҳқиқ қарор диҳанд.

II. Таъсири оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот

Натиҷаҳои дар раванди таҳқиқоти диссертатсионӣ ва корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ бадастомада ба таҳия ва ироаи таъсири зерин оид ба ташаккули фарҳанги педагогии волидон дар заминаи густариши ҳамкориҳои муассисаи таҳсилоти томактабӣ ва оила водор сохтанд:

1. Муайян намудани самтҳои афзалиятноки ҳамкорӣ: Дар асоси таҳлили ниятҳои волидон ва хусусиятҳои рушди кӯдакон, муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бояд самтҳои афзалиятноки ҳамкориро муайян намоянд. Ин самтҳо метавонанд марбут ба масъалаҳои тарбияи ахлоқӣ, инкишофи зеҳнӣ, ҳифзи саломатӣ ва беҳатарии кӯдакон бошанд. Тибқи таҳқиқоти, муассисаҳои таълимӣ, ки самтҳои афзалиятноки ҳамкориро

бо волидон муайян мекунад, дар ноил шудан ба натиҷаҳои беҳтари таълимӣ муваффақтар мебошанд.

2. *Ташикли шаклҳои гуногуни ҳамкорӣ:* Муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бояд шаклҳои гуногуни ҳамкориро бо волидон ба роҳ монанд, аз қабилӣ машваратҳои инфиродӣ, семинарҳо, тренингҳо, вохӯриҳо бо коршиносон ва ғайра. Истифодаи технологияҳои иттилоотӣ, аз ҷумла платформаҳои онлайнӣ ва шабакаҳои иҷтимоӣ, низ метавонад барои густариши ҳамкорӣ мусоидат намояд.

3. *Таъмини иштироки фаъолонаи волидон:* Муҳим аст, ки волидон дар раванди тарбия ва таълими кӯдакон иштироки фаъолона дошта бошанд. Барои ин, муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бояд шароит фароҳам оваранд, ки волидон тавонанд дар таҳияи барномаҳои таълимӣ, арзёбии пешрафти кӯдакон ва ҳалли мушкилоти эҳтимоли ширкат варзанд. Таҷриба нишон медиҳад, ки иштироки фаъолонаи волидон дар раванди таълимӣ ба беҳтар шудани муносибатҳои оилавӣ ва рушди ҳамаҷонибаи кӯдак мусоидат мекунад.

4. *Такмили доимии салоҳиятҳои касбии мураббӣ:* Баланд бардоштани сатҳи касбии волидон дар самти ҳамкорӣ бо волидон аҳамияти калон дорад. Омӯзгорон бояд дониш ва малакаҳои заруриро барои муоширати муассир бо волидон, ҳалли муноқишаҳо ва фароҳам овардани муҳити эътимодбахш дошта бошанд.

5. *Арзёбии мунтазами самаранокии ҳамкорӣ:* Муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ бояд мунтазам самаранокии ҳамкориро бо волидон арзёбӣ намоянд. Ин арзёбӣ бояд ба натиҷаҳои таълимии кӯдакон, қаноатмандии волидон ва дигар нишондиҳандаҳои муҳим асос ёбад. Натиҷаҳои арзёбӣ бояд барои такмили минбаъдаи равандҳои ҳамкорӣ истифода шаванд. Корҳои таҳқиқӣ ва озмоишӣ нишон доданд, ки арзёбии доимии ҳамкорӣ ба муассисаҳо кӯмак мекунад, то нуқсонҳоро муайян ва барои беҳтар намудани робита бо волидайн тадбирҳо андешанд.

6. Таҳияи барномаҳои муштаракӣ волидайн ва муассиса:

Барномаҳои муштаракӣ волидайн ва муассиса метавонанд ҳамкориро тақвият бахшанд. Ин барномаҳо метавонанд дар бар гиранд: семинарҳо оид ба масъалаҳои тарбия, ҷорабиниҳои фарҳангӣ, сафарҳои оилавӣ ва ғайра. Барномаҳо бояд ба ниёзҳои волидайн ва хусусиятҳои рушди кӯдакон мувофиқ бошанд.

7. Муҳайё намудани муҳити эътимодбахш ва шаффоф:

Барои ҳамкориҳои муассир, муассисаҳои таълимӣ бояд муҳити эътимодбахш ва шаффофро муҳайё намоянд. Ин маънои онро дорад, ки муассисаҳо бояд дар бораи фаъолияти худ ба волидайн маълумоти пурра ва саривақтӣ пешниҳод кунанд, ба саволҳо ва пешниҳодҳои онҳо посух ҷӯянд ва ба фикру мулоҳизаҳои онҳо арҷ гузоранд. Таҳқиқот собит намудааст, ки шаффофият дар фаъолияти муассисаҳои таълимӣ боиси афзоиши эътимоди волидайн ва омодагии онҳо ба ҳамкорӣ мегардад.

8. Ҷалби волидайн ба идоракунии муассиса:

Ҷалби волидайн ба идоракунии муассисаи таълимӣ метавонад ҳамкориро тақвият бахшад. Волидайн метавонанд дар Шурои муассиса, комиссияҳои гуногун ва дигар мақомоти идоракунӣ иштирок намоянд. Иштироки онҳо дар идоракунӣ ба муассиса имкон медиҳад, ки ниёзҳои волидайнро беҳтар дарк намуда, қарорҳои мувофиқ қабул намояд.

9. Муоширати мунтазам ва муассир:

Муоширати мунтазам ва муассир бо волидайн шартӣ асосии ҳамкориҳои муваффақ аст. Муассисаҳои таълимӣ бояд усулҳои гуногуни муоширатро истифода баранд, аз қабилӣ паёмҳои электронӣ, зангҳои телефонӣ, паёмҳои матнӣ, вохӯриҳои шахсӣ ва ғайра. Муошират бояд саривақтӣ, дақиқ ва фаҳмо бошад. Зеро натиҷаҳои таҳқиқот таъкид мекунанд, ки муоширати муассир бо волидайн имкон медиҳад, ки онҳо дар бораи пешрафти кӯдаконашон маълумот гиранд, дар ҳалли мушкилот иштирок намоянд ва эҳсоси дастгирӣ намоянд.

10. Дар асоси таҳқиқоти анҷомдодашуда, бо мақсади такмили омодагии мураббӣ ва волидонӣ кӯдакон, тавсияҳои зерини амалиро пешниҳод менамоем:

Ҳамкорӣҳои педагогӣ: Ҳамкорӣҳои педагогӣ бояд ба низоми ягона ва ҷудонашавандаи "Оила - кӯдак - мураббӣ" ворид карда шаванд. Дар ин низом, ҳамаи субъектҳои фаъолият ва муошират (оила, кӯдак ва мураббӣ) бояд ҳамчун баробархуқуқ эътироф карда шаванд. Ин муносибат ба таъмини ҳамгироии муассир дар раванди таълиму тарбия мусоидат намуда, барои рушди ҳамаҷонибаи кӯдак шароит фароҳам меорад. Ин ҳамкорӣ бояд дар асоси эҳтироми мутақобила, эътимод ва фаҳмиши амиқи нақш ва вазифаҳои ҳар як тараф бунёд карда шавад.

Мақсади ҳамкорӣҳо ва лоиҳаҳо: Мақсади ҳамкорӣҳои дучониба ва лоиҳаҳои кӯдакони муассисаҳои таълимии томактабӣ бояд аз ёрии расонидани психологӣ ва педагогӣ ба оилаи тарбиятгиранда, баланд бардоштани салоҳиятҳои падару модарон дар тарбия ва таълими кӯдакон ва иштироки фаъолонаи падару модар дар чараёни мазкур иборат бошад. Ин баланд бардоштани салоҳиятҳо бояд тавассути тренингҳо, семинарҳо, машваратҳо ва таъмин намудани волидайн бо маълумоти муфид дар бораи рушди кӯдак амалӣ карда шавад. Ҳамчунин, муҳим аст, ки волидайн дар таҳия ва татбиқи лоиҳаҳо, ки ба манфиати кӯдакон равона шудаанд, фаъолона иштирок намоянд.

Шаклҳои фаъол ва интерактивӣ: Зарур аст, ки шаклҳои фаъол ва интерактивӣ ҳамкориҳои муассисаҳои таълимии томактабӣ ва оила ҳамчун воситаи баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон амалӣ карда шаванд. Чунин шаклҳо бояд дар асоси принципҳои ҳамкорӣ ва мубодилаи таҷриба байни педагогҳо ва волидон таҳия карда шаванд. Намунаҳои чунин шаклҳо метавонанд бозиҳои педагогӣ, мастер-классҳо, чорабиниҳои муштаракӣ варзишӣ ва фарҳангӣ, клубҳои волидайн ва ғайра бошанд.

РҶҶХАТИ АДАДБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА

1. Абрелева М.М. Взаимосвязь самооценки детей и оценок родителей в дошкольном возрасте. [Текст] /М.М. Абрелева Диссканд..психол..наук. Москва 1988. 159с. (Источник: <https://referatbooks.ru/diplomnaya-rabota/vzaimosvyaz-detsko-roditelskih-otnosheniy-i-samootsenkidoshkolnika>)

2. Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, Ашӯр (Таҳияи Расул Худоиода ва Али Муҳаммадии Хуросонӣ) [Матн] / Р. Абуабдуллоҳи Душанбе «Ирфон» 2007. 413 с.

3. Абулқосим Лоҳутӣ. Маҷмуаи ашӯр (Таҳияи Расул Худои Шарипов ва Абдушукур Абдусаттор) [Матн] / Л. Абулқосим. Душанбе «Адиб» 1987. 446с.

4. Абулқосим Фирдавсӣ Шохнома (таҳияи Камол Айнӣ ва Зоҳир Аҳрорӣ) [Матн] / Ф. Абулқосим. Душанбе. 2009. 470 с.

5. Абӯшакури Балхӣ Маҷмуаи ашӯр /Б. Абӯшакури [Матн] /Душанбе «Адиб» 1980. 430.

6. Азаров Ю.П. Семейная педагогика. Воспитание ребенка в любви, свободе и творчестве [Матн] / Ю.П. Азаров. Москва «Эксмо». 2015. 496 с.

7. Алиев М.Т. Хусусиятҳои психологии тарбияи фарзанд ва мушкилиҳои он дар оилаҳои нопурра [Матн]/ М.Т. Алиев // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. 2017. №3/5. – С.201-206.

8. Амонов Н.Қ. Асосҳои психологии муоширати педагогӣ [Матн] / Н.Қ. Амонов. Душанбе. 2013. 108 с.

9. Аркин Е.А. Родителям о воспитании: Воспитание ребенка в семье от года до зрелости [Текст] / Е.А. Аркин. Москва. Изд-во Акад.пед.наук РСФСР. 1949. 340 с.

10. Арнаутова Е.П. Планируем работу ДОУ с семьей // Е.П. Арнаутова. Управление дошкольным образовательным учреждением. 2002. №2. 250 с.

11. Арнаутова Е.П. Планируем работу ДОУ с семьей [Текст]/ Е.П. Арнаутова. Управление дошкольным образовательным учреждением. 2002. №4. 232 с.
12. Ашъори ҳамасрони Рӯдакӣ (Таҳияи Худои Шарипов ва Абдушукур Абдусатторов). [Матн] Душанбе. «Адиб» 2007. 480 с.
13. Балабанова Т.И. Консультации для родителей [Текст] / Т.И. Балабанова // Дошкольное воспитание. 1979. №8. 56 с.
14. Барлас Т.В. Популярная психология. От конфликтов к обретению «Я» [Текст] /Т.В. Барлас. Москва. 1997. 85 с.
15. Барномаи давлатии рушди таҳсилоти томактабӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2012-2016. (Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон. с. 2011.).
16. Барномаи давлатии рушди таҳсилоти томактабӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020-2025. (Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 июни соли 2019. №316).
17. Белоногова Г. Педагогические знания – родителям [Текст] / Г. Белоногова Л. Хитрова // Дошкольное воспитание 2003. №1. – С.82-92.
18. Березовская Н. Роль РОНО в распространении лучшего опыта [Текст] / Н. Березовская. 1979. №7. – С.13-15.
19. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. М., 2007. 387 с.
20. Бранден Н. Мощь самооценки. [Текст] /Н.Бранден. Киев. 2005. 396 с.
21. Бровкина, И.В. Изучение гепатопротективного действия глютабианца (клинико-экспериментальное исследование): автореферат дис. ... кандидата медицинских наук: 14.00.25. Саранск. 2002. 20 с.
22. Бунимова Н.И. Воспитание у детей уважения и любви к родителям [Текст] / Н.И. Бунимова, Э. В. Зазуляк // Дошкольное воспитание. 1978. №5. – С.65-68.
23. Варга А.Я., Столин В.В. Дела семейные. М., 2004. 297 с.

24. Васильева Е.А. Обогащаем воспитательные умения родителей / Е.А. Васильева // Ребенок в детском саду. 2011. №6 – С.66-71.
25. Васильева Л.Е. Развитие педагогической культуры родителей как фактор повышения качества образования в сельской школе // дисс. канд. пед. наук. Йошкар-Ола. 2007.
26. Вершинин В. Н. Домашнее воспитание: Книга для учителей, воспитателей, родителей [Текст] / В.Н. Вершинин. Чебоксары, «Клио», 1998. 200 с.
27. Видт Е.И. Педагогическая культура: становление, содержание и смысл [Текст] / Е.И. Видт // Педагогика. 2002. №3.
28. Виноградова Н.А. Детский сад и семья / Н. А. Виноградова, Г.Н. Година, Л.В. Загик [и др.]. Под ред. Т.А. Марковой. - 20-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение. 1986. 207 с.
29. Волкова Т.В. «Организационно-педагогическая деятельность семейных детских садов» // Современное дошкольное образование. Теория и практика. 2017. №5. – С.8–9.
30. Воспитание дошкольника в семье: вопросы теории и методики [Текст] / Т.А. Маркова; под ред. Т.А. Марковой. – М., 1983.
31. Ғазолӣ. Эҳё улум ад-дин. Ҷилди 2. Техрон. 1375 х.
32. Гайдарова Л.И. Педагогическое просвещение родителей как фактор модернизации воспитательной работы в школе // дисс. канд. пед. наук. Махачкала. 2012.
33. Гребенников И.В. Школа и семья: пособие для учителя [Текст] / И.В. Гребенников. М. «Просвещение». 1995. 176 с.
34. Гришина К.Л. Родительский комитет в детском саду [Текст] / К.Л.Гришина // Дошкольное воспитание. 1974. №12. – С.15-17.
35. Гюлен Ф. Оила ва рушди шахсияти фарзандон. [Матн] / Ф.Гюлен. Душанбе: “Ирфон”. 2014. – С.141-145.
36. Давыдова О., Майер, А. Детский сад – семья: инновационный потенциал традиционных форм работы с позиций компетентностного подхода [Текст] // Дошкольное воспитание. 2011. №5. – С.52–55.

37. Давыдова О., Майер, А. Детский сад – семья: инновационный потенциал традиционных форм работы с позиций компетентного подхода / О. Давыдова // А. Майер Дошкольное воспитание 2011. №5. – С.52-55.
38. Давыдова О.И. Работа с родителями в детском саду: Этнопедагогический подход [Текст] / О.И. Давыдова, Л.Г. Богославец, А.А. Майер. – М.: ТЦ Сфера. 2005. 144 с.
39. Далинина Т. Современные проблемы взаимодействия дошкольного учреждения с семьей [Текст] // Дошкольное воспитание. 2000. №2. – С.44-49.
40. Диагностика и коррекция психического развития дошкольника. Минск. 2004. 408 с.
41. Доронова, Т.Н. Вместе с семьей: пособие по взаимодействию ДОУ и родителей [Текст]. – М.: Просвещение. 2011. 190 с.
42. Евдокимова Е.С. Детский сад и семья: Методика работы с родителями / Е.С. Евдокимова, Н.В. Додокина, Е.А. Кудрявцева. М.: “Мозаика-Синтез”. 2007. 144 с.
43. Евдокимова Е.С. Детский сад и семья: Методика работы с родителями / Е.С. Евдокимова, Н.В. Додокина, Е.А. Кудрявцева. – М.: Мозаика-Синтез. 2007. 144 с.
44. Евдокимова Е.С. Детский сад и семья: Методика работы с родителями / Е.С. Евдокимова, Н.В. Додокина, Е.А. Кудрявцева. – М.: “Мозаика-Синтез”. 2009. 160 с.
45. Евдокимова Е.С. Детский сад и семья / Е.С. Евдокимова, Н.В. Москва. 2010. 130 с.
46. Ёрматзода А.Ҷ. Технологии педагогики ҳамкорию муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ бо оила дар тарбияи худшиносии хонандагон (диссертатсияи номзадӣ) [Матн] / А.Ҷ. Ёрматзода Кӯлоб 2025. 222 с.

47. Ёрматов А.Қ. Асосҳои педагогикаи ҳамкории муассисаҳои таълимӣ бо оила дар ташаккули тарбияи ахлоқӣ ва худшиносии миллӣ [Матн] / А.Қ. Ёрматов. Душанбе. 2022. 122 с.
48. Залысина И.А., Смирнова Е.О. Некоторые особенности психического развития дошкольников, воспитывающихся вне семьи // Вопр. психологии. 1985. №4.
49. Зверева О.Л. Общение педагога с родителями в ДОУ / О.Л. Зверева, Т.В. Кротова. – М.: “ТЦ Сфера”. 2007. 80 с.
50. Зверева О.Л. Семейная педагогика и домашнее воспитание детей раннего и дошкольного возраста [Текст]: учеб. пособие / А.Н. Ганичева, Т.В. Кротова. – М.: ТЦ Сфера. 2011.
51. Зверева О.Л., Кротова Т.В. Общение педагога с родителями в ДОУ [Текст]: Методический аспект. – М.: ТЦ Сфера. 2005. 80 с.
52. Иванова А.В. О связи детского сада с семьей / А.В.Иванова // Дошкольное воспитание. 1981. №2. – С.31-34.
53. Иванова, Н.П. Фарҳанги педагогии волидайн ҳамчун омили муҳими тарбияи кӯдак // Маҷаллаи “Маорифи Тоҷикистон”. 2020. №3. – С.56-62.
54. Иззатова М.И. Становление и развитие дошкольных образовательных учреждений в Таджикистане (1924-2004гг): автореф. докт. пед. наук /М.И.Иззатова. Душанбе. 2014. 48 с.
55. Иззатова М.И. Становление и развитие дошкольных образовательных учреждений в Таджикистане /М.И.Иззатова. Душанбе. 2018. 148 с.
56. Кадыров К.Б. История воспитания, школы и педагогической мысли таджиков с древних времен до возникновения ислама: Дисс. на соиск. уч. степени доктора педагогических наук. Душанбе. 1999.
57. Кайковус Унсурулмаолӣ. Қобуснома. [Матн] / Унсурулмаолӣ Кайковус. Душанбе: Маориф. 1979. 191 с.
58. Книга для родителей Т. 2. Москва. 1957.

59. Коломейченко Л.В. Программа социального развития / Л.В. Коломейченко // Дошкольное воспитание. 2005. №1. – С. 9-17.
60. Коменский Я.А. Материнская школа / Я. А. Коменский. Пер. с. Нем. М. Н. Воскресенской. – М.,1992. 64с.
61. Коренькова (Бахуташвили) Т.В. Развитие педагогической культуры родителя в неполное семье в условиях деятельности социальных учреждений // дисс. канд. пед. наук. Ставрополь. 2004.
62. Коробейников И.А. Психологическая дифференциация нарушений развития у старших дошкольников. – М., 2006. 396 с.
63. Кочеткова В.Г. Социальное партнерство ДОО с родителями в рамках ФГТ / В.Г. Кочеткова // Воспитатель дошкольного образовательного учреждения. 2013. №8. – С.6-10.
64. Кротова Т.В. Взаимодействие с родителями воспитанников в летний период / Т.В. Кротова, И.А. Иванцова // Справочник старшего воспитателя дошкольного учреждения. 2007. №4. – С.64-68.
65. Крупская Н.К. Педагогические сочинения в десяти томах. Т.5 [Текст] / Н.К. Крупская. – М., 1958. – С.37-45
66. Куликова Т.А. Семейная педагогика и домашнее воспитание [Текст]. – М.: Академия. 2000. 232 с. Фарҳанги педагогӣ
67. Қодиров Қ. Ақидаҳои педагогӣ ва гуманистии Фирдавӣ [Матн] / Қ. Қодиров, А. Ҳалимов. Кӯлоб: 1991. 62 с.
68. Қодиров Қ.Б. Таърихи афкори педагогии халқи тоҷик [Матн] / Қ.Б. Қодиров. Душанбе: Ирфон. 1998. 233 с.
69. Леонтьев А. Н. К теории развития психики ребенка // Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. – М., 2005. 396 с.
70. Леонтьев А.А. Психология общения. М., 1997.
71. Лисина М.И. Общение и его влияние на развитие психики дошкольника. Сб.научных трудов.М. 1974. 209 с.
72. Лутфуллоев М. Тоҷикистони соҳибистиқлол ва масъалаҳои тарбия [Матн] / М. Лутфуллоев. Душанбе: 2001. 360.

73. Лутфуллоев М. Эҳёи педагогикаи Аҷам [Матн] / М. Лутфуллоев. Душанбе: Дониш. 1997. 150 с.
74. Луфов М.Т., Зайтметов Ҳ.А. Психологияи муошират. Хучанд. 2021.
75. Ляшенко В.А. О подготовке родительских конференций / В.А. Ляшенко // Дошкольное воспитание. 1979. №8. – С.57-58.
76. Макаренко А.С. Маърузаҳои оид ба тарбияи бачагон [Матн] / А.С. Макаренко. Душанбе: 1980. 85 с.
77. Макаренко А.С. О «Книге для родителей». Сочинение в 7 т. – М., Из-во АПНРСФР. 1957. т. IV. 438 с.
78. Макаренко А.С. О «Книге для родителей». М., Из-во АПНРСФР. 1959. т. V. 505.
79. Макаренко А.С. Семья и воспитание детей – Избр. Пед. Соч. т.2. [Текст] / А. С. Макаренко. Москва: 1977. 270 с.
80. Максимова Н.В. Организация «Маминой школы» / Н.В.Максимова // Управление ДОУ. 2012. №6. – С.88-99.
81. Маркова Т.А. Влияние семье и семейного воспитания формирование личности ребенка // Основы дошкольной педагогики. - М.: 1980. 229 с.
82. Маҳмадулло Давлатов. Оила ва рушди шахсияти фарзандон (дар хошияи андешаҳои Фатҳуллоҳ Гюлен). – Душанбе: “Ирфон”. 2014.
83. Мачидова Б. Педагогикаи томактабӣ [Матн] // Б. Мачидова. К.1. Душанбе. 2012. 540 с.
84. Мачидова Б. Роҳнамои волидон барои тарбияи кӯдакони хурдсол [Матн] / Б. Мачидова. Душанбе: «Эр-Граф». 2014. 232 с.
85. Мачидова Б., Иззатова М. Педагогикаи томактабӣ / Б. Мачидова, М. Иззатова. Қ.2. Душанбе. 2012. 540 с.
86. Мир Сайид Алии Ҳамадой. «Захират - ул - мулук». Душанбе. 2012. 340 с.

87. Миралиева П.Ш. Созандагӣ ва фарҳанги педагогии омӯзгорону мураббӣёни муаасисаҳои таҳсилоти томактабӣ / П.Ш. Миралиева // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. 2022. №8. – С.319-325.
88. Молева О.И. «В Контакте» / О. И. Молева // Дошкольное воспитание. 2013. №7. – С.49-50.
89. Мустафокулов Т. Нарзуллоева М. Асосҳои психологияи синнусолӣ ва педагогӣ ш. Кӯлоб 1994. 360 с.
90. Нестерова О.С. Педагогическая культура родителей как источник гуманизации воспитания младших школьников // дисс. канд. пед. наук. Москва. 2002.
91. Николаев В.А. Теория и методика формирования этнопедагогической культуры будущего учителя [Текст]: Дис докт. пед. наук: 13.00.01./ В.А. Николаев. Москва. 1998. 277 с.
92. Нуриддинов Ғ. Ақидаҳои педагогии Саъдии Шерозӣ [Матн] / Ғ. Нуриддинов. Душанбе: 1974. 53 с.
93. Нуров А. Аризишҳои миллию умумибашари, заминаҳои пайдоиши инкишоф ва нақши онҳо дар тарбияи инсон [Матн] / А. Нуров. Душанбе: Ирфон. 2003. 170 с.
94. Нуров А. Кори яқҷояи оила ва мактаб дар тарбияи ахлоқи мактаббачагони хурдсол [Матн] / А. Нуров. Душанбе: 1989. 225 с.
95. Нуров А. Методикаи корҳои тарбиявӣ дар синфҳои ибтидоӣ [Матн] / А. Нуров. Душанбе: 2005. 190 с.
96. Нуров А. Талаботи муосир ба тарбияи насли наврас ва ҷавонон [Матн] / А. Нуров. Душанбе. 2017. 120 с.
97. Нуров А. Талаботи муосир ба тарбияи насли наврас ва ҷавонон. [Матн] / А. Нуров. Душанбе. 2020. 180 с.
98. Обидова М.И. Психологияи бачагона. [Матн] / М.И.Обидова. Душанбе. 2018. 195 с.
99. Обухова Л.Ф. Детская психология. – М., 2000. 395 с.

100. Общение и речь: развитие речи у детей в общении со взрослыми. Под.ред. М.И.Лисиной. М., 1985. 208 с.
101. Одинаев Е.К. Одобӣ муоширати муосир. Этикети муосир / Е.К. Одинаев. Муҳаррир Ҷ. Шарипов. Душанбе. 2010. 316 с.
102. Одоб ва суннатҳои зиндагӣ. Душанбе. 2015. 98 с. (бо забонҳои тоҷикӣ ва арабӣ).
103. Орифӣ М. Аз таъри афкори педагогии халқи тоҷик [Матн] / М. Орифӣ. Душанбе: 1962. 143с.
104. Особенности психического развития детей 6-7-летнего возраста / Под ред. Д.Б. Эльконина, Л.А. Венгера. – М.: Педагогика, 2006. 470 с.
105. Паҳлавонов А. Афкори педагогии халқи тоҷик дар асрҳои XVI ва XVII [Матн]: / А.Паҳлавонов. Душанбе: «Дониш. 1994. 241с.
106. Педагогический энциклопедический словарь [Текст] / Гл. ред. Б.М. Бим-Бад; редколлегия: М.М. Безруких, В.А. Болотов, Л. С. Глебова и др. – М.: Большая Российская Энциклопедия. 2003. 528 с.
107. Педагогическое взаимодействие в детском саду. Под ред. [Текст] / Н.В. Микеляевой. - М.: ТЦ Сфера. 2013. 128 с.
108. Петровский А.В. Теоретическая психология. [Текст] / А.В. Петровский Москва” Новая школа” 2006. 485 с.
109. Петроченко Г.Г. Педагогические ситуации в дошкольной педагогике [Текст] // Г.Г. Петроченко. Минск. 1984. 340 с.
110. Пиаже Ж. Избранные психологические труды. - М.: 1994.
111. Попов О.Н. Психология. Курс лекций. Абакан. 2005. 386 с.
112. Прищепа С.С. Взаимодействие с родителями детей раннего возраста / С.С. Прищепа, Т.С. Шатверян // Справочник старшего воспитателя дошкольного учреждения. 2011. №10. – С.59-67.
113. Раҳимзода Х. Оила ва ҷомеа [Матн] / Х. Раҳимзода. Душанбе: 1999. 190 с.

114. Раҳимзода Х., Бобокалонов Ғ. Оилаи солим - пойдории давлат. [Матн] / Х.Раҳимзода, Ғ.Бобокалонов. Душанбе: ҶДММ «Фасл-4». 2022. 356 с.

115. Раҳимзода Х. Оилаи солим – пойдории давлат. [Матн] / Х.Раҳимзода. Душанбе. 2023.

116. Раҷабов В.Д. Муносибати педагогҳои таҷрибадори муосир ба масъалаи ҳамкориҳои муассисаи таълимии томактабӣ ва оила // Вестник Таджикского национального университета. 2023. №1. – С.234-241.

117. Раҷабов В.Д. Ҳамкориҳои муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ, оила ва аҳли ҷомеа дар тарбияи насли наврас [Матн] / В.Д. Раҷабов // Паёми Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав. 2022. №1/1 (95). - С.139-143.

118. Раҷабов В.Д. Шаклҳои аёни-иттилоотии ташкили муоширати омӯзгорону волидайн дар муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ / В.Д. Раҷабов // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. 2022. №9. – С.249-256.

119. Раҷабов В.Д. Рушди шаклҳо чун шартҳои ҳамкориҳои коллективӣ-педагогии волидайнӣ тарбиягирандагони муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ [Матн] / В.Д. Раҷабов // Паёми Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав. 2021. №1/2 (86). - С.84-87.

120. Репина Т.А., Стеркина Р.В. Общение детей в детском саду и семье. М., 2006. 396 с.

121. Рубинштейн С.Л. // Основы общей психологии. - М., 1989.

122. Сангинова Э. Ақидаҳои педагогии Абдурахмони Ҷомӣ [Матн] / Э. Сангинова / Мактаби сав.1980. №2. – С. 28–32.

123. Саъдии Шерозӣ. Ғазалиёт (муратиб Расул Ходизода) [Матн] / Ш.Саъдии. Душанбе: Адиб. 2014. 179 с.

124. Сербина Т.Ю. Повышение педагогической компетентности родителей в вопросах физического воспитания детей раннего возраста / Т.Ю. Сербина // Дошкольная педагогика. 2011. №10. – С.60-61.

125. Серебрякова Е.А. Уверенность в себе и условия ее формирования у школьников [Текст] / Е.А. Серебрякова Москва 1955. 187 с.
126. Сластёнин В.А. и др. Педагогика [Текст]: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; Под ред. В.А. Сластенина. М.: Издательский центр «Академия». 2002. 576 с.
127. Солодянкина О.В. Сотрудничество дошкольного учреждения с семьёй [Текст]: Практическое пособие Москва «АРКТИ». 2006. 80 с.
128. Спиваковская А.С. Психотерапия: игра, детство, семья Москва. 2006. 296 с.
129. Станчинский Г.А. Теоретические основы этнической педагогики [Электронный ресурс]: [Текст]: Дис. докт. пед. наук: 13.00.01./ Г.А. Станчинский. СПб. 1998. 443с.
130. Степанова Р. Как детский сад помогает нам в физическом воспитании детей / Р. Степанова // Дошкольное воспитание. 1981. №5. – С.70-71.
131. Сухомлинский В.А. Асарҳои мунтахаби педагогӣ дар 3 ҷилд. Ҷ.3. (мураттибон О.С.Богданова, В.З.Смал, А.И.Сухомлинская). Душанбе: “Маориф”. 1988. 340 с.
132. Сухомлинский В.А. Мудрая власть коллектива / В.А. Сухомлинский. М., 1975. 240 с.
133. Сухомлинский В.А. Мудрая власть коллектива [Текст] / В.А. Сухомлинский. Москва. 1975. 240 с.
134. Сухомлинский В.А. Родительская педагогика [Текст] / В.А. Сухомлинский. Москва. 1981.
135. Сухомлинский В.А. Родительская педагогика [Текст] / В.А. Сухомлинский. Москва. 1981. 230 с.
136. Усова А.П. Обучение в детском саду [Текст] / А.П. Усова, А.В. Запорожец. 3-е издание, исправленное. Москва. Просвещение. 1981.176 с.

137. Усова А.П. Психология и педагогика дошкольника. [Текст] /А.П. Усова // А.В. Запорожец Ин-т дошкольного воспитания АПН РСФСР. Москва. Просвещение. 1966. 356 с.
138. Ушинский К.Д. О народности в общественном воспитании [Текст] / К. Д. Ушинский пед. Сочинения: В. 2. Т. Москва: Педагогика. 1974. 265 с.
139. Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии: В2т. СПб [Текст] / К.Д. Ушинский. – М.: педагогика. 1964. 170 с.
140. Флерина Е.А. Воспитание ребенка в семье от трех до семи лет (Книга для родителей) / Москва. Учпедгиз. 1950. 280 с.
141. Хушвактов Н.Х. История образовательной системы в медресе Мирзо Улугбека / Н.Х. Хушвактов // Молодой учёный. 2016. №14. (118). –С.491–492.
142. Ҳазраткулов М. Эътиқоду анъанаҳои бостони Аҷам / М. Ҳазраткулов. Душанбе: “Ифрон”. 1986. 127 с.
143. Шамолов А.А. Сравнительный анализ этики Абу Хамида Газали и Насирддина Туси [Текст] / А.А. Шамолов. Душанбе. 1994. 180 с.
144. Шарифзода Ф. Педагогикаи умумӣ ва касбӣ / Ф.Шарифзода, А.М. Миралиев Душанбе: “Ирфон”. 2012. 562 с.
145. Шарифзода Ф. Ҳикмати афкори педагогии ниёгон [Матн] / Ф. Шарифзода, Ҷ. Файзалиев. Душанбе: Ирфон., 2020. 400 с.
146. Шульга Т.И. Психологические основы работы с детьми «группы риска» в учреждениях социальной помощи и поддержки [Текст] / Т.И. Шульга, Л.Я. Олиференко. Москва. 1997. 180 с.
147. Эльконин Д.Б. Развитие личности ребенка-дошкольника [Текст] // Психология личности и деятельности дошкольника / Под ред. А.В. Запорожца и Д. Б. Эльконина. Москва. 2004. 384 с.
148. Юлдошева Дж.Ю. Организация и функционирование системы дошкольных воспитательно-образовательных учреждений в Хатлонской

области Республики Таджикистан: автореф. канд. пед. наук [Текст] / Дж.Ю. Юлдошева. Кургантюбе. 2011. 26 с.

149. Якобсон С.Г., Морева Г.И. Образ себя и моральное поведение дошкольников [Текст] / С.Г.Якобсон, Г.И. Морева // Вопросы психологии. 1986. №6. – С.36-49.

Руйхати маъхазҳо (сарчашма)

150. «Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 3030». Душанбе. 2020.

151. Консепсияи миллии маълумот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе: 03.05.2010. №200.

152. Консепсияи миллии тарбия. Душанбе: 03.03.2006. №94

153. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф». – Душанбе: соли 22.06.2013. №1004.

154. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд». – Душанбе: 02.08.2011. №762.

155. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ватандустии шаҳрвандон» 24.12.22. №1920.

156. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи таълиму тарбияи томактабӣ” 28.12.2013. №1056.

157. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии кишвар. [Матн] ш. Душанбе: 26 декабри соли 2018.

158. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии кишвар. [Матн] ш. Душанбе: 28 декабри соли 2023.

159. Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар мулоқот бо намояндагони аҳли ҷомеаи мамлакат. [Матн] ш. Душанбе: 4 июли соли 2013.

160. Интернет-журнал «Наукovedение» ISSN 2223-5167 <http://naukovedenie.ru/> – Выпуск 6 (25) 2014 ноябрь-декабрь. URL: <http://naukovedenie.ru/index.php?p=issue-6-14> (санаи мурочиат – 08.12.2022)

ФЕҲРИСТИ ИНТИШОРОТИ ИЛМИИ ДОВТАЛАБИ ДАРАҶАИ ИЛМӢ:

а) Мақолаҳое, ки дар нашрияҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шудаанд:

[1-М] Изатова Н.И. Рушди соҳаи муассисаҳои томактабӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Матн] / М.И. Изатова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. 2016. №3/7. - С.217–223. ISSN 2074-1847.

[2-М] Изатова Н.И., Изатова М.И. Таърихи рушди муассисаҳои томактабӣ дар Тоҷикистон дар давраи шӯравӣ. [Матн] / Н.И. Изатова, М.И. Изатова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. 2016. № 3/6. – С. 248–253. ISSN 2074–1847.

[3-М] Изатова Н.И., Изатова М.И. Тарбияи кӯдакон заҳмати бештар талаб мекунад. [Матн] / Н.И. Изатова, М.И. Изатова // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. 2018. №5. – С.190–193. ISSN 2074–1847.

[4-М] Изатова Н.И. Мавқеи оила ҳамчун ниҳоди иҷтимоӣ дар тарбия ва ташаккули инсон. [Матн] / Н.И. Изатова // Паёми Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ. 2021. №1(25). – С.166–169. ISSN 2616–5260.

[5-М] Изатова Н.И., Исоева Д.С. Нақши фарҳанги педагогии волидон ва ҳамкории онҳо бо муассисаҳои томактабӣ ва синфҳои ибтидоӣ. [Матн] / Н.И. Изатова, Д.С. Исоева // Паёми Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ. 2023. №4-2 (33). – С.188–195. ISSN 2616–5260.

[6-М] Изатова Н.И., Мачидова Б. Ташкили ҳамкории муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо оила дар ташаккули фарҳанги педагогии волидон. [Матн] / Н.И. Изатова, Б.Мачидова // Паёми Академияи таҳсилоти Тоҷикистон 2025. №3 (57). – С. 247–253. ISSN 2222–9809.

[7-М] Изатова Н.И. Масъалаи муошират ва муносибатҳои байниҳамӣ дар оила [Матн] / Н.И. Изатова // Паёми Академияи таҳсилоти Тоҷикистон. 2025. №3 (57). – С.337–342. ISSN 2222–9809.

[8-М] Изатова Н.И. Муносибати волидон дар оила ва таъсири он ба шаклгирии худбаҳодиҳии кӯдакони синни томактабӣ [Матн] / Н.И. Изатова // Паёми Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ. 2025. №3-2 (40). - С.118 – 123. ISSN 2616–5260.

б) Дастурҳои таълимие, ки ба табъ расидаанд:

[9-М] Изатова Н.И., Исоева Д.С. Баъзе масъалаҳои психологияи оилавӣ [Матн] / Н.И. Изатова, Д.С. Исоева / Душанбе. 2022. 90 с.

в) Мақолаҳои, ки дар дигар нашрияҳо ба табъ расидаанд:

[10-М]. Изатова Н.И. Нақши оила дар таълиму тарбияи кӯдакон [Матн] / Н.И. Изатова // Маводи конференсияи илмӣ – назариявии “Занон ва рушди илми муосир” бахшида ба рӯзи умумичаҳонии занон дар соҳаи илм. Бохтар. 2019 - С.114–118.

[11-М] Изатова Н.И., Изатова М.И. Саҳлангорӣ дар тарбияи фарзанд нашоҷд [Матн] / Н.И. Изатова, М.И. Изатова // Маводи конференсияи илмӣ – назариявии ҳайати профессорону омӯзгорон ва донишчӯёни Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ. Кӯлоб. 2018. - С.165–167.

[12-М] Изатова Н.И. Асосҳои назариявии рушди нутқ дар кӯдакони синни томактабӣ [Матн] / Н.И. Изатова // Маводи конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ – назариявӣ “Бахшида ба 75-солагии Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ ва 30 солагии Истиқлолияти Ҷумҳурии Тоҷикистон”. (қисми 2) Кӯлоб. 2020. – С.402–404.

[13-М] Изатова Н.И., Изатова М.И., Каримова М.С. Зинаҳои рушди муассисаҳои тарбияи томактабӣ дар минтақаи Кӯлоб [Матн] / Н.И. Изатова // Маводи конференсияи илмӣ таҳти унвони “Занон ва рушди илми муосир” Бахшида ба рӯзи умумичаҳонии занон дар соҳаи илм ва 30 солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Кӯлоб. 2021. - С.144–146.

[14-М] Изатова Н.И. Баланд бардоштани фарҳанги педагогии волидон зимни ҳамкорӣ бо муассисаи таълимии томактабӣ. [Матн] / Н.И. Изатова // Маводи конференсияи илмӣ – назариявӣ дар мавзӯи “Таҳқиқи масъалаҳои тарбияи томактабӣ ва хизматрасонии иҷтимоӣ бо кӯдакон”. Кӯлоб. 2023. - С.53–56.

[15-М] Изатова Н.И. Муносибатҳои волидайнӣ, нақши онҳо дар оила ва таъсирашон ба худбаҳодиҳии кӯдакони синни томактабӣ. [Матн] / Н.И. Изатова // Маҷаллаи байналмилалӣ илмӣ «Flagman Nauki» (Пешвои илм). Санкт-Петербург. 2025. № 5 (28). – С.101–104.

